

T.C.
Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

**ORHAN CEZMİ TUNCER'İN TÜRK-İSLAM SANAT TARİHİNE
KATKILARI**

Bilge KILIÇ

Yüksek Lisans Tezi

Çorum 2015

**ORHAN CEZMİ TUNCER'İN TÜRK-İSLAM SANAT TARİHİNE
KATKILARI**

Bilge KILIÇ

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ

Çorum 2015

KABUL VE ONAY

Bilge KILIÇ tarafından hazırlanan **Orhan Cezmi TUNCER'in Türk İslam Sanat Tarihine Katkıları**" başlıklı bu çalışma, **02 Haziran 2015** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ (Başkan-Danışman)

Doç. Dr. Eyüp NEFES

Doç. Dr. Cemil HAKYEMEZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış İlkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(02/06/2015)

Bilge KILIÇ

ÖZET

KILIÇ, Bilge. Orhan Cezmi Tuncer'in Türk-İslam Sanat Tarihine Katkıları, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2015.

Orhan Cezmi Tuncer Türk İslam Sanatı ve Mimarisi dalında büyük bir emeğin ürünü olan eserleriyle pek çok araştırmaya öncülük etmiştir. Araştırmalarıyla gerek mimar kimliği gerekse sanat tarihçisi kimliğiyle önemli katkılarda bulunmuş restoratör kimliğini de konuşurarak uzun yıllar çaba harcamıştır. Bu çabayı da yılmadan günümüzde de sürdürmektedir.

Araştırmada Orhan Cezmi Tuncer'in sanat tarihinde kapsadığı yerin anlam ve önemi, mimar, sanatçı ve sanat eğitimcisi vasıfları irdelenmiş ve bulgulanmıştır.

Restoratör mimarın yaşam öyküsü, almış olduğu eğitim ve kişiliği, çalıştığı kurumlar, araştırmalar, bulgular, keşifler uyumlu bir harmoni sırası gözetilerek konu edilmiştir.

Müteahhitlikten üniversite hocalığına değişik alanlarda görev yaparak yoğun bir hayat geçiren, onlarca eser ve makaleye imza atan mesleğine aşık bir mimar ve sanat adamının önemi büyüktür ülkemiz için. Anadolu kervan yolları ve kümbet alanında araştırmalarından istifade edilen çizimleriyle, yeri doldurulamaz eşsiz bir mimardır.

Çalışmamızda Orhan Cezmi Tuncer'in sanat ve mimarideki çalışmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğündeki 15 yıllık hizmeti, bulguları, eserleri, araştırmaları, yayınları, bibliyografyası, Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Rölöve ve Restorasyon bürosunda çizdiği yönettiği projeler ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Ayrıca Selçuklu dönemine ait ve bazıları hala tek başvuru kaynağı olma özelliğini koruyan restitüsyon, rölöve çalışmaları ile Orhan Cezmi Tuncer'in sanat tarihindeki hizmetleri gözler önüne serilmiştir. Bir insan olarak mesleğine bıkmadan usanmadan uzun süre emek vermiş olan bir bilim adamının azmi, titizliği, akademisyen olarak ülkemiz için insan yetiştirmesi, eserleri, araştırmaları, konferansları, bildirimleri; bir bütün içinde ele alınmış, değerlendirilerek bir sonuca varılmıştır.

Anahtar Sözcükler Orhan Cezmi Tuncer, Sanat Tarihi, Türk İslam.

ABSTRACT

KILIÇ, Bilge. Orhan Cezmi Tuncer, Turkish-Islamic Contribution to the History of Art, Master Thesis, Çorum, 2015.

A great deal of effort Orhan Cezmi Tuncer Turkish Islamic Art and Architecture branch products has led to many studies the writings ones. Research architect ID required with both art historians to have acted as a significant contribution to the restorer identity authentication for many years, although this effort has been spent in the cabin remains undaunted today.

Orhan Cezmi Tuncer in the study of the meaning and importance of art history where my cover, architect, artist and art educator qualifications and elaborates were detected.

Restorer architect's life story, education and personality have taken, which runs institutions, research, findings, discoveries has been the subject of consideration as a compatible harmony.

Busy lives who work in dozens of articles and the signing of a man in love with the art of architecture and the importance of working in different areas of the teaching profession by the contracting university is great for our country. Anatolian tomb, inn and caravan routes in the area of benefit is drawing research, irreplaceable is a unique architect.

Orhan Cezmi work in Tuncer, art and architecture, the foundation for 15 years of service discovery in general management, findings, works, studies, publications, bibliography, Foundations General Directorate of Monuments Branch of Surveying and projects directed drawn Restoration desk is processed mainly.

It belongs to the Seljuk era in research and some that still preserves the distinction of being the only reference restitution, services in survey work with Orhan Cezmi Tuncer art history is laid bare. A scientist's determination that a person as a profession has given long labor without tiring, without human cultivation works for our country as rigor of academics, research, conferences, papers are discussed within a whole, have been considered and come to a conclusion

Key Words: Orhan Cezmi Tuncer, Art History, Turkish Islam

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	iv
ÖNSÖZ.....	v

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	1
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAPSAMI	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ORHAN CEZMİ TUNCER'İN HAYATI, EĞİTİMİ, KİŞİLİĞİ VE MESLEKİ ÇEVRESİ

1. HAYATI.....	3
1.1. Aile Çevresi, Doğumu Ve Çocukluk Dönemi.....	3
1.1. Eğitimi ve Kişiliği	8
1.2. Mesleki Çevresi.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK İSLAM SANATLARINDAKİ KEŞİFLERİ VE VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEKİ HİZMETLERİ

1. SANAT VE MİMARİDEKİ HİZMETLERİ.....	15
1.1. Modülasyon.....	15
1.2. Mukarnas	17
1.3. Penci Kemer.....	17
1.4. Oran ve Orantı (Selçuklu Oran- Orantısı)	18
2. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEKİ HİZMETLERİ	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORHAN CEZMİ TUNCER'İN ARAŞTIRMA VE YAYINLARI

1. KİTAPLAR.....	21
2. MAKALELER	77
3. RÖLÖVE VE RESTORASYON PROJELERİ.....	93
4. ORHAN CEZMİ TUNCER'İN BİBLİYOĞRAFYASI.....	107
SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA	126
EKLER.....	130

KISALTMALAR

A.D.M.M.A. :Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi

bkz. :Bakınız

C. :Cilt

çev. :Çeviren

Doç. :Doçent

Dr. :Doktor

GB. :Güneybatı

GD. :Güneydoğu

Ed. :Editör

KB :Kuzeybatı

KD :Kuzeydoğu

Müh. :Mühendis

Prof. :Profesör

S. :Sayı

s. :Sayfa

yay. :Yayınevi

Yük. :Yüksek

ÖNSÖZ

Orhan Cezmi Tuncer uzun yıllarını mimarlık yaparak geçirdiği, çalışmalarını mimari, sanat ve estetik üzerine kuran, restorasyon çalışmaları yapmanın dışında dergi yayınlarında da çalışmış, dünya uygarlığında önemli keşifler yapmış bir mimardır. Ayrıca Türk İslam Sanatlarına mimar, sanatçı, sanat eğitimcisi ve akademisyen olarak önemli katkılarda bulunmuş bir kişiliktir.

Restoratör mimarın mimariye, sanata ve eserlerine buradan hareketle derin bir araştırmaya rastlanmayışı araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Mimar, sanat tarihçi, restoratör kimliği ele alınarak eserleri incelenmeye çalışılmıştır.

Orhan Cezmi Tuncer'in aile çevresi, eğitimi, kişiliği, mesleki çevresi, sanat ve mimarideki hizmetleri, Vakıflar Genel Müdürlüğündeki hizmetleri, kitapları, makaleleri, konferansları, sempozyumları, rölöve ile restorasyon projeleri önem derecelerine göre araştırmada değerlendirmiştir.

Bu çalışma Orhan Cezmi Tuncer'in kendisiyle yapılan görüşmelerden, eserleri, araştırmaları, yayınları ve çizimlerinden faydalanılarak hazırlanmış; kendisiyle ilgili yazılan tanıtım nitelikli yazılardan elde edilen bilgilerle de zenginleştirilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde bana zaman ayırarak kişisel arşivinden yararlanmama izin veren ve yardımlarını esirgemeyen sayın Doç. Dr. İrfan Yıldız'a, Prof. Dr. Abdurrahman Acar'a, Orhan Cezmi'nin *Diyarbakır Evleri* eserini hediye eden Yrd. Doç. Oktay Bozan'a, araştırmamın her safhasında beni destekleyen danışmanım Prof. Dr. Mehmet Azimli'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Orhan Cezmi Tuncer'in sanat yaşamının kendisiyle özdeşleşen eserleriyle inceleyip Türk İslam sanatına katkılarını tez konusu olarak çalışmaya karar verip araştırdık. Orhan Cezmi Tuncer'in sanat ve mimari anlayışını farklı yönlerle yorumlayıp sanatsal yönünü vurgulama gayretinde olduk. Bir savunusunu ortaya koymak için gösterdiği irade, Vakıflar Genel Müdürlüğündeki titizlikle hazırladığı projeler, akademisyen olarak ülkemiz adına yetiştirdiği insanlar, birer başarı abideleri olup karşısında kayıtsız kalınmazdı. Bu denli mesleğine düşkün birinin aile ve kültür çevresini, yetiştiği okulları, çalıştığı kurumları, eserleri, yayınları, mesleğe bakışı ve meslekteki başarısını Türk İslam sanatlarına ışık tutmuş bir şahsiyet olarak araştırıp bilim dünyası için önemini sunmak istedik. Hayatı, ailesi, eğitimi, sosyo-kültürel çevresi, meslektaşları ve insani boyutu bir bütün içinde değerlendirilerek bir harmoni oluşturulmuştur.

Orhan Cezmi kendisini konu alan bir tez çalışması olduğunu Doç. Dr. İrfan Yıldız¹ aracılığıyla 20 Mart 2015'de 14:55 sularında yapılan telefon görüşmesiyle öğrenmiştir.

Bugüne kadar Dursun Ayan'ın, *Selçuklu Mimarisi Üzerine Orhan Cezmi Tuncer ile Söyleşi* çalışması dışında Orhan Cezmi Tuncer hakkında yapılan kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Eserlerinin basımı aracılığıyla kısa ve tanıtıcı bilgiler dışında İhsan Işık, *Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* ile Şefket Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları* cilt. III adlı eserlerde hayatına kısaca değinmişlerdir. Ayrıca *Anadolu Kervan Yolları* eseri dolayısıyla Orhan Cezmi hakkında iki tanıtma yazısına yer verilmiştir. Fatih Müderrisoğlu² ile Fahri Atasoy³ çalışmalarında Orhan Cezmi'den eser kapsamında değinmişlerdir.

¹ Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim- İş Eğitimi Programı Öğretim Üyesi.

² Fatih Müderrisoğlu, "Orhan Cezmi Tuncer, Anadolu Kervan Yolları", Anadolu ve Çevresinde Orta Çağ Anadolu Kültür Varlıklarını Araştırma Dergisi, Ankara 2009, C. 3.

³ Fahri Atasoy, "Anadolu Kervan Yolları, Orhan Cezmi Tuncer", Türk Yurdu, Nisan 2010, C. 30, s. 272.

Bu araştırma ile Dursun Ayan'ın, *Orhan Cezmi Tuncer ile Selçuklu Mimarisi Üzerine Söyleşi* adlı çalışmasından sonra bir ilk gerçekleşmektedir. Araştırmada Orhan Cezmi Tuncer'in Türk İslam sanat tarihinde kapsadığı yerin anlam ve önemine, özellikle Selçuklu dönemi mimari ve sanat anlayışı konusunda en çok başvurulan kaynak olma özelliğini koruyan çizimleri ile Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Rölöve ve Restorasyon Bürosunda çizdiği ve yönettiği projelerden oluşan çalışmaları ağırlıklı olarak işlenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAPSAMI

Orhan Cezmi Tuncer'in eserleri, makaleleri sempozyumları, konferansları bilimsel çalışmaları, belgesel filmleri rölöve ve restorasyon projeleri araştırılıp derlenmiştir. Yazmış olduğu kitaplar ve makaleler çalışmamızın temel kaynakları olmuştur. Ayrıca Orhan Cezmi Tuncer ile bir görüşme sağlanarak kendisinden araştırma ile ilgili bilgi sağlanmıştır. Çalışmada genel olarak betimsel bir metot kullanılmıştır.

Tuncer'in bibliyografyası kronolojik sıra gözetilerek verilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Rölöve ve Restorasyon Bürosunda, tez çalışmalarında çizdiği ve yönettiği çalışmaların bir listesi alfabetik sıra gözetilerek paylaşılmıştır.

Araştırmanın evresini Orhan Cezmi Tuncer'in sanat ve mimari sahadaki çalışmaları, katkıları ile bilim dünyasına kazandırdığı keşifleri oluşturmuştur. Kültürümüz için önemli olan buluşları, bunlar arasındaki birikimi, dünya uygarlığındaki emeği, mimar ve sanat tarihçi kimliğiyle hizmetleri, önem derecesiyle araştırmada yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORHAN CEZMİ TUNCER'İN HAYATI, EĞİTİMİ, KİŞİLİĞİ VE MESLEKİ ÇEVRESİ

1. HAYATI

1.1. Aile Çevresi, Doğumu Ve Çocukluk Dönemi

Orhan Cezmi Tuncer⁴ 8 Ocak 1931 yılında Diyarbakır'da dünyaya geldi.⁵ Orhan Cezmi Tuncer'in babası Mehmet Danyal Bey, annesi Münire Hanım'dır.

Babası Mehmet Danyal Bey Diyarbakır'ın ilk fotoğraf stüdyosu olan Foto Yıldız'ın sahibidir. Mehmet Danyal Bey elli yıldan fazla sürdürdüğü meslek hayatında Orhan Cezmi'nin iş disiplinini edinmesini sağlamıştır.⁶

Mehmet Danyal Bey'in⁷ dedeleri 93 harbi olarak bilinen (hicri 1293, miladi 1877-1878) Osmanlı-Rus Harbi'de Ahıska'dan Anadolu'ya göç eder. Orhan Cezmi'nin Büyükbabası Hamdi Bey Pötürge (Malatya), Bulanık (Muş), Arga (Malatya -Akçadağ), Tutak (Ağrı) gibi yerlerde görev yapmıştır. Erzurum'da Uzunçarşı mahallesinde bir süre ikamet ederler. Yıllar sonra (yaklaşık 1975'lerde) babasıyla birlikte Orhan Cezmi Erzurum'a gittiklerinde akrabalarından kalanları bularak ağlamaklı ayrılırlar. Büyükbaba Hamdi Bey Elâzığ Malatya arasındaki Sultansuyu Harası'nda görevliyken savaşa katılır, hastalanarak ölür. Beş kardeşe birlikte Babaannesini (Sadiye Tuncer) kaldıkları lojmandan çıkarırlar, Mehmet Danyal'ı (Malatya 1313/1872- Diyarbakır 1981) askerlik vazifesi için alırlar. Mehmet Danyal Bey, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı boyunca Diyarbakır 7. Kolordu'da 7,5 yıl Şifre Çavuşluğu yapmıştır. Terhis olduktan sonra Diyarbakır'da bir fotoğrafçı dükkanı açmıştır (Foto Yıldız). Mehmet Danyal Bey

⁴ bkz. fotoğraf 1.

⁵ İhsan Işık, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Kitabevi, Ankara 2006, C.9, s. 3584.

⁶ Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakır Fikir ve Sanat Adamları*, Diyarbakır Tanıtma, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı yay., Ankara 1997, C. 3, s. 325.

⁷ bkz. tablo 1.

çalışmayı çok seven, 7,5 yıl sabredip terhis olan (kırmızı şeritli İstiklal Madalyalı) vatansever, dürüst ve ketum biriydi.

İlk fotoğraf stüdyosunu İzzet Paşa Caddesi'nde açmıştır. Mehmet Danyal Bey oradaki Yıldız Garajı isminden esinlenerek fotoğraf stüdyosunun adını Foto Yıldız koyar. Böylece Foto Yıldız Diyarbakır'ın ilk fotoğraf stüdyosu olma yolunda açılan bir ilktir. Sonrasında dükkanın yerini iki defa değiştirir. Tuncer'in meslek hayatına yön verecek deneyimlerini babasıyla geçirdiği zamanlarda edinmesi ileriki yıllarda işini kolaylaştıracaktır. Öyle ki fotoğrafçılık, film, kart, banyo ve ışık gölge ilişkisi babasından edindiği deneyimlerdir. Bu deneyimler resim ve çizgisel kurgulamalarında kendini gösterecektir.

Annesi Münire Hanım⁸ (İstanbul 1910- Diyarbakır 1982) Akbıyık ailesindedir. Akbıyıklar Fatih Sultan Mehmet döneminde İstanbul'a yerleşirler. Fatih Sultan Mehmet Üsküdar Selimiye Kışlası ve Harem çevresi ile Sultan Ahmet Camisi güneyini (yaklaşık sahile kadar) bu aileye vermiş. Günümüzde bu yerlerde bu adla (Akbıyık) Mahalle, Mescit ve Sokak bulunmaktadır. Son kuşaktan milletvekili Mehmet Akbıyık, Suriye yönetim değişikliğinde Lübnan'a göçer.

Yıllar sonra Orhan Cezmi Tuncer'in anne ve babasının aileleri Diyarbakır'da komşuluk vesilesiyle bir arada olurlar. Aileler Mehmet Danyal Bey ile Münire Hanımı evlendirmeye karar verirler. Her ikisi de Diyarbakırlı olmamalarına rağmen kaderin buluşturmasıyla mutlu bir yuvanın kurulmasına adım atarlar.⁹ Bu evlilikten sırayla Gönül, Orhan Cezmi, Günseli, Sadiye doğmuştur.

Mehmet Danyal Bey işleri biraz yoluna koyduktan sonra Diyarbakır'da Özel İdareden terk edilmiş bir ev alır. Hummalı bir çalışma başlar: Avlu, ağzına kadar toprak yığılı üstüne çıkılınca İç Kale Höyüğü görünen bir evdi. Merkepler kiralanarak iki yanında iki tahta sandıkla bunlar taşınır. Mehmet Danyal Malatya'da yaşayan annesine "Ev aldım! Gel gör" diye telgraf çeker. Sadiye Hanım evi görünce hayal kırıklığına uğrayarak: "Oğul, oğul! Ala ala bunu mu aldın. Toprak başıma!" diyerek şaşkınlığını

⁸ bkz. Tablo 2.

⁹ Ayan, age, ss. 51-53.

ifade eder. Günler geçer damlar toprak sıvanır, avlu boşaltılır. Bu dönemlerde Orhan Cezmi 4-5 yaşlarındadır.

Çocukluğunu geçirdiği evdeki anılarını şöyle dile getirmektedir:

“Havuzun kenarında su arkı vardı. Annem sabun kabına sabun koyar, kargalar onu didikler ve kanaldaki akarsuyla da yıkanırlandı. Silkelenip uçmalarını sıcak odamızda cam arkasından seyrederdik.

Kuzey yakada iç içe iki oda, altı boydan boya kiler ve depo, batıda 2 mutfak ve arasında bir oda ile ağız sonra kapatılan bir eyvan vardı. Sokak yüzü iki katlı ve cumbalıydı. Babam bu kesimini sonra bölerek fotoğrafhanesini taşıdı. Babaannemi (Sadiye Tuncer) burada kaybettik. Anış için en küçük kardeşime aynı adı verdiler. Biz dört kardeş 1951 yılına kadar burada büyüdük. Yazın cibinlik kurup avlusunda yattık. Kışı kuzey iki odada geçiriyorduk. Helalar hemen sokağa komşu yapılırdı. Sağlık açısından böyleydi. Kış geceleri sıcak yataktan kalkıp avluyu aşarak buraya ulaşmak özellikle bana zor geliyordu.”

Diyarbakır Evleri kitabını yazarken çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği evi kitabına almak istediye de evin geçirmiş olduğu değişime şahit olduktan sonra vazgeçmiştir. Lisansüstü öğrencisi Mehmet Bey ile Orhan Cezmi çocukluğunu geçirdiği eve uğrarlar. Kapıyı çalarlar. Uzun bir bekleyişten sonra bir ses gelir. Kapı açılır 3-4 çocuk saçları tarağa ve suya küs, burunları da mendille, allı pullu elbiseleri çıplak ayaklarına kadar inmiş bir halde, karşılarlar onları. Sırtlarında bir şey yok, topukları pancar kırmızısı bir haldedir. Orhan Cezmi; boynunda fotoğraf makinesi, elinde çizim kartonuyla avluda merakla çevresine bakar.

Ev birçok değişime uğramıştır. Mutfağın ağız örülmüş, merdiven demir korkuluğu sökülerek atılmıştır.

Her odadan üç dört çocuklu hanımlar çıkmakta; annelerinin eteğine yapışan, kucakta ve sırtta taşınanları da hariç. Kiler ve odun deposu olarak kullandıkları bodrumdan bile iki çocuklu aile çıkar. Neredeyse hepsi yalınayak bazısında renkli naylon terlikler var. Bir sersemlik hisseder Orhan Cezmi. Su içmek istese de bardaklarında

çekinerek vazgeçer. Havuz kapatılmış, asma dökülmüştür. Şahit olduklarından sonra duyularını şöyle dile getirmektedir:

“Şimdi şu odadan annem, babam çıkar umudu gözümün önünde. Ev evlikten çıkmış. 20-25 kişinin barındığı avlulu bir hana dönüşmüş. Yüreğim sızladı. Bir tek kare resim çekemedim. “Ben bu evde doğmuşum, 4 kardeş bu avluda oynardık...” dedimse de anlamadılar. Ve bu nedenle evimizi kitaba alamadım. Ev 7-8 (odalı) haneli ufak bir köy olmuştu...”

Diyarbakır’da kışa hazırlık yazdan başlanır. Tuncer ailesi de kışa hazırlık yapardı. İki tona yakın meşe odunu avluya yığılarak, 2-3 aslan gibi Zaza genç tarafından dehreye soba boyutunda ufaltılırdı. Bitiminde bunları bodrum penceresinden içeriye atmak Orhan Cezmi’ye düşerdi.

Günün birinde iki üç iri sini tepeleme taze peynir gelirdi. Münire Hanım avluda ateş yakar üstüne kazan koyar ve su kaynatırdı. Taze peynirler kazana atılır, peynirler yumuşardı. Bu peynirler saç örgüsü yapılarak tuzlanıp küpe dizilirdi. Bir sıra bitince bir tuz tabakası serilerek peynir bitene kadar bu işleme devam edilirdi. Salça yapılı büyük leğenlerde iri iri domatesler yıkanarak büyük leğene sıkılırdı. Sonra Mehmet Danyal’ın fotoğrafhanesinde kullandığı 50x60 cm boyutundaki küvetlere konarak avluda güneşe bırakılırdı. Üstü ¹⁰ tülbent veya camla kapatılıp suyu çekince onun için ayrılan küpe doldurulurdu.

Şehriye yapımı da kışa hazırlıkta yapılırdı. Münire Hanım çarşaf serer konu komşu 7-8 hanımla oturup, hazırladığı hamuru imece usulü ellerinde silindir gibi ezerek uçlarını şehriye olarak doğrardı. Elinde hamuru biten ellerini çırparak hamur isterdi.

Münire Hanım ekmeğin için evde hamur yoğururdu. Kabarınca Orhan Cezmi yakınlarındaki fırına götürür, 10-15 dakika bekler ve pişmişlerini teşte koyup eve getirirdi. Mis gibi kokan ekmeğin ucundan koparıp örgü peynirle yemek tadına doymazdı Orhan Cezmi için. Pirinç ve pekmez de zamanı gelince alınarak küplere doldurulurdu.

¹⁰ Ayan, age, ss. 53-55.

Orhan Cezmi'nin sanat ve estetiğe ilgisinde ailesinin katkıları olmuştur. Geceleri aile bir arada olup sanatsal uğraşılara dalarak tatlı söyleşilerde bulunurlardı. Huzurlu bir ortamda aile fertleri keyifli dakikalar yaşardı.

Bu ortamı Tuncer şöyle özetlemektedir:

"Babam gündüz çektiği fotoğrafların geceleri rötuşlarını yapardı. Köşeye oturur, tablasını dizine koyar, ince uçlu kalemlerle, ertesi günün tabına hazırlardı klişeleri. Bu arada bir konu atar ortaya bize de konuşmak düşerdi. Odun sobası harıl harıl yanar, kapının içine çok soğuklarda kilim asılır. Annem tığ işler, çorap yamalar, bazen İstanbul mızrabıyla güzel ut çalardı. Kulağı duyarlıydı seslere. Yeni parçaları biraz uğraşır ve çıkarırdı. Babam asla eşlik edemezdi. İyi müzik bilgisi vardı ve makamları bilirdi. İyi bir dinleyiciydi. Sesi yoktu. Katılamazdı nağmelere."

Münire Hanım ve Mehmet Danyal Bey kendi işleriyle uğraşırken Orhan Cezmi kardeşleriyle masaya oturup ders çalışırdı. Yemeği ilk zamanlar yere çarşaf sererek kasnağın üstüne konan tepside yiyen aile; 1940'lardan sonra Mehmet Danyal Bey'in Eskişehir'den ahşap kolluklu sandalye ve masa satın almasıyla masada yemeye başlarlar. Herkesin tabağı çatalı, kaşığı ayrı ayrıydı. Elektrik kesilince fitilli gaz lambasıyla aydınlanmaları aileye zor gelirdi. 1951'de İnönü Caddesi'ndeki evlerine taşınınca artık daha nitelikli (odaları ayrılan, vb.) bir düzende yaşarlar.¹¹

Kendisini mesleğine adayan Orhan Cezmi'nin başarısının gizli kahramanı Göksel Hanım; eşinin mesleki kariyerindeki başarısında katkısı büyüktür.¹² Öğretmen olan Göksel Hanım 22 yıl önce emekli olmuştur.¹³ Göksel Hanım eşinin iş yoğunluğundan dolayı vakit ayıramadığı çocukların yetişmesinde etkin rol oynamıştır. 2 çocuğun sorumluluğunu tek başına yüklenen Göksel Hanım meslek hayatından feragatte bulunmuş, çocukları için 12 yıl mesleğine ara vermiştir.

Orhan Cezmi eşine minnettarlığını şu cümlelerle özetlemektedir:

¹¹ Ayan, age, s. 56-63.

¹² Ayan, age, s. 171.

¹³ Bu bilgi 20 Mart 2015 tarihinde Doç. Dr. İrfan Yıldız ve Göksel Tuncer arasında geçen telefon görüşmesinden edinildi.

“Çocuklar daha küçük, Göksel çocukları büyüteceğim diye görevden ayrıldı. 12 yıl ara verdi öğretmenliğe. Ev hanımlığı yapıyor. Bir günden bir güne bana “Yeter, of” dememiştir, hala demez. Sessizliği ile çok büyük sabır gösterdi. Düşüncelerimi dağıtmadı, “Kalk gidelim, gezelim yeter bıktık” demedi bir günden bir güne. Bu bana Tanrının bir armağanı, onun ise kimliği, erdemi ve asaleti. Böylece kendimi bilime daha çok verebildim. İşte böyle geçti, böyle devam ediyor evlilik hayatımız. O nedenle beni sabrıyla, asaletiyle, uyumuyla bu noktaya getirdi. Ne de olsa öğretmen ve huyu ile eğitimci, ruh bilimci.”¹⁴

1.1. Eğitimi ve Kişiliği

İlkokul, orta ve liseyi Diyarbakır’da okumuştur.¹⁵ 1937-38 öğretim yılında bir yıl Süleyman Nazif İlkokulunda, 1938-1939 öğretim yılında dört yıl Ziya Gökalp İlkokulunda okuyarak 1942-43 yılında mezun olmuştur. 1942-43 eğitim öğretim yılında ortaokula kayıt olmuş, 1946-47 eğitim öğretim yılında Ziya Gökalp Lisesi’ne kaydını yapıp, 1948-49 yılları arasında bitirme sınavlarını başarıyla geçerek mezun olmuştur. Akademi hayatı geçirdiği sarılık hastalığı sebebiyle 1950-51 yıllarına kalmıştır.¹⁶ 1950-1951 yılları arasında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi’ne kaydını yapar ve 1956 yılında mezun olduktan sonra Diyarbakır’a dönmüştür.¹⁷

Eğitim hayatı, mesleğe adım adım yürürken yeteneğini keşfetmesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Tuncer’in çevreyi analiz etme gücü, yazı ve resimdeki güzelliği çocukluk yıllarındayken öğretmenleri tarafından fark edilmiştir. İlk ve orta öğretimdeki öğretmenleri Orhan Cezmi’nin mimarlık sinyalini o yıllarda almışlardı. 1. sınıftayken yazı ve resimleri Hayriye Öğretmenin dikkatini çekmiş, “Bakın! Böyle yazın” diye sınıfa örnek göstermiştir.¹⁸

¹⁴ Ayan, age, s. 171.

¹⁵ Beysanoğlu, age, s. 324.

¹⁶ Ayan, age, ss. 58-62.

¹⁷ Beysanoğlu, age, s. 324.

¹⁸ Ayan, age, s. 58.

Yine ortaokul yıllarında öğretmenlerin gözünden kaçmamıştır resim ve çizgilere yatkınlığı. Ortaokuldaki bir anısını şöyle dile getirmektedir Orhan Cezmi:

“Ortaokul 2. Sınıftayız. Vehbi Dabakoğlu (Yurttaşlık Bilgisi) hocamız okulumuzun ölçekli çizimini bize ödev veriyor. Bir hafta sonraki derste sınıf sıra dayacağına çekiliyor. Parmaklarımızı birleştiriyoruz. Tahta cetvelle dikine dikine vuruyor. Sıra bana geldi. Ölçekli planı gösterdim. Ölçüleri tek tek irdeliyor. Ben kurtuldum. Nasıl çizdi veya kime çizdirdi gibi bir endişesi oldu mu bilmiyorum. Ancak aldığım ölçülere dikkatle bakıyor. Soruyor:

-Sen kimin oğlusun?

-Foto Yıldız Mehmet Dalyan Tuncer'in oğluyum.

-Peki. Diyor, ama arkadan gelenlere de yumuşadığını belirtmek istemiyor.”

Lise bitirme sınavlarını başarıyla bitirdikten sonra bir gün evde otururken Mehmet Danyal Bey ile Orhan Cezmi arasında şöyle bir söyleşi geçer;

“ -Oğlum! Fotoğrafçılığı öğrendin. Müşterilerde artık seni kabullendi. Bak! Kurulu tezgâh, ev, her şey var. Ne dersin!... İşte mesleğin, evin kurulu düzen.

Baba ben mimar olacağım! Güzel sanatlar akademisine gideceğim!...

-Oğlum orası tüm Türkiye'den çok az sayıda öğrenci alıyormuş. Kazanamazsan ne olacak?

-Resim Bölümü'ne girerim, bir sene sonra yine denerim.

- Peki! Okumak istiyorsan ben de gömleğimi satar yine okuturum.”

Bu konuşmayla Orhan Cezmi ne büyük laflar ettiğinin farkına varır. Kendisiyle baş başa kalıp bir iç muhasebenin ardından yeteneğini geliştirmeye yönelik çalışmalara başlar.

Haftalar geçer İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde Resim ve Mimarlık sınavları yapılır. Tuncer mimarlık ve resim sınavlarına katılır. Resim Bölümü sınavı için

Orhan Cezmi'yi kuzey yönü camlı bir atölyeye alırlar. Kartonunu yapıştırır; adını soyadını yazarak başlar çizmeye. Göz ve kaştan başlar. Bir heyecan ve telaşla, sürekli kendi içindeki orantıları yakalama gayretindedir. Bitiremeden süre dolar, kâğıtlar toplanır. Sınav esnasında bir ressam, Orhan Cezmi'nin çizdiklerine bakarak "Nerelisin? Resim hocan kim?" diye sorar. Ertesi gün sözlüye çağırılır. Resimler yerde duvar kenarlarına dizilmiş bir haldedir. Bir uzun masada oturan ressamlar Orhan Cezmi'den Resmini bulup, sehpaye asmasını isterler. Orhan Cezmi resmini arar fakat bulamaz. 3-4 dakikalık aramadan sonra bulur. Sözlü sınavın ardından günü gelince listeler asılır. Orhan Cezmi Resim bölümünü yüksek notla kazanmıştır. Mimarlık sınavlarına da hazırlanır. Bu sınavı da kazanan Orhan Cezmi 29 kişi arasından 10. sıralamayla üniversiteye yerleşir.

15 Kasım 1950'de akademide dersler başlar.¹⁹ 1956 yılında akademiden mezun olduktan sonra Diyarbakır'a dönen Orhan Cezmi 1965'in sonuna kadar Diyarbakır'da çalışmıştır.²⁰

Mehmet Danyal Bey ve Münire Hanım çocuklarını okutmak için hiçbir özveriden kaçınmamışlardır. Orhan Cezmi'nin bir yaş büyük ablası Gönül Tuncer İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okumaktaydı. Aile çocuklarının barınmaları için ufak bir ev alarak hayatlarını daha rahat idame etmelerine yardımcı olmuşlardır. Ara ara Münire Hanım, Mehmet Danyal Bey ve Sadiye Hanım onlarla birlikte kalmıştır. Yazın Diyarbakır'a döndüklerinde kış için hazırlıklar yapılır, bu hazırlıklar trenle yolculuklarında yiyecek ve giyecek olarak gönderilirdi.

Askerlik görevi için iki yıl başvurduysa da askere alınmamıştır. Askerliğinin ilk 6 ayını İstanbul Kâğıthane'deki İstihkam Okulu'nda subay eğitimi olarak yapmış ardından Ankara'ya 28. Tümen'e gitmiştir. Bir müddet sonra Genelkurmayın takdiri doğrultusunda Isparta Eğirdir'e gönderilmiştir. 5 ay Isparta Eğirdir Dağ Komando okulunda son 6 ayını da Ankara'da özel eğitimle tamamlamıştır.

Orhan Cezmi Matematiksel (gerçekçi) düşünce yapısına sahip olup bu düşünce cebir, rakam ve felsefi anlamda değildir. Şiire edebiyata genel olarak güzel sanatlara yatkınlığı vardır. Ezber ağırlıklı alanlarda sıkıntı yaşayan biri olarak bir şiiri baştan sona ezberleyememiştir ama muhayyile gücü çok iyidir. İlgisi geometri, estetik, matematik

¹⁹ Ayan, age, ss. 59-61.

²⁰ Beysanoğlu, age, s. 324.

üçlüsü üzerine olmuştur. Bunda Mehmet Danyal'ın da etkisi olmuştur. Nitekim fotoğraf atölyesinde geçirdiği zamanlarda edindiği deneyimler ışık, gölge, renk tonu, onun dereceleri, kişinin makyajı, yüz çizgileri, saç, özellikle fizyonomisi, giyimi, kuşamı ve giydiği kıyafetin tonu farkına varmadan Orhan Cezmi'nin kişiliğinde bir bağ oluşturmuştur. Mimarlığa hazırlamıştır onu. Muhayyile gücünü şöyle betimlemektedir:

“Çizgi gücüm, çizgiyle anlatma gücüm, abartarak söylemiyorum, başkalarının bana söyledikleri sözcüğü kullanıyorum “Olağanüstü”. Belki de bu çizgi ile anlatma, ifade etme, betimleme gücüm, Türk sanatının mimarlık yönüyle, restorasyonla ilgilenmemde etkili olmalı. Bilinçaltından veya içten gelen bir yönlendirme olmalı. Türkiye’de bugün benim çizdiğim bir projeyi görenler bu Orhan Cezmi’nin diyorlar. Çizgide bir Orhan Cezmi’liğim var. Son derece kesin, tartışmasız, anlaşılır ve yalın.”²¹

1980 yılında *Selçuklu Mimari ve Moğollar* teziyle doçent, 1992’de profesör oldu.²²

1.2. Mesleki Çevresi

Akademide mimar olarak yetişmesinde katkıları olan hocaları Sedat Hakkı Eldem, Utarit İzgi, Turgut Cansever, Muhlis Türkmen, Maruf Önal, Behçet Ünsal, Burhan Toprak, Asım Mutlu, Mehmet Ali Handan, Feridun Akozan’dır.²³

Diyarbakır’da ikamet ettiği 10 yıl içinde Devlet Su İşlerinde X. Bölge Müdürlüğü yapılarında, şantiyede, emanet komisyonluğu üyeliği (iki yıl), Belediye Fen ve İmar Müdürlüğü gibi hizmetlerde bulunmuştur. Ayrıca müteahhitlik yapmıştır.²⁴

1960 İhtilalinden sonra Diyarbakır Valisi Nezihi Fırat Paşa Atatürk Heykeli’ni Dağkapı semtinde göbeğe dikilme projesi için Orhan Cezmi’yi düşünmüştür. Orhan Cezmi Vali’nin düşüncesini kendince uygun görmeyerek Vali ile randevulaşmasına

²¹ Ayan, age, ss. 62-67.

²² Işık, age, s. 3584.

²³ Ayan, age, s. 157.

²⁴ Beysanoğlu, age, s. 324.

rağmen görüşmeye gitmemiştir. Valinin proje için ısrar edeceğini biliyordu. Babasının gitmelisin, telkinine kayıtsız kalmayarak görüşmeye gitmiştir. Orhan Cezmi; bilerek görüşmeye gelmediğini, Vali Bey'in projeye yönelik düşüncelerinde endişeleri olduğunu, belirtere kendi proje tasarımını açıklamıştır.

Görüşmeden sonra ikna olan Vali Bey Orhan Cezmi'nin endişelerinde yersiz olmadığına kanaat getirmiştir. Orhan Cezmi Atatürk Heykeli'nin projesini çizmiş ve müteahhitliğini de yaparak düşünce ve uygulamada bizzat etkin olmuştur.

Mardin Valisi Mardin'e bir Atatürk heykeli dikmek için bir gün Orhan Cezmi'yi arayıp isteğini bildirir. Vali Bey Orhan Cezmi'nin Diyarbakır'daki Atatürk Heykeli projesindeki başarısını duyduğunu, beş misli büyüklüğünde bir Atatürk Heykeli'ni arzu ettiklerini ve bu proje için kendisini düşündüklerini dile getirmiştir. Yer incelemesi yaptıktan sonra yapmaya karar veren Orhan Cezmi projesini çizip uygulamıştır. Ancak maddi imkânsızlıklardan dolayı beş misli olarak tasarlanan ancak iki misli yapılan heykel orantısız ve çirkin olmuştur.

1966 yılbaşına 4 gün kala Ankara Bahçelievler'e taşınmıştır. 21 Şubat 1966'da Vakıflar Genel Müdürlüğüne çizdiği projeleri teslim etmek için 3. katta Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanı Ekrem Demirtaş'a gitmiş bu vesileyle 23 Şubat'ta Vakıflar Genel Müdürlüğünde işe başlamıştır. Çizimlerdeki yetkinliği ve başarısıyla Vakıflar Genel Müdürlüğünde çokça reklamı yapılmıştır. Bunda Eski Eser Müteahhidi Celal Karaaslan ve Eşref Şimşekoğlu'nun, Vakıflar Bölge Müdürünün, Bölge Avukatı Recep Hakkâri'nin, Vakıflar Genel Müdürlüğünde Müşavir Mimar Yük. Müh. Yılmaz Önge'nin, Vakıflar Genel Müdürü Nihat Danışman'ın katkıları olmuştur.

Teknik Ressam Tuna Kaynak, Hasan Yüksel ve Mustafa Erdim, Orhan Cezmi'nin Vakıflar Genel Müdürlüğü Rölöve ve Restorasyon Bürosunda yetiştirdiği yardımcıları olup projelerinde onun yanında olmuşlardır.

1966-1980 yılları arasındaki Vakıflar Genel Müdürlüğü Rölöve ve Restorasyon Bürosunda kurucu ve restoratör mimar olarak katıldığı toplantılar, kurullar, meslek hayatında yeni gelişmelere de kapı aralamıştır. Nitekim Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek

Kurulu ve A.D.M.M. A başkanı Orhan Alsaç Bey ile Orhan Cezmi arasında toplantılar vesilesiyle yakınlaşma olmuştur.²⁵

1976-1980 yıllarında Ankara Devlet Mühendislik Akademisi'nde (Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi) Mimarlık Tarihi, Sanat Tarihi ve Rölöve derslerini vermiştir.²⁶

1976'da Orhan Cezmi bir kurul projesi için Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisine gitmiştir. Orhan Alsaç Bey Orhan Cezmi'yi alıp dersleri boş olan bir sınıfa alarak öğrencilere yeni Rölöve ve Restorasyon hocası olarak tanıtmıştır. 1980'de Vakıflar Genel Müdürlüğünden muvafakat alarak kadrolu olarak geçmiştir. *Mimarlık Tarihi I, II* ve *Sanat Tarihi* kitaplarını okul basmış ayrıca bu kitaplar Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi'nde ders kitabı olarak okutulmuştur.

1982 yılında Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü Rölöve Restorasyon anabilim dalını kurma görevi verilerek akademisyenliğine ayrıca yönetsel sorumluluk yüklenmiştir. Orhan Cezmi'ye asistan olarak Işık Aksulu, Gediz Urak ve Can Hersek yardım etmişlerdir.²⁷

1989-1990 yıllarında Dicle Üniversitesi Mimarlık bölümünde lisansüstü dersler verdi. Diyarbakır'da geçirdiği süreci çok iyi değerlendirerek *Diyarbakır Evleri* , *Diyarbakır Camileri* , *Diyarbakır Kiliseleri* , *Diyarbakır Surları* , *Diyarbakır Sur İçeri Anıtları ile Köşkler ve Bağ Evleri* konu edinen önemli kitapları hazırlayarak yayınladı.²⁸ 10 yıl Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurumu Kurulu Diyarbakır Bölge Başkanlığı görevinde bulundu.²⁹

Anadolu'da pek çok çalışmalar yaparak *Anadolu Kümbetler (I, II, III cilt)* , *Sivas Gök Medrese* , *Ankara Evleri* ve *Anadolu Kervan Yolları* kitaplarını yayın hayatına hazırladı. Dergilerde mimarlık, restorasyon, kültür ve teknoloji tarihine yönelik 90'a yakın makalesi yayınlandı. Bilimsel toplantılara konferanslara, sempozyumlara katıldı.³⁰

²⁵ Ayan, age, ss. 65-74.

²⁶ Beysanoğlu, age, s. 325.

²⁷ Ayan, age, ss. 74-75

²⁸ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Camileri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1996.

²⁹ Işık, age, s. 3584.

³⁰ Ayan, age, ss. 30-31.

Görevi süresince Ahlat, Diyarbakır, Kayseri, Konya gibi Anadolu'nun bir çok yerinde tarihi yapıları restore etmiştir.³¹

Çalışmaları vesilesiyle bir arada olduğu Zafer Bayburtluoğlu, Sadi Bayram, Haluk Karamağaralı, Emin Bilgiç, Esen Onat, İsmet Filizfidanoğlu, Semavi Eyice, Enver Behnan, İsmet Binark, Bekir Sıtkı Oransoy, Erdoğan Tan, Süheyl Ünver, Oktay Aslanapa, Tanju Cantay, Feramuz Berkol, Mehmet Önder, Zülküf Güneli, Orhan Doyran gibi kişiler de Orhan Cezmi'ye mesleki kariyerinde desteklerini esirgememişlerdir.³²

Orhan Cezmi Tuncer 1988 Haziran'ında 67 yaşında kürsü başkanlığından yaş emekliliğe ayrıldı.³³

³¹ Işık, age, s. 3584.

³² Ayan, age, ss. 167-169

³³ Beysanoğlu, age, s. 324.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK İSLAM SANATLARINDAKİ KEŞİFLERİ VE VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEKİ HİZMETLERİ

1. SANAT VE MİMARİDEKİ HİZMETLERİ

Orhan Cezmi bir sanat tarihçisi ve mimar olarak Anadolu'nun yaşayan mirasına sahip çıkmış, o bilinci meslek ahlakı haline getirmiştir. Mimari yapıların rölöve, çizim, ölçüm ve restorasyonlarını doğrudan gerçekleştirerek bilim dünyasına gerçek bilgiler kazandırmıştır. Eserlerini estetik-geometrik ilişkisiyle irdemiştir. Mimarlık ve Sanat Tarihinde kubbe, tonoz, ahşap örtü, yük taşıyıcı, mimari unsurlar, çatıda estetik ile tekniğin içiceliği, Selçuklu penci kemer, mukarnas, Selçuklu oranı ve altın oran, Selçuklu mimarisi gotik anlayışı gibi alanlarda keşiflerini, bulgularını bilim dünyasıyla paylaşmıştır. Türk mimari eserlerinden özellikle Selçuklu mimarisinde tarihi araştırma ve kazılar yaparak bu hipotezlerini somutlaştırmıştır.

Selçuklu mimarisinde pek çok keşfe öncülük eden Orhan Cezmi restoratör mimar olarak çalışmalarını Selçuklu yapılarında modülasyon, mukarnas, penci kemer, oran ve orantı (Selçuklu oranı) üzerine yoğunlaştırmıştır.

1.1. Modülasyon

Modülasyon; ilk çağ mimarisinden, Mezopotamya, Mısır ve Grek uygarlığına uzanan dorik, iyonik ve korentiyen üslupların biçimsel tanımlamalarında günümüze uzanmış bir kavramdır. Dünya mimarisinin bildiği ve uyguladığı bu kavrama Türk mimarisi de kayıtsız kalmamıştır.³⁴ Modülasyon konusuna eğilim Tuncer'de 1966'da Vakıflar Genel Müdürlüğünde çalışırken başlar. "Selçuklu taç kapıları 2/3 oranındadır." şeklinde restorasyon teknisyenlerinden bir duyum alması merakını ve kuşkularını artırmıştır.

³⁴ Tuncer, Orhan Cezmi, "Restorasyonlarımızda Modülasyondan Yararlanma", 2. *Vakıf Haftası Kitabı*, 1984, Ankara 1985, ss. 92-99

Aksaray Sultan Han'daki Kervansaray taçkapısını tanıtıcı nitelikte incelerken yapı onda modülasyon geometri tutkusunu başlattı. 30'a yakın Anadolu taçkapısını bu kuşkuyla incelemiş geometri kuralları olduğunu sezmiştir. Sivas Gök Medrese ile Cuveyni Darülhadisi (Sivas Çifte Minareli Medrese) ve Erzurum Hatuniye Medresesi taçkapılarındaki geometrik kurguyu modülasyon çerçevesinde inceleyerek³⁵ sezgilerinde yersiz olmadığını bizlere göstermiştir.

Bu keşfine adım adım yürüyüşünü şöyle dile getirmekte:

“Modülasyonu, taçkapı açısından Aksaray Sultan Han'da incelediysem de hala bir varsayımdaydı; ben irdelemek istedim. Konunun üstüne eğildim. Horozlu Han'da irdeledim varsayımım doğru çıktı. Çalışmalar bu konuyu hep destekledi. Selçuklu mimarisini tanımamda bu çok önemli bir ayak oldu ve yayınlayarak bunu duyurdum. Bu düşünce ile meşgul olurken, Karaman'da Nefise Sultan Medresesi'nin (1382, Hatuniye) onarıldığını öğrendim. Modülasyona ilişkin düşüncemi bu yapılarda ve yapılan restorasyonlarda görmek, izlemek istedim. Yapıları gördüğümde onarımların yanlış olduğunu fark ettim. Çünkü yan duvarlarının bir sıra daha yükselmesi gerekiyordu. Ben bunu böyle incelerken ve yan duvarları görmek için arka tarafa geçerken gördüm ki benim, modülasyondan dolayı öngördüğüm duvar bir sıra örülmüş fakat bu öne yansıtılmamıştı. Onu devam ettirmeleri gerekiyordu. Hemen resimlerini çektim ve 2. Vakıf haftası toplantısında bu sefer konu ile ilgili “Restorasyonlarımızda Modülasyondan Yararlanma” diye bir sunum yaptım. Böylece sezgiyle, duyguyla çıktığım yolda bir modülasyon sistemi buldum, oturdum ve onu 23 yapıda irdeledim, doğru çıktı. Bundan böyle bu konu; artık bir sav değil gerçektir.”

Türkiye'de Orhan Cezmi'nin sürüklediği bir konu olmuştur modülasyon. Yerli yerince oturduğu bu konu üniversitelerde, tezlerde Orhan Cezmi'nin çizimlerinden yola çıkarak araştırılmıştır. Pek çok doktora da bu şekilde ele alınmış ve şu yanlıştır diyen olamamıştır.³⁶

³⁵ Ayan, age, ss. 30-74

³⁶ Ayan, age, ss. 91-95.

1.2. Mukarnas

Mukarnas Arapçadan Türkçeye geçen bir kelimedir. Birçok anlam ihtiva etmektedir. Merdiven şeklinde dereceleri olan çatma tavan, kubbe biçiminde olan bir çeşit serpuş; nakışlı, işlemeli, rengarenk olan; sey-i mukarnes (eskiden) kırık merdiven denilen ve ağzı derece derece olan bir çeşit kılıç anlamlarını ihtiva eden bir kelimedir. Ayrıca bu kelime, dağdan burun çıkan sivrilik veya kalkık ve yüksek hörgüçlü deve manalarında “kurnas” kelimesinden türetilen bir kavramdır.³⁷

Orhan Cezmi için mukarnas Selçuklu yapılarında incelediği ve konu ettiği bir mimari saha olmuştur. *.Diyarbakır Camileri* eserinde Diyarbakır çapında mukarnasın alfabetini ve diziliş kurallarını detaylı incelemiştir.³⁸

Çalışmalarında önemle yer verdiği mukarnası inceleyen Orhan Cezmi, 33 yıllık deneyimiyle taş yonma ve bezeme konusuna açıklık getirmiştir.³⁹

1.3. Penci Kemer

Selçuklu yapılarında penci kemer, Orhan Cezmi'nin bir takım bulgularıyla açıklığa kavuşturduğu başka mimari bir saha olmuştur.

Sezgileri güçlü olan Orhan Cezmi bir keşfini daha gerçekleştirirken ulaştığı bulguları şöyle betimlemektedir:

“Ben farkına varmadan hislerle, sezgilerle başlamışım ve bir yerlere gelmişim. Bundan 33 yıl önce Selçuklularda üst örtü, Selçuklularda tonoz, Selçuklularda ahşap örtü gibi işin teknik yönünü ele almaya başlamış ve yayımlamıştım. Ta o zamanlar bunlar işin sadece teknik yönü değildir. İçinde estetik konuları da birlikte. Selçuklu ve Osmanlı mimarisindeki çatıda estetik ile teknik iç içe ve bunlarsız bir sanat düşünmek mümkün değil. Burada teknik ve estetiğin iç içe girişi ile ilgili mimarlık tarihinin kanıtladığı kimlik nitelikli bir

³⁷ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, 29. Baskı, Ankara 2009.

³⁸ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Camileri*.

³⁹ “Taşın Bezemenin İşleniş Üzerine Düşünceler”, 7. *Vakıf Haftası Kitabı 1989*, Ankara 1990, ss. 231-246.

bulgum var, bu hoş ve ilgi ördü. Böylece Roma ve Selçuklu arasındaki farkı belirtmek, bunu matematik ve geometri diliyle ortaya koymak mümkün oldu.”

Selçukludaki kemere binen yükü penci taşıma çözümü ile zemine, tabana indirme şekli teknik olarak, tarihi binalarda incelenip, izlenerek Orhan Cezmi tarafından mimarlık literatürüne kazandırılmıştır. Bu keşfi bilim dünyasında tutuldu ve tepki görmedi. Orhan Cezmi yapılarda hep iş nasıl taşıtılırın, yani statik pratiğinin sorularını sorup, yanıtlarını bulmaya çalışmıştır.⁴⁰

1.4. Oran ve Orantı (Selçuklu Oran- Orantısı)

Selçuklu yapılarını inceledikten sonra Orhan Cezmi'nin Türkiye'de incelediği konulardan bir diğeri Selçuklu oran-orantısıdır.

Orhan Cezmi Anadolu Türk İslam Mimari yapısında, Selçuklu oran ve orantısının altın orana yakınlığı tezini savunmuştur.⁴¹ Selçuklu yapılarını yerinde incelemiş, Selçuklu oran ve orantısını Türk İslam Mimarisinde oturtmaya çalışmıştır. *Diyarbakır Camileri*, adlı çalışmasında oran-orantı konusunu ağırlıklı incelemiştir.⁴² Eserlerinde, makalelerinde ve bildirilerinde yer verdiği bu konuyu çizimleriyle de desteklemiştir.

2. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEKİ HİZMETLERİ

1965 yılı ekim ayında Atatürk Heykeli taşeronluğunu yapan eski eser müteahhidi Celal Karaaslan ve Eşref Şimşekoğlu, Vakıflar Genel Müdürlüğünden iş almışlar. Vakıflardan on parça eski eser (Ahlat'tan, Mardin'den, Kızıltepe'den, Diyarbakır'dan) projelerinin çizimini Orhan Cezmi'den rica etmişler o da kabul etmiş.⁴³ O sıralar Orhan Cezmi, Vakıflar Bölge Müdürlüğüne gidip gelmekteydi. Orhan Cezmi Vakıflar Bölge Müdürlüğü Diyarbakır Mesudiye Medresesinde, Vakıflar Genel Müdürlüğünde Müşavir

⁴⁰ Ayan, age, ss. 78-84.

⁴¹ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar*, Ankara 1986.

⁴² Tuncer, *Diyarbakır Camileri*, s. 298.

⁴³ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri III, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Ankara 1992, s. 399.

Mimar Yılmaz Önge ile tanışmış çizdiği projelerini göstermiştir. Çizimdeki titizliğinin ve yetkinliğinin mahsulü olan projelerini Yılmaz Önge çok beğenmiş Ankara'ya gidince onları onaylatacağını bunlar için Ankara'ya gelmesine gerek olmadığını söylemiştir.

Orhan Cezmi, 1966 yılbaşına 4 gün kala Ankara'ya Bahçelievler'deki yeni dairesine yerleşmiştir. Ankara'ya yerleştikten sonra Bayındırlık Bakanlığı ile İller Bankasının bünyesinde bulunan Şehir Bölge Planlama bölümüne iş başvurusunda bulunmuş, her iki kurumdan da onay gelmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğünden almış olduğu işi bitirmek için 20 günlük bir sürece ihtiyaç duyan Orhan Cezmi, Bayındır ve İmar İskan Bakanlığına gidip; “Vakıflardan bir iş aldım, onların projelerini çizmem için daha 20 güne ihtiyacım var, ama siz gelin başlayın diyorsunuz, başlayamam, ne yapayım bana bir yol gösterin.”, diye durumunu anlatmıştır. “Size bu tebligat süresi 15 gündür; buna yanıt vermeniz lazım, son gün gelin ondan sonra da bir 15 gün daha kazanırsınız işe başlamak için.”, cevabını almıştır. Görüşmenin ardından rahatlayan Orhan Cezmi projelerini çizerek bitirmiştir.

21 Şubat 1966'da çizimini bitirdiği projelerini teslim etmek için Vakıflar Genel Müdürlüğüne Ekrem Demirtaş'a gider. Kapısını çalıp içeri girer. Telefonla konuşan Ekrem Demirtaş'ın konuşmasının bitmesini bekler. Çizimlerini gören Ekrem Demirtaş Orhan Cezmi'ye iş teklifinde bulunur. O sırada içeri Vakıflar Genel Müdürü Nihat Danışman girer. Ekrem Demirtaş Orhan Cezmi'nin çizimlerine hayranlığını Nihat Danışman'a anlatır. Nihat Danışman Ekrem Bey'e onun bana sözü var, yazısını yazın imzalayayım, diyerek Orhan Cezmi'yi bir anda işe alırlar.

Ekrem Demirtaş restorasyon teknisyenlerinin bulunduğu bitişik odaya Orhan Cezmi'yi götürür. Yeni mimarımız diye tanıştırır. Bu vesileyle Abideler Şubesi Müdürü Nedim Onat'la Orhan Cezmi böylece tanışmış olur. İki gün sonra onayı bildirirler. 1966 yılının 23 Şubat'ında yeni işine başlar.⁴⁴ Bir iki ay içinde Rölöve Bürosu Şefi görevine atanır. Ayrıca Restorasyon ve Rölöve Bürosunun kuruluşunda görevlendirilir.

O dönemde Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanı olarak Yük. Müh. Ekrem Demirtaş bulunuyordu. Yük. Müh. Mimar Mehmet Yılmaz Önge Mütéhassıs ve Müşavir olarak görevde ve kendinden önceki Mütéhassıs ve Müşavir Ali

⁴⁴ Ayan, age, s. 67-69.

Saim Ülgen'in başlatıp ilgilendiği vakıflardaki restorasyon işleriyle ilgiliydi. Yük. Müh. Mimar Mehmet Yılmaz Önge, vakıflardaki restoratörlerin yetişmesinde etkin olup; Restorasyon ve Rölöve Bürosunun çekirdeğini oluşturacak insan kaynağını hazırlamıştır. Yılmaz Önge, 1971'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçince Mütchassis Müşavir olarak Orhan Cezmi'yi atarlar.

Vakıfların ihtiyacına göre proje, yıllık restorasyon programlarında bulunma; Devlet Planlama Teşkilatına, Koruma Yüksek Kuruluna katılma Orhan Cezmi'nin görevinin gerekleriydi. Orhan Cezmi 1980 yılına kadar Vakıflar Genel Müdür Teknik Müşavirlik görevinde bulunarak Vakıflar Genel Müdürlükteki hizmetlerini noktalamış görünse de rölöve ve restorasyon birimi ile ilgisini hep sürdürmüş önerilerini toplantılarda dile getirmiştir.

Vakıflarda çalıştığı yıllarda *Rölöve ve Restorasyon*, adlı bir derginin yayınına başlanmıştır. Genel Müdür vakıf arşivindeki projelerin yayınlanmasını istemiştir. Orhan Cezmi, bunun A4 kâğıdına indirgenmesi durumunda pek çok ölçü ve kotun, girilen yardımcı çizgilerin baskıda pürüzler yaratabileceği endişesini taşıyarak “Yeni bir dergi çıkaralım, sırayla yayınlatalım”, önerisini sunmuştur. Önerisine sıcak bakılmış ve derginin yayınına başlanmıştır. Vakıflar dergisinin projelerinin çizim standarttı ile Orhan Cezmi ilgilenmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünde çok değerli bir proje ve fotoğraf arşivi oluşturmuştur. Vakıflardaki 15 yıllık mesleki kariyeri; hizmet aşkıyla, özenli çizimleriyle ve üretimleriyle başa baş yürümüştür.⁴⁵ Meslek hayatındaki deneyimlerinde; üniversite hocaları⁴⁶ mimar olarak, vakıf yapıları hazine olarak şekillendirdi Orhan Cezmi'yi.⁴⁷

⁴⁵ Ayan, age, ss.70-74.

⁴⁶ Sedat Hakkı Eldem, Utarit İzgi, Turgut Cansever, Muhlis Türkmen, Maruf Önal, Behçet Ünsal, Burhan Toprak, Asım Mutlu, Mehmet Ali Handan, Feridun Akozan'dır.

⁴⁷ Beysanoğlu, age, s. 325.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORHAN CEZMİ TUNCER'İN ARAŞTIRMA VE YAYINLARI

1. KİTAPLAR

Mimarlık Tarihi I, II, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980.

Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için ders kitabı olarak okutulmaktadır. Eser sanat, mimari ve tarihin iç içe geçtiği bir çalışma olup; *Mimarlık Tarihi I c.*, *Mimarlık Tarihi II c.* 272 sayfadan oluşmaktadır. Uygarlıkların sanatsal ve faaliyetlerine ait çizim ve fotoğraflarla çalışma zenginleştirilmiştir.⁴⁸

Sanat Tarihi, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980

Sanat her uygarlıkta farklı tezahürlerle yaşamış bir meziyettir. *Sanat tarihi* adlı çalışma sanatı çağlar ötesinden günümüze geliş sürecini ve yansıyış şeklini özetler mahiyette Orhan Cezmi'nin kaleme aldığı bir eserdir. Orhan Cezmi Uygarlıkların sanat anlayışlarını; coğrafi konum, teba, ekonomi, din unsurlarıyla bir bütün olarak ele alıp değerlendirmiştir. İnsanoğlunun yaşamını, düşüncelerini ve heyecanlarını açığa vurduğu duvarlar, kayalar, resimler ve işaretler sanatın beslendiği alanlardır. Tuncer bunları tarihsel dokularıyla işlemiş süsleme sanatı ile plastik sanatın uyumlu birlikteliğini tarihi akışlarıyla gözler önüne sermiştir.

Eser de sanat tarihinde etkili olup, yer verilen uygarlıklar: Mezopotamya, Mısır, Anadolu Uygarlıkları, Hititler, Urartular, Frikyalılar, Lidyalılar, Ege Uygarlığı ve Minas, Miken Uygarlığı, Grekler, Helenizm Dönemi Sanatı, Etrüsk Sanatı, Roma Sanatı, Roman Sanatı, Bizans Sanatı ve Gotik Sanatı'dır. Bu uygarlıkların sanat tarihindeki konumları, hizmetleri, katkıları ve anlayışları hakkında bilgi verilmiştir. Heykeller, resimler, süsleme, duvar kabartmaları, seramik ve maden işleri, uygarlıkların sanat anlayışlarındaki oluşum evreleri konumlarına göre konu edilmiştir. Söz konusu edilen kitap Ankara Devlet

⁴⁸ Orhan Cezmi Tuncer, *Mimarlık Tarihi I, II*, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980.

Mühendislik Mimarlık Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için ders kitabı olarak okutulmaktadır. Uygarlıkların sanatsal faaliyetlerine ait çizim ve fotoğraflarla çalışma zenginleştirilmiştir. Eser sanat, mimari ve tarihin iç içe geçtiği bir çalışma olup 67 sayfadan oluşmaktadır.⁴⁹

Anadolu Kümbetleri I, (Selçuklu Dönemi), Güven Matbaası yay. Ankara 1986.

Anadolu Kümbetleri, adlı çalışma Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde 1977 yılında kabul edilen 1978'de Vakıflar Genel Müdürlüğüne basımına başlanılan ancak aşırı kâğıt zamları nedeniyle gerçekleştirilemeyen doktora çalışmasıdır. Geçen süreden ötürü çalışma, yeniden ele alınmayı gerektirmiş; bazı bölümler çıkartılıp ve kalanlara eklemeler yapılarak Orhan Cezmi'nin yayıma sunduğu bir eseridir.

1966 yılında Vakıf Genel Müdürlüğü Abideler Şubesinde görevli olarak çalıştığı zaman zarfında yapıların ölçülerini almış, fotoğraflarını çekip ve pusula okumalarını yaparak 1/50 ölçeğinde projelerini hazırlamıştır. Birçoğunun restorasyonunu yapmış ve araştırma kazılarıyla incelemelerini derinleştirmiştir.

Bu çalışma dış külah ile iç örtü arasındaki örgü ile oran bozukluğunun, dışardaki yapılardan Anadolu'ya yansımasını ve nasıl bir gelişim seyri izlediğini gösterir çalışma olup Türkiye'de bir ilktir. Anadolu kümbetleri Orhan Cezmi'nin Prof. Sedat Hakkı Eldem desteğiyle hazırladığı doktora çalışmasıdır. Eserde doktora çalışmasındaki konu ve kümbet sayısında bir değişiklik olmasa da bazı bölümleri çıkarıp yenilerini ekleyerek tez çalışmasını aşmıştır.

Yapıların katalog eşliğinde tanıtımı yapılmış, dipnot, çizim, plan ve fotoğraflarla çalışma zenginleştirilmiştir. Her yapı kendi içinde bir bütün olarak incelenmiş 1/50 ölçekli olarak çizilen projeler kitap boyutundan dolayı 1/100'e küçültülmüştür.

Anadolu kümbetleri kat, plan, iç örtüler, mimari öğeler (kapı, pencere, girinti ve çıkıntılar, mukarnas, silme, mihrap ve merdiven), süsleme (külah, kasnak, gövde, iç ve dışında), gereç, yapı teknolojisi, kümbeti yapan, adına yapılan ve yapan ustalar açısından

⁴⁹ Orhan Cezmi Tuncer, *Sanat Tarihi*, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980.

ele alınmıştır. Kumbetler, Anadolu dışındakiler ve Anadolu içindekiler olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Anadolu dışındakilerden incelemeye alınan kumbetler:

- Buhara İsmail Samani Türbesi* (Samanoğlu)
- Tım Arap Ata Türbesi* (Karahanlı)
- Talas Ayşe Bibi Türbesi* (Karahanlı)
- Talas Balacı Hatun Kumbeti (karahanlı)
- Sefidbulan Şeyh Fazıl Kumbeti (karahanlı)
- Gurgan Kumbeti Kabus (B.Selçuklu)
- Abarguh Kumbeti Ali (B.Selçuklu)
- Damgan Cihil Duhteran (Kırk Kızlar) (B.Selçuklu)
- Harrekan Doğudaki Kumbet (1) (B.Selçuklu)
- Harrekan Batıdaki Kumbet (2) (B.Selçuklu)
- Damgan Mihbandust (Konuksever) (B.Selçuklu)
- Rey (Merv) Anonim (Tuğrul Bey) (B.Selçuklu)
- Demavend Burcu Demavend (B.Selçuklu)
- Meraga Kumbeti Surh (Kırmızı) (B.Selçuklu)
- Meraga Burcu Müdevver (B.Selçuklu)
- Rızaiye (Urmiye) Se Kumbeti (B.Selçuklu)
- Meraga Kumbeti Kebud (Mavi) (B.Selçuklu)
- Radkan Milli Radkan (B.Selçuklu)
- Kişmar Ali Abad (B.Selçuklu)
- Nahçıvan Yusuf Bin Kuseyr (B.Selçuklu)
- Nahçıvan Mümine Hatun (Atabegler)
- Nahçıvan Cuga Köyü Kumbeti (Atabegler)
- Kökneürgenç Sultan Tekeş (Harzemler)
- Kökneürgenç Fahreddin Razi (Harzemler)
- Musul İmam Yahya Ebul Kasım* (Zengiler)
- Musul Meşhedi İmam Avnuddin (Zengiler)⁵⁰

⁵⁰ * işaretli yapıların tanıtımı yapılmış incelemeye alınmamıştır.

Toplam 26 yapı ele alınmış ancak incelemeye alınan yapı sayısı 22'dir. Tanıtımı yapıp incelemeye alınmayan yapılar; Buhara İsmail Samani Türbesi, Tım Arap Ata Türbesi, Talas Ayşe Bibi Türbesi'dir.

İncelemeye alınan Anadolu Kümbetleri ise şunlardır:

- Çay – Eber Köyü Esirüddin Ebheri (Afyon)
- Sincanlı – Boyalı Köyü Kureyş Baba (Afyon)
- Burma Minareli (Amasya)
- Seyfettin Turumtay (Amasya)
- Halifet Gazi (Amasya)
- Ahlat Şeyh Necmettin Haval Baba (Bitlis)
- Ahlat Ulu (Usta Şagirt) (Bitlis)
- Ahlat Hasan Padişah (Bitlis)
- Ahlat Hüseyin Timur- Esen Tekin (Bitlis)
- Ahlat Elimoğlu (Alimoğlu) Hurşit (Bitlis)
- Ahlat Şirin Hatun – Boğatay Aka (Bitlis)
- Güroymak (Norşen) Kalender Baba (Bitlis)
- Hasan Padişah Kuzeyindeki (Bitlis)
- Sultan Şücaeddin (Diyarbakır)
- Harput Mansur Baba (Elazığ)
- Kemah Melik Mengücek Gazi (Erzincan)
- Kemah Behramşahoğlu Selçukşah (Erzincan)
- Tercan Mama Hatun (Erzincan)
- Mehdi Abbas (Erzurum)
- Üç kümbetin Batısında Kare Planlı (Erzurum)
- Emir Saltuk (Erzurum)
- Sivrihisar Hoca Yunus (Eskişehir)
- Atabey Mübarezeddin Ertokuş (Isparta)
- Üç Kümbetlerden Batıdaki (Kayseri)
- Üç Kümbetlerden Ortadaki (Kayseri)
- Avgunlu (Kayseri)

- Develi – Yukarıdeveli Dev Ali (Kayseri)
- Gevher Nesibe (Kayseri)
- Han Camisi (Kayseri)
- Hasbeğ Hoca Hasan (Kayseri)
- Melike Adile (Çifte) (Kayseri)
- Pazarören – Türbe Köyü Melik Gazi (Kayseri)
- Şahcihan hatun (Döner) (Kayseri)
- Mahperi Hunad Hatun (Kayseri)
- Melik Gazi (Kırşehir)
- Nureddin Caca Bey (Kırşehir)
- 2. Kılıç Arslan (Konya)
- Yarım (Aleddin Camisi Avlusunda) (Konya)
- Tacülvezir (Konya)
- Necmeddin Karaarslan (Konya)
- Ulaş Baba (Konya)
- İlgin Şeyh Bedreddin (Konya)
- Doğanhisar –Yazlıca (Yendiğin) Köyü Kuzucu Sultan (Konya)
- Siyavuş (Konya)
- Ateşbaz Yusuf (Konya)
- Seyfettin Karasungur (Konya)
- Emir Nureddin Sebhan (Konya)
- Kesikbaş (Konya)
- Aksaray – Selime Köyü Selime Sultan(Niğde)
- Aksaray – Bekar Köyü Bekar Sultan (Niğde)
- Aksaray Kılıç Arslan (Niğde)
- Divriği Emir Kamerüddin (Sivas)
- Divriği Şehinşah (Sitte Melik) (Sivas)
- Divriği Nureddin Salih (Sivas)
- 1. İzzeddin Keykavus (Sivas)
- Divriği Melike Turhan (Sivas)
- Niksar Kulak Tekke ve Kümbeti (Tokat)

- Niksar Kırkkızlar (Tokat)
- Niksar Sefer Paşa (Tokat)
- Niksar Ebul Kasım Ali Tusi (Tokat)
- Mazgirt Elti Hatun (Tunceli)

386 sayfadan oluşan eserde Anadolu'daki 61 kümbet incelenmiştir. Ayrıca söz konusu çalışma 358 çizim ve 410 fotoğraf ile zenginleştirilmiş olup kümbet mimarisinin doğuşu, gelişimi ve etki alanlarını gösteren bir şaheserdir.⁵¹

Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar, Ankara 1986.

Bu çalışmada 4 cami, 6 medrese 2 darülhadis ve 1 bimarhane incelenmiştir. Bunlar: Kayseri Bünyan Ulu Cami, Konya Sahip Ata Camisi⁵², Konya Sahip Ata Darulhadisi, Kayseri Sahip Ata Medresesi, Sivas Sahip Ata Medresesi⁵³, Sivas Buruciye Medresesi, Sivas Cüveyni Darulhadisi⁵⁴, Erzurum Hatuniye Medresesi⁵⁵, Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camisi⁵⁶, Amasya Bimarhane⁵⁷, Erzurum Yakutiye Medresesi⁵⁸, Niğde Sungur Bey Camisi, Konya Karaman Hatuniye Medresesi⁵⁹'dir. Yapılar genel bir tanımla ele alınmış daha sonra ayrıntılarına inilmiştir. Ayrıca yapıların kronolojik sırası gözetilerek özgün isimleri illeriyle bir bütün verilmiştir. Konya'da 4, Sivas'ta 3, Erzurum ve Kayseri'den 2, Niğde'den birer yapıya yer verilmiştir. Bu yapılardan 6 yapı Selçuklu, 5 yapı İlhanlı ve 2 yapı Beylikler dönemine aittir. Mimar Kelük'ten iki yapı, Kaluyan ve Hoca Ahmet'ten birer yapı bilinmekle birlikte 9 yapının mimarı bilinmiyor.

Tuncer Selçuklu mimarisini bir mimar ve restoratör olarak ele almıştır. Moğolların Anadolu'yu istila ettikleri dönemin Selçuklu mimarisine yansımalarını yorumlamıştır. Yapı yaptırma ortamını, yapı yaptıranları, yapıyı yapan mimarları, diğer yapı ekiplerini yapı yönetimini; tasarımın gerçekleşme aşamasından sonuna kadar ki tüm

⁵¹ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri I, (Selçuklu Dönemi)*, Güven Matbaası yay. Ankara 1986.

⁵² bkz. çizim 64,65.

⁵³ bkz. çizim 36,37,42,43,47.

⁵⁴ bkz. çizim 46.

⁵⁵ bkz. çizim 40.

⁵⁶ bkz. çizim 41.

⁵⁷ bkz. çizim 5,39.

⁵⁸ bkz. çizim 44.

⁵⁹ bkz. çizim 38.

aşamaları incelemiştir. Bu eserlerin planı, mimari ve süsleme özellikleri, tarihçesi ve inşaat tekniği hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma görsel malzemelerle desteklenmiştir ve 119 sayfadan oluşmaktadır. Bu çalışma kendi mimari yapımızı keşfe yönelik olarak yapılan büyük bir emeğin mahsulüdür.

Yapıların taç kapı kurgusu, geometrik düzen modülasyon, mukarnas, uzunluk ölçüsü bilgileri verilmiş ve yorumlanmıştır. Özellikle Selçuklu mimarisinde ki geometrik kurgu ve modülasyon konusunda önemli tespitleri olmuştur. Ayrıca Tuncer yapıların planlarını, rölövelerini çizmiş ve bazı kesitlerini fotoğraflamıştır.

Giriş (ön) yüzünden subasman, destekler, çerçeve, çeşme, sebil, pencere, yazı kuşağı, çörten, mukarnas, üst silme ve dendan yer verilen mimari ayrıntılardır. Taç kapı ayrıntılarından kaide, çerçeve, sütunce, mihrabiye, kapı ön boşluğu, eşik, kemer, yazı kuşağı, çörten, mukarnas, minare, pencere ve yazı incelenmiştir.⁶⁰

Kayseri Sahabiye Medresesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı yay. , Ankara 1988.

Kayseri Sahip Ata Medresesi monografi nitelikli bir yazı dizisidir. Yapı tanıtımında, kent ölçeğinden yapının ayrıntılarına doğru bir sıra izlenmiştir. Sorunlar ağırlıklarına göre konumlandırılmıştır. Yapının restorasyonunun gerçekleştiği dönem; Orhan Cezmi'nin Vakıflar Genel Müdürlüğünde çalıştığı döneme (1966-1980) denk gelmiştir. Bu vesileyle yeni sağlanan bilgileri bulup değerlendirme şansı doğmuştur.

Eserde Kayseri kentinin kısa bir tarihçesinin ardından Kayseri Sahip Ata Medresesi'nin adı ve kent dokusundaki yeri hakkında bilgi verilmiştir.

Sahip Ata Medresesi'nin tanıtımı: kitle, kesit, plan, önyüz (giriş yüzü) açılardan yapılmıştır. Orhan Cezmi yerinde yaptığı incelemelerden elde ettiği bulguları tarihsel ve mimari perspektifle değerlendirmiştir.

Kayseri Sahip Ata Medresesi, avlulu medreseler, medrese mimarisi içindeki yeri, 13 yy.'nin ikinci yarısında mimari alandaki konumları açısından irdelenerek

⁶⁰ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar*, Ankara 1986.

değerlendirilmiştir. Yapının fiziksel özelliklerinin yanında konumu, işlevi ve restitüsü hakkında bilgi verilmiştir. Orhan Cezmi geometrik kurgu ile modüler çalışmalarını da eserine eklemiştir.⁶¹

Sahip Ata Fahrettin Ali'nin kısa bir öz geçmişi verilmiş yapının mimari ve yapım kusurları gözden geçirilmiştir. Orhan Cezmi; yapının geometri, modülasyon ve birim ölçüsü ışığında mevcut sorunlarına yönelik düşünce ve teklifini sunmuştur. Eser 62 sayfadan oluşmaktadır. Albert Gabriel, Haluk Karamağaralı, Tanju Cantay, Ayla Ödekan'ın çizimlerinden faydalanılmıştır. Orhan Cezmi 9 adet çizimine yer vermiştir. 5 fotoğraf Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi arşivinden, 11 fotoğraf Orhan Cezmi'nin kişisel arşivinden paylaşılmıştır.⁶²

Rölöve ve Restorasyon, Dicle Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi yay., Diyarbakır 1990

Korunması gerekli yapıların sağlıklılaştırılması ve korunması bir organizasyon işidir. Bu mimari ve sanatsal mirasa saygı eğitim, kültürel bilinçle yaşatılmalı; zaman, deneyim, birikim ve özveri çerçevesinde korunmalıdır.

Orhan Cezmi *Rölöve ve Restorasyon* adlı çalışmasında onarım işinin restoratörü, mimarı, mimarlık tarihçisi, eski yazı ve eser okuyucusu, fotoğrafçı ile fotoğrametricisi, biyoloğu, kimyageri, fizikçisi, laborantı, eski eserlerde uzmanlaşan statikeri, çinicisi, alçıcısı, kurşuncusu, nakkaşı, duvarcısı, sıvacısı, marangozu, camcısı, soğuk demircisi, dökümcüsüyle bir ekip işi olduğunu başarının aralarındaki düzen ve dengeyle yakalanacağını savunmuştur.

Rölöve ve Restorasyon adlı çalışma üç başlıkta ele alınmıştır.

Hazırlık Bölümü, İlkeler ve Uygulamalar ana başlıklar olup ilgili oldukları konularda alt başlıklar halinde verilmiştir.

⁶¹ bkz. çizim 45.

⁶² Orhan Cezmi Tuncer, *Kayseri Sahabiye Medresesi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yay., Ankara 1988.

Hazırlık Bölümünde: Yapıyı ve Çevreyi Tanımak, Bilgi Toplamak (Envanter Çalışması), Sağlıklaştırma ve Yeniden İşlevlendirme Projeleri gibi konular işlenmiştir.

- Yapıyı ve Çevreyi Tanımada: Korunması Gerekli Tek Yapının İncelenmesi Tespit Tescil İşlemleri ve Tescil Fişi Türleri, Kentsel Sitin İncelenmesi ve Uygulamalarda Şimdiye Kadar Görülen Aksaklıklar gibi konular işlenmiştir.
- Bilgi Toplamada (Envanter Çalışması): Rölöve Projesi, Yapıdan Sağlanan Bilgiler Yerinde Yapılan Araştırma Kazısı, Diğer Bilgilerin Toplanması (Sözlü, Yazılı Belgeler ve Anketler), Kentsel Sit İçin Diğer Bilgilerin Toplanması (Anketler, Beklentiler vb.) yer verilen konu başlıklarıdır.
- Sağlıklaştırma ve Yeniden İşlevlendirme Projelerinde: Onarım ve Restorasyon Projeleri, Yapıya Yeni Bir İşlev Verme Projesi, Restitüsyon Projesi ve Yapıyı Doldurma, Kentsel Sit İçin Değerlendirme ve Karar Paftaları ele alınan konu başlıklarıdır.

İlkeler Bölümünde: Koruma ve Sağlıklaştırma İlkeleri, Koruma ve Sağlıklaştırmanın Tarihçesi işlenmiştir.

- Koruma ve Sağlıklandırmada: Koruma ve sağlıklandırmanın ne olduğu ve olmadığı kavramları hakkında bilgi verilmiştir.
- Koruma ve Sağlıklandırmanın Tarihçesi: Orta Çağ Avrupası (Roma), Violet Le Duc Fransa'da Korumacılığın Örgütlenmesi, Uluslararası Kararlar (Madrid 1904, Atina 1931, İtalya Carte Del Restauro 1941, Atina 1933 ve 1964 Venedik Tüzüğü), Türklerde Korumacılık (Türkler Anadolu'da Türk İslam Anadolu Kenti Mimarlık Eylemi Korumacılığımızın Tarihçesi),Osmanlılarda Bayındırlık Düzeni (Hassa Mimarlık Ocağı, Devletin Bayındırlık Politikası, Bayındırlık Bütçesi), Batılılaşma Dönemi (Tarihsel Gelişim, Değişmelerin Mimari Çevreye Etkisi, Korumacılığımızın Kurumlaşması, Vakıfların Durumu), Cumhuriyet Dönemi (Vakıflar Tekke ve Zaviyelerin Kaldırılması, Vakıflar Bankası, İstimlak, İmar, Eski Eserler ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasaları, Anıtlar Yüksek Kurulu), Koruma İmar Planlarının Hazırlanışı İlkeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Uygulamalar Bölümünde: Yapıya Karışma Derecesine Göre Önlemlerin Sıralanışı (Yapıya Dokunmadan Alınan Koruyucu Önlemler, Yapıya Kalıcı Biçimde Dokunarak Sağıklaştırılmaya Yönelik Önlemler) değinilen konu başlıklarıdır.

Korumacılığımızla ilgili önemli yönetmelik, yasaların dökümü, uluslararası kararlar ile bayındırlığa yönelik bir izin oluşturulmuş ve kanunlara yer verilmiştir. Ülkemizdeki restorasyon durum değerlendirmesi uluslar arası kararlar, yönetmelik, yasalar ve ilkeler ışığında örneklendirilerek açıklanmıştır.

Tarihi mirasın yaşatılmasında gerekli özeni ve hassasiyeti gösterme adına kurum, kuruluş ve şahısların bilinçli olarak restorasyonları icra etmeleri için yapılabirlikler üzerine öneriler sunmuştur. Restorasyon ve rölöve projelerinde ekip çalışmasından uzak özensiz çalışmalar ile yapıların başkalaştırıldığını belirterek durum değerlendirmesi yapmıştır. Çalışmada 4 plan, 2 çizim ve 2 fotoğraf paylaşılmıştır. Eser 114 sayfadan oluşmaktadır.⁶³

Anadolu Kümbetleri II, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi I), Ankara 1991

Anadolu Kümbetleri Beylikler ve Osmanlı Dönemi I, serisinde iller alfabetik olarak, o ildeki yapılar kendi içinde tarih sırasıyla incelenmiş; ölçü, biçim (form) , genel kurgu (kompozisyon), oran, dural (statik), tarihleme, restorasyon ve restitüsyonlarıyla ilgili sorun ve öneriler bir bütün olarak ele alınarak değerlendirilmiştir.

Kümbet veya türbe olduğu tartışmalı görülen yapılar ile onarımlarında durumu değışenlerin üstünde ayrıntısıyla durulmuştur. Şahne Ervah, Şerafettin ve Hacı Hamza yapıları tanıtımın dışında kalmaması için, bağlı oldukları illerin başında tanıtılmıştır. Bu yapılar Beylikler ve Osmanlı Dönemi matematiksel sonuçlarda yanılığa düşülmemesi için değerlendirmeye alınmamıştır. Selçuklu Dönemiyle ilgili yeni bilgilerden dolayı *Anadolu Kümbetleri I* eserine bazı eklemeler ve düzeltmeler yapan Orhan Cezmi bir bölüm halinde çalışmanın başında yer vermiştir.

⁶³ Orhan Cezmi Tuncer, *Rölöve ve Restorasyon*, Dicle Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi yay., Diyarbakır 1990.

Birinci cilde eklenen yapılar şunlardır: Afyon Çay Eber Köyü Esirüddin Ebheri Kümbeti, Amasya Halifet Gazi Kümbeti, Elazığ Harput Mansur Baba Kümbeti, Erzurum Emir Saltuk Kümbeti, Erzurum Mehdi Abbas Kümbeti, Kayseri Han Camisi Kümbeti (Emir Cemalettin Tanrıbirmiş Kümbeti, Kayseri Develi Yukarıdeveli Dev Ali Kümbeti, Kayseri Hasbek Hoca Hasan Kümbeti, Konya Kılınçarslan Kümbeti, Tokat Niksar Kırkkızlar Kümbeti, Tokat Niksar Kulak Tekke ve Kümbeti'dir.

Eserde tanıtılıp yorumlanan yapılar şunlardır:

- Çay Sarı İsa Dede Türbesi (Afyon),
- Kadınana Türbesi (Afyon),
- Doğubayazıt İshak Paşa Sarayında Kümbet* (Ağrı),
- Patnos Sarısu Köşeler Köyü Buharalı Behramşah Kümbeti (Ağrı),
- Ervah Mezarlığında Ervah Kümbeti (Aksaray),
- Merzifon Sofular Türbesi (Amasya),
- Merzifon Kümbet Hatun Türbesi (Amasya),
- Merzifon Piri Baba Türbesi (Amasya),
- Gümüşhacıköy Nadir Baba Türbesi (Amasya),
- Taşova Alpaslan Köyü Seyit Nurettin Türbesi (Amasya),
- Keçeci Köyünde 1. Kümbet (Amasya),
- Keçeci Köyünde 2. Kümbet (Amasya),
- Suluova Yolpınar Köyü Seyit Yahya Türbesi (Amasya),
- Sultan Tacettin Altunbaş Kümbeti* (Amasya),
- Polatlı Karacaahmet Köyü Karaca Ahmet Türbesi (Ankara),
- Yörük Dede (Doğan Bey) Kümbeti* (Ankara),
- Ahi Şerafettin (Aslanhane) Kümbeti* (Ankara),
- Polatlı Temelli Hacıtuğrul Köyü Tuğrul Kümbeti* (Ankara),
- Kızılcahamam Tekke Köyü Durhasanşah Kümbeti* (Ankara)⁶⁴,
- Beypazarı Tekke Köyü Kara Davut Kümbeti* (Ankara),
- Kalecik Kazancı Baba Kümbeti* (Ankara)⁶⁵,
- Beypazarı Boğazkesen Kümbeti* (Ankara),

⁶⁴ bkz. çizim 6.

⁶⁵ bkz. çizim 7.

- Şeyh Şücaeddin Türbesi (Antalya),
- Ahi Yusuf Türbesi (Antalya),
- Zincirkıran Mehmet Bey Kümbeti* (Antalya)⁶⁶,
- Elmalı Tekke Köyü Abdal Musa Kümbeti* (Antalya)⁶⁷,
- Niğar Hatun Kümbeti* (Antalya),
- Çine Eskiçine Ahi İbrahim (Bayram) Kümbeti* (Aydın)⁶⁸,
- Ali Han Baba (Aydın),
- Kız Dede Türbesi (Balıkesir),
- Şeyh Hayrani Kümbeti* (Bayburt),
- Ahi Emir Ahmet Zencani* (Bayburt),
- Bozdağ Şehit Osman Kümbeti* (Bayburt)⁶⁹,
- Bozdağ Anonim Kümbet* (kare planlı) (Bayburt),
- Sinür Köyü Kutlug Bey Kümbeti* (Bayburt),
- Şiran İlçesi Firdevs Hanım Türbesi (Bayburt),
- Demirözü- Kısıntı Yolu Üstünde Yanbaksı Türbesi (Bayburt),
- Pulur Korkmaz Bey Türbesi (Bayburt),
- Pirahmet Köyü Pir Ahmet Kümbeti* (Bayburt),
- Tekke Köyü Baba Çağırtan (Çayırhan) Kümbeti* (Bayburt),
- Genç 1. Kümbet (Bingöl),
- Genç 2. Kümbet* (Bingöl),
- Ahlat Kitabesiz Kümbet* (Bitlis)⁷⁰,
- Ahlat Hasan Padişah'ın Kuzeyindeki Oturtmalık* (Bitlis),
- Ahlat Mirza Muhammet* (Bitlis),
- Ahlat Anonim Kümbet*⁷¹ (Bitlis),
- Emir Ali Kümbeti* (Bitlis)⁷²,
- Erzen Hatun Kümbeti* (Bitlis)⁷³,

⁶⁶ bkz. çizim 8.

⁶⁷ bkz. çizim 9.

⁶⁸ bkz. çizim 11.

⁶⁹ bkz. çizim 10.

⁷⁰ bkz. çizim 13.

⁷¹ bkz. çizim 73.

⁷² bkz. çizim 12.

⁷³ bkz. çizim 68.

- Emir Bayındır Kümbeti* (Bitlis)⁷⁴,
- Hasan Padişah'ın Kuzebatısındaki Kalıntı (Bitlis)⁷⁵,
- İkkuble Mahalesindeki 1. Kalıntı (Bitlis),
- İkkuble Mahallesindeki 2. Kalıntı (Bitlis),
- Şehit İsmail Kümbeti (Bitlis),
- Ziyaeddin Han Kümbeti*⁷⁶ (Bitlis),
- 2. Şerefhan Kümbeti* (Bitlis),
- Memi Dede'nin Batısındaki Kümbet*⁷⁷(Bitlis),
- 4 Şerefhan Kümbeti*⁷⁸ (Bitlis),
- Şeyh Tahiri Gurgi Kümbeti*⁷⁹ (Bitlis),
- Nuhiye Kümbeti*⁸⁰ (Bitlis),
- Saidiye Kümbeti* (Bitlis),
- İbrahim Hoca (Molla) Kümbeti*⁸¹ (Bitlis),
- Yusufiye Medresesi Külahlı Bölümü* (Bitlis),
- Hoca Hasan Zaviye ve Kümbeti*⁸² (Bitlis),
- Hıdırlık Kümbeti* (Burdur),
- Yeşilova Onacak Köyü Onacak Türbesi (Burdur),
- İznik Hacı Hamza Kümbeti (Bursa),
- İznik Kırkkızlar Kümbeti*⁸³ (Bursa),
- Mustafakemalpaşa Lala Şahin Paşa Kümbeti*⁸⁴ (Bursa),
- Devlet Hatun Kümbeti*⁸⁵ (Bursa),
- Abdüllatif Kutsi Türbesi (Bursa),
- Mustafakemalpaşa Ayaz Köyü Ayaz Türbesi (Bursa),
- Mustafakemalpaşa Hacı Hamza Türbesi (Bursa),

⁷⁴ bkz. çizim 69.

⁷⁵ bkz. çizim 70.

⁷⁶ bkz. çizim 74.

⁷⁷ bkz. çizim 72.

⁷⁸ bkz. çizim 71.83.

⁷⁹ bkz. çizim 75.

⁸⁰ bkz. çizim 76.

⁸¹ bkz. çizim 77.

⁸² bkz. çizim 78.

⁸³ bkz. çizim 79.

⁸⁴ bkz. çizim 80.

⁸⁵ bkz. çizim 81.

- Saraylılar (Cariyeler) Kümbeti*⁸⁶ (Bursa),
- Gülşah Hatun Kümbeti* (Bursa),
- Bolayır Gazi Süleyman Paşa Türbesi (Çanakkale),
- Ecebat Kilitbahir Kadir Baba Tekkesi (Çanakkale),
- Kale İçinde Emir Karatekin Türbesi (Çankırı),
- Osmancık Koyun Baba Kümbeti* (Çorum),
- Alaca Hüseyin Gazi Medresesi Türbe Bölümü (Çorum),
- Osmancık Çiftlik Köyü Hüsam Dede Türbesi (Çorum),
- Sungurlu Demirşih Köyü Demirşih Tekke ve Türbesi (Çorum),
- Akpınar Yol Sapağında Sabiroğlu Türbesi (Çorum),
- Çivril Emirhisar Dedeköy Türbesi (Denizli),
- Mevlana Şeyh Muhammet Amidi Kümbeti* (Diyarbakır),
- Şeyh Yusuf Hemedani (Dabakhane) Kümbeti* (Diyarbakır),
- Şeyh Abdülcelil Kümbeti* (Diyarbakır),
- Sahabeler Kümbeti (Diyarbakır),
- Seyrantepe 1. Kümbet (Diyarbakır),
- Seyrantepe 2. Kümbet (Diyarbakır),
- Sarısaltuk (Gülşeni) Kümbeti*⁸⁷ (Diyarbakır),
- Eğil Kalkan Köyü 1. Kümbet* (Kasım Bey)⁸⁸ (Diyarbakır),
- Eğil Kalkan Köyü 2. Kümbet* (Kasım Bey) (Diyarbakır),
- Dicle Hocaalan Köyü Mezarlığındaki Türbe (Diyarbakır),
- Zincirkıran Kümbeti*⁸⁹ (Diyarbakır),
- Eğil Zatı Ali (Gazanfer) Kümbeti* (Diyarbakır),
- Dabanoğlu Kümbeti* (Diyarbakır),
- Eğil Nebi Melek Kümbeti* (Diyarbakır),
- Arapşeyh Camisi Avlusundaki Kümbet* (Diyarbakır),
- Palu Kara Cemşit Bey Türbesi (Elazığ),
- Kemah Togay Hatun* (Erzincan),

⁸⁶ bkz. çizim 82.

⁸⁷ bkz. çizim 86.

⁸⁸ bkz. çizim 84.

⁸⁹ bkz. çizim 85.

- Kemah Melik Gazi'nin Batısındaki Yıkıntı* (Erzincan),
- Kemah Gözcü Baba* (Erzincan),
- Kemah Midilli Baba* (Erzincan),
- Kemah Ali Baba Türbesi (Erzincan),
- Kemah Vidinli Baba Türbesi (Erzincan),
- Eskierzincan Anonim* (Erzincan),
- Hatuniye Medresesi (Çifte Minareli) Kümbeti (Selçuklu) (Erzurum),
- Emir Sadrettin* (Karanlık) (Erzurum),
- Yakutiye Medresesi Kümbeti* (Erzurum),
- Gümüşlü*⁹⁰ (Erzurum),
- Üç Kümbetler'den Onikigen Gövdelisi*⁹¹ (Erzurum),
- Horasan Mıdırgirt Köyü Mıdırgirt* (Erzurum),
- Oltu Mısri Zinnun* (Erzurum),
- Miyadin Köyü Ferruh Hatun* (Erzurum),
- Rabia Hatun* (Erzurum),
- Cimcime Sultan* (Erzurum),
- Üç Kümbetler'den Silindirik Gövdelisi*⁹² (Erzurum),
- Evreni Köyü Evreni* (Erzurum),
- Pasinler Gülperi* (Erzurum),
- Aşağısöylemez Söylemez Baba* (Erzurum),
- Aşağısöylemez Söylemez Ana* (Erzurum),
- Şalharap (Reşadiye) Yakınında Kızlar (Erzurum),
- Ahi Baba* (Erzurum),
- Ilıca Kümbet Köyü Ahmet Dede (Anonim) (Erzurum),
- Ane Hatun Türbesi (Erzurum),
- Seyitgazi Kümbet Köyü Kümbet Dede* (Eskişehir),
- Sivrihisar Alemşah*⁹³(Eskişehir),
- Hekimdağ Atalantekkesi Köyü Atalan* (Eskişehir),

⁹⁰ bkz. çizim 88.

⁹¹ bkz. çizim 87.

⁹² bkz. çizim 89.

⁹³ bkz. çizim 90.

- Seyitgazi Kesikbaş Türbesi (Eskişehir),
- İskenderun Karaağaç Şey Turhan Reyhaniye (Hatay),
- Mersin Gökçeli (Camii) Köyü Türbesi (İçel),
- Mersin Mut Hocentioğlu Osman Bey* (İçel),
- Gülnar Zeynel Köyü Türbe (İçel),
- Mersin Mut Lal Paşa Camisi Avlusunda Kare Planlı* (İçel),
- Mersin Erdemli Kızkalesi Sinan Bey* (Paşa) (İçel),
- Eğridir Şeyh Mehmet Çelebi* (Isparta),
- Eğridir Şeyh Mehmet Duduki* (Isparta),
- Tire Aydınöğlu Süleymanşah* (İzmir),
- Selçuk Aydınöğlu İsa Bey*⁹⁴ (İzmir),
- Tire Rum Mehmet Paşa Camisi Avlusundaki* (İzmir),
- Bornova Hüseyin Ağa Türbesi (İzmir),
- Menemen Kasım Paşa Türbesi (İzmir),
- Urla Samut Baba Türbesi (İzmir),
- Tire Boynuyöğün Köyü Ali Baba (Paşa) Türbesi (İzmir),
- Tire Karakadı Şeyh Necmettin Cami Avlusunda Türbe (İzmir),
- Tire Neslihan Türbesi (İzmir),
- Tire Cıgaloğlu ali paşa türbesi (İzmir),
- Urla Yahşibey Türbesi (İzmir),
- Tire Balum Sultan Türbesi (İzmir),
- Tire Balum Sultan Yanındaki Türbe (İzmir),
- Tire Çeşme Mezarlığındaki Türbe (İzmir),
- Tire Narin Camisi Türbesi (İzmir),
- Taş Medrese* (Kahramanmaraş),
- Alaeddin Ali Bey* (Karaman),
- Emüniddin* (Demirgömlek) (Karaman),
- İbrahim Bey* (Karaman),
- Halil Efendi Sultan* (Karaman),
- Iğdır Çakırtaş (Amarat) Köyü Kul Yusuf* (Kars),

⁹⁴ bkz. çizim 91.

- Iğdır Tuzluca Sürmeli Kızıl* (Kars),
- Karanlık Evliye* (Kastamonu),
- Terzi Köyü Adil Bey* (Kastamonu).

Toplam 161 yapının⁹⁵ tanıtımı yapılmış olup bunlardan 96 yapı bizzat incelenerek değerlendirmeye alınmıştır. Eser 272 sayfadan oluşmaktadır. Çalışma 117 çizim⁹⁶ ve 397 fotoğraf ile desteklenmiştir.⁹⁷

Anadolu Kümbetleri III, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi II), Ankara 1992.

Anadolu kümbetleri son serisi olan çalışmada yapıların tanıtımı ve yorumuna II. ciltten devam edilmiştir. Tanıtımı yapılan yapılar Kayseri ili ve sonrası alfabetik sıra gözetilerek ele alınmış, bu dönemdeki Anadolu dışındaki kümbetlere de değinilmiştir.

Kümbetlerin illere, bölgelere, yönetimlere, çeyrek yüz yıllara göre dağılımı yapılmış; yönetim ve bölgeler açısından incelenmesi sağlanmıştır.

Mimari açıdan; tek katlılar, çeyrek yüzyıllar göre dağılım, iki katlılarda alt kat dış ve iç plan ile iç örtü, üst kat dış plan, alt ve üst kat dış planlarının bağlantısı, baldakenler, üst kat dış, iç plan ve örtü, yönetimlere bağlı kümbet şekli, gövdede pah ele alınan konu başlıkları olmuştur.

Yapıda ana bölümler; oturtmalık, oturtmalığı gövdeyle aynı plan ve ölçüde olanlar, gövdeden farklı ve yükselip yatay kesilenler, kasnak, üst dış örtü, eğimleri, üst katta içte geçiş bölümü, geçiş bölümü gerektirmeyenler inceleme konusu edilmiştir.

Yapıda mimari birimler; kapı, pencere, gövdesi sağır olanlar, gövdede dışta ve içte girinti, gövdede dışta süsleyici çıkıntılar, gövdede kapalı ve yarı kapalı çıkıntılar, mukarnas, silme, mihrap, merdiven, çevresi açık türler, giriş bölümler hakkında bilgi verilmiştir.

⁹⁵ * İşaretili yapılar değerlendirmeye girip incelenen yapılardır.

⁹⁶ bkz. çizim 104,105.

⁹⁷ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri II, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi I)*, Ankara 1991.

Süsleme; külah, kasnak, gövde üst kesimi ve silmede, gövde, gövde alt kesimi ve silmede, üst kat kapı ve pencere çevresinde mescit katında içeride süsleme, giriş şeklinde incelenmiştir.

Yapı yaptırma ortamını, yapı yaptıranları, yapıyı yapan mimarları, diğer yapı ekiplerini yapı yönetimini; tasarımın gerçekleşme aşamasından sonuna kadar ki tüm aşamaları incelemiştir. Yapılar teknik ve matematiksel incelemeler ışığında değerlendirilmiş, bir sonuca varılmıştır.

Eserde tanıtımı yapılan ve ele alınan yapılar şunlardır:

- Lala Muslihittin (Selçuklu) (Kayseri),
- Üç Kümbetler'den Hacı Çavlı* (Doğudaki) (Kayseri),
- Anonim* (Kayseri),
- Köşk Medrese* (Kayseri),
- Sırçalı*⁹⁸ (Kayseri),
- Ali Cafer*⁹⁹(Kayseri),
- Yahyalı Hastahane Bahçesinde* (Kayseri),
- Dört Ayaklı*¹⁰⁰ (Kayseri),
- Şah Kutluğ Hatun*¹⁰¹ (Haydar Bey) (Kayseri),
- Emir Sultan* (Kayseri),
- Alaca* (Kayseri),
- Şadgeldi Kızı Uluhatun* (Kayseri),
- Suyakanmış Hatun*¹⁰² (Kayseri),
- Pınarbaşı Koççağız Mevkii Süleyman Bey* (Kayseri),
- Şeyh İbrahim Tennuri*¹⁰³ (Kayseri),
- Yahyalı Yahya Gazi*¹⁰⁴ (Kayseri),
- Develi Havadan Köyü Hacı İbrahim Türbesi (Kayseri),
- Karaday Yolunda samar Köyü Türbesi (Kayseri),

⁹⁸ bkz. çizim 98.

⁹⁹bkz. çizim 96.

¹⁰⁰bkz. çizim 97,100.

¹⁰¹ bkz. çizim 99.

¹⁰² bkz. çizim 40.

¹⁰³ bkz. çizim 102.

¹⁰⁴ bkz. çizim 103.

- Keskin Koçubaba Köyü Koçu Baba* (Kırıkkale),
- Delice Küçükafşar Köyü Kara Baba* (Kırıkkale),
- Sulakyurt Şeyh Bedrettin* (Kırıkkale),
- Sulakyurt Yeşilyazı Köyü Bahattin Şami* (Kırıkkale),
- Keskin Cinali köyü Himmet Dede* (Kırıkkale),
- Hasandede Köyü Hasan Dede Türbesi (Kırıkkale),
- Fatma Hatun (İlhanlı) (Selçuklu) (Kırşehir),
- Ahi Evran* (Kırşehir),
- Mucur Altinyazı (Aflak) Köyü Aflak Baba* (Kırşehir),
- Karakurt Kalender Baba*¹⁰⁵ (Kırşehir),
- Gebze Malkoçoğlu Mehmet Bey* (Kocaeli),
- Şerafettin Camisi Kiblesinde Yok Olan (Selçuklu) (Konya),
- Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey*¹⁰⁶ (Konya),
- Kalender Baba*¹⁰⁷ (Konya),
- Seydişehir Harun Veli* (Konya),
- Mevlana* (Konya),
- Akşehir Seyit Mahmut Hayrani*¹⁰⁸ (Konya),
- Seydişehir Rüstem Bey* (Konya),
- Şeyh Burhanettin Fakih Dede* (Konya),
- Akşehir Şeyh Eyyüp (Yağlı Dede) (Konya),
- Söylemez* (Konya),
- Tavşanlı Mülayim Dede* (Kütahya),
- Karaağaç Havva Nine Türbesi (Kütahya),
- Karaağaç Tekkederesi 1. Türbe (Kütahya),
- Karaağaç Tekkederesi 2. Türbe (Kütahya),
- Eskimalatya Sitti Zeynep Hatun* (Malatya),
- Eskimalatya Kara Baba Türbesi (Malatya),
- Eskimalatya Kanlı Türbe (Malatya),

¹⁰⁵ bkz. çizim 106,107,110.

¹⁰⁶ bkz. çizim 108.

¹⁰⁷ bkz. çizim 109.

¹⁰⁸ bkz. çizim 111.

- Eskimalatya Hacı Nefise Hatun Türbesi (Malatya),
- Eskimalatya Alt Katı Duran Dikdörtgen Planlı Türbe (Malatya),
- Eskimalatya Ali Baba Türbesi (Malatya),
- Eskimalatya Ahmet Duran Türbesi (Malatya),
- Revak Sultan* (Manisa),
- Hasankeyf Zeynel Bey Türbesi (Mardin),
- Ula Hüsametdin Türbesi (Muğla),
- Halil Bey Kümbeti (Muş),
- Hacıbektaş Hacı Bektaş* (Nevşehir),
- Ürgüp Damsa Taşkın Paşa* (Nevşehir),
- Ürgüp Damsa Hızır Bey*¹⁰⁹ (Nevşehir),
- Ürgüp Damsa Kesikbaş* (Nevşehir),
- Hacıbektaş Balum Sultan* (Nevşehir),
- Ürgüp Altı Kapılı* (Nevşehir),
- Hacıbektaş Bektaş Efendi*¹¹⁰ (Nevşehir),
- Hüdavent Hatun*¹¹¹ (Niğde),
- Gündoğduoğlu Ali Nur*¹¹² (Niğde),
- Sungur Bey* (Niğde),
- Şeref Ali* (Niğde),
- Bafra Türbe Köyü Emirza Bey Türbesi (Samsun),
- Sultan Hatun (Aynalı) Türbesi (Sinop),
- Şahne (Selçuklu) (Sivas),
- Ahi Emir Ahmet* (Sivas),
- Divriği İranlı Ahmet* (Sivas),
- Şeyh Hasan Bey* (Sivas),
- Divriği Arap Baba* (Sivas),
- Şeyh Çoban Hüseyin Rai* (Sivas),
- Zara Tekke Köyü Şeyh Merzuban Türbesi (Sivas),

¹⁰⁹ bkz. çizim 94.

¹¹⁰ bkz. çizim 95.

¹¹¹ bkz. çizim 93.

¹¹² bkz. çizim 92.

- Divriği Dumluca Yolunda Dilber (Sinaniye)* (Sivas),
- Kangal Tekke Köyü Samud Baba* (Sivas),
- Şeyh Kara Şemseddin Ahmet Sivasi* (Sivas),
- İncili Hanım* (Sivas),
- Akbaş* (Sivas),
- Abdülvehabi Gazi Mezarlığı'ndaki Kalıntı (Sivas),
- Sütevliye* (Sivas),
- Şeyh Erzurumi Türbesi (Tokat),
- Nurettin Bin Sentimur* (Tokat),
- Reşadiye Maruf Köyü Şeyh Yakup (Tokat),
- Turhal Emir Muhammet Nurullah (Tokat),
- Turhal Ahi Yusuf Baba (Tokat),
- Niksar Melik Ahmet Danişment Gazi Türbesi (Tokat),
- Başağrısı Acepşir Tekke ve Türbesi (Tokat),
- Turhal Dazya Köyü Ali Baba Türbesi (Tokat),
- Turhal 1. Kümbet (Tokat),
- Turhal 2. Kümbet (Tokat),
- Erenler Mezarlığı'nda Baldaken türbe (Tokat),
- Niksar Sungur Bey (Sunguriye) kümbeti (Tokat),
- Niksar Akyazı Kümbeti (Tokat),
- Çemişgezek Ulukale Köyü Ferruhsad* (Tunceli),
- Çemişgezek Kümbet* (Tunceli),
- Pertek 1. Anonim (Tunceli),
- Pertek Anonim (Tunceli),
- Aşağı Cami Yanındaki Kalıntı (Tunceli),
- Yenipertek Masume Hatun Türbesi (Tunceli),
- Mazgirt Çoban Dede Türbesi (Tunceli),
- Sivaslı Hacim Köyü Hacim Sultan* (Uşak),
- Gevaş Halime Hatun* (Van),
- Ercis Karamelik Köyü Yakınında Anonim* (Van),
- Ercis Akçayuva Köyü Yakınında* (Van),

- Gevaş Kadem Paşa Hatun* (Van),
- Eskivan 8 Kolonlu 1. (Kuzeydeki)* (Van),
- Eskivan 8 Kolonlu 2. (Güneydeki)* (Van),
- Eskivan Hüvres Paşa* (Van),
- Hoşab Hasan Bey Medresesi Kümbet Bölümü* (Van),
- Muradiye Kubik Köyü 1.* (Van),
- Muradiye Kübik Köyü 2.* (Van),
- Başkale Örenkale Köyü 1.* (Van),
- Başkale Örenkale Köyü 2.* (Van),
- Hoşab Sarı Süleyman Bey * (Van),
- Eskivan Hacı Abdurrahman Baba* (Van),
- Eskivan Galip Paşa* (Van),
- Özalp Ahurik (Tolgalı) Köyü (Van),
- Çandır Şahsultan Hatun* (Yozgat)

Eserde toplamda 119 yapının¹¹³ tanıtımı yapılmış, bu yapılardan 77+3 yapı incelemeye alınıp değerlendirilmiştir. Eser 400 sayfadan oluşmaktadır. Çalışma 115 çizim ve 360 fotoğraf ile desteklenmiştir.¹¹⁴

Diyarbakır Camileri, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1996.

Tuncer bu eserinde Diyarbakır cami ve mescitlerin mihraplarını, harim taç kapılarını, minberlerini incelemiştir. Cami ve mescitlerin belli bölümlerini ele alarak plan ve görünümlemlerini çizimleriyle zenginleştirmiştir. Yapılar tüm yönleriyle ele alınmamış eksik kalan kısımların araştırılmasına kapı aralamıştır. Tuncer'in ele aldığı yapılar:

- İç Kale ve Hz. Süleyman Camisi,
- Sen Corc Kilisesi, Ulu Cami Yapı Topluluğu¹¹⁵
- Mesudiye Medresesi,
- Mardin Kızıltepe Ulu Cami,

¹¹³ * İşaretili yapılar değerlendirmeye girip incelenen yapılardır.

¹¹⁴ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri III, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi II)*, Ankara 1992.

¹¹⁵ bkz. çizim 16.17

- Mardin Kasım Padişah (Kasımiye) Medresesi,
- Ömer Şeddat Camisi,
- Balıklı Göl Mescidi¹¹⁶,
- Nebi Camisi¹¹⁷,
- Parlı (Sefa) Camisi¹¹⁸,
- Mardin Sultan İsa Medresesi (Zinciriye)¹¹⁹
- Hoca Ahmet Camisi,
- Lala Kasım Camisi¹²⁰,
- Taceddin Mescidi,
- İbrahim Bey Mescidi,
- Hacı Büzruk Mescidi,
- Kasım Padişah Camisi¹²¹,
- Şeyh Yusuf (Tabakhane) Camisi,
- Bıyıklı Mehmet Paşa Yapı Topluluğu¹²²,
- Hüsrev Paşa Medresesi, Hadım Ali Paşa Yapı Topluluğu,
- Mola Bahattin (Kozlu) Medresesi,
- İskender Paşa Camisi,
- Behram Paşa Camisi¹²³,
- Melek Ahmet Paşa Camisi¹²⁴,
- Defterdar Camisi,
- Ali Paşa Camisi¹²⁵,
- Kavasısağır Mescidi,
- Nasuh Paşa Camisi,
- Şeyh Azizi Urmevi Camisi,
- Arapşeyh Camisi,

¹¹⁶ bkz. çizim 22

¹¹⁷ bkz. çizim 23.24

¹¹⁸ bkz. çizim 25

¹¹⁹ bkz. çizim 18.19.20.21

¹²⁰ bkz. çizim 26.27

¹²¹ bkz. çizim 28

¹²² bkz. çizim 29.30

¹²³ bkz. çizim 31.32.33.34

¹²⁴ bkz. çizim 35.

¹²⁵ bkz. çizim 31.

- Kurt İsmail Paşa Camisi,
- Şeyhzadeler Konağı,
- Namazgah'dır.

Bu yapılar, genel tarihi tanıtımları yapılarak mukarnas, orantı ve mistar (çizim tekniği) açısından incelenmiştir. Ayrıca duvar örgüleri yapılarda adı geçen mimarlar, yaptırımlar, yapı ekibi ve sanatı ele alınmış önemli çıkarımlarda bulunmuştur. *Diyarbakır Camileri* çizimleri ve resimleriyle birlikte bilim dünyasına tanıtılmıştır. Çalışma, önemli ve özgün nitelik taşımaktadır. Eser 352 sayfadan oluşmaktadır.

Tuncer çalışmalarını mukarnas ve geometrik disiplin üzerine yoğunlaştırıp bunları eşsiz çizimleriyle desteklemiştir. Kentin tarihi özelliklerini ve sosyo kültürel yanlarını özetle vermiştir. Kitabında incelediği yapıların, belli başlı kesitlerinin onarımını ve restorasyonunu gerçekleştirmiştir.¹²⁶

Diyarbakır Evleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1999.

Diyarbakır Evleri adlı çalışma; yerleşim, mimarlık (kitle, bodrum, zemin kat, üst kat, sokak kapısı, avlu, bahçe, havuz, su haznesi, mutfak, hela, hamam, eyvan, oda, cumba, kab, serdap, merdiven, sahanlıklar, süsleme, yazıt ve tarihlemeler), yapı sanatı (yapı gereci, duvar örgüsü ve kalınlıkları, düşey açıklıkların örtülmesi, yatay açıklıkların örtülmesi, yatay kuvvetlere karşı önlem, saçak, dam ve ince yapı), orantı ve modülasyon, yapı endüstrisi ve kadrosu, onarım ve sağlıklılaştırmalar, evlerde yaşam açılarından incelenmiştir.

Çalışma şu prensipler gözetilerek hazırlanmıştır:

Kent Balıkçılarbaşı merkez olmak üzere ana caddelere uyularak Güneydoğu (GD), Güneybatı (GB), Kuzeydoğu(KD), Kuzeybatı (KB) olarak dörde bölünmüş, bunlar kodlanıp genelden özele doğru bir yöntemle incelenmiştir. Yapıların tanıtımı (katalog) bu sıra gözetilerek yapılmıştır.

¹²⁶ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Camileri*.

Çalışmada 01.06.1998'de valilikten alınan mahalle adlarına ve kadaströ paftalarındaki sınırlara uyulmuştur. Kültür Bakanlığının 1980 yılındaki tescilli konut sayısı 112 olmuşsa da bu eserle konut sayısı 170'i aşmıştır.

Çizimler gerçeğe uygun yerinde alınan kroki ve ölçüler ışığında çizilmiştir. 1/250 ölçekli çizimler kullanılmış kuzey daima yukarıda olmuş bu sebeple eşel, ölçek ve kuzey oklarına gerek kalmamıştır.

Yardımcı bilgi ve iz düşümler çizimlerde kullanılmıştır. Kat planları algılamayı kolaylaştırır nitelikte çizilmiştir. Ahşap kirişleme yönleri, eyvan ve oda döşeme yükseklikleri, girişler, kapı numaraları, merdiven basamak sayıları konut bilgisinde kullanılmıştır.

Diyarbakır Evleri, adlı çalışmada incelen yapılar şunlardır:

Güneydoğu Dilimi (GD)

- GD 1. Savaş Mahallesi, Küçük Kavas Sokak 13. Ada 391, Parsel 9.
- GD 2. Savaş Mahallesi, Küçük Kavas Sokak 6 (Muş Otel). Ada 390, Parsel 4.
- GD 3. Savaş Mahallesi, Yukarı Ali Emiri Sokak 14. Ada 395, Parsel 2.
- GD 4. Savaş Mahallesi, Yukarı Ali Emiri Sokak 16. Ada 395, Parsel 2.
- GD 5. Savaş Mahallesi, İshak Sükûti Sokak 6. Ada 387, Parsel 9.
- GD 6 . Savaş Mahallesi, Yumurtacı Sokak 1. Geçit No:2. Ada 387, Parsel 3.
- GD 7. Savaş Mahallesi, Yumurtacı Sokak 8. Ada 386, Parsel 1.
- GD 8. Cemal Yılmaz Mahallesi, Dutlupınar Sokak 2. Ada 300(?), Parsel8.
- GD 9. Cemal Yılmaz Mahallesi, Ekmekçi Sokak (Şair Sırrı Sokak) 2. Ada 247, Parsel.
- GD 10. Cemal Yılmaz Mahallesi, Muallak Sokak 24. Ada 246, Parsel 2.
- GD 11. Cemal Yılmaz Mahallesi, Aşağı Saman Sokak 5. Ada 230, Parsel 99.
- GD 12. Hasırlı Mahallesi, Çizmeci Sokak 3. Ada 230, Parsel 98.
- GD 13, 13A. Hasırlı Mahallesi, Muallak Sokak 30,32. Ada 230, Parsel 1.
- GD 14. Savaş Mahallesi, Köprülü Sokak 33. Ada 231, Parsel 4.
- GD 15. Fatih Paşa Mahallesi, Kumlu Sokak 4. Ada 231, Parsel 14,15.
- Gd 16. Savaş Mahallesi, Büyük Sürücü Sokak 20. Ada385, Parsel 14.

- GD 17. Savaş Mahallesi, Yukarı Ali Emiri Sokak 1. Çıkmaı 5. Ada 385, Parsel 8.
- GD 18. Savaş Mahallesi, Yukarı Ali Emiri Sokak 29. Ada 384, Parsel 8.
- GD 19. Savaş Mahallesi, Büyük Sürgü Sokak 18. Ada 385, Parsel 13.
- GD 20. Savaş Mahallesi, Küçük Sürgü Sokak 2. Ada 234, Parsel (?).
- GD 21. Savaş Mahallesi, Büyük Sürgü Sokak 23. Ada 483, Parsel 2.
- GD 22. Savaş Mahallesi, Küçük Kavas Sokak 21. Ada 483, Parsel 3.
- GD 23. Savaş Mahallesi, Orta Kavas Sokak 3. Ada 382, Parsel 23.
- GD 24. Savaş Mahallesi, Büyük Sürgü Sokak 6. Ada 382, Parsel 19.
- GD 25. Savaş Mahallesi, Saatçi Sokak 7. Ada 383, Parsel 7.¹²⁷
- GD 26. Savaş Mahallesi, Ali Emiri Sokak 11,13. Ada 382, Parsel 27.¹²⁸
- GD 27. Özdemir Mahallesi, Zingilli Sokak 10. Ada 366, Parsel 5.¹²⁹
- GD 28. Özdemir Mahallesi, Sabuncu Sokak 26. Ada 218, Parsel 25.¹³⁰
- GD 29. Özdemir Mahallesi, Direkçi Sokak 9. Ada 217, Parsel 17.¹³¹
- GD 30. Özdemir Mahallesi, Direkçi Sokak 18. Ada 218, Parsel 2.¹³²
- GD 31. Özdemir Mahallesi, Direkçi Sokak 16. Ada 218, Parsel 1.
- GD 32. Savaş Mahallesi, Yukarı Ali Emiri Sokak 5. Ada 382, Parsel 8.
- GD 33. Savaş Mahallesi, Köprülü Sokak 36. Ada 232, Parsel 11.¹³³

Güneybatı Dilimi (GB)

- GB 1A,1B,1C. Süleyman Nazif Mahallesi, Sait Paşa Sokak 8.10.12. Ada 443, Parsel 9,10.¹³⁴
- GB 2. Süleyman Nazif Mahallesi, Ocak Sokak 21, 23. Ada 438 Parsel 43.¹³⁵
- GB 3. Abdal Dede Mahallesi, Teyze Yücel Sokak 13. Ada 399, Parsel 58.¹³⁶

¹²⁷ bkz. çizim 51.

¹²⁸ bkz. çizim 49.

¹²⁹ bkz. çizim 50.

¹³⁰ bkz. çizim 48.

¹³¹ bkz. çizim 54,56.

¹³² bkz. çizim 53.

¹³³ bkz. çizim 55.

¹³⁴ bkz. çizim 57,58.

¹³⁵ bkz. çizim 59.

¹³⁶ bkz. çizim 60.

- GB 4. Abdal Dede Mahallesi, Teyze Yücel Sokak 17. Ada 399, Parsel 53.
- GB 5. Abdal Dede Mahallesi, Binici Sokak 18. Ada 258, Parsel 8.¹³⁷
- GB 6. Abdal Dede Mahallesi, Deve Hamamı Sokak 21. Ada 397, Parsel 1.¹³⁸
- GB 7,8. Abdal Dede Mahallesi, Özbay Sokak 8 ve 6. Ada 397, Parsel 2.3.10.11.12.13.¹³⁹
- GB 9. Süleyman Nazif Mahallesi ocak Sokak 8C. Ada 442, Parsel 4.
- GB 10. Ziya Gökalp Mahallesi, Behram Paşa Sokak 13. Ada 442, Parsel 11.
- GB 11. Ziya Gökalp Mahallesi, Kılıççı Sokak 6. Ada 415, Parsel 6.
- GB 12. Ziya Gökalp Mahallesi, Sülüklü Sokak 12. Ada 415, Parsel 9.
- GB 13. Ziya Gökalp Mahallesi, Sülüklü Sokak 10. Ada 415, Parsel 8.
- GB 14. Ziya Gökalp Mahallesi, Sülüklü Sokak 21. Ada 415, Parsel 10.
- GB 15. Ziya Gökalp Mahallesi, Lale Sokak 27. Ada 396, Parsel 15.
- GB 16. Ziya Gökalp Mahallesi, Kapuzlu Sokak 3. Ada, Parsel 15.
- GB 17. Abdal Dede Mahallesi, Kamışlı Sokak 5. Ada 398, Parsel 18.19.20.
- GB 18. Abdal Dede Mahallesi, Behram Paşa Sokak 20. Ada 396, Parsel 21.
- GB 19. Ziya Gökalp Mahallesi, Lale Geçidi Sokak 2. Ada 256, Parsel 1.
- GB 20. Ziya Gökalp Mahallesi, Puşucular Sokak 1. Ada 417, Parsel 3.
- GB 21. Ziya Gökalp Mahallesi, Puşucular Sokak 3. Ada 417, Parsel 2.
- GB 22. Ziya Gökalp Mahallesi, Köylü Sokak 17. Ada 417, Parsel 12.
- GB 23. Ziya Gökalp Mahallesi, Lale Sokak 38. Ada 418, Parsel 3.
- GB 24. Ziya Gökalp Mahallesi, Sülüklü Sokak 1. çıkmazı 2. Ada 412, Parsel 12.
- GB 25. Ziya Gökalp Mahallesi, Dörtler Sokak 19. Ada 421, Parsel 3.
- GB 26. Ziya Gökalp Mahallesi, Dörtler Sokak 35. Ada 422, Parsel 4.
- GB 27. Kale Bey Mahallesi, Dörtler Sokak 13. Ada 297, Parsel 9.
- GB 28. Lale Bey Mahallesi, Sülüklü Sokak 32. Ada 297, Parsel 42.
- GB 29. Lale Bey Mahallesi, Sülüklü Sokak 28,40. Ada 297, Parsel 14,15.
- GB 30. Ziya Gökalp Mahallesi, Sülüklü Sokak 19. Ada 420, Parsel 7.
- GB 31. Lale Bey Mahallesi, Dolap Sokak ve Ana Sokak 8. Ada, Parsel 6.

¹³⁷ bkz. çizim 61.

¹³⁸ bkz. çizim 62.

¹³⁹ bkz. çizim 63.

- GB 32. Lale Bey Mahallesi, Ana Sokak 6. Ada 298, Parsel 1.
- GB 33. Ziya Gökalg Mahallesi, Ana Sokak 4. Ada 419, Parsel 8.
- GB 34. Ziya Gökalg Mahallesi, Puşucular Sokak 13. Ada 413, Parsel 2.
- GB 35. Ziya Gökalg Mahallesi, Abacı Sokak 5. Ada, Parsel 21.
- GB 36. Ali Paşa Mahallesi, Köylü Sokak 32. Ada 254, Parsel 1.
- GB 37. Ziya Gökalg Mahallesi, Çelik Sokak 32.ada 418, Parsel 17.
- GB 38. Ziya Gökalg Mahallesi, Hambeli Sokak 16. Ada 418, Parsel 13.
- GB 39. Ali Paşa Mahallesi, Erenler Sokak 1. Çıkması 3. Ada 278, Parsel 19.
- GB 40. Ali Paşa Mahallesi, Hambeli Sokak 5. Ada 278, Parsel 3.
- GB 41. VE 41 A. Ali Paşa Mahallesi, Erenler Sokak 7. Ada 278, Parsel 6 ve 7.
- GB 42. Ziya Gökalg Mahallesi, Melek Ahmet Caddesi 2 çıkması 2. Ada 423, Parsel 19.
- GB 43. Lale Bey Mahallesi, Dörtler Sokak 55. Ada 295, Parsel 7.
- GB 44 ve 44A. Lale Bey Mahallesi, Orta Sokak 1 ve 3. Ada 296, Parsel 12.
- GB 45. Ziya Gökalg Mahallesi, Lale Bey Sokak 5. Ada 423, Parsel 83.
- GB 46. Lale Bey Mahallesi, Lale Bey Sokak 8. Ada 294, Parsel 10.
- GB 47. Ali Paşa Mahallesi, Köylü Sokak 6,8, Binici Sokak 2. Ada 255, Parsel 1-5.
- GB 48. Süleyman Nazif Mahallesi Ocak Sokak 32. Ada 442, Parsel 5.
- GB 49. Ziya Gökalg Mahallesi Dörtler Sokak 66. Ada 423, Parsel 70 (s.172).

Kuzeydoğu Dilimi (KD)

- KD 1. Savaş Mahallesi, Göçmen Sokak 17. Ada 197, Parsel 11.
- KD 2. Savaş Mahallesi, Yeni Kapı Sokak 1. Çıkması 3. Ada 392, Parsel 11.
- KD 3. Savaş Mahallesi, Dökmeciler Sokak 3. Ada 392, Parsel 21.
- KD 4. Savaş Mahallesi, Bıyıklı Mehmet paşa Sokak 104. Ada 200, Parsel.
- KD 5. Fatih Paşa Mahallesi, Altay Sokak 4 ve 4A. Ada 190, Parsel 1.
- KD 6. Abdal Dede Mahallesi, Deve Hamamı Sokak 21. Ada 397, Parsel 1.
- KD 7. Fatih Paşa Mahallesi, Altay Sokak 16. Ada 216, Parsel 7.
- KD 8. Fatih Paşa Mahallesi, Karakol Geçidi Sokak4. Ada 216, Parsel 12.
- KD 9. Fatih Paşa Mahallesi, Yeni Kapı Sokak77 ve yağcı sokak 2. Ada 192, Parsel 6.
- KD 10. Fatih Paşa Mahallesi, Kurşunlu Sokak 17. Ada 214, Parsel 6.

- KD 11. Fatih Paşa Mahallesi, Kurşunlu Sokak 10. Ada 215, Parsel 2.
- KD 12. Fatih Paşa Mahallesi, Altay Sokak 27. Ada 201, Parsel 18.
- KD 13. Fatih Paşa Mahallesi, Altay Sokak 21. Ada 201, Parsel 21.
- KD 14. Fatih Paşa Mahallesi, Bıyıklı Mehmet Paşa Sokak 36. Ada 201, Parsel 49.
- KD 16, 16A. Fatih Paşa Mahallesi, Mehmet Paşa Sokak 140,142. Ada 201, Parsel 4.
- KD 17. Fatih Paşa Mahallesi, Yılmaz Sokak Çıkması 4. Ada 201, Parsel 5.
- KD 18. Fatih Paşa Mahallesi, Yılmaz Sokak 2. Ada 201, Parsel 9.
- KD 19. Fatih Paşa Mahallesi, Kurşunlu Cami Sokak 8. Ada 201, Parsel 12.
- KD 20. Fatih Paşa Mahallesi, Bıyıklı Mehmet Paşa Sokak 152, 154. Ada 203, Parsel 3.
- KD 21. Fatih Paşa Mahallesi, Kurşunlu Cami Sokak 11. Ada 213, Parsel 12.
- KD 22. Fatih Paşa Mahallesi, Altay Sokak 43. Ada 213, Parsel 10.
- KD 23. Fatih Paşa Mahallesi, Altay Sokak 45. Ada 213, Parsel 9.
- KD 24 ve 25A. Dabanoğlu Mahallesi, Uğurlu Meydan Sokak 10,12. Ada 161, Parsel 3.
- KD 25. Dabanoğlu Mahallesi, Uğurlu Meydan Sokak 6. Ada 161, Parsel 1.
- KD 26. Dabanoğlu Mahallesi, Nar Sokak Çıkması, 29. Ada 160, Parsel 20.
- KD 27. Dabanoğlu Mahallesi, Tütenk Sokak 1, 1A, 3. Ada 176, Parsel 5.
- KD 28. Dabanoğlu Mahallesi, Tuzlu Sokak 14. Ada 163, Parsel 12.
- KD 29. Dabanoğlu Mahallesi, Tuzlu Sokağı Çıkması 18. Ada 163, Parsel 14.
- KD 30. Dabanoğlu Mahallesi, Çiçekçi Sokağı Çıkması. Ada 164, Parsel 9.
- KD 31. Dabanoğlu Mahallesi, Kadı Camisi Sokak 7. Ada 165, Parsel 9.
- KD 32. Dabanoğlu Mahallesi, Kadı Camisi Sokak 32. Ada 165, Parsel 2.
- KD 33. Dabanoğlu Mahallesi, Çakmak Sokak 8. Ada 165, Parsel 4.
- KD 34. Dabanoğlu Mahallesi, Kadı Camisi Geçidi, 2. Ada, Parsel 5.
- KD 35. Dabanoğlu Mahallesi, Çakmak Sokak 14. Ada 169, Parsel 1.
- KD 36. Dabanoğlu Mahallesi, Dabanoğlu Sokak 5. Ada 174, Parsel 10.
- KD 37. Dabanoğlu Mahallesi, Yiğit Ahmet Sokak 32. Ada 175, Parsel 2.
- KD 38. Dabanoğlu Mahallesi, Çakmak Sokak 11. Ada 174, Parsel 13.
- KD 39. Dabanoğlu Mahallesi, Yiğit Ahmet Sokak 21. Ada 40, Parsel 6.

- KD 40. Dabanoğlu Mahallesi, Yiğit Ahmet Sokak 23. Ada 40,Parsel 5 (?).
- KD 41. Dabanoğlu Mahallesi, Yiğit Ahmet Sokak 25. Ada 40, Parsel 4.
- KD 42. Dabanoğlu Mahallesi, elikmen Sokak 10. Ada 39, Parsel 2.
- KD 43. Cevat Paşa Mahallesi, elikmen Sokak 8. Ada 39, Parsel 26.
- KD 44. Cevat Paşa Mahallesi, elikmen Sokak 3. Ada 41, Parsel 16.
- KD 45. Dabanoğlu Mahallesi, Orta Karataş Sokak 26. Ada 38, Parsel 6.
- KD 46. Dabanoğlu Mahallesi, Dabanoğlu Sokak, 51. Ada 156, Parsel 10.
- KD 47. Cevat Paşa Mahallesi, Kozlu Sokak 5. Ada 56, Parsel 9.
- KD 48. Cevat Paşa Mahallesi, Kozlu Sokak 7. Ada 56, Parsel 8.
- KD 49. Cevat Paşa Mahallesi, Kozlu Sokak 9. Ada, Parsel 7.
- KD 50. Cevat Paşa Mahallesi, ubuku Sokak 29. Ada 56, Parsel 3.
- KD 51. Savaş Mahallesi, Dicle Sokak 8. Ada 379, Parsel 10.
- KD 52. Cevat Paşa Mahallesi, Yardımcı Sokak 1. Ada, Parsel 24.
- KD 53. Dabanoğlu Mahallesi, İbrahim Bey Sokak 5. Ada 175, Parsel 5 (s.312).

Kuzeybatı Dilimi (KB)

- KB 1. İnönü Mahallesi, Kara Ozan Sokak 4,6. Ada 149, Parsel 18.
- KB 2. İnönü Mahallesi, Tuncay Sokak 4. Ada 150, Parsel 2.
- KB 3. İnönü Mahallesi, ifti Sokak 10. Ada 149, Parsel 16.
- KB 4. Cami Kebir Mahallesi Telgrafhane Sokak 18. Ada 444, Parsel 1.
- KB 5. İnönü Mahallesi, Güllü Sokak 3. Ada 149, Parsel 8.
- KB 6. İnönü Mahallesi, Ziya Gökalp Sokak 33. Ada 152, Parsel 35.
- KB 7. İnönü Mahallesi, Manav Sokak 1. Ada 146, Parsel 28.
- KB 8. İnönü Mahallesi, Konyar Sokak No: (?). Ada 142, Parsel 1.
- KB 9. Cami Kebir Mahallesi, Akıncılar Sokak 6. Ada 445, Parsel 7.
- KB 10. Cami Kebir Mahallesi, Ziya Gökalp Sokak 3,5. Ada 334, Parsel 3.
- KB 10A. İnönü Mahallesi, Ziya Gökalp Sokak 7. Ada 334, Parsel 2.
- KB 11. Cami Kebir Mahallesi, Ziya Gökalp Sokak 1. Ada 334, Parsel 4.
- KB 12. İnönü Mahallesi, Telgrafhane Sokak 30,32. Ada 150, Parsel 8.
- KB 13. İnönü Mahallesi, Telgrafhane Sokak 39. Ada 332, Parsel 7.
- KB 14. İnönü Mahallesi, İskender Paşa Sokak 1,3. Ada 133, Parsel 10 ve 11.
- KB 15. Cami Kebir Mahallesi, Müze Sokak 25. Ada 353, Parsel 2.

- KB 16. İskender Paşa Mahallesi, Telgrafhane Sokak 63,65. Ada 134, Parsel 43.
- KB 17. Cami Kebir Mahallesi, Gökâlppler Sokak 4. Ada 408, Parsel 6.
- KB 18. Ziya Gökâlp Mahallesi, Tahtalı Kastal Sokak 1. Ada 408, Parsel 5.
- KB 19. Ziya Gökâlp Mahallesi, Tahtalı Kastal Sokak3. Ada 408, Parsel 4.
- KB 20. Cami Kebir Mahallesi, Yeşil Sokak 4,6. Ada 407, Parsel 2.
- KB 21. Ziya Gökâlp Mahallesi, Yeşil Sokak 1, 3. Ada 407,Parsel 1.
- KB 22. Ziya Gökâlp Mahallesi, Gökâlppler Sokak 7. Ada 407, Parsel 12.
- KB 23. Ziya Gökâlp Mahallesi, Tahtalı Kastal Sokak12. Ada 134, Parsel 20.
- KB 24. Ziya Gökâlp Mahallesi, Artıklar Sokak 5. Ada 428, Parsel 5.
- KB 25. Ziya Gökâlp Mahallesi, Artıklar Sokak 10,10A. Ada 408, Parsel 15.
- KB 26. Ziya Gökâlp Mahallesi, Tuzcular Sokak 1. Ada 408, Parsel 1.
- KB 27. Ziya Gökâlp Mahallesi, Yeşil Sokak 10. Ada 407, Parsel 4.
- KB 28. Ziya Gökâlp Mahallesi, Kara cami Sokak 13,35. Ada 323, Parsel 1.
- KB 29. Ziya Gökâlp Mahallesi, Yalçın Sokak 4. Ada 134, Parsel 33.
- KB 30. Ziya Gökâlp Mahallesi, Yücel Sokak 11. Ada 355, Parsel 13.
- KB 31. Ziya Gökâlp Mahallesi, Ziya Gökâlp Okulu Sokak 14. Ada 148, Parsel 20.
- KB 32. Ziya Gökâlp Mahallesi, Telgrafhane Sokak. Ada 148, Parsel 19.
- KB 33. Cami Kebir Mahallesi, Telgrafhane Sokak 37. Ada 332, Parsel 8 .

Toplam Güneydoğu (33), Güneybatı (49), Kuzeydoğu (53), Kuzeybatı (33) 168 ev incelenmiş; alt ve üst ayrı ayrı planları çizilmiştir. Tescilli olup boşaltılmış 11 konut; bölünmüş, bozulmuş, yıkılmış, yok olmuş toplam 26 konut incelenememiştir. Eser 574 sayfadan oluşmakta olup adeta bir fotoğraf¹⁴⁰ arşivi niteliği taşımaktadır.¹⁴¹

Orhan Cezmi'ye göre: *“Diyarbakır evi; doğayla uyumlu ve onunla barışık, orta çağ teknolojisinde, din, dil ve ırk kaygılarını aşmış, insanoğlunun ortak tutku ve isteklerine sunulmuş sanatsal bir üründür.”*¹⁴²

¹⁴⁰ bkz. fotoğraf 24,25,26,27.

¹⁴¹ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Evleri*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1999.

¹⁴² Tuncer, age, s.100.

Diyarbakır Kiliseleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sanat yay., Ankara 2003.

Bu çalışmada Diyarbakır kiliselerinden 22 kilise ele alınmıştır. İncelemeye alınan 2 kilise çalışmakta olup, 6 kilise boşaltılmış 14 kilise yıkılıp kaybolmuştur.

Eserde yer verilen kiliseler:

Güneybatı Dilimi (GB)

- Meryem Ana (Mar Yakup) Süryani Ortodoks Lale Bey Mah. Ana sk. 34.
- Mar Kozma (Kuzma, Kosmos)* Rum Ortodoks Ali Paşa Mah. Yerinde evler var.
- Surp Sargis (Mar Dumyana, Hızır İlyas) Ermeni Katolik. Ali paşa Mah. Karabulut sok.(Eski Çeltik Fabrikası).
- Mar Zı'uro (Zu'oro, Zu'ono, Zhuro)* Süryani Ortodoks. Sarı Saltuk küm.yerinde.
- Vaftizci Mar Yuhanna (Yuhanon)* Deva Hamamı yöresinde.

Güneydoğu dilimi (GD)

- Süryani Protestan. Cemal Yılmaz Mah. Muallak sk. 16(Dutlu sk. Doğusu).
- Ermeni Katolik. Hasırlı Mah. Muallak sk. 26.
- Mar Hananyo Süryani Katolik*.(Yıkılan muallak camisi yakınlarında).

Kuzeydoğu dilimi (GD)

- Surp Giragos (Küçük, Çanaklı) Ermeni Katolik Özdemir Mah. Göçmen sk. 4.
- Mar Petyun (Pityon) Keldani Katolik Özdemir Mah. Şeftali sk.2.
- Süryani Katolik* Dabanoğlu Mah. Kadı camisi sk. Yavuz selim ilköğretim Okulu bahçesinde.
- Latin (?) Özdemir Mah. Süleyman Nazif ilköğretim okulu bahçesinde.
- Sen Teodoros Ermeni Ortodoks* Özdemir Mah. Fatih paşa camisi doğusu.
- Sen Corc (Kara Papaz) Cevat paşa Mah. İç kale.

Kuzeybatı Dilimi (KB)

- Mar Toma* Camikebir Mah. (Yerinde ulu cami var).

Yeri Hiç Bilinmeyenler

- Mar Şilo *(Amid Metropoliti Mar Mara i.s.520).

- Mar İstefanos* (4.y Persler 503'de Ateşgedeye çevirmiş).
- Mar Gevargis.*
- Madin Araklos Ermeni.* (?)
- Makababaus Ermeni.* (?)
- Sübra Sergis Ermeni.* (Surp Sergis olabilir)
- Meryem-i Zal.* (?) ¹⁴³

Yapıların harita yerleri tek tek ve topluca verilmiş, yapılar tarih sırası gözetilerek değil Diyarbakır'ın 4 dilimi (Güneybatı dilimi, Güneydoğu dilimi, Kuzeydoğu dilimi, Kuzeybatı dilimi) esas alınarak ele alınmıştır.

Kiliseler mimari açıdan dört ana bölüm halinde incelenmiştir. Bunlar:

- 1- Mimarlık konuları (plan ve kitle, boyutları, çan kulesi, giriş ve yönü, iç alan, apsis, plan türleri doğu kavramı, doğu ile açıları)
- 2- Yapı sanatı (kemer ve tonozlar, düşey ve yatay elemanlar, tonoz koltuklarının boşaltılması, tonozdaki ses yutucular)
- 3- Yapı gereci: (taş ve işçiliği, tuğla, kerpiç, mermer, alçı, çini, ahşap, demir, kireç)
- 4- Süsleme: (ana kitle, arslan kabartmaları, yapıştırma süsler, arşivolt silmeler, iç süslemeler, üst başlık, asa)

Orhan Cezmi Diyarbakır Kiliselerini üç bölümde incelemiştir. İlk bölüm tanıtıma; ikinci bölüm sanat, mimarlık ve teknik bilgilere; son bölüm sosyokültürel konulara yönelik olarak ele alınmıştır. Çalışma yataydan düşeye, genelden özele, tanıtımdan bilimselliğe yönelik bir çizgide araştırılmıştır.

Ölçekli planlarda ve adreslerde kadastro paftaları esas alınmıştır. Yapıların tescil numaraları ve mülkiyet bilgileri verilmiştir. Kiliseler haritadaki yerleriyle konumlandırılarak tek tek ve topluca verilmiş dipnot kullanılmamıştır.

Mardin Kırklar Kilisesi Papazı Gabriel Akyüz, Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi Papazı Yusuf Akbulut, Diyarbakır Keldani Kilisesi Vakıf Yönetim Kurulu Başkanı Papaz Yusuf Karadayı; Orhan Cezmi Tuncer'in yapıları incelemesinde, ölçü alıp görüntülemesinde, yazıtların çevirilerinde kendi olanaklarıyla katkılarını sunmuşlardır.

Diyarbakır Kiliseleri mimari ve sanatsal ağırlıklı incelenmiş; sosyal ve kültürel değerlere yüzeysel değinilmiştir. Ayrıca Diyarbakır'ın etnik yapısı, nüfusu, farklı dinlerin

¹⁴³ * İşaretli kiliseler yıkılıp yok olmuş yapılardır.

oluşumu ve bir arada yaşayışları Orhan Cezmi Tuncer tarafından yorumlanmıştır. Kiliselerin konumları haritadan gösterilmiş yapıların planları çizilmiş belli kesitleri fotoğraflanmıştır.¹⁴⁴

Ankara Evleri, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2003.

Orhan Cezmi'nin *Diyarbakır Evleri* eseri beğenilerek geniş ilgi uyandırmıştır. Çalışmayı duyan Ankara Ticaret Odası Orhan Cezmi'den Ankara evlerini konu alan monografik bir çalışma yapmasını talep etmiştir. Yayının tanıtma bölümü; sınırlı tutulmuş, başlıklara bölünüp özetlenmiştir. Eserde Ankara Evleri, Evliya çelebi mahallesi gecekonduları ve bağ evleri incelenmiştir. Çizim ve fotoğrafların hepsi Orhan Cezmi'nin öğrencilerine aittir. Çizimlerde 1/50 ölçek yarı yarıya küçültülmüştür.

Eserin başında tanıtım amaçlı bir sözlük terminolojisi oluşturulmuştur. Ankara şehrinin tarihi ve coğrafi konumu hakkında bilgi verilerek inceleme alanları kendi içinde değerlendirilmiştir.

Ankara Evleri adlı çalışmada; mimarlık konuları (eski doku ve mahalle, sokak, silüet ve gabari, çeşme), Türk evi Ankara evi (parsel- kitle ilişkisi, sokak kapısı, avlu, bodrum, mutfak, hela, zemin katı, ara katı, merdiven, üst katı, hayat, sofa, oda, dolaplar, sekialtı, döşeme, pencere, odalarda aydınlanma, duvar resimleri, tavan, cumba, cumba sayı tür ve bingileri, parmaklık ve kafesler, kuşluk, selamlık), süsleme (dış ve iç yüzlerde, sıva, ahşap, alçı, demir, yazıt, tarih), hayat sofa ve plan evreleri (sınıflama evreleri), yapı sanatı (yapı yöntemi, çıkmalar, yapı gereci, yapı endüstrisi, yapı yönetmenliği), kaynaklarda adı geçen bazı önemli eski konutlar, aynı tasarımın yayıldığı alanlar, Ankara evlerinin dünü bugünü ve yarını, kazıkiçi bostanları semti (evliya çelebi mahallesi) bağ evleri, kırk konaklar ile ilgili özet bilgi inceleme sahasında ele alınan konu başlıklarıdır.

Katalog bölümünde; eski kent evleri ve adressizler, Kazıkiçi Bostanları semti Evliya Çelebi mahallesi gecekonduları, bağ evleri (kuzey, batı, güney, kuzeydoğu yönündekiler, adressizler) hakkında bilgi verilmiştir.

¹⁴⁴ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Kiliseleri*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sanat yay., Ankara 2003.

İncelenip tanıtımı yapılan ve planları çizilip fotoğrafları çekilen Ankara ev adresleri şunlardır:

- Akalar Mah. Cevizaltı sok. 10.
- Akalar Mah. Cevizaltı sok. 12.
- Akalar Mah. İpçi sok 17.
- Akalar Mah. Cevizaltı sok. 28.
- Akalar Mah. Eğriyol sok. 6.
- Akalar Mah. Kümbet sok. 4.
- Akalar Mah. Kümbet sok. 26.
- Akbaş Mah. Dalfes sok. 8.
- Akbaş Mah. Sarıca sok. 19.
- Akbaş Mah. Eylül sok. 28.
- Altıntaş Mah. Akgün sok. 17 B.
- Başkır Mah. Direkli sok. köşesi.
- Başkır Mah. Kanije sok. 2.
- Başkır Mah. Şenlik sok. 23.
- Turgut Reis Mah. Çankırı Cad. 14. (Armutçular Konağı).
- Çeşme Mah. Çankırı sok – Sergi sok. köşesi (Nazım Çerkeş Aş Evi.).
- Demirfirka Mah. Barış sok. 2A, 2B.
- Demirfirka Mah. Kadife sok.?
- Demirfirka Mah. Doyran sok. 5,7 ve 9.
- Demirfirka Mah. Doyran sok. 10.
- Demirfirka Mah. Kale Kapısı sok. 20.
- Demirfirka Mah. Kale Kapısı sok. 24.
- Demirfirka Mah. Kale Kapısı sok. ?
- Demirlibahçe Mah. Seğmen sok. 1.
- Demirtaş Mah. Hacettepe sok. 4.
- Demirtaş Mah. Hacettepe sok. 4 A,B.
- Demirtaş Mah. Hacettepe sok. 6 A.
- Demirtaş Mah. Hacettepe sok. 8.
- Demirtaş Mah. Karalar sok. 27.

- İç Hisar Ali Taşı sokak. 34.
- İç Hisar İç Hisar sok?
- İç Hisar Ali Taşı sok. ?
- İç Hisar Başkale sok. 14.
- İç Hisar Başkale sok. 18 A.
- İç Hisar İstek sok. 10.
- İç Hisar İstek sok. 12.
- İstiklal Mah. Esen sok. 3.
- İstiklal Mah. Esen sok. 4.
- İstiklal Mah. Esen sok. 12.
- İstiklal Mah. Eskici sok. 2.
- İstiklal Mah. Eskicioğlu sok. 5.
- İstiklal Mah. Eskicioğlu sok. 8.
- İstiklal Mah. Denizciler Cad. kargı sok. 6.
- İstiklal Mah. Kargı sok. A,C,D.
- Kılıçaslan Mah. Hanımlar sok. 1.
- Kılıçaslan Mah. Eryokuşu sok. 9 A,B.
- Kılıçaslan Mah. Atpazarı sok. 60.
- Kılıçaslan Mah. Asker sok. 5.
- Kılıçaslan Mah. Kuş sokak. 9.
- Kılıçaslan Mah. Merdivenli sok. 19.
- Koyunpazarı Enez sok. 6.
- Koyunpazarı Mah. Pirinç sok. 2.
- Meydan Mah. Dutlu sok. 10.
- Meydan Mah. Dutlu sok. 13.
- Meydan Mah. Dutlu sok. 19.21.23.
- Meydan Mah. Dutlu sok. 24.
- Meydan Mah. Fırın sokak. 15.
- Meydan Mah. Sarı Kadı sok. 2.
- Meydan Mah. Sarı Kadı sok. 18 A,B.
- Meydan Mah. Sarı Kadı sok. 63.

- Meydan Mah. Sarı Kadı sok. 67.
- Meydan Mah. Sarı Kadı sok. 69.
- Meydan Mah. Sarı Kadı sok. 71.
- Nazım Bey Mah. Balcıoğlu sok. 10 A.
- Nazım Bey Mah. Balcıoğlu sok. 14.
- Nazım Bey Mah. Balcıoğlu sok. 16.
- Nazım Bey Mah. Uzunkavak sok. 25.
- Nazım Bey Mah. Uzunkavak sok. 27.
- Sümer Mah. Ekin sok. 4.
- Sümer Mah. Erzurum sok. 1.
- Sümer Mah. Erzurum sok. 5.
- Sümer Mah. Erzurum sok. 21 A.
- Sümer Mah. Kıvrım sok. 5.
- Sümer Mah. Kıvrım sok. 7
- Sümer Mah. Kıvrım sok. 11.
- Sümer Mah. Kıvrım sok. 17. A.
- Sümer Mah. Saka sok. 1.
- Sümer Mah. Saka sok. 4.
- Sümer Mah. Saka sok. 8.
- Sümer Mah. Silivri sok. 3.
- Sümer Mah. Sümer sok. 36.
- Sümer Mah. Zülüflü sok. 18, 18 A.
- Sümer Mah. Zülüflü sok. 21.
- Konut (adressiz 6)
- Konut (adressiz 7)
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 34, 56.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 44.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 48.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 50.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 54 A,B,C,D.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 62-86.

- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 66.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 68.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 70 A,B.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 74, 74 A.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 88 ve 90.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 115, 125.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 117, 123.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 131 A, B, C.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 153.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 169.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 171, A, B, C.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 173.
- Evliya Çelebi Mah. Bingöl sok. 175.

Bağ Evleri

- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Bartın sokakta bir bağ evi.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Şehit Hakan Turan sok. 9.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Şehit Mustafa (eski adı Akgül) sok. 9.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Acıbadem sok. 18 A.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Şehit Mustafa sok. 14. (yerleşim planında 4 numaralı yapı) envanter no 9.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Ark sok. 25.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Şehit Hakan Turan sok.
- (Yerleşim planında 6 numaralı yapı.) (Semahat Hanım Bağ Evi).
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Akarsu sok. 4
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Atsız sok. 4 Çizmeci İlköğretim Okulu Bahçesindeki Bağ Evi.
- (Yerleşim planında 8 numaralı yapı.).
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Atlas sok. 14 A.
- (Yerleşim planında 9 numaralı yapı.) Envanter no. 5.
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Bartın sok. bağ evi.

- (Yerleşim planında 10 numaralı yapı.)
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Arca sok.
- (Yerleşim planında 11 numaralı yapı.) envanteri 7 (Cevdet Çakıroğlu bağ evi.).
- Keçiören – Pınarbaşı Mah. Anamur sok. 21.
- (Yerleşim planında 12 numaralı yapı.).
- Keçiören – Şahlar Mah. Tarmanlar Bağ Evi.
- (Yerleşim planında 13 numaralı yapı.).
- Keçiören – Şahlar Mah. Aktepe Gazino Durağı 8. Cadde.
- Keçiören – Kuyubaşı Senti Baklavacılar sok. 23.

Keçiörende Yok Olan Bağ Evleri (Envanter Bilgileri)

- Pınarbaşı Mah. Aksaray sok. 25.
- Pınarbaşı Mah. Bakırcılar sok. 16.
- Mecidiye Durağı 14.
- Şahlar Mah. 63. Sok. 14.
- Aktepe Kuyubaşı Şahlar Mah. Anavatan Cad. Gelendost sok. 18.
- Aktepe Kuyubaşı Şahlar Mah. Gelendost sok. 25.
- Devrik sok. 54.
- Eklik – Yukarı Eğlence, Palas Durağı Kıvrımlı Cad. 61.
- Eklik – Yukarı Eğlence, Parti Durağı üstü (Etlik Lisesi altı)'dür. Tevfik sağlam caddesi 17 A.
- Etlik Aşağı Eğlence Çerçi sok. 2
- Etlik Mah. Kıvrımlı Cad. Nurgül sok. köşesi. Envanter:11.
- Etlik Esertepe Envanter:21.
- Etlik Esertepe Envanter:23.
- Etlik Esertepe Envanter:24.
- Konut Ziraat Mektebi (Meteoroloji Binası) Envanter:25.

Batı Yön

- Yeni Mah. Alaca Altı Köyü (Yunus Basmacı Evi 1957-58).

Ankara'nın Güneyindeki Bağ Evleri

- Dikmen Eski Yel Değirmeni Güneyinde Papazın Evi.
- Yukarı Ayrancı Aziziye Mah. Kuloğlu sok. 29 A.
- Yukarı Ayrancı Aziziye Mah. Kuşkondu sok-Karyağdı Sok. Köşesi.
- Yukarı Ayrancı Aziziye Mah. Karyağdı sok. 20 (Park Et Lokantası).
- Yukarı Ayrancı Aziziye Mah. Karyağdı sok. 44 ve Kırkpınar Sok. Köşesinde 19.
- (Rıfat Börekçi Evi (Ay-Yıldızlı Ev).
- Çankaya Atatürk Köşkü.
- Gazi Osman Paşa Papazın Bağ Evi.
- Gazi Osman Paşa (?) Bağ Evi.
- Gazi Osman Paşa Bağ Evi Büyük Esat Horasan Sok. 4/2.
- Büyük Esat Karlı Sok 426.
- Büyük Esat Mah. Horasan Sok-Yeni Foça Sok. Köşesi (Kano Lokantası).
- Büyük Esat Son Durak Bağ Evi.
- Kırk Konaklar Bağ Evi.

KUZEYDOĞU YÖNÜ

- Esen Boğa Yolu Üstünde.
- Yukarı Ayrancı İlkokul üstü 234.
- Adressiz Bağ Evi.
- Adresiz Bir Köşk Veya Konak.
- Adressiz Bir Bağ Evi..

Ankara Evleri 624 sayfadan oluşan, çizim ve fotoğraflarla zenginleştirilmiş bir eserdir. Çizimler ve fotoğraflar Orhan Cezmi Tuncer'in öğrencilerine aittir.¹⁴⁵

Anadolu Kervan Yolları, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2007.

¹⁴⁵ Orhan Cezmi Tuncer, *Ankara Evleri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2003.

Anadolu Kervan Yolları adlı çalışma konaklama yapıları olan kervan yollarını; turizm, ticaret, güvenlik, bilgi toplama, jeopolitik ve jeostratejik özellikleriyle belirlemenin dışında bunları tek yapı boyutundaki yol güzergâhlarıyla da vurgulamaktadır. Yol güzergâhları oluşturulurken ilk yayımlanan bilgiler ile yeni yayımlanan bilgiler bir araya getirilip haritaya işlenmiştir.

Anadolu Kervan Yolları üç bölüm halinde işlenmiştir.

Birinci bölümde Asya'dan giriş yapılmış; Küçük Asya'nın Anadolu oluşu, yönetim politikası, ekonomi, ticaret, tarihsel yolları hakkında genel bilgiler verilmiştir. Anadolu han ve yolları konusunda yapılan şimdiye kadarki çalışmalar, Küçük Asya'dan Anadolu'ya oradan da Osmanlı dönemi yol ve menzillerine uzanan bir silsile çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca yabancı gezginlerden bilgiler derlenmiş, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran, Memlük seferleri menzilleri, Kanuni Sultan Süleyman'ın I. Irak seferi ile II. Seferi menzilleri, IV. Murat'ın Revan, Bağdat sefer menzilleri incelenmiş ve bir değerlendirmeye varılmıştır. Hanları tarihlemedeki sorunlar dile getirilerek han ve kervansaray vakıfları hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde Selçuklu ve Beylikler dönemi esas alınıp han ve kervansaray dizinleri oluşturularak bilgiler haritaya işlenmiştir. Son çalışmalarda adı geçen bazı eski ve yeni hanlarla ilgili kısa derleme yapılmıştır. Haritaya işlenmeyen hanlar, Selçuklu ve Beylikler dönemi köprüleri haritalardan elde edilen bilgiler eşliğinde değerlendirilmiştir.

Orhan Cezmi Anadolu kervan yolları ve bunlara bağlı hanlar konusundaki çalışmasını XV. Vakıf Haftası'na sunduğu "Anadolu Selçuklu Hanları" bildirisinde bir dizin oluşturmuştur. Orhan Cezmi Anadolu Selçuklu hanlarının sayısının 191 olduğunu tespit etmiştir. İsmet İlter, Kurt Erdmann, Mustafa Kemal Özergin ve diğer kişilerden elde ettiği bilgilerden yeni eklemeler yaparak yeni bir dizin oluşturmuştur. Bu yapılar Türkiye Haritasında batıdan doğuya doğru 9 yaprakta işlenerek gösterilmiştir.

Son çalışmalarda adı geçen bazı eski ve yeni hanlarla ilgili kısa derlemede bilgi verilen han isimleri şunlardır:

- Mirçinge Hanı,
- Burma Hanı,
- Kozak Hanı,

- Ağza Hanı,
- Çukur Hanı, ?
- Hanı, Deve Hanı,
- Zalmandı Hanı,
- Çiftlik Hanı,
- Ezine Pazarı,
- Kömür Hanı,
- Döğer Kervansarayı,
- Enez’de bir sahil kervansarayı,
- Yer hanı,
- Melleç Hanı,
- Kurttepe Hanı,
- Tozlu Hanı,
- Ertokuş Hanı,
- Obruk Hanı,
- Altunaba Hanı,
- Arkıt Hanı,
- Alay Hanı,
- Evdir Hanı,
- Çay Hanı,
- Kuruçeşme Hanı,
- Kızılören Hanı,
- Kara Hanı,
- Sevserek Hanı (Sultan Murat Han, Çifte Han),
- Dibli Dubluca Hanı,
- Pamuk Hanı, Kantarmış (Decde) Hanı,
- Küçük Avşar Köyü Hanı,
- Zazadin Hanı,
- Yıkık Hanı,
- Pamukçu Hanı,
- Derebucak Hanı,

- Han,
- Ak Hanı,
- Çardak Hanı,
- Çarmelik Köyü Kervansarayı,
- Han El Bağrür,
- Köprü Köy Hanı,
- Karakulak Menzili,
- Reşat Hanı,
- Horti Han,
- Çavlı Hanı,
- Daru' r Raha Zaviyesi,
- Yahşi Han Mehmet Paşa Hanı,
- Kaşın Hanı,
- Kervansaray,
- Çekerek Suyu Hanı,
- Eli Kesik Hanı,
- Atlas Kervansarayı'dır.

Adresi bilinmeyen (haritaya işlenemeyen) hanlar:

- Hasköy Ağaçhan Sergendan Hanı,
- Selki Hanı, Sultan Hanı,
- Kuru Hanı,
- Gedik Hanı,
- Hanbağları Kervansarayı,
- Maltepe Hanı,
- İbnirahat Hanları,
- Hızır Hoca Hanı,
- Kömürcü Hanı,
- Alaca Hanı,
- Kızılca Hanı,
- Ağca Hanı,

- Deştiğin Hanı,
- Derebucak Hanı,
- Yer Han'dır.

Anadolu Kervan Yolları, 11 pafta da haritaya işlenmiştir. Yol güzergâhları bu bilgiler doğrultusunda değerlendirilip sonuçlandırılmıştır. Bu paftalar şunlardır:

- 323-C Zonguldak Paftası,
- 324-D Samsun Paftası,
- 342-B Eskişehir Paftası,
- 341-A Ankara Paftası,
- 341-B Sivas Paftası,
- 340-A Erzurum Paftası,
- 340-B Van Paftası,
- 342-C Antalya Paftası,
- 341-D Adana Paftası,
- 341-C Gaziantep Paftası,
- 340-D Diyarbakır Paftasıdır.

Üçüncü bölümde Muğla, Fethiye, Kemer, Seki, Esenyayla yolundaki hanlar incelenmiş, yerinde ilgililerden bilgi alınmıştır. Yardımcı olan ilgililer:

Mustafa Topbaş (köye yönelik hizmetlerde içme suyu montaj ustası, 25.08.2008, Muğla)

Mehmet Dural (Eski Deveci, Kireççi, Taşımacı, Çoban, 25.08.2005, Muğla)

Hüseyin Cura (20.08.2005, Muğla)

İsmet Köse (Köye Yönelik Hizmetler Müdür Yardımcısı, 25.08.2005, Muğla)

Kamil Altaş (Hacıaraplar Köyü, 25.08.2005) Gülizar Karadağ (25.08.2005, Muğla)

Halil İbrahim Hazıroğlu (Muğla Portakallı, 25.08.2005)

Mustafa Erol Akçağıl ve Nadi Kuşkonmaz (Fethiye Kemer Karabel, 26.08.2005)

Yerinde incelenen yeni hanlar:

- Kavaklı Hanı ve Çeşmesi,

- Naldöken Hanı ve Sarnıcı,
- Kayayolu Sapağı Boğa Hanı ve Sarnıcı,
- Kayayolu Sapağında Boğa Hanı ve Sarnıcı,
- Zorban Hanı'dır.

Hanların kullandığı su gözeleri, çeşme, akarsu, kuyu ve sarnıçları, köprüler, sarnıçlar incelenen yapılar olmuştur. Yapılar coğrafya, eski uygarlıklar, ulaşım, sosyal hayat açılarından irdelenmiş ve son durum değerlendirmesi yapılmıştır. Eser 234 sayfadan oluşmaktadır. Ayrıca plan, çizim ve fotoğraflarla desteklenmiştir. *Anadolu Kervan Yolları*, doğrudan doğruya Anadolu'daki han ve kervansaray yol ağını vermesi açısından bilim dünyası için önemini korur bir eserdir.¹⁴⁶

Sivas Gök Medrese (Sahip Ata Fahrettin Ali Medresesi), Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2008

Vakıflar Genel Müdürlüğü çok sayıda vakıf kaynaklı yapıları sağlığına kavuşturmaya yönelir. Bu yapılardan biri Sivas Gök Medresedir. 1978 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi bir teknik ekip kurması için Orhan Cezmi Tuncer'i görevlendirir. Orhan Cezmi Tuncer kendisiyle birlikte çalışmak üzere:

- 1-Murat İrem (A.D.D.M.A.) Mimar,
- 2-Nilgün Demir (A.D.D.M.A.) Mimar
- 3-Perin Topaloğlu (A.D.D.M.A) Mimar
- 4-Mustafa Erdim (Elektrik Teknisyeni)
- 5-Selçuk Serpil (Teknik Ressam)' den bir ekip oluşturur.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kervan Yolları*, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2007.

¹⁴⁷ bkz. fotoğraf 22

1990 yılında Orhan Cezmi Tuncer Abideler Şubesi Mimarlarından Necla Destici ile birlikte Sivas Gök Medrese’de araştırma kazısı yapmak için Sivas’a gitmiştir. Araştırma kazısı yapmış ve edindiği bilgileri bilim dünyasına sunmuştur.

Tuncer, Sivas Gök Medrese’de geçirdikleri 52 günlük çalışmalarını ve izlenimlerini kaleme almıştır. Araştırma kazılarında buldukları parçaları fotoğraflamıştır.¹⁴⁸ Tüm fotoğraflar Orhan Cezmi Tuncer tarafından çekilmiş Sivas Gök Medrese plan ve rölöveleri çizilmiştir.¹⁴⁹ Sivas Gök Medrese’nin tarihi, coğrafyası, minareleri, süsleme ve yazıtları hakkında bilgilere yer vermiştir. Sahip Ata Fahrettin ve oğullarının yaptırdığı yapılara değinmiştir. Ayrıca Sivas Gök Medrese Vakfiyesi incelenmiştir. Eser 192 sayfadan oluşmaktadır. Monografi tarzında olan bu eser ortak bir çalışmanın ürünüdür.

Orhan Cezmi Tuncer, Hacettepe üniversitesinin Suut Kemal Yetkin anısına (18-20 Kasım 1981) düzenlediği seminere; “Sivas Gök Medrese Zemin Katı ile İlgili Araştırmalar”¹⁵⁰ adıyla ve 19-23 Ekim 1981 yılında İstanbul’da düzenlenen 4. Ulusal Türkoloji Kongresi’ne “Sivas Gök Medrese Üst Kat Sorunu”¹⁵¹ adlı iki bildiri vermiştir. Her ikisi de yayınlanmamıştır. Bu sebeple Sivas Gök Medrese ile ilgili tüm araştırmalarını kitap şekline dönüştürüp, yayınlamıştır.¹⁵²

Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşk ve Bağ Evleri, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi yay., Diyarbakır 2012.

Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşkler ve Bağ Evleri, adlı bu çalışma Diyarbakır monografisini belgeler nitelikli 1996’da *Diyarbakır Camileri*, 1999’da *Diyarbakır Evleri*, 2002’de *Diyarbakır Kiliseleri* eserlerden sonra 2003’de bitirilen kapsamlı bir şaheserdir. Eserin basımı 20012’de gerçekleşmiştir. Orhan Cezmi Diyarbakır’ın sivil mimarisiyle

¹⁴⁸ bkz. fotoğraf 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,23.

¹⁴⁹ bkz. çizim 14,15,66.

¹⁵⁰ Tuncer, Orhan Cezmi, “Sivas Gök Medrese Zemin Katı ile İlgili Araştırmalar”, *Suut Kemal Yetkin Semineri*, Hacettepe Üniversitesi, Haziran 1976.

¹⁵¹ Tuncer, Orhan Cezmi, “Sivas Gök Medresesi Üst Kat Sorunu”, *4. Ulusal Türkoloji Kongresi*, Ekim 1981.

¹⁵² Orhan Cezmi Tuncer, *Sivas Gök Medrese (Sahip Ata Fahrettin Ali Medresesi)*, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara 2008.

bütünleşen hamam, çeşme, medrese, mescit, kümbet, türbe, tekke ve zaviye, kervansaray, han, arasta, çarşı, saray, köşk ve bağ evi gibi yapıları tek kaynaktan toplamıştır.

Diyarbakır coğrafi konumu, tarihçesi, kent-sur-su ilişkisi, iç kale, bayındırlık yapıları, vakıfları ve mahalleleri hakkında genel bilgi vermiştir.

Su yapıları dört başlıkta incelenmiştir. Bunlar sur içi kaynakları, dışarıdan getirilenler, hamam ve çeşmedir.

1.Sur İçi Kaynakları:

- İç Kale Suyu (Hz. Süleyman Camisi Çeşmeleri),
- Ayn Zeliha (Balıklı Göl) Suyu,
- Şakkülacuz Suyu,
- Abidin Paşa Kuyusu (Suyu),
- Kent İçi Kuyuları,
- Ali Dede Kaynağı yer verilen sur içi kaynaklarıdır.

2. Kente Dışarıdan Getirilen Sular:

- Hamravat Suyu,
- Kaynartepe (İbrahim Bey, Tala) Suyu,
- Ali Pınar Kaynağı, Kaaracadağ Suyu,
- Benüsen Suyu, kente dışarıdan getirilen su kaynakları olup su kantaralarının niteliği, su yolu haritası ve kente dağılımı hakkında açıklayıcı bilgi verilmiştir.

3. Hamamlar:

- Bıyıklı Mehmet Paşa (Kürtler, Kurşunlu) Hamamı,
- İskender Paşa (Yeni, Çarşı) Hamamı,
- Behram Paşa Hamamı,
- Çardaklı Hamamı,
- Melik Ahmet Paşa (Hamam-1 Kebir) Hamamı,
- Hadım Ali Paşa Hamamı,
- Kadı Ali (Eşrik, Eşbek, Eşek, Parlı), Hurşid ,
- Su Akar (Suveyka, Zilibci, İbrahim Bey),
- Deva,

- Vahap Ağa (Abdülvehap Ağa),
- Cemşit (Cimşit),
- Mirza Bey,
- İpek Oğlu,
- Yeni Kapı,
- İç Kale,
- Bekir Paşa,
- Cadde (Mardin Kapı, Sücaiye),
- Hüseyin Efendi,
- Alaettin,
- Maristan Küçük (Şensu, Dilaver, Hamam-ı Atik),
- Damat,
- Dere,
- İbafıye Hamamı'dır. Hamamlar konum, tanım, üst örtü, külhan, tarihsel bilgi, sıcaklık durumu, yayın, ad, plan özelliği, su kaynağı ve yaptırın açılardan incelenmişlerdir.

4.Çeşmeler: Günümüze erişenlerin dizini verilerek üzerinde durulmuş genel tanıtımı yapılmıştır.

Eserde bilgisi verilen Diyarbakır medreseleri, mescitleri (günümüze erişen, günümüze erişemeyen) şunlardır:

Medreseler:

- Mesudiye (Mercaniye) Medresesi,
- Sincariye (Zinciriye) Medresesi,
- Nebi Camisi (Seyfüddin) Medresesi,
- Hüsrev Paşa (Hüsreviye) Medresesi,
- Sultan Şücaeddin (Şücaiye) Medresesi,
- Ragibiye Medresesi, Kadiriye Medresesi,
- Hadım Ali Paşa Medresesi,
- Muslihittin Lari Medresesi,
- Sarolizde Medresesi,

- Aziz Mahmut Urmevi (Şeyh Rumi) Medresesi,
- Tacettin Medresei, Sülukiye Medresesi,
- Hüsamettin Medresesi,
- Kaitbaiyye Medresesi,
- Çöpyan Medresesi,
- Veli Kethüda (Kaşık Budak) Medresesi,
- Hacı Büzrük Medresesi,
- İbni Müderris (Mercümek) Medresesi,
- Çakal (Cağal oğlu) Medresesi,
- Şeyh Abdurrahman Medresesi,
- Ziyaiye Medresesi,
- Nasuh Paşa (Servinaz Hanım) Medresesi,
- Hacı İsmail b. Ali Medresesi,
- Latifiye (Fatih Cami Şafiiler Avlusunda) Medresesi,
- Hacı Ahmet (Hoca Ahmet) Medresesi,
- Behram Paşa Medresesi,
- Melek Ahmet Paşa Medresesi,
- İmadiye Medresesi,
- Tefsir Medresesi,
- Ulu Cami Şafiiler Medresesi,
- İzzettin Medresesi,
- Parlı (İpariye) Medresesi,
- İskender Paşa Medresesi'dir.

Medreselerin tanıtımı, konumu, yazıtları, süslemeleri, yapan ve yaptıran ustaları, planı, kullanılan malzeme, günümüze erişimi tarihi ve mimari perspektifle incelenmiş ve geniş bilgi verilmiştir.

Mescitler (Günümüze erişen mescitler):

- Hazreti Süleyman Mescidi,
- Ömer Şeddat (Hz. Ömer) Camisi,
- Hacı Ahmet Kavas (Kavası Sağır) Mescidi,

- Tacettin Mescidi,
- Hoca Ahmet (Aynı Minareli) Mescidi,
- Hacı Yusuf Büzürk (Büzrük),
- Sinoğlu (Şemsi Efendi) Mescidi,
- Kadı Ali Mescidi, İbrahim Bey Mescidi,
- Hasırlı (Hasırcı Abdülhakim Hüseyin Ali) Mescidi,
- Molla Bahattin (Kozlu) Mescidi,
- Balıklı Göl (Ayn Zeliha) Mescidi,
- Ragibiye (defterdar mescidi) Müderris Hacı Ragıp Bey,
- Leblebici Hanzade Hatun Mescidi,
- Şeyh Aziz Mahmut Urmevi, (Aziziye, Hacı Müştak) Mescidi,
- Kara (Esved, Sarı Saltuk) Cami,
- Gülşeni Soyu,
- Kaşık Budak (Veli Kethüda, Narlı Mescidi),
- Salas Mescidi,
- Şeyh Yusuf (Tabakhane, Sakiye, Kavasoğlu, Ali Can) Hemedani Mescidi,
- Çağaoğlu (Çakal Sinan Paşa) Mescidi,
- Arap Şeyh (Mustafa Paşa) Mescidi,
- Hançeri Güzel Mescidi'dir.

Mescitler (Günümüze erişemeyen mescitler):

- Paşa Camisi,
- Muallak Camisi,
- Şeyh Seyyid Sa'saa Camisi,
- Hüsamettin Camisi,
- Kavası Kebir Mescidi,
- Kubat Beğ Mescidi,
- Kılbaş Mescidi,
- Reis Oğlu Mescidi,
- Dilaver Bey Mescidi,
- Hacı Hamza Beğ Mescid,

- Çobyan Mescidi,
- İpekoğlu Hamı Mescidi,
- Ahmet Hoca Tekkesi Mescidi,
- Ablak Mescidi,
- Yiğit Ahmet (Seyyid Caferi) Mescidi,
- Hüseyn Efendi Mescidi,
- Ali Bin Reşit Mescidi,
- Memedin Mescidi,
- Kastal Mescidi,
- İzzettin Mescidi,
- İç Kale Mescidi,
- Hacı Hızır Mescidi,
- İmadiye Mescidi,
- Berberiyeye Mescidi,
- Şeref Çavuş Mescidi,
- Hisarlı Mescidi,
- Mervanlı Mescidi,
- Hacı Abdurrahman Mescidi,
- Derviş Hüseyn Mescidi,
- Nalçacı Mescidi,
- Şeyh Küçük Sait Mescidi,
- Tabanoğlu Mescidi,
- Ukayl Mescidi,
- Abdal Dede (Kamışlı) Mescidi,
- Sülukiye Mescidi,
- Kalenderhane Mescidi,
- Alaca Mescit,
- Alaaddin b. Reşit Mescidi,
- Havace (Hoca) Ali Mescidi,
- Şeyh Baştin Mescidi,
- Hacı Bekir (Ebubekir) Mescidi,

- Hacı Oğli Mescidi,
- Hacı Hıdırşah Mescidi,
- Hacı Hüseyn Çelebi Mescidi,
- İkyal Çelebi Mescidi,
- Havace İsmail (Kavas Mescidi),
- K1stal Mescidi,
- Köprüyapan Mescidi,
- Kubbei Cedit Mescidi,
- Muhammet Paşa Mescidi,
- Rubai Hacı Seydi Mescidi,
- Sinan Mescidi,
- Hacı Ebubekir şiirdi Mescidi,
- Kara Yazıcı Mescidi,
- Hoca Lütfi Mescidi,
- şeyh Yasin Mescidi,
- Alaca Mescidi,
- Çivili Mescidi,
- Alaeddin Mescidi,
- şeyh Abdurrahman Mescidi,
- Hacı Seydi Mescidi,
- Çermik Mescidi'dir.

Eserde mescitler; kent içindeki konumları, sokak dokusu, avlu, ıslak alanlar, çeşme, harim kanadı, minare, plan ve kurgu, yapı sanatı, kapladığı alan, tarihi ve mimari dokusu yapıları ile ele alınmıştır.

Diyarbakır sur içi anıtlarında incelenen konulardan bir diğerini kent ve ticaret hayatı oluşturmuştur. Endüstriyel ürünler, kent dokusu, ticaret alanları, çarşılar, giyim kuşam Diyarbakır kültürel ve mimari yapısıyla bir bütünlük içinde incelenmiştir.

Eserde bilgisi verilen Diyarbakır han, çarşı ve pazar yerleri dökümü şöyledir:

Hanlar:

- Hasan Paşa Hanı,
- Rüstem Paşa Hanı (Yeni Kapı Hanı),
- Deliller (Bezirgan ?) Hanı,
- İbrahim Paşa Hanı,
- Tütün Hanı,
- Karakaş Hanı,
- Çifte (Borsa, Yağ) Hanı,
- Kayseriye Hanı,
- İpek Oğlu (Harir) Hanı,
- Melek Ahmet Paşa Hanı,
- Abbas Ağa Hanı,
- Abacılar Hanı,
- Salos Vakfi Hanı,
- Yeni (Cedit) Hanı,
- Arsa (Zülfü Çelebi) Hanı,
- Hüsnü Paşa Hanı,
- At Pazarı Hanı,
- Kazancılar (Sülüklü) Hanı,
- Bedesten (Buğday Pazarı) Hanı,
- Köylü Hanı (Dilaver Paşa Darüşşifası),
- Sipahi Oğlu Hanı,
- Halit Ağa Hanı,
- Şevketlü, Defterdar Hanı,
- Börekçiler Hanı,
- Alaca Hanı,
- İskender Oğlu Hanı,
- İshak Oğlu Hanı, Zincirhanı'dır.

Çarşılar:

Kitapçılar, Kale Dibi, Kılınççılar, Palancılar, Meyveciler, Yahudi, Hasan paşa, Semerciler, İplik, Melek Ahmet, Uzun, Kürkçüler, Haşim Oğulları, Kuyumcular (Hasan Paşa Çarşısı), Demirciler, Çilingirler, Cevahirler, Haffaflar, Gazazlar, Dokumacılar'dır.

Pazar yerleri:

Yoğurtçular, Sipahi, Sinek, Attarlar, Meydan'dır.

Hanların yapı tekniği, planı, konumu, giriş üst örtüsü, ısındırma ve havalandırma, ıslak alanlar, dükkânlar, onarımlar, avlu, revak, odalar, üst kat, bodrum katı ve hanın işlevleri açısından incelenmiştir.

Eserde bilgisi verilen Diyarbakır türbeleri ve kümbetleri şunlardır:

İnce Arap (Nasruddevle ve Eşi Sittunas Hatun), Emir Seyyaf (Karadeniz), Sahabeler, Sultan Şücaettin (Şeyh Şüca), Sarı Saltuk (Gülşeni), Lala Kasım, Şeyh Yusuf Hemedani, Şeyh Abdülcilil, Özdemir Oğlu Osman Paşa, Zincir Kırın Mehmet Bey, Arap Şeyh, Dabanoğlu, Köprülüler (Zübeyde Hanım ve Kızı Leyla Hanım), İskender Paşalar(Şair Yusuf Raif ve Annesi Rahile Hanım), Şeyh Tahir (Halvet Baba)'dir.

Türbe ve kümbetler tanım, konum, kitle süsleme ve yazıt, plan, yapı tekniği açılarından incelenmiş belli kesitlerinin fotoğraflarına yer verilmiştir.

Eserde bilgisi verilen Diyarbakır, zaviye, tekke ve dergâhlar şunlardır:

İbrahim Bey Zaviyesi, Hasan Padişah, Babü'ddin Vakfı, Kasap Hacı Hüseyin Vakfı, Bayındırıyye (Zeyneliye) Zaviyesi, İbrahim Bey Tekkesi, Hasan Padişah (Nami Diğer Balıklı) Tekkesi, İbrahim Bey Zaviyesi Evkafı'dır.

Eserde bilgisi verilen Diyarbakır sarayları, köşkleri ve bağ evleri şunlardır:

Şeyhoğulları Konağı, Hacı Ağa Köşkü, Bekir Paşa Köşkü, Pamuk Köşkü, Seman Atatürk Köşkü, Kuş Dili, Şair Hami, Fevzi Bey (Erdebil, Erbil, Bendebir), Agulu Dere, Çıkıntaş (Kerpiç Köşk), Kavis (Çarbağ, Cihannüma, Urmevi) Hacı Hamza, Ferit Köşkü, Necip Köşkü, Bağ Evi (Sento Caddesi, 1. Sokak, M. Oil Benzin İstasyonu içinde) Şeyh Şamil Mahallesi, 5. Nisan Bölgesi, Pafta 58, Ada 972, Pasel 95.), Bağ Evi (32. Sokak 30) Bağlar Senti, Pafta 56, Ada 514 (318), Parsel 7), Bağ Evi (Sento Caddesi, 53)'dir.

Eserde kentin coğrafya, tarih, sur yapıları, eğitim yapıları, dinsel yapıları, kent ve ticaret hayatı, toplumsal yapıları ve özel konutları incelenmiştir. Yapılar geniş bir perspektifle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Orhan Cezmi sur içi anıtlarını Diyarbakır kent monografisini analiz edercesine tek kaynakta toplamıştır. Çalışma 421 sayfalık bir eserdir.¹⁵³

Diyarbakır Surları, Diyarbakır Valiliği yay. , Ankara 2012.

Diyarbakır Surları uzunluk bakımından Çin Seddinden sonra dünyada ikinci, yükseklik ve günümüze erişim bakımından birinci sırada yer alır. Orhan Cezmi “Tarih Kültür ve Sanat Dünyamızda Diyarbakır”¹⁵⁴ adlı sempozyumda 14.11.1989 günü sunduğu “Diyarbakır Yapılarında Adı Geçen Mimarlar” adlı bildiriye hazırlarken surlardaki yazıtların eksik olduğunu fark etmiştir. Diyarbakır Surları tarihsel ve yönetsel dönemde haritaya işlenen, yeni bilgiler ışığında oluşturulan ve Şevket Beysanoğlu anısına sunulan 189 sayfalık bir çalışmadır.

Bu çalışma birçok makale, tez ve kitap araştırmalarından harmanlanarak oluşturulmuştur. Mimarlık ve sanat tarihi adına gelecek kuşaklara ışık tutacak kapsamlı bir eserdir.

Eserde iç ve dış surlar ele alınmıştır. Surlar 3 bölüm halinde işlenmiştir:

Birinci bölümde (İç Surlar) tanımlar, yardımcı geçitler, gizli kapılar, haritalar, coğrafi bilgiler, kente gelenler, kente genel bir bakış ve yayınlar, yerinde yapılan incelemeler hakkında bilgi verilerek çalışma değerlendirilip sonuçlandırılmıştır.

İkinci bölümde Diyarbakır kenti ve surların tarihçesi, surlardaki ve höyükteki aşamalar, yıktırılan ara duvar, tarihsel veriler (iç surlar), gizli kapılar, iç kale, höyük (viran tepe) incelenen başlıca konulardır.

İç surlardan konu edilen burçlar şunlardır:

¹⁵³ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşk ve Bağ Evleri*, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi yay., Diyarbakır 2012.

¹⁵⁴Orhan Cezmi Tuncer, “Diyarbakır Yapılarında Adı Geçen Mimarlar, Yapı Sanatı, Endüstrisi ve Yapı Gereci”, *Tarih, Kültür, ve Sanat Dünyamızda, Dünyamızda Diyarbakır Sempozyumu*, 14 Kasım 1989, Diyarbakır, ss. 338-349.

- İç Kale Doğu Yüzü (75-73) arası,
- İç Kale- Yeni Kapı (73-67) arası,
- Yeni Kapı (67-62) arası,
- Fındık (63)- Keçi (52) arası,
- Keçi (52)- Mardin Kapı (49-50) arası,
- Mardin Kapı (49)- Yedi Kardeşler (41) arası,
- Yedi Kardeşler (41)- Ulu Beden (Benüsen) (33) arası,
- Ulu Beden (Benüsen) (33)- 26. Burç arası
- 26. Burç- Urfa kapı (22) arası
- Urfa Kapı (22)- Dağ Kapı (2) arası
- Dağ Kapı (1)- Fis Kayası (75) arasındır.

Diyarbakır surları mimari ve tarihi açılarından ele alınmıştır. Yazıtlar, yazıtların dizini, yazıtların değerlendirilmesi, onarımlar, ustalar, yazıtlarda yazım kuralları ve edebiyatı, onarım gören yerler, onarımların tümü, ustaların ünleri ve aldığı görevler, mimarlık konuları, burçların şekil ve boyutları, teknik konular (temel, deprem, örgü, döşeme, örtü, yangın, su baskını), temel hesapları ve deprem, taş duvar örgüsü, taş döşeme, örtü, yangın, su baskını, yapı gereçleri (kireç ve harç), yapı kadrosu ve estetik değerler hakkında bilgi verilmiştir.

Surların belli kesitlerinin fotoğrafları ve planları paylaşılmıştır. Gabriel'in 1932'de, Mehmet Danyal'ın 1925-30'da görüntüledikleri fotoğraflara konuyla ilgili bölümlerde yer verilmiştir. Bu eser Diyarbakır Surlarını bölüm, burç, kitabe olarak mimarlık ve sanat tarihi bazında derinlemesine inceleyen bir şaheserdir.¹⁵⁵

Uygarlıklar ve Mimarlar,

Orhan Cezmi Tuncer'in (henüz baskısı gerçekleşmeyen) baskıda bekleyen eseridir.

¹⁵⁵ Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Surları*, Diyarbakır Valiliği yay., Ankara 2012.

2. MAKALELER

“Diyarbakır- Mardin ve Dolaylarında Bazı Dini Yapılarında Türk İslam Mimari Unsurlar”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İstanbul 1973, S. 5, ss. 425.

Bu makalede Anadolu Türk Sanatında Hristiyan ustaların Türk İslam Mimari Sanatına katkıları incelenmiştir. Özellikle Diyarbakır, Mardin ve dolaylarında Hristiyan dini yapılarda araştırmalar yapılmış yerli ustalar ile Hristiyan ustaların harmanladıkları eserleriyle Türk İslam Mimari Sanatı aydınlatılmıştır. Hristiyan ustaların mimari ve bezeme anlayışları, sanat değerleri, yetişme tarzları, konu bağlamında ele alınmıştır.

Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi Mar Yakup kapısı bingisi ve halkası, sekizgen yıldızlar, Kayseri Gesi (Bağyurdu) Salkuma Köyü Cami köşk minaresi, Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi mihrap önü ahşap kapı kanadı, paylaşılan çizimler olup; Gaziantep Şeyh Fethullah Cami’inde soncemaat yerine açılan pencere aynalarından biri, Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi (mihrap ön sütünceleri üst başlığı, mihrap çevre bezemesi, mihrap yan yüzleri, mihrap mukarnasları, apsisinde bulunan ahşap kapı kanadı, çan kulesi), Bitlis Şerefiye Camii (kapısı, doğu yüzündeki taş dışlık), Bitlis Gökmeşdan Medresesi (kapısı kenar bezemeleri, güney pencerelerindeki sütünce üst başlığı), Diyarbakır Keldani Kilisesi (ahşap mihrabiyesi, mihrabiyesindeki ejder başı), Diyarbakır Surp Kiragos Kilisesi (avlu duvarında bulunan kabartma hayvan figürü, avlusundaki, şadırvan, mihrap duvarındaki sol mihrabiye, mihrap duvarındaki sağ mihrabiye, batı duvarı), Tunceli-Pertek Aşağı Cami kapısında bulunan şadırvan taşları, İstanbul Fatih Cami mükebbiresi, Mardin Midyat (İshak Şabo’nun Evi, Melki İbrahim’in Evi), Mardin Kırklar Kilisesi (ahşap mihrabı, aksiyel ahşap mihrabı, aksiyel ahşap mihrabı arka panosu, aksiyel ahşap mihrabı yan panoları, aksiyel ahşap mihrabı sütüncesi alt başlığı, aksiyel ahşap mihrabı sütünce üst başlığı, aksiyel ahşap mihrabı çevre bezemesi, Estel Hacı Abdurrahman Cami Minaresi, Cumhuriyet Mahallesi, Mercercis Kilisesi, Cevdet Paşa Camii), Mardin Martişmoni Kilisesi (sağ ahşap mihrabı, sağ mihrabın yan yüzü, soldaki ahşap mihrabın arka yüzü, mihraplarının bulunduğu hacimlerin kemerli ön yüzü, gümüş asa), Van Kaya Çelebi son cemaat yeri pencerelerinde üst başlığı, Mardin Aziz Hırmız Kilisesinde mukaddes su için kullanılan konsol taş, Bitlis Adilcevaz’da yamaçta bulunan Ermeni

kilisesi kapısındaki Selçuklu bezemesi, Mardin Savur Ulu Camii mihrabı kesitleri çalışmada yer verilen fotoğraflardır.¹⁵⁶

“Mardin – Cizre Kırmızı Medrese”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1973, S. 10, ss. 425-434.

Bu çalışmada Mardin Cizre Kırmızı Medrese'nin mimari yapısı ağırlıklı olarak incelenmiş, kazı çalışması yapılmıştır. Mimari ve tarihi yapısı eş güdümlü anlatılmış, yapılış tarihi kestirilmeye çalışılmıştır. Medresenin avlu, eyvan, plan, türbe, yapı gereci, süsleme, üst örtüsü, oda duvar örgüsü yapıldığı dönem ve mimari öğeler ile tanıtımı çok yönlü incelenmiştir. Ayrıca çalışmada Mardin Cizre Kırmızı Medrese'nin tahmini restitüsyon çizimlerine ve fotoğraflarına yer verilmiştir.¹⁵⁷

“Anadolu Türk Sanatı ve Yerli Kaynaklarla İlişkileri Üzerine”, *Vakıflar Dergisi* Ankara 1976, S. 11, ss.239-270.

Bu çalışmada Doğu Anadolu ve Kafkasları içine alan Ermeni ve Gürcü yapıları ağırlıklı olarak işlenmiş, bu yapıların Anadolu Türk Sanatına etkilerine yer verilmiştir. Kümbetler, kiliseler, cami ve türbeler incelenmiş; yapıların girişi, merkezi planda orta kitle külah örtüsü, düşey üçgen girintiler, pencere tepe ışıkları, tok görünüş, mukarnas, renkli taş ve mozayıkları, çıkma (konsol) merdivenler ve diğer bezemeler, teğet kemerler, palmet- kıvrık dal, burmalı sütunceler bölümleri genel olarak tanıtılmıştır.

Konu tarihi perspektifle ele alınmış günlük yaşantı, küçük el sanatları, mimari çevre, ekonomik ve politik güç unsurlarının yapıya etkisi ortaya konmuştur. Bu çalışma bir yeni görüş getirmenin ötesinde yerli ve yabancı sanat tarihçilerinin de ele aldığı konuyu yeni bir bakış ile tazeleme amacı gütmektedir. Okuruyla samimi bir sohbet havasında kaleme alınan bu araştırmada Tuncer, Anadolu Türk Sanatı ve yerli

¹⁵⁶ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır- Mardin ve Dolaylarında Bazı Dini Yapılarında Türk İslam Mimari Unsurlar”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İstanbul 1973, S.5, ss. 425.

¹⁵⁷Tuncer, Orhan Cezmi, “Mardin – Cizre Kırmızı Medrese”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1973, S. 10, ss. 425-434.

kaynaklarda mimari ve sanatsal çizgileri oluşturma gayesi gütmüştür. Çalışmada detay çizimlere ve fotoğraflara yer verilmiştir.¹⁵⁸

“Anadolu’nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdıkları Yapılar”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1978, S. 12, ss. 137-162.

Makale de ele alınan ve değinilen yapılar şunlardır:

- **Mengücek Yapıları:**

Sivas-Divriği’deki Kale Cami, Sivas Divriği Ahmet Şah Ulu Cami, Sitte Melik (Şehinşah) Kümbeti, Emir Kamerüddin Kümbeti, Kemankeş Nureddin Salih Kümbeti, Behram Şah Oğlu Selçuk Şah Kümbeti, Melik Mengücek Gazi Kümbeti’dir.

- **Saltuklu Yapıları:**

Erzurum Kale Mescidi, Erzurum Ulu cami, Saltuklu Kümbeti’dir.

- **Danışmendli yapıları:**

Tokat Niksar Ulu Cami, Kayseri Kölük Cami, Sivas Ulu Camii ve Şifahanesi, Tokat Yağıbasan (Çukur Medrese) Medresesi, Niksar Melik Nizameddin Yağıbasan Medresesi, Tokat-Niksar Kulak Tekke ve Türbesi, Kayseri-Pınarbaşı-Türbe Köyü’ndeki Melik Danışmend Kümbeti’dir.

- **Artuklu Yapıları:**

Silvan Ulu Cami, Mardin Ulu Cami, Mardin Kızıl Tepe Ulu Cami, Harput Ulu Cami, Urfa Ulu Cami ve Medresesi, Zinciriye Medresesi, Mesudiye Medresesi, Taceddin Mesud Medresesi, Şitti Radviyye (Hatuniye), Marufiye (Hacı Maruf) Medresesi’dir. Tuncer bu yapıtların mimari özellikleri ile ilgili detayları paylaşarak yorumlamıştır. Yapıların cephe, yapı teknikleri, plan ve kesitlerinden detay çizimlerle fotoğraflara yer verilmiştir.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Tuncer, Orhan Cezmi, “Anadolu Türk Sanatı ve Yerli Kaynaklarla İlişkileri Üzerine”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1976, S. 11, ss. 239-270.

¹⁵⁹ Tuncer, Orhan Cezmi, “Anadolu’nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdıkları Yapılar”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1978, S. 12, ss. 137-162.

“Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarında Bazı Örnekler”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1981, S. 13, ss. 449-488

Tuncer bu makalede orantı, denge, modülasyon, Türk mimarisinde modülasyon, taş kapı ve minare ilişkisi konularını işlemiştir. Sultan Hanı, Konya Sahip Ata Camii, Sivas Gök Medrese, Konya Sahip Ata Camii mimari ağırlıklı ele alınmış, yapının mimarlarına kısaca değinilmiştir. Anadolu Selçuklu mimarisinin kültürel mirası incelenip yapılardaki geometrik kurgu, orantı ve modül ortaya konmuştur. Yapıların bazı kesitlerinin fotoğrafları paylaşılmış plan ve rölöve projeleri çizilmiştir.¹⁶⁰

“Cizre Ulu Camisi”, *Yıllık Araştırmalar Dergisi III.*, Ankara 1981, ss. 95-136.

Cizre Ulu Cami ve Medresesi Atabeylelere ait bir eserdir. Tuncer bu yapıtı öncelikle mimari ağırlıklı olmak üzere ele almış ayrıca tarihi ve sanatsal açıdan da incelemiştir. Cami ve medresenin planını, zaman içinde geçirdiği onarımlarını, minare, mihrap, kapı, pencerelerini kitabelerini, yazıtlarını inceleyip daha önce yayına alınmayan bu eserin tanıtılmasında ön ayak olmuştur. Mardin Ulu Cami, Kızıltepe Ulu Cami, Siirt Ulu Cami, Diyarbakır Ulu Cami, Silvan Ulu Cami, Harput Ulu Cami, Eski Van Ulu Cami, Eski Malatya Ulu Cami planları incelenmiş Cizre Ulu Cami planı¹⁶¹ ile karşılaştırılmıştır. Yapıtın belli kesitleri fotoğraflanmış ve tahmini Cizre Ulu Cami restitüsyonu¹⁶² çizilmiştir.¹⁶³

“Birkaç Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1982, S. 16, ss. 61-76.

Bu makalede Selçuklu dönemi eserleri olan Sivas-Divriği Cami ve Şifahane (1228), Niğde- Aksaray Sultan Handaki Kervansaray (1229), Konya Sırçalı Medrese (1242), Konya Karatay Medrese (1251), Konya İnce Minareli Medrese (1258), Konya

¹⁶⁰ Tuncer, Orhan Cezmi, “Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarında Bazı Örnekler”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1981, S. 13, ss. 449-488.

¹⁶¹ bkz. çizim 2.

¹⁶² bkz. çizim 1.

¹⁶³ Tuncer, Orhan Cezmi, “Cizre Ulu Camisi”, *Yıllık Araştırmalar Dergisi III.*, Ankara 1981, ss.95-136.

Sahip Ata Cami (1258), Sivas Sahip Ata Medrese (1271) taç kapıları incelenip ölçü ve oranları verilmiştir. Tuncer bu 7 yapının taç kapıları geometrik kurgusunu yorumlamış ve çizimleriyle de somutlaştırmıştır.¹⁶⁴

“Rönesans ve Klasik Osmanlı Dönemi Dini Yapılarında Kubbenin Amaç ve Kullanış Açısından Karşılaştırılması”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1984, S. 18, ss. 125-140.

Rönesans ve Klasik Osmanlı Dönemi dini tapınaklarında işveren, iş süresi, dünya görüşü, din farklılığı, üslup, mimari çevre, sosyal ve kültürel yapıları; kubbenin amaç ve kullanım açısından farklı yorumlanmasına sebep olmuştur. Tuncer Rönesans ve Klasik Osmanlı Dönemi eserlerinde kubbeye bakış açılarını karşılaştırmış ve fikir ayrılıklarını yapılar üzerinde örneklemiştir. Ayrıca tapınakların kubbeleri teknik, estetik, statik, kültürel bakımdan irdelenmiştir.¹⁶⁵

“Mimar Kölük ve Kaluyan”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1985, S.19, ss. 109-118.

Bu makalede Anadolu’daki askeri ve siyasal gücün Selçuklulardan Moğollara geçtiği dönemde ortaya çıkan yeni ekolün iki baş mimarına yer verilmiştir. Kölük Bin Abdullah ve Kaluyan Ül Konevi anlatılan mimarlar olup; yaptıkları yapıların tarihi, mimari ve siyasal oluşumu hakkında bilgi verilmiştir. İncelenen yapılar:

Mimar Kölük Bin Abdullah’ın yaptığı eserler: Konya Felekebad Köşkü, Konya Nizamiye Medresesi, Konya Sahip Ata Camisi, Konya Sahip Ata Darul Hadisi, (İnce Minareli Medrese)’dir.

Mimar Kaluyan Ül Konevi’nin yapıları; Kayseri Bünyan Ulu Camisi, Konya İlgin Kaplıcası, Sivas Sahip Ata Medresesi’dir.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Tuncer, Orhan Cezmi, “Birkaç Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1982, S. 16, ss. 61-76.

¹⁶⁵ Tuncer, Orhan Cezmi, “Rönesans ve Klasik Osmanlı Dönemi Dini Yapılarında Kubbenin Amaç ve Kullanış Açısından Karşılaştırılması”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1984, S. 18, ss. 125-140.

¹⁶⁶ Tuncer, Orhan Cezmi, “Mimar Kölük ve Kaluyan”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1985, S. 19, ss. 109-118.

“Restorasyonlarımızda Modülasyondan Yararlanma”, 2. *Vakıf Haftası Kitabı*, 1984, Ankara 1985, ss. 92-99.

Bu makalede Tuncer, Anadolu Selçukluları ve sonrası yapıların geometrik kurgusunu incelemiştir. Selçukluların modülasyonu bilip eserlerinde uyguladıklarını savunmuş ve bunu çizimleriyle somutlaştırmıştır. Dört Anadolu Selçuklu yapısı üstünde durulmuştur. Bu yapılar Konya Horozlu Hanı (1246-1249), Amasya Bimarhane (1308), Erzurum Yakutiye Medresesi (1310), Nefise Hatun Medresesi (1382)’dir. Yapı planları, kesitler, genel görünüş, detay çizimler çalışmada yer almıştır.¹⁶⁷

“Tarikat Yapılarında İşlevin Tasarıma Etkisi”, 4. *Vakıf Haftası Kitabı*, 1986, Ankara 1987, ss. 47-64.

Söz konusu çalışmada dinsel, kültürel, sosyal ve ekonomik zenginliğine sahip olan tarikat yapılarında işlevin tasarıma etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Tarikat yapılarından mescit, semahane, mutfak, haremlik, selamlık gibi bölümlerine değinilmiş ve Anadolu’daki bazı Mevlevihaneler hakkında bilgi verilmiştir.

Tuncer tarikat yapıların kültür ve sanat alanımızdaki konumunu bilerek önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu yayınıyla, tarikat yapılarıyla ilgilenen bilim adamları ile bunları sağlıklılaştıracak restoratörlerimizde bir farkındalık oluşturmak istemiştir.¹⁶⁸

“Tartışma”, Süleyman Hayri Bolay, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Kafalı, Hakkı Acun, Tekin Arıburun , 4. *Vakıf Haftası Kitabı* 1986, Ankara 1987, ss. 141-148.

¹⁶⁷ Tuncer, Orhan Cezmi, “Restorasyonlarımızda Modülasyondan Yararlanma”, 2. *Vakıf Haftası Kitabı* 1984, Ankara 1985, ss. 92-99.

¹⁶⁸ Tuncer, Orhan Cezmi, “Tarikat Yapılarında İşlevin Tasarıma Etkisi”, 4. *Vakıf Haftası Kitabı* 1986, Ankara 1987, ss. 47-64.

Bu tartışmada Orhan Cezmi Tuncer Sivas Cüveyni Darul Hadisin tasarımında Bektaşı tarikatının etkisi olduğunu savunmuştur. Süleyman Hayri Bolay, Mustafa Kafalı, Hakkı Acun, Tekin Arıburun kendi görüşlerini bu platformda paylaşmışlardır.¹⁶⁹

“Diyarbakır Yapılarında Adı Geçen Mimarlar, Yapı Sanatı, Endüstrisi ve Yapı Gereci”, *Tarih, Kültür ve Sanat Dünyamızda, Dünyamızda Diyarbakır Sempozyumu*, 14 Kasım 1989, Diyarbakır, ss. 338-349.

Orhan Cezmi bu makalesinde Diyarbakır’ı düşün, sanat ve ilim alanındaki nitelikleriyle tasvir etmiştir. Diyarbakır yapılarında rol oynayan mimarlar, yapı sanatı, endüstrisi ve gereçleri ile ilgili zengin bir kadro hakkında bilgi vermiştir. Yapıları kronolojik sıra gözeterek incelemiş sağlam gereç ve tekniğin oluşturduğu mimari çevreye değinmiştir. Diyarbakır’a egemen olan erklerden incelemeye alınan dönemler şunlardır: Abbasîler (750-869), Mervaniler (984-1085), Büyük Selçuklular (1085-1093), Hasankeyf Artukluları (1183-1232), Eyyubiler (1232-1240), Anadolu Selçukluları (1240-1302) ve Mardin Artukluları (1302-1394), Akkoyunlular (1401-1507), Osmanoğulları (1515-1920) dönemidir.

Bu dönemlerde inşa edilen yapılar teknik, sanatsal, mimarlık tarihi açıdan incelenip değerdendirilmiştir.¹⁷⁰

“Taşın Bezemenin İşlenişi Üzerine Düşünceler”, *7. Vakıf Haftası Kitabı* 1989, Ankara 1990, ss. 231-246.

Bu bildiride Orhan Cezmi Tuncer’in 33 seneyi aşkın şantiye deneyimi ile taşın yonma ve bezeme şekli üzerine paylaştığı düşünceleri içermektedir. Taşlara uygulanan işlem (taşa yüz açılması, taşın bezenmesi, bezenme türleri), bezenmiş taşların sınıflanması

¹⁶⁹ Tuncer, Orhan Cezmi, “*Tartışma*”, Süleyman Hayri Bolay, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Kafalı, Hakkı Acun, Tekin Arıburun, *4. Vakıf Haftası Kitabı* 1986, Ankara 1987, ss. 141-148.

¹⁷⁰ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Yapılarında Adı Geçen Mimarlar, Yapı Sanatı, Endüstrisi ve Yapı Gereci”, *Tarih, Kültür ve Sanat Dünyamızda, Dünyamızda Diyarbakır Sempozyumu*, 14 Kasım 1989, Diyarbakır, ss. 338-349.

hakkında bilgi verilmiştir. İşlemesi yarım kalmış yapılara örnekler vermiştir. Ayrıca dönemin siyasal, ekonomik ve mimari çevrenin taşın yonma ve bezemesindeki etkisini örneklerle açığa çıkarmıştır.¹⁷¹

“İstanbul’da İki Camide Harim Ölçüsü ile Çini Boyutları Arasındaki Bağın İncelenmesi”, 7. *Vakıf Haftası Kitabı* 1990, Ankara 1991, ss. 345-360.

Bu bildiri harim ölçüsüyle çini boyutları arasında bir bağ olup olmadığı kurgusu üzerine; Mimar Sinan yapılarından dört ve bu döneme yakın bir yapı incelenmiştir. Yer verilen yapılar Süleymaniye Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii (Azap Kapı 1557), Piyale Paşa Camii (Tersane Camii 1573-? Kadırga), Rüstem Paşa Camii (Tahta Kale Hasırcılar İçi 1561-1562), Yeni Camii (Eminönü 1598-1663)’dir. Bahsi geçen bu yapıların planları, genel görünüş ve detay çizimleri çalışmada yer almaktadır.¹⁷²

“Kara Han ve Eski Divriği Kangal Kervan Yolu”, *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara 1991, S. 19, s. 31.

Kara Han ve Eski Divriği Kangal Kervan Yolu, yol güzergâhı tarihi bilgiler ışığında incelenmiş ve yorumlanmıştır. Tuncer yığın haline gelen Kara Han’ın mimari yapısı ile ilgili bilgiler vermiş Kara Han kapalı bölüm planını çizmiştir.¹⁷³ Ayrıca makalesinde Kara Han’ın doğu yönden görünüşü, orta tonoz, kapalı bölüm ve güney kesimi yıkıntılarının fotoğraflarına yer vermiştir.¹⁷⁴

“Sivas Sütevliya Kümbeti”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1991, S. 22, ss. 91-98.

Bu makale Anadolu kümbetler arasında yapı malzemesi olarak kerpiç kullanan Sivas Sütevliya Kümbeti sanatı ve mimari gücün başarısının güzel bir örneğidir. Tuncer

¹⁷¹ Tuncer, Orhan Cezmi, “Taşın Bezemenin İşlenişi Üzerine Düşünceler”, 7. *Vakıf Haftası Kitabı* 1989, Ankara 1990, ss. 231-246.

¹⁷² Tuncer, Orhan Cezmi, “İstanbul’da İki Camide Harim Ölçüsü ile Çini Boyutları Arasındaki Bağın İncelenmesi”, 7. *Vakıf Haftası Kitabı* 1990, Ankara 1991, ss. 345-360.

¹⁷³ bkz. çizim 3

¹⁷⁴ Tuncer, Orhan Cezmi, “Kara Han ve Eski Divriği Kangal Kervan Yolu”, *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara 1991, S. 19, s. 31.

Anadolu Selçuklu geleneğini yansıtan bu kümbeti çok yönlü ele almış o dönemin mimari akımı, süsleyici gereci, tekniği hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca çalışma ileriki dönemlerde araştırma yapacaklara temel sağlaması açısından önemlidir. Kümbetin batıdan, güneydoğudan, batıdan alt pencere ve sancak detayı, tavandaki alçı göbek, kubbeden indirilen ampullü ve şapkası kesitleri fotoğrafları paylaşılmış; kümbetin planı çizilmiştir.¹⁷⁵

“Geleneksel Bazı Vakıf Yapılarında Duvar Kalınlıkları Yükseklikleri ve Açıklıkları Arasındaki matematiksel bağ ve temeller üzerine Bir İnceleme”, 9. *Vakıf Haftası Kitabı* 1991, Ankara 1992, ss. 285-296.

Orhan Cezmi Tuncer yapıların duvar kalınlıkları, yükseklikleri, açıklıkları arasındaki matematiksel bağ ve temelleri inceleyip ölçüleri ışığında dizinler oluşturmuştur. Duvar kalınlıkları, duvar kalınlığı-açıklık ilişkisi, duvar kalınlığı-duvar yüksekliği ilişkisi üç ana başlık şeklinde ele alınmış, yapıların ölçüleri verilmiş yorumlanarak değerlendirilmiştir. Ayrıca vakıf yapılarının temellerine de değinerek duvar kalınlıkları yükseklikleri ve açıklıkları ile 11 dizin oluşturulmuştur. Camiler, medreseler, şehirlerarası han ve kervansaraylar, hamamlar, şehir içi ticaret hanları, türbe ve kümbetler kendi içinde sınıflandırılarak ölçülerin genel ortalaması alınmıştır.¹⁷⁶

“Hoca Ahmet Yesevi Türbesi Türk Sanatındaki Yeri ve Restorasyonu Sorunları”, 10. *Vakıf Haftası Kitabı* 1992, Ankara 1993, ss .39-54.

Bu makalede Timur tarafından emredilerek başlatılan fakat yarım kalan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin proje, onarımları, yapı gereci, işçilik, yapı ustaları, yazıtları, modülasyon ve birim ölçüsü, Türk mimarlık sanatındaki önemi, merkezi kubbe, taç kapı, yapı tekniği, dekorasyonu, restitüsyon proje ve restorasyonu hakkında bilgi vermiş ve

¹⁷⁵ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Bitlis Kervan Yolu ve Üzerindeki Hanlar”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1995, S.25, ss. 9-34.

¹⁷⁶ Tuncer, Orhan Cezmi, “Geleneksel Bazı Vakıf Yapılarında Duvar Kalınlıkları Yükseklikleri ve Açıklıkları Arasındaki matematiksel bağ ve temeller üzerine Bir İnceleme”, 9. *Vakıf Haftası Kitabı* 1991, Ankara 1992, ss. 285-296.

tarihi çerçevede değerlendirmiştir. Ayrıca türbenin birçok restorasyon problemleri taşıdığı komünist rejimin her seferinde onarım bahanesiyle yaptıkları onarımların yapıyı biraz daha yıprattığı kanısına varmıştır. Rusların projesi ile Metin Hanoğlu'nun çizimlerine yer verilmiştir.¹⁷⁷

“Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Nasıl Daha Verimli Çalışabilir?”, 11. *Vakıf Haftası Kitabı* 1993, Ankara 1994, ss. 139-146.

Orhan Cezmi bu bildiriye Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi'nin daha verimli çalışması için yapılabilirlikler üzerine fikirlerini sunmuştur. Abideler şubesinin içinde bulunduğu durumu özetlemiş, mevcut sorunlara yönelik önerilerde bulunmuştur. Bu tebliğde Prof. Dr. Oktay ASLANAPA, Prof. Dr. Gönül CANTAY, Yrd. Doç. Dr. Nihal ULUENGİN, Prof. Dr. Tuncer BAYKARA, İsmet İLTER, Prof. Dr. Aysel Tükel YAVUZ bu konuda görüşlerini beyan etmişlerdir.¹⁷⁸

“Ailenin Eğitimi ve Korunmasında Vakıfların Rolü”, 12. *Vakıf Haftası Kitabı* 1994, Ankara, 1995, ss. 21-23.

Bu makalede vakıf kurumunun, ailenin eğitimi ve korunmasındaki önemi bir mimar bakış açısıyla değerlendirilmiştir.¹⁷⁹

“Kilis Mevlevihanesi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 1996, s. 259.

Kilis Mevlevihane'si mimari ve tarihi bağlamda incelenmiştir. Tuncer Mevlevihane'nin mimari yapısı hakkında geniş bilgiler vermekte olup bunları

¹⁷⁷ Tuncer, Orhan Cezmi, “Hoca Ahmet Yesevi Türbesi Türk Sanatındaki Yeri ve Restorasyonu Sorunları”, 10. *Vakıf Haftası Kitabı* 1992, Ankara 1993, ss. 39-54.

¹⁷⁸ Tuncer, Orhan Cezmi, “Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Nasıl Daha Verimli Çalışabilir?”, 11. *Vakıf Haftası Kitabı* 1993, Ankara 1994, ss. 139-146.

¹⁷⁹ Tuncer, Orhan Cezmi, “Ailenin Eğitimi ve Korunmasında Vakıfların Rolü”, 12. *Vakıf Haftası Kitabı* 1994, Ankara, 1995, ss. 21-23.

çizimleriyle somutlaştırmıştır. Ayrıca kitabe taşını ve vakfiyesini inceleyip tarihi açıdan yorumlamıştır.

Kasnak ve kubbenin beklenenden yüksek ve sivri olduğunu fark etmiş ve bunun sonucunda batılılaşma döneminde onarım gördüğü sezgisine kapılmıştır. Konyalı İbrahim Hakkı'dan elde ettiği 1980 tarihli plastik taşkın ve zarif çörttenleri, yuvasında ensiz kalan yazıtıyla bu sezgilerinin yerinde olduğunu kanısına varır.

Çalışmada Kilis Mevlevihane'sinin dışında Gaziantep Tekke Camisi ve Canbolat Camisi Taç kapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Tuncer çalışmada Kilis-Gaziantep Mevlevihane'sinin Vakıflar arşivinden çizimlerine ve kendi çektiği fotoğraflarına yer vermektedir.¹⁸⁰ Çizimler (Planlar): Gaziantep- Kilis Mevlevihane'si planı, giriş (batı yüzü), güney yüzü, Gaziantep Tekke Camisi planı, ön (kuzey) yüz şeklindedir. Fotoğraflar (O.C. Tuncer): Gaziantep-Kilis Mevlevihane'si genel görünüm, batı yüzü, güney yüzde son pencere, kapı üstündeki yazıt, güney yüzü, kemer öteğileri, mihrap, köşe kubbesi ve kasnak, Kilis Canbolat camisi taç kapısı, pencere, kaide, pabuç ve gövde, türbe, Gaziantep Tekke Camisi caddeden avluya geçiş, geçit, minare ve kuzey kanat, son cemaat yeri, harim kapısı ve alemidir.¹⁸¹

“Diyarbakır Bitlis Kervan Yolu ve Üzerindeki Hanlar”, *Vakıflar Dergisi*, S. 25, Ankara 1995, ss. 9-34.

Diyarbakır Bitlis karayolu yerleşme konaklama ve geçitleriyle ilgili yapı yerleri: Diyarbakır-Satıköy, Köprübaşı, Çöltepe, Karahan, Bağdere, Silvan, Kepoköyü, Çatalköprü, Haşçayır, Bekirhan, Köprü, Kahveci Tepesi, Kozluk, Pisyar, Tuzlagözü, Han Mahallesi, Eski Baykan, Ziyaret (Veysel Karani), Haydar Köprüsü, Baykan, Bayhan, Yol Bekleme, Şekerim Köprüsü, Bekleme, Kermete, Narlıdere, Zengil Köprüsü, Sarıkonak, Duhan, Kolahani, Konakdere, Hanharabesi, Vakıf Suyu, Ağaç köprü, Karahan, Deliktaş

¹⁸⁰ bkz. çizim 4.

¹⁸¹ Tuncer, Orhan Cezmi, “Kilis Mevlevihanesi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 1996, s. 259.

Hanı, Meymune Köyü ve Meymune Hanı, Simek Köprüsü - Bitlis'dir.. Bu yapılardan 3'ü (1 yapı sağlam 2 yapı su basmanına kadar yıkık) günümüze ulaşmıştır.¹⁸²

“Kayseri’de 7 Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, S. 26, Ankara 1997, ss. 105-152.

Adı geçen çalışmada incelenen yapılar şunlardır: Kayseri Gevher Nesibe Şifahanesi Taçkapısı, Kayseri Günlük Camisi Taçkapısı, Kayseri Hunat (Huant) Hatun Medresesi Taçkapısı, Hunat Hatun Camisi Batı Taçkapısı, Hunat Hatun Cami Doğu Taçkapısı, Kayseri Hacı Kılıç Camisi Taç Kapısı, Hacı Kılıç Medresesi Taçkapısı'dır. Bu yapıtların konum, yazıt, geometri kurgu, çerçeve, mihrap, mukarnas, sütunce, bezemeler, mihrabiye, örgü teknikleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yapıların taçkapıları fotoğraflanmış taçkapı rölöveleri çizilerek geometrik kurgu ve modülasyon denemeleri yapılmıştır.¹⁸³

“Diyarbakır Harput Kervan Yolu”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 1999, S. 5, s. 151.

Diyarbakır Harput Kervan Yolu makalesi, Diyarbakır Harput güney kuzey kesimi han yerleri ile yol ağını belirlemeye yönelik kaleme alınmıştır. Türkiye Kervansaray ve Hanlar haritasını inceleyen Tuncer, yol ve konaklama yerleri açısından Diyarbakır yöresinde boşluk olduğunu düşünmüştür. Birçok yol ve konaklama yerlerindeki bu boşluğun gerçek bilgilerle doldurulmasını yazılarıyla açığa çıkarmak istemiştir.

Tuncer, Türkiye kervansaraylar ve hanlar haritasını seyahatnameleri, 1/500 000, 1/200 000, 1/100 000 ve 1/125 000 ölçekli haritaları incelemiştir. Çalışmasında yer verdiği

¹⁸²Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Bitlis Kervan Yolu ve Üzerindeki Hanlar”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1995, S. 25, ss. 9-34.

¹⁸³ Tuncer, Orhan Cezmi, “Kayseri’de 7 Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1997, S. 26, ss. 105-152.

başlıca hanlar: Dibni Hanı, Berlas Hanı, Birdiniç Hanı, Çeper Hanı, Şerbetin Hanı, Tepe Hanı, Orta Han, Sığırdiken Hanı, Baş Han, Kara Han, Üç Kuyular Hanı, Ergani Hanı, Maden yöresinde han, Gölcük kenarında bir han(?) , Ergani Hanı, Hankendi Ağaç Han, Çermik Hanı, Hanıgevrhan Hanı, Karakaya Hanı'dır.

Yer verdiği köprüler: Devegeçidi, Halil Viran Sığnek Haburman, Nişinik, Çavsak, Kara Kaya Hazra, Kömürhan, Geyip Tepe, Küçük Çay, Dibni Köyü yakınında Bedri Nesih, Kara Köprü, Birdiniç, Artuklu ve Kara Köprü'dür.

Çalışmada ayrıca Fatih Müderrisoğlu, Kurd Erdman, Nasuh Matrakçı Moltke, Rahmi Hüseyin Ünal'ın çizimlerine yer vermiştir.¹⁸⁴

“Diyarbakır Mardin ve Diyarbakır Urfa Kervan Yolu”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2001, S.7, s. 113.

Tuncer, Diyarbakır Mardin ve Diyarbakır Urfa kervan yollarını inceleyerek haritalarda bir boşluğun farkına varır. Haritalarda oluşan bu boşluğu doldurmak için bu makaleyi kaleme almıştır. Diyarbakır Mardin kara yolu ve Diyarbakır Urfa kara yolu haritalarını incelemiş, yollar hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca Diyarbakır Urfa ve Mardin yol güzergâhlarını çizimleriyle destekleyerek haritalarda oluşan boşluğu doldurmaya çalışmıştır.

Nasır-ı Hüsrev, İbni Bibi, İbni Babuta, Polonyalı Simeon, Matrakçı Nasuh, Evliya Çelebi, H. Von Moltke, Nejat Göyünç ve Gönül Güreşsever'den alıntılar yaparak yol güzergâhlarındaki belirsizliği açıklığa kavuşturmuştur.¹⁸⁵

“Sivas Sahip Ata (Gök) Medrese ile İlgili Çalışmalar”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2004, S. 26, ss.121-140.

¹⁸⁴ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Harput Kervan Yolu”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 1999, S. 5, s. 151.

¹⁸⁵ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Mardin ve Diyarbakır Urfa Kervan Yolu”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2001, S.7, s. 113.

Orhan Cezmi Tuncer Sahip Ata Gök Medrese rölöve ve restorasyon projesi için bir ekip kurmuş, 52 günlük bir araştırma sürecini tarihleyerek elde ettiği bulguları paylaşmıştır. Bu ekip de Orhan Cezmi Tuncer, Murat İrem, Nilgün Demir, Perin Topaloğlu, Selçuk Serpil ve Mustafa Erdim yer almıştır. Sivas Sahip Ata Gök Medrese araştırma evreleri 1978 yılı kazısı (hazırlık aşaması, avluda ve damda temizlik çalışması, araştırma kazısı) ve 1990 yılı kazısı (hazırlık aşaması, araştırma kazısı, yerel cabalar, Sivas Sahip Ata Vakfiyesi) araştırma konusu olarak tarihi ve mimari bağlamda incelenmiştir. Yazıya eklenen Sivas Sahip Ata Medrese rölöve ve restitüsyon çizimleri içten ve dıştan detay fotoğraflar, çalışmanın ehemmiyeti bakımından oldukça dikkat çekicidir.¹⁸⁶

“Anadolu’da Vakıflar ve Bayındırlığa Katkısı”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2005, S. 29, ss. 21-26.

Bu makale sosyal adaletin uygulayıcısı olan vakıf kurumunun; Anadolu bazında vakıf imar ikilemini, tarihi süreçteki hizmetlerini açığa çıkarmak için kaleme alınmıştır. Vakıf kurumunun bayındırlık üzerindeki önemini 4 il üzerinden (İstanbul, Diyarbakır, Ankara, Bursa) örneklerle vurgulamıştır.¹⁸⁷

“Diyarbakır Kentinin Kuruluşunda Su Kaynaklarının Etkisi”, *2008 Vakıf Medeniyeti Su Yılı ve Vakıflar Etkinlikleri Kitabı*, Ankara 2008, s. 125.

Bu bildiri de Diyarbakır su kaynaklarının şehrin doğal kaynaklarla uyum içinde dağıldığını ifade etmiştir. Kentin su kaynaklarını tespit etmiş bunları iki kategoride incelemiştir.

- 1- Sur İçi Kaynakları: İç Kale suyu, Ayn Zeliha (balıklı göl) ve Sur İçi Kaynaklarıdır. Ayn Zeliha kaynağının yanında bulunan mescit, tekke ve zaviyenin projelerini rölövelerini almış, restorasyon projelerini çizmiştir.

¹⁸⁶ Tuncer, Orhan Cezmi, “Sivas Sahip Ata (Gök) Medrese ile İlgili Çalışmalar”, *Vakıflar Dergisi* Ankara 2004, S. 26, ss. 121-140.

¹⁸⁷ Tuncer, Orhan Cezmi, “Anadolu’da Vakıflar ve Bayındırlığa Katkısı”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2005, S. 29, ss.21-26.

2- Kente Dışarıdan Getirilen Su Kaynakları: Hamravat suyu, Karacadağ suyu, Ali Pınar kaynağıdır.

Tuncer çalışmasında Diyarbakır kentinin su kaynaklarını coğrafi konum, tarihi ve mimari çerçevede değerlendirmiştir.¹⁸⁸

“Diyarbakır Vakıf Yapıları, Mahalleleri ve Dinsel Haritası (1511-1950)”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2008, S. 31, ss.1-24.

1551-1950 yılları arasında Diyarbakır camileri, mescitleri, medreseleri, tekke ve zaviyeleri, hamamları, hanları, çarşıları, bedestenleri, pazar ve çarşıları incelenmiştir. Bu yapıların 16.17.18.19. yy. dizinlerinde; tarihsel akış içindeki isimleri belirtilmiş ve sayılarına yer verilmiştir. Mahalleler; Müslüman ve Gayrimüslim açısından tasnif edilmiş, etnik yapıları ile ilgili kısa bilgiler vermiştir.¹⁸⁹

“Korunması Gerekli Vakıf Taşınmazlarının Onarımları ve Bir Öneri”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2009, S. 32, ss. 231-234.

Bu makalede Orhan Cezmi Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan taşınır ve taşınmazları; klasik dönem, değişim süreci, günümüz ve geleceğimiz ışığında ele almış; genel değerlendirmesini yapmış; onarımları ve sağlıklı korunmaları için önerilerde bulunmuştur. Tuncer sağlıklı onarımların restorasyon alanında akademik bir tabanın oluşturulmasıyla sağlanacağını savunmuştur. Osman Hamdi Bey’in, Ali Saim Ülgen’in, Yılmaz Önge’nin, Nedim Onat’ın ve kendi şahsının bu kuruma vermiş oldukları değerli katkılarına konu bağlamında değinmiştir.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Kentinin Kuruluşunda Su Kaynaklarının Etkisi”, *2008 Vakıf Medeniyeti Su Yılı ve Vakıflar Etkinlikleri Kitabı*, Ankara 2008, s. 125

¹⁸⁹ “Diyarbakır Vakıf Yapıları, Mahalleleri ve Dinsel Haritası (1511-1950), *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2008, S. 31, ss.1-24.

¹⁹⁰ Tuncer, Orhan Cezmi, “Korunması Gerekli Vakıf Taşınmazlarının Onarımları ve Bir Öneri”, *Vakıflar Dergisi*, , yıl 2009, S. 32, ss. 231-234.

“İstanbul Edirnekapı Mührimah Sultan Camisi Geometrik Kurgusu”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2010, S. 33, ss. 113-124.

Bu makalede İstanbul- Edirne Kapı Mihribah Sultan Camisi'nin mimari ve tarihi hakkında bilgi verilmiş geometrik tasarısı, çizimlerle somutlaştırılmıştır. Ayrıca yapının orantı, denge, mistar ve mistarlama tekniği, ızgırah düzen ve geometrik kurgusu çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.¹⁹¹

“Ondokuzuncu Yüzyıl Türk Mimarlık Çizimlerinden Bazı Yeni Örnekler”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, cilt 13, S.1, ss. 31-42.

Bu çalışmada 19 yy. mimarlık çizimlerinden 9 adet çizim, 1 harita ve 1 kışla çizimi verilmiştir. Bu çizimler şunlardır:

Çizim 1: Bağdat yolunun Diyarbakır ve Mardin arasında bulunan Şeyhan Deresi üzerine Şems Mevkiinde yapılacak köprü (21 Ocak 1889)

Çizim 2: Bağdat yolunun Diyarbakır ile Mardin arasında Göksu Deresi üzerine yapılacak köprü (21 Ocak 1889)

Çizim 3: Halep yolunun Diyarbakır ile Siverek arasında bulunan Arastal Deresi ve Kuruçay üzerine yapılacak 2 köprü (21 Ocak 1889)

Çizim 4: Diyarbakır vilayetinde yapılacak olan Kemerli Köprü planı (15 Ekim 1892)

Çizim 5: Ergani Madeni galerilerden 8. galerinin kazılması sırasında ortaya çıkan gaz ve yüksek ısının dışarı atılması için inşa olunan hava makinası (29 Mart 1893)

Çizim 6: Ergani'de yapılmasına gerek görülen Kalhane (17 Eylül 1901)

Çizim 7: Ergani Madeni Kalhanesinin plan ve görüntüsü (16 Şubat 1904)

Çizim 8: Ergani Madeni Kalhanesinde fırın (16 Şubat 1904)

Çizim 9: Ergani Madeni Kalhanesinden körük

¹⁹¹ Tuncer, Orhan Cezmi, “İstanbul Edirnekapı Mührimah Sultan Camisi Geometrik Kurgusu”, *Vakıflar Dergisi*, Haziran 2010, S. 33, ss. 113-124.

Çizim 10: Kışla çizimi

Çizim 11: Süleymaniye Su Yolları Haritasında bir örnektir. ¹⁹²

“Diyarbakır Yapılarında Üst Örtü”, *Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi*, (ed. İrfan Yıldız), Diyarbakır Valiliği Kültür ve Sanat yay. 3, Diyarbakır 2011, ss. 619-635.

Bu makalede Diyarbakır yapıları üst örtüleri; mimari, bilim, tarih ve yapı teknoloji açısından bütüncül değerlendirilmiş, derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca yapıların üst örtüleri dam (örtü), saçak, ısıtma, ısınma, baca, dama ulaşım (merdiven), bakım-onarımı hakkında bilgi vermiştir. Fotoğraf ve çizimleriyle çalışmasını zenginleştirmiştir. ¹⁹³

3. RÖLÖVE VE RESTORASYON PROJELERİ

Orhan Cezmi Tuncer’in tez çalışmalarında Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Rölöve ve Restorasyon bürosunda çizdiği, çizdirdiği ve yönettiği projeler şunlardır:

1. Adana Ceyhan Kurtkulağı Köyü Kervansarayı (Raşit Özçilingir, Ömer Yörükoğlu, Tahir Ergat)
2. Adana Kadirli Ala (Kilise) Cami (Proje Yönetimi)
3. Adana Kadirli Ala Cami Kervansarayı (Raşit Özçilingir, Ömer Yörükoğlu, Tahir Ergat)
4. Adana Mestan Hamamı (Proje Yönetimi)
5. Adana Ramazanoğulları (Tuz Hanı Önündeki Kalıntı) (Orhan Cezmi Tuncer)
6. Ağrı Doğubeyazıt İshak Paşa Sarayında Kümbet (Doktora Tezinde)

¹⁹² Tuncer, Orhan Cezmi, “Ondokuzuncu Yüzyıl Türk Mimarlık Çizimlerinden Bazı Yeni Örnekler”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, cilt 13, S. 1, ss. 31-42.

¹⁹³ Tuncer, Orhan Cezmi, “Diyarbakır Yapılarında Üst Örtü”, *Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi*, (ed. İrfan Yıldız), Diyarbakır Valiliği Kültür ve Sanat yay. 3, Diyarbakır 2011, ss. 619-635.

7. Amasya Abdullah Paşa Camisi (Proje Yönetimi)
8. Amasya Kiları Süleyman Ağa Camisi
9. Amasya Mehmet Paşa Camisi Şadırvanı
10. Amasya Merzifon Sofular Türbesi
11. Amasya Şehzade Osman Türbesi
12. Ankara Ayaş Sinanlı Köyü Sultanlı Cami Ahşap Mimleri
13. Ankara Hallaç Mahmut Mescidi
14. Ankara Kırıkkale Koçu Baba Köyü Türbesi
15. Antalya Alanya Akşebe Sultan Cami ve Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
16. Antalya Elmalı Ömer Paşa Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer)
17. Antalya Yivli Minare Nigar Hatun Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
18. Antalya Zincirkıran Mehmet Bey Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
19. Aydın Kuşadası Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı (Orhan Cezmi Tuncer)
20. Aydın Nazilli Eski- Yeni Camisi (12.4.1968, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
21. Bayburt Bozdağ Silindirik Kümbet
22. Bayburt Şeyh Hayrani Türbesi
23. Bitlis Adilcevaz Akçayuva Köyü Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
24. Bitlis Adilcevaz Eski Cami (19.5.1970, Orhan Cezmi Tuncer)
25. Bitlis Adilcevaz Yolçatı (Kohoz) Zal Paşa Kervansarayı
26. Bitlis Adilcevaz Paşa Camisi (Orhan Cezmi Tuncer)
27. Bitlis Adilcevaz Ulu Camisi (Orhan Cezmi Tuncer)
28. Bitlis Adilcevaz Yolçatı (Kohoz) Köyü Zal Paşa Hanı (1.10.1971, Orhan Cezmi Tuncer)
29. Bitlis Ahlat Akkoyun Kümbeti (1965, Orhan Cezmi Tuncer)

30. Bitlis Ahlat Alimoğlu Kumbeti (1965, Orhan Cezmi Tuncer)
31. Bitlis Ahlat Anonim Kumbet (1965, Orhan Cezmi Tuncer)
32. Bitlis Ahlat Dede Maksut T#rbesi (12.10.1970, Orhan Cezmi Tuncer)
33. Bitlis Ahlat Emir Ali Kumbeti
34. Bitlis Ahlat Emir Bayındır Camisi
35. Bitlis Ahlat Emir Bayındır Kumbeti
36. Bitlis Ahlat Hasan Padişah Kumbeti (19.9.1968, Orhan Cezmi Tuncer)
37. Bitlis Ahlat Hasan Padişah Kumbeti Kuzeyindeki Yıkık Kumbet (Orhan Cezmi Tuncer)
38. Bitlis Ahlat Kadı Mahmut Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
39. Bitlis Ahlat Kale İçi İskender Paşa Camisi (18.5.1970)
40. Bitlis Ahlat şeyh Necmettin T#rbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
41. Bitlis Ahlat Usta şakirt Kumbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
42. Bitlis Ahlat Erzen Hatun Kumbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
43. Bitlis Ahlat H#seyin Timur-Esen Tekin Kumbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
44. Bitlis Ahlat Karakoyun Kumbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
45. Bitlis Ahlat Kitabesiz Kumbet (Orhan Cezmi Tuncer)
46. Bitlis Ahlat şeyh Necmettin Kumbeti (10 Eylül 1965, Orhan Cezmi Tuncer yukarıdaki 6 kumbet #l##lerine M#teahhit Celal Karaaslan ve şantiye işçileri yardımcı oldu)
47. Bitlis Ahlat şirin Hatun Boğatay Aka Kumbeti (1965, Orhan Cezmi Tuncer)
48. Bitlis Akçayuva (Kırkdeğirmen) K#y# Kedi Kumbeti (1.10.1971, Orhan Cezmi Tuncer)
49. Bitlis (Başsin) H#srev Paşa Hanı (17.5.1971 ve 24.9.1971, Orhan Cezmi Tuncer Tuna, Kaynak, Nazım Arpacı)

50. Bitlis Baş Han (Orhan Cezmi Tuncer)
51. Bitlis Bykmeıdan Medresesi yanındaki 3. Őerefhanlar Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
52. Bitlis Dede Maksut Türbesi
53. Bitlis Duhan Han (22.9.1971, Orhan Cezmi Tuncer, Nazım Arpacı)
54. Bitlis Gkmeıdan Cami Minaresi (14.10.1970)
55. Bitlis Gkmeıdan Gök Medrese Yapı Topluluğu
56. Bitlis Gkmeıdan Mah. 3. Őerefhanlar Türbesi
57. Bitlis Gkmeıdanlar Mah. Şerefiye Medresesi (17.5.1971, Orhan Cezmi Tuncer, Tuna Kaynak Nazım Arpacı)
58. Bitlis Gkmeıdan  Bacılar Türbesi (16.5.1976, Orhan Cezmi Tuncer, Toygar Taymaz, Cevat Er)
59. Bitlis Mirza Muhammed Kümbeti
60. Bitlis Norşen (Güroymak) Kalender Baba Kümbeti (14.10.1970 ve 28.9.1971, Orhan Cezmi Tuncer)
61. Bitlis Rahva Ravha Hanı(10.9.1972, Sami Nalkaya, Turhan Akalın)
62. Bitlis Şerefiye Hamamı (14.7.1971, Orhan Cezmi Tuncer)
63. Bitlis Şerefiye Medresesi ve Türbesi
64. Bursa Bilecik Vezir Han
65. orum Mecitözü Elvan Çelebi Köyü Ahi Elvan Yapı Topluluğu (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
66. Diyarbakır Ali Paşa Camisi (16.4.1970, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
67. Diyarbakır Ali Paşa Camisi Doğusuna Sonradan Eklenen Cami (15.4.1970, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
68. Diyarbakır Balıklı Mescidi (Orhan Cezmi Tuncer)

69. Diyarbakır Behram Paşa Cami Şadırvanı (Orhan Cezmi Tuncer)
70. Diyarbakır Behram Paşa Konağı
71. Diyarbakır Dabakhane (Şeyh Yusuf) Cami ve Türbesi (13.4.1970, Orhan Cezmi Tuncer, Hüseyin Seymen, Nazım Arpacı, Hasan Yüksel)
72. Diyarbakır Deliler Hanı (1956, Orhan Cezmi Tuncer)
73. Diyarbakır Hacı Büzruk Mescidi (10.9.1968, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
74. Diyarbakır Hüsrev Paşa Medresesi (cami)(17.4.1970, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
75. Diyarbakır İç Kale Sen Corc Kilisesi (Ekim 1965, Orhan Cezmi Tuncer)
76. Diyarbakır İskenderpaşa Camisi (Orhan Cezmi Tuncer)
77. Diyarbakır Kavası Sagir Mescidi (Orhan Cezmi Tuncer)
78. Diyarbakır Konak I, Uğurlu Meydan
79. Diyarbakır Konak II, Uğurlu Meydan
80. Diyarbakır Lale Bey Camisi(2.10.1975, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
81. Diyarbakır Mesudiye Medresesi
82. Diyarbakır Namazgâh
83. Diyarbakır Nasuh Paşa(Kot Minareli) Cami (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
84. Diyarbakır Ömer Şeddat Camisi(16.4.1970, Orhan Cezmi Tuncer)
85. Diyarbakır Özdemiroğlu Osman Paşa Türbesi
86. Diyarbakır Ragıbiye (Defardar) Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
87. Diyarbakır Salos Mescidi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
88. Diyarbakır Sarı Saltuk Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
89. Diyarbakır Sultan Şücaettin Kümbeti (Nazım Arpacı, Hasan Yüksel, Hüseyin Seymen)

90. Diyarbakır Şeyh Muhammet Namazğah (Orhan Cezmi Tuncer)
91. Diyarbakır Ulu Cami Şafiler Bölümü (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
92. Diyarbakır Zinciriye Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
93. Diyarbakır Zincirkıran Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
94. Elazığ Harput Cemşit Hamamı (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
95. Elazığ Harput Ulu Cami (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
96. Erzincan Kemah Behramşah Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
97. Erzincan Kemah Melik Mengücek Gaz Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
98. Erzincan Kemah Ali Baba Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
99. Erzincan Kemal Togay Hatun Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
100. Erzincan Tercan Mama Hatun Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
101. Erzurum Mahmudiye Camisi (6.9.1979, Murat İrem, Mustafa Erdim Tahir Ergat)
102. Eskişehir Sivrihisar Yuvarlak Kümbet (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
103. Gaziantep Hüseyin Paşa Hamamı ve Kapalıçarşı olarak kullanım projesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
104. Gaziantep Kilis Mevlihanesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
105. Gaziantep Nuri Mehmet Paşa Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
106. Gaziantep Paşa Hamamı (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
107. Gaziantep Şeyh Fethullah Camisi (Orhan Cezmi Tuncer)
108. Gaziantep Tekke Camisi (Mevlevihane) (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
109. Hakkâri Meydan Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
110. Hatay İskenderun Belen Kanuni Sultan Süleyman Yapı Topluluğunda Hamam ,(29. 3. 1971) ve Cami Planı ile Kervansaray Kalıntısı (Saim Nalkaya, Turhan Akalın)

111. Hatay İskenderun Payas Sokollu Cami Helaları (10.10.1972, Saim Nalkaya Turhan Akalın)
112. Hatay İskenderun Payas Sokollu Medresesi (Raşit Özçilingir, Ömer Yörükoğlu, Tahir Ergat)
113. Isparta Atabey Ertokuş Medresesi ve Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
114. İzmir Çeşme İbrahim Paşa Türbesi
115. İzmir Menemen Kasım Paşa Kızının Türbesi
116. İzmir Menemen Kasım Paşa Kitaplığı
117. İzmir Menemen Kasım Paşa Türbesi
118. İzmir Mordoğan Ayşe Hanım Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
119. İzmir Selçuk Cami (14.4.1968, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
120. İzmir Selçuk İsa Bey Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
121. İzmir Selçuk Selçuklu Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
122. İzmir Selçuk Türbe (eski karakol arkasında) (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
123. İzmir Tire Bakır Han (16.4.1968, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
124. İzmir Tire Rum Mehmet Paşa Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
125. İzmir Tire Üç Lüleli Türbesi
126. Kars İğdır Amarat Köyü Kümbeti(Orhan Cezmi Tuncer, Semih Tuncer, Fatih Çulha)
127. Kars Ulu Cami (25.5.1973, Orhan Cezmi, Hasan Yüksel, Raşit Özçilingir)
128. Kastamonu Karanlık Evliya Türbesi
129. Kastamonu Terzi Köyü Cami ve Adil Bay Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
130. Kastamonu Yanık Han (Orhan Cezmi Tuncer, Necla Destici)

131. Kayseri Bünyan Salin Bey Camisi (Orhan Cezmi Tuncer)
132. Kayseri Çifte Kümbet (Orhan Cezmi Tuncer)
133. Kayseri Develi Yukarıdeveli Dev Ali Türbesi (4.9.1969, Orhan Cezmi Tuncer, Semih Tuncer, Fatih Çulha)
134. Kayseri Develi, Yukarıdeveli Hızır İlyas Türbesi (4.9.1969, Orhan Cezmi Tuncer, Semih Tuncer, Fatih Çulha)
135. Kayseri Develi Yukarıdeveli Seydi Şerif Türbesi (4.9.1969, Orhan Cezmi Tuncer, Semih Tuncer, Fatih Çulha)
136. Kayseri Emir Ali Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
137. Kayseri Emir Sultan Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
138. Kayseri Hacı Kılıç Camisi ve Medresesi Taçkapısı (Orhan Cezmi Tuncer)
139. Kayseri İncesi Kara Mustafa Paşa Kervansarayı (Orhan Cezmi Tuncer)
140. Kayseri Köşk Medrese Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
141. Kayseri Lala Muslihittin Cami ve Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
142. Kayseri Pınarbaşı Melik Gazi Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
143. Kayseri Sahabiye Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
144. Kırşehirli İlhanlı Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
145. Kırşehir Karakurt Kalender Baba Cami ve Kümbeti
146. Kırşehir Melik Mengücek Gazi Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
147. Kırşehir Mucur Aflak Baba Köyü Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
148. Kırşehir Nurettin Caca Bey Medresesi Kümbet Bölümü (Orhan Cezmi Tuncer)
149. Kırşehir Şamlar Köyü Camisi
150. Konya Akşehir Altunkalem Mescidi (18.9.1978, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa erdim, Tahir Ergat)
151. Konya Akşehir Seyit Mahmut Hayrani Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)

152. Konya Alaettin Camisi Avlusu Kazısı (19.6.1971, Selçuk Oğuz, Nazım Arpacı)
153. Konya Ateşbaz Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
154. Konya Beyşehir Aşağıağıl Köyü Cami (20.10.1978, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil, Murat İren, Orhan Cezmi Tuncer)
155. Konya Beyşehir Avdancık Köyü Camisi (Raşit Özçilingir, Halil)
156. Konya Beyşehir Bayavşar Köyü Hızır Paşa Camisi (6.7.1979, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa erdim, Selçuk serpil, Tahir Ergat)
157. Konya Beyşehir Çarşı Cami Minaresi (26.10.1977, Ömer Yörükoğlu, Tahir Ergat)
158. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Bedesteni (8.12.1974, Orhan Cezmi Tuncer, Turhan Akalın, Hasan Yüksel)
159. Konya Beyşehir Hamamı
160. Konya Beyşehir İsmail Aka Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer)
161. Konya Bozkır Akkise Kasabası Akkise Camisi (6.7.1979, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil, Tahir Ergat)
162. Konya Çavuşlar Köyü Camisi (19.10.1978, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
163. Konya Doğanbey Aşağıağıl Köyü Camisi
164. Konya Doğanhisar Koçaş Köyü Camisi (Raşit Özçilingir, Halil)
165. Konya Doğanhisar Konakkale Köyü Camisi (19.10.1978, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
166. Konya Doğanhisar Ulu Cami (Raşit Özçilingir, Halil)
167. Konya Doğanhisar Yenice Köyü Camisi
168. Konya Ereğli Ali Ağa Mescidi (21.10.1978, Orhan Cezmi Tuncer)
169. Konya Ermenek Akça Mescit (13.7.1979, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa erdim, Tahir Ergat)

170. Konya Ermenek Başyayla Kasabası Kirazlıyayla- Lafza Mahallesi Camisi (12.7.1979, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Erdim, Selçuk serpil, Tahir Ergat)
171. Konya Ermenek Mençek Köyü Camisi (24.10.1978, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
172. Konya Ermenek Sipaz Camisi
173. Konya Ermenek Taşbaşı Mescidi (24.10.1978, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
174. Konya Ermenek Tekkes Mescidi(24.10.1978, Orhan Cezmi Tuncer, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
175. Konya Hadım Aşağıhadım Köyü Camisi (Raşit Özçilingir, Halil)
176. Konya Hadım Yukarı Eşenler Köyü Camisi (8.7.1978, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil, Tahir Ergat)
177. Konya Hoca Cihan Köyü Mursaman Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
178. Konya Horozlu Han Kapalı Bölümü ve Açık Bölüm Kazısı (Orhan Cezmi Tuncer)
179. Konya Ilgın Lala Mustafa Paşa Medrese Odaları
180. Konya Ilgın Kapaklı Köyü Camisi (17.10.1978, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
181. Konya Ilgın Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Giriş Kanadı Kazı Sonrası (17.10.1978, Orhan Cezmi Tuncer, Murat İren, Selçuk Serpil, Mustafa Erdim)
182. Konya Ilgın Şeyh Bedrettin Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer, Hasan Yüksel ve arkadaşları)
183. Konya İlistra (Pelitaltı) Köyü Camisi
184. Konya Kadı Camisi Şadırvanı (Turhan Akalın, Hasan Yüksel)
185. Konya Kadınhan Kadın Hanı (tarih ?, Mustafa erdim, Nazım Arpacı)

186. Konya Karaman Dereköy (pisandom) Dereköy Camisi (23.6.1976, Ömer Yörükoğlu- arkeolog, Tahir Ergat)
187. Konya Karaman Seyit Ali Medresesi,
188. Konya Karaman Şeyh Ali Mescidi
189. Konya Köşk Köyü Nasuh Bey Camisi
190. Konya Meram Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
191. Konya Meram Hamamı (12.7.1979, Orhan Cezmi Tuncer, Tahir Ergat, Mustafa Erdim)
192. Konya Meram Nasuh Bey Darülhüffazı (26.12.1979, Orhan Cezmi Tuncer)
193. Konya Meram Nasuh Bey İmareti Soncemaat Yeri Temel Kazısı (26.12.1979, Orhan Cezmi Tuncer)
194. Konya Mücellit Mescidi (26.4.1971, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
195. Konya Pir Esat (Pirili) Türbesi (9.12.1974, Hasan Yüksel, Turhan Akalın)
196. Konya Sahip Ata Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
197. Konya Seydişehir Rüstem paşa Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
198. Konya Seydişehir Seyit Hatun Veli Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
199. Konya Sille Çaybaşı Camisi (21.10.1978, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk oğuz)
200. Konya Şamlar Köyü Camisi (20.10.1978, Orhan Cezmi Tuncer, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
201. Konya Sille Tepeköy Kasabası Camisi (6.7.1979, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil, Tahir Ergat)
202. Konya Yeniceköy Cami(18.10.1978, Murat İren, Mustafa Erdim, Selçuk Serpil)
203. Malatya Eskimalatya Emir Ömer Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
204. Malatya Eskimalatya Ulu Cami Kapıları

205. Malatya Hekimhan Hekim Hanı (taş han) (12.5.1970, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
206. Manisa Kurşunlu Han (7.1.1976, Tuğrul Seymen ve arkadaşları)
207. Manisa Valide Sultan Camisi, Hamamı, Medrese, Kitaplık ve Darüşşifası
208. Manisa Valide Sultan Kadınlar ve Erkekler Hamamı (Tuğrul Seymen)
209. Maraş Çığçığ Camisi
210. Maraş İklime Hatun Türbesi (Mustafa Erdim, Faik Arseven)
211. Mardin Cizre Kırmızı Medrese (14.5.1971 ve 4.9.1972, Orhan Cezmi Tuncer, Tuna Kaynak Nazım Arpacı)
212. Mardin Cizre Ulu Cami ve Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
213. Mardin Kasimiye Medresesi Taçkapısı (Orhan Cezmi Tuncer)
214. Mardin Kızıltepe Şah Kulu Bey Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
215. Mardin Kızıltepe Şeyh Selim Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
216. Mardin Zinciriye Medresesi Taçkapısı (Orhan Cezmi Tuncer)
217. Muş Alaattin Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
218. Nevşehir Ali Bey Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
219. Nevşehir Hacıbektaş Hacı Bektaş Yapı Topluluğu (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
220. Nevşehir Ürgüp Hızır Bey Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
221. Nevşehir Ürgüp Taşkın Paşa Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
222. Niğde Aksaray Kızıl Minare
223. Niğde Aksaray Selime Köyü Selime Sultan Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
224. Niğde Aksaray Sultan Han (Orhan Cezmi Tuncer)
225. Niğde Alaettin Camisi Taçkapısı (Orhan Cezmi Tuncer)

226. Niğde Ali Bey (Dışarı) Camisi
227. Siirt Ulu Cami Minaresinden Kopyalar (1968, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
228. Sinop Fetih Baba Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
229. Sinop İsfendiyaroğlu Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
230. Sinop Seyit Bilal Türbe ve Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
231. Sivas Buruciye Medresesi Taçkapısı (Orhan Cezmi Tuncer)
232. Sivas Divriği Sitti Melik Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
233. Sivas Divriği Ulu Cami Şifahanesinde Türbe (Orhan Cezmi Tuncer)
234. Sivas Emir Kamerüddin Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
235. Sivas İzzettin Keykavus Şifahanesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
236. Sivas Kale Camisi
237. Sivas Meydan Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
238. Sivas Paşa Camisi
239. Sivas Sahip Ata (Gök) Medresesi (Orhan Cezmi Tuncer, Tuna Kaynak, Mustafa Erdim, Murat İren, Perin Topaloğlu, Nilgün Demir)
240. Tokat Ali Paşa Hanı
241. Tokat Burgaç Hatun Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer)
242. Tokat Genç Mehmet Paşa (Örtmenönü) camisi (Orhan Cezmi Tuncer)
243. Tokat Niksar Kırkkızlar Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer)
244. Tokat Sümbül Baba Tekkesi Taçkapısı (Orhan Cezmi Tuncer)
245. Trabzon Hatuniye Camisi Planı (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
246. Trabzon Molla Siyah (küçük Ayasofya) Camisi (27.5.1973, Orhan Cezmi Tuncer, Hasan yüksel, Raşit Özçilingir)

247. Trabzon Şeyh Osman Türbesi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
248. Tunceli Çemişgezek Aşağı Hamam (20.5.1971, Orhan Cezmi Tuncer, Tuna Kaynak Nazım arpacı)
249. Tunceli Çemişgezek Kümbet(10.10.1970, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
250. Tunceli Çemişgezek Yelmaniye Camisi (10.10.1970, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
251. Tunceli Çemişgezek Yelmaniye Türbesi
252. Tunceli Malazgirt Elti Hatun Cami (19.5.1971, Orhan Cezmi Tuncer, Tuna Kaynak, Nazım Arpacı)
253. Tunceli Pertek Bay Sungur (yukarı) Cami (25.11.1972 ve aşağıdaki cami projesi ölçümü küme olarak alındı. Yukarı cami yeni Pertek'e taşınacağı için numaralandı, söküldü, söküldü ve yeniden kuruldu. Bununla ilgili projeler paftalar dolusudur.)
254. Tunceli Pertek Çelebi Ali (Aşağı Camisi) (24.11.1972)
255. Urfa Gümrük (Alacalı) Han (Orhan Cezmi Tuncer, Tuna Kaynak, Mustafa Erdim)
256. Urfa Mevlihane (1968, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
257. Urfa Rızvaniye Camisi (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
258. Urfa Tabakhane Cami Helası
259. Van Erciş Anonim Kümbet (Orhan Cezmi Tuncer)
260. Van Eskivan Hüsrev Paşa Camisi ve Türbesi(9.1.1972, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
261. Van Eskivan Kaya Çelebi Camisi (15.9.1978 ve 26.10.1971 Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
262. Van Gevaş Halime Hatun Kümbeti (Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
263. Van Gevaş İzzettin Şiir Bey Camisi ve Medresesi (11.9.1972, Orhan Cezmi Tuncer ve arkadaşları)
264. Yozgat Çapanoğlu Cami Planı

265. Yozgat Vakıf Hamamı (Orhan Cezmi Tuncer)

4. ORHAN CEZMİ TUNCER'İN BİBLİYOGRAFYASI

KİTAPLAR

1980

- *Mimarlık Tarihi I*, (Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için ders kitabı), Ankara 1980.
- *Mimarlık tarihi II*, (Ankara Devlet Mühendislik Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için ders kitabı), Ankara 1980.
- *Sanat Tarihi*, (Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için ders kitabı), Ankara 1980.

1986

- *Anadolu Kümbetleri I, (Selçuklu Dönemi)*, Ankara 1986.
- *Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar*, Ankara 1986.

1988

- *Kayseri Sahabiye Medresesi*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1988.

1990

- *Rölöve ve Restorasyon*, (Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için ders kitabı), Ankara 1990.

1991

- *Anadolu Kümbetleri II, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Ankara 1991.

1992

- *Anadolu Kümbetleri III, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Ankara 1992.

1996

- *Diyarbakır Camileri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1996.

1999

- *Diyarbakır Evleri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1999.

2003

- *Diyarbakır Kiliseleri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2003.
- *Ankara Evleri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 2003.

2008

- *Anadolu Kervan Yolları*, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2008.
- *Sivas Gök Medrese (Sahip Ata Fahrettin Ali Medresesi)*, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2008.

2012

- *Diyarbakır Surları*, Diyarbakır Valiliği yay., Diyarbakır 2012.
- *Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşk ve Bağ Evleri*, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi yay., Diyarbakır 2012.
- *Uygurluklar ve Mimarlar*, (baskısı beklenen).

MAKALELER VE BİLDİRİLER

1970

- “Tunceli Çemişgezek’te Bir Türbe”, *Önasya*, yıl. 6, cilt. 6, Kasım/1970, S. 63, s. 6.
- “Bir Gezinin Düşündürdükleri”, *Önasya*, yıl. 6. cilt. 6, Aralık/1970, S. 64, s. 8.
- “Kuşadası Kervansarayı”, *Arkitekt*, Ankara 1970, S.70, s. 17.

1971

- “Diyarbakır Evleri”, *Önasya*, yıl. 6,cilt 6, Ocak/1971, S. 66, s. 8.
- “Diyarbakır Ali Paşa Medresesi”, *Önasya* yıl. 6, cilt. 6, Şubat /1971, S. 66, s. 14.
- “Diyarbakır Ali Paşa Camisi, *Önasya*, yıl.6, cilt. 6, Mart- Nisan /1971, S. 66-68, s. 8.
- “Diyarbakır Ali Paşa Camisi, II”, *Önasya*, yıl. 6, cilt. 6, Haziran – Temmuz, 1971, S. 70-71, s. 6.
- “Niğde – Aksaray- Sultan Hanında Bazı İzlerin Değerlendirilmesi” *Önasya*, yıl.6, cilt. 6, Ağustos/ 1971, S. 72, s. 12.
- “Bitlis Adilcevaz Eski Cami”, *Önasya*, yıl.7, cilt. 7, Eylül /1971, S. 73, s. 6.
- “Tunceli Malazgirt Elti Hatun Camisi”, *Önasya*, yıl.7, cilt. 7, Kasım /1971, S. 75, s.12.
- “Diyarbakır Sultan Şücaeddin Türbesi”, *Önasya*, yıl. 7, cilt.7, Aralık/1971, S. 76, s. 8.

1972

- “Bitlis- Akçayuva Köyü Yakınında Bir Kümbet ve Yöresindekilerle Karşılaştırma”, *Önasya*, yıl. 7, cilt. 7, Ocak /1971- Şubat /1972, S. 77-78, s. 6.

1973

- “Diyarbakır- Mardin ve Dolaylarında Bazı Dini Yapılarında Türk İslam Mimari Unsurlar”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İst. 1973, S. 5, s. 425.
- “Mardin-Cizre kırmızı medrese”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1973, S. 10, s. 425.
- “Van Yöresinde Bilinmeyen Bazı Yapılarımız”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İst. 1973, S. 6, s. 125.

1974

- “Ahlat Hasan Padişah Kümbeti”, *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Ankara 1974, S. 1, ss.47.

1975

- “Kuşadası Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı”, *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Ankara 1975, S. 2, s.123.

1976

- “Üç Selçuklu Kümbeti”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İst., 1976, S. 6, s. 89.
- “Anadolu Türk Sanatı ve Yerli Kaynaklarla İlişkileri Üzerine”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1976, S. 11, s.239.

1977

- “Milli Kültürümüzün Belgeleri Olan Tarihi Yapılarımızın Restorasyonu”, *Milli Kültür*, cilt 1, Ankara 1977, S. 6, s. 40.

- “Konya- Ilgın- Beykonak Köyü Dediği Maksut Tekkesi”, *Milli Kültür*, cilt. 1, Ankara 1977, S. 9, s. 52.
- “Selçuklu Yapılarında Kubbe”, *Milli Kültür*, cilt. 1, Ankara 1977, S. 10, s. 44.
- “Selçuklu Yapılarında Tonoz”, *Milli Kültür*, cilt. 1, Ankara 1977, S. 11, s.40.

1978

- “Anadolu’nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdıkları Yapılar”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1978, S. 12, s.137.
- Sivas Divriği Melike Turhan Şifahanesindeki Türbe Bölümü”, *Divriği Ulu Cami ve Şifahanesi*, (ed. Yılmaz Önge, İbrahim Ateş, Sadi Bayram), Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1978.
- “Sivas Sahip Ata Medresesi ve Konya Sahip Ata Camisi Taçkapılarında Modülasyon”, *III. Uluslararası Türkoloji Kongresine Sunulan Bildiri*, (Eylül 1978).

1979

- “Selçuklularda Ahşap Örtü”, *Milli Kültür*, cilt. 2, Ankara 1979, S. 6, s. 152
- “Son Kazıların Işığı Altında Sivas I. İzzettin Keykavus Şifahanesi Plan”, *I. Uluslararası Türkoloji Kongresi*, İstanbul 1979, s. 911.

1980

- “Anadolu Selçuklu Yapılarında Açıklıkların Örtülmesi ve Sorunları”, *Bedrettin Cömert’e Armağan*, Hacettepe Üniversitesi yay., Ankara 1980, s. 341.

1981

- “Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarında Bazı Örnekler”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1981, S. 13, s. 449.
- “Cizre Ulu Camisi”, *Yıllık Araştırmalar Dergisi III.*, Ankara 1981, s.95.
- Bitlis-Van Kervan Yolu ve Üzerindeki Hanlar”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İst. 1981, S. 9-10, s.317.
- “Sivas I.İzzetin Keykavus Şifahanesi Üzerine Üç Not”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İst. 1981, S.11, s. 165.
- “Doğu Yönünün Türk Kültüründeki Yeri ve Mezar Mimarimize Etkisi”, *8. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, cilt. 2, Ankara 1981, s. 915.

1982

- “Batıda Merkezi Kubbe ve Koca Sinan’ın Mekân Kavramı”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İst. 1982, S. 12, s.149.
- “Birkaç Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1982, S. 16, s.61.
- “Bazı Anadolu Taçkapılarında Geometrik Araştırmalar”, *IV. Uluslararası Türkoloji Kongresine Sunulan Bildiri*, (Eylül 1982).

1984

- “Konya Sahip Ata Hanıgahı Taçkapısı”, *Lale Dergisi*, İstanbul 1984, S. 2, s. 2.
- “Rönesans ve Klasik Osmanlı Dönemi Dini Yapılarında Kubbenin Amaç ve Kullanış Açısından Karşılaştırılması”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1984, S. 18, s. 127.
- “Mimaride Türk Milli Üslubu İlkeleri”, *Kültür Bakanlığı Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri*, Turizm ve Kültür Bakanlığı yay., İstanbul 1984, s. 67.

1985

- “Kelük Bin Abdullah ve Kaluyanül Konevi”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1985, S. 19, s.109.
- “Restorasyonlarımızda Modülasyondan Yararlanma”, *2. Vakıf Haftası Kitabı*, 1984, Ankara 1985, s. 92.
- “Konya Horozlu Han Restorasyonu”, *VII. Milli Türkoloji Kongresine Sunulan Bildiri* (Eylül 1985).

1986

- “Anadolu Selçuklu Kümbetlerinin Gelişimi ve Özellikleri”, *10. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, cilt. 3, Eylül 1986, s.1075.

1987

- “Tarikat Yapılarında İşlevin Tasarıma Etkisi”, *4. Vakıf Haftası Kitabı*, 1986, Ankara 1987, s. 47.

1988

- “Sinan Camilerinde Bazı Teknik Ayrıntılar”, *Milli Kültür*, Ankara 1988, S. 61, s. 36.

1989

- “Kümbet Mimarimiz”, *Kültür ve Sanat*, Aralık 1989, s. 54 .
- “Diyarbakır Yapılarında Adı Geçen Mimarlar, Yapı Sanatı, Endüstrisi ve Yapı Gereci”, *Tarih, Kültür, ve Sanat Dünyamızda, Dünyamızda Diyarbakır Sempozyumu*, 14 Kasım 1989, Diyarbakır, s. 338-349.

1990

- “Tarihte Sivas ve Sivas Yapılarının Genel Tanımı”, *Kültür ve Sanat*, Sivas Özel Sayısı, Haziran 1990, S.6, s. 14.
- “Taşın Bezemenin İşlenişi Üzerine Düşünceler”, *7. Vakıf Haftası Kitabı* 1989, Ankara 1990, s. 231.
- “Eski Mimarlık Çizimlerimiz Üzerine Bilgiler”, *11. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, cilt. 3, Eylül 1990, s. 1165.
- “A Comparison of the dome İn the sacral building of the Renaissance and the Classical Ottoman period”, *Uluslararası Türk Sanatı Kongresi*, Varşova 1990, s. 253.

1991

- “İstanbul’da İki Camide Harim Ölçüsü ile Çini Boyutları Arasındaki Bağın İncelenmesi”, *7. Vakıf Haftası Kitabı* 1990, Ankara 1991, s. 345.
- “Kara Han ve Eski Divriği Kangal Kervan Yolu”, *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Ankara 1991, S.19, s. 31.
- “Sivas Sütevliya Kümbeti”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 1991, S. 22, s. 91.

1992

- “Geleneksel Bazı Vakıf Yapılarında Duvar Kalınlıkları Yükseklikleri ve Açıklıkları Arasındaki Matematiksel Bağ ve Temeller Üzerine Bir İnceleme”, *9. Vakıf Haftası Kitabı* 1991, Ankara 1992, s. 285.

1993

- “Hoca Ahmet Yesevi Türbesi Türk Sanatındaki Yeri ve Restorasyonu Sorunları”, *10. Vakıf Haftası Kitabı* 1992, Ankara 1993, s. 39.

- “Camilerimizde Akustik”, *Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*, Selçuk Üniversitesi, Konya 1993, s.103.

1994

- “Geleneksel Mimarimizde Geometri”, *3. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu*, Konya 1994, s. 27.
- “Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Nasıl Daha Verimli Çalışabilir”, *11. Vakıf Haftası Kitabı* 1993, Ankara 1994, s.139.

1995

- “Mimar Koca Sinandan Modülasyon Üzerine Yeni Bir Çalışma”, *Erciyes Üniversitesi Mimar Sinan Sempozyumu Bildirisi*, (07.04.1995) (Baskıda).
- “Diyarbakır Bitlis Kervan Yolu ve Üzerindeki Hanlar”, *Vakıflar Dergisi*, S. 25, Ankara 1995, s. 9.
- “Selçuklu Yapılarında Restorasyon Problemleri”, *4. Milli Selçuklu Kültür Medeniyeti Sempozyumu*, Konya 1995, s. 47.
- “Ailenin Eğitimi ve Korunmasında Vakıfların Rolü”, *12. Vakıf Haftası Kitabı* 1994, Ankara, 1995, s. 21.
- “Diyarbakır Anıtları”, *Kültür ve Sanat*, Diyarbakır Özel Sayısı, S. 28, Ankara, 1995, s. 12.

1996

- “Anadolu Türk Yapı Sanatıyla İlgili Yaşayan Yöresel Bazı Sözcükler”, *Oktay Aslanapa Anı Kitabı*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, s. 281.
- “Kilis Mevlevihanesi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 1996, s. 259.

- “Bir Anadolu Selçuklu Taçkapısında Korumacılığa Yönelik İzler”, *Selçuk Üniversitesi V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Bildirileri*, Konya 1996, s. 79.

1997

- “Niğde Alaaddin Camisi Doğu Taçkapısı”, *Selçuk Üniversitesi VI. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Bildirileri*, Konya 1997, s. 113.
- “Kayseri’de 7 Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, S. 26, Ankara 1997, s.105.
- “Mimari Korumacılığımız”, *Mimarlar Odası Ankara Bülteni*, S. 12, s. 13.

1999

- “Diyarbakır Harput Kervan Yolu”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 1999, S. 5, s. 151.

2000

- “Diyarbakır Yapı Sanatından Kesitler”, *Diyarbakır Sempozyumu 2000*, Ankara, s. 164.

2001

- “Diyarbakır Mardin ve Diyarbakır Urfa Kervan Yolu”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, yıl. 2001, S. 7, Erzurum 2001, s. 113.
- “Diyarbakır Kenti Kimliği”, *Diyarbakır Sempozyumu 2001*, Ankara, s. 102.
- “Anadolu Selçuklu Camisi Taçkapılarında Mukarnas”, *Selçuk Üniversitesi I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildirileri II.*, Konya 2001, s. 361.

2003

- “Bazı Vakıf Yapılarına Yanlış Eklemeler, Değiştirmeler ve Yanıltıcı Restorasyonlar”, *Vakıf Medeniyeti Sempozyumu Kitabı*, Ankara 2003, s. 165.

2004

- “Sivas Sahip Ata (Gök) Medrese ile İlgili Çalışmalar”, *Vakıflar Dergisi* S. 26, Ankara 2004, s.121.

2005

- “Anadolu’da Vakıflar ve Bayındırlığa Katkısı”, *Vakıflar Dergisi*, S. 29, Ankara 2005, s. 219.

2006

- “Kervanyolları”, *Anadolu Selçuklulukları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, Kültür Bakanlığı, Ankara 2006, cilt. 2, s. 419.

2007

- “Artuklu Yapıları(Yaptıran, Yürüten ve Yapanlar)”, *I. Uluslararası Artukulu Sempozyumu Bildirileri*, cilt. 1, Mardin 2007, s. 135.

2008

- “Sinan’ın Aynı Plan Uyguladığı Dört Yapısında İzgıralı Düzen”, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Diyarbakır II*, Ankara 2008.
- “Diyarbakır Kentinin Kuruluşunda Su Kaynaklarının Etkisi”, *2008 Vakıf Medeniyeti Su Yılı ve Vakıflar Etkinlikleri Kitabı*, Ankara 2008, s.125.

2009

- “Korunması Gerekli Vakıf Taşınmazlarının Onarımları ve Bir Öneri”, *Vakıflar Dergisi*, S. 32, yıl 2009.

2010

- “İstanbul Edirnekapı Mührimah Sultan Camisi Geometrik Kurgusu”, *Vakıflar Dergisi*, Haziran 2010, S. 33, ss. 113-124.
- "Ondokuzuncu Yüzyıl Türk Mimarlık Çizimlerinden Bazı Yeni Örnekler", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, cilt. 13, S. 1, ss. 31-42.

2011

- “Diyarbakır Yapılarında Üst Örtü”, *Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi*, (ed. İrfan Yıldız), Diyarbakır Valiliği Kültür ve Sanat yay. 3, Diyarbakır 2011, ss. 619-635.

KONFERANSLAR

1976

- “Sivas Sahip Ata Medresesi ve Konya Sahip Ata Camisi Taçkapısında Modülasyon”, *3. Uluslararası Türkoloji Kongresi*, Eylül 1976.

1982

- “Mimar Sinan’a Erişen Kültür Ortamı”, *TMMOB, 7-12 Nisan 1982 Sinan Haftası*.
- “Eski Ederlerin Korunmasının Teknik Planlaması”, *1. Milli Kültür Şurası*, Ekim 1982.

1985

- “Tunceli Pertek Bay Sungur Camisinin Taşınması”, *ODTÜ Restorasyonu Semineri*, 21 Mart 1985.

- “Konya Horozlu Han Restorasyonu”, *7.Ulusal Türkoloji Kongresi*, Eylül 1985.

1987

- “Vakıf Eski Eserlerimizin Restorasyonu ve İlkeleri”, *Dicle Üniversitesi 5. Vakıf Haftası*, Aralık 1987.

1988

- “Restorasyonlarımızda Günümüzün Sorunları”, *ODTÜ Restorasyon Semineri*, 7 Ocak 1988.
- “Mimar Koca Sinan”, *Sinan Yılı Çorum*, 25 Mayıs 1988.
- “Süleymaniye ve Selimiye Camisi”, *Sinan Yılı*, Hacettepe üniversitesi, Karadeniz Ereğlisi, 1 Haziran 1988.
- “Korumacılığımızın Tarihçesi”, *TMMOB- Tokat Valiliği Koruma Etkinlikleri*, 18-20 Kasım 1988.

1991

- “Diyarbakır Mihrapları”, *Dicle Üniversitesi*, 3 Mayıs 1991.
- “Diyarbakır Tarihi Yapıları ve Evleri”, *Dicle Üniversitesi*, 13 Haziran 1991.

1992

- “Sivas Sahip Ata Medresesi”, *Sivas Koruma Vakfı*, Sivas, 30 Kasım 1992.

1995

- “Mimar Sinan ‘da Modülasyon Üzerine Yeni Bir Çalışma”, *Uluslararası Mimar Sinan ve Mimarlık Sempozyumu*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 6-8 Nisan, 1995 (baskıda).

- “Eski Mimari Çizimlerimiz, Anlatım Biçimi”, *Gazi Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü*, Perşembe Söyleşileri, 31 Mart 1995.
- “Eski Çizimlerimizde Mistar”, *Gazi Üniversitesi, Mimarlık Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü*, *Perşembe Söyleşileri*, 30 Nisan 1995.

BELGESEL FİLMLER

- Duvarları Konuşan Diyar, Kültür Bakanlığı, (34dk’lık tanıtım filmi).
- Küçeler (Diyarbakır), 30 ve 31 Ekim 2000. Saat 10.00, 2. Kanal (34 dk’lık 2 dizi GAP programı).
- Osmanlı Esnafı (Kültür ve Turizm Bakanlığı için yapılan 29 dk.’lık bir belgesel).

BASKIDA BEKLEYENLER

1976

- “Anadolu Selçuklularında Üst Örtü”, *Bedrettin Cömert Semineri Hacettepe Üniversitesi*, Haziran 1976.
- “Sivas Gök Medrese Zemin Katı ile İlgili Araştırmalar”, *Suut Kemal Yetkin Semineri*, Hacettepe Üniversitesi, Haziran 1976.

1981

- “Sivas Gök Medresesi Üst Kat Sorunu”, *4. Ulusal Türkoloji Kongresi*, Ekim 1981.

1982

- “Konya Sahip Ata Hanıgahı Taçkapısı”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*, Şubat 1982.

1984

- “Mimarimizde Türk Milli Üslubunun İlkelerinin Belirlenmesi”, *Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Haziran, 1984, İstanbul.*
- “Konya Tarihi Çevresine Gösterilmesi Gerekli İlgi ve Bozulan, Yok Olan Bazı Yapılarımız”, Konya, Ankara 1984, s.109.

1987

- “Erzurum Çifte Minareli Medrese Üzerine Tarihi Akış İçinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, *Erzurum Sempozyumu, 11-14 Mart 1987.*

1988

- “Kubbe, Tonoz ve Mimar Koca Sinan”, *Dicle Üniversitesi 6. Vakıf Haftası, Aralık 1988.*

1989

- “Diyarbakır Anıtlarında Adı Geçen Mimarlar, Yapı Sanatı, Ekibi, Endüstri ve Gereci”, *Dicle Üniversitesi Tarih, Kültür ve Sanat Dünyamızda Diyarbakır Sempozyumu, 14 Kasım 1989.*

1991

- “13. yy. Yunus Emre’leri Yetiştiren Maddi ve Manevi Ortam”, *Dicle Üniversitesi ile Diyarbakır Belediyesinin Ortaklaşa Düzenledikleri Sempozyum, 8 Mayıs 1991.*
- “Vakıf Medeniyetinde Eğitim Yapılarının Mimari Özellikleri”, *Vakıflar Dergisi*
- “Günellik Kavramı ve Geleneksel Mimarlığımız”, *Vakıflar Dergisi.*
- “İstanbul’daki Dört Osmanlı Yapısında Geometrik Araştırmalar” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi.*
- “Selçuklu ve Osmanlılarda Yapı Yaptırma Eylemi “, *Vakıflar Dergisi.*

SONUÇ

Orhan Cezmi Tuncer uzun yıllarını mimarlık yaparak geçiren araştırmalarını mimari, sanat, estetik üzerine kuran restorasyon çalışmalarıyla birçok keşfe öncülük eden bir mimardır. Rölöve ve restorasyon projelerini geometri estetik ve matematik üzerine kurarak önemli bulgulara erişmiştir. Mimari ve sanat sahasında somut ölçüler ışığında pozitivist bir perspektifle mimarlık ve restorasyon tarihini incelemiştir. Selçukluların kimliği haline gelen kervansaray, ulaşım, ticaret, güvenlik, barınma ağlarını incelemiş, o günün koşulları doğrultusunda yapıları ekonomik ve politik stratejilerle değerlendirmiştir.

Sivil mimariyle bütünleşen hamam, çeşme, medrese, mescit, kümbet, türbe, tekke ve zaviye, kervansaray, arasta (çarşı), saray, köşk, bağ evi, kilise ve camilerle senelerce ilgilenmiş çevresinde kazı yaparak birçok yönleri ile tanımış ve rölöve etmiştir.

Modülasyon, dünya mimarlık tarihinin neredeyse bütün dallarında araştırılan bir konu olmuştur. Orhan Cezmi Selçuklu dönemi eserlerini yerinde inceleyerek bunların rölövelerini çizmiş, modülasyon esaslarını tespit etmeye çalışmıştır. Anadolu Türk Mimarisi'nde Selçukluların modülasyonu bilip yapılarına uyguluyor olduğunu yılların verdiği birikim, deneyim, rölöve ve restorasyon çizimleriyle bizlere göstermiştir. Özellikle Mimar Kelük Bin Abdullah, Kaluyan Ul Konevi'nin yapıtları üzerinde yoğunlaşarak mimarimizi keşfe yönelik çalışmalar yapmıştır. Elde ettiği bulgulardan hipotezler geliştirmiş bunları kanıtlamıştır. Türk mimarisinin yapı ustalarının birim düzenlemelerini, esaslarını tespit etmiş bunları çizimleriyle de desteklemiştir. Tuncer çalışmalarıyla Türk sanatını dünya sanat tarihinde gerçek yerini bulmasında önemli katkıları sağlamıştır.

Selçuklu eserlerinde mukarnas, daire, kare, karolaj, modülasyon, altın oran (Selçuklu oranı), pencici kemer, yoğunlaştığı kesitler olup elde ettiği bulguları ölçüleriyle kanıtlamıştır.

Orhan Cezmi'nin mesleki çalışmalarında Diyarbakır doğduğu; Sivas tarihini çizdiği; İstanbul öğrenciliğinin geçtiği mimarlığa yürüdüğü; Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü değerli hizmetlerini sunduğu ve akademisyenliğe doğru yürüdüğü; Anadolu

kervansay, han, türbe ve kümbetlerini derlediği yerler olmuştur. Bu tarihsel dokular Orhan Cezmi'nin dünyasında ve zihninde derin izler bırakmıştır.

Diyarbakır Orhan Cezmi için doğduğu şehir olması hasebiyle ayrı bir ehemmiyet gösterdiği şehir olmuştur. Bu tarihsel şehrin içinde büyüyen, gelişen, tanıyan biri olarak Diyarbakır kent monografisini belgelendirir mahiyette 5 ciltlik *Diyarbakır Camileri, Diyarbakır Evleri, Diyarbakır Kiliseleri, Diyarbakır Surları, Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşkler ve Bağ Evleri* eserlerini hazırlamıştır. Diyarbakır sivil mimarisini en iyi şekilde ortaya koymuştur. Bu eserlerle birlikte kentin mimari, sosyo kültürel, inançlar, gelenekler, değerler ölçüsü 5 ciltte toplanmıştır. Cami mescit, ev, türbe, kümbet, ziyaret yerleri, zaviye, tekke, kervansaray, han, çarşı, saray, köşk, bağ evleri, anıtları ve surları ile ilgili dokümanları derleyerek tarihsel mirasımızın korunmasına, yaşatılmasına ve tanıtılmasına katkı sağlamıştır. Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Diyarbakır'ın yaşayan mirasına bir Diyarbakırlı olarak sahip çıkmıştır. Diyarbakır'ın maddi ve manevi değerleri yaşatmadaki arzusu ile “Diyarbakır çınarı” unvanını sonuna kadar hak etmektedir.

Türk İslam ortaçağ şehri olarak da bilinen Sivas, Orhan Cezmi'yle tekrar keşfedilmiş pek çok vasıflarıyla tanıtılmıştır. Sivas, Orhan Cezmi için binaları, ölçüleri, planları, ustaları ve mimarları ile tarihin birçok gizemini koruduğu bir şehir olmuştur. Dönemin olaylarını, sosyo-ekonomik koşullarını, sultanlarını, yöneticilerini bir bütün olarak ele almış yapı sanatına yansımalarını açığa çıkarmaya çalışmıştır. Sivas Gök Medrese'deki 52 günlük yerinde yaptığı kazı çalışmalarıyla elde ettiği bulguları bilim dünyasıyla paylaşmıştır.

İstanbul öğrencilik yıllarını geçirdiği, mimar olarak yetiştirildiği, eğitildiği şehir olmuştur. Akademide kendisinde anlamlı yaşanmışlıklar bırakan hocaları Sedat Hakkı Eldem, Utarit İzgi, Turgut Cansever, Muhlis Türkmen, Maruf Önal, Behçet Ünsal, Burhan Toprak, Asım Mutlu, Mehmet Ali Handan ve Feridun Akozan'dır. Sedat Hakkı Eldem Orhan Cezmi'nin ayrıcalıklı olarak değer verdiği, emekleri karşısında kendisine şükranlarını sunduğu bir hocası olmuştur.

Vakıflar Genel Müdürlüğündeki hizmetleri yeri doldurulamaz nitelikte dolu 15 yıllık bir geçmişin izlerini taşımaktadır. Bir mimar olarak vakıf yapılarında adeta pişmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi Rölöve Bürosunda etkin rol

oynamış ve çok değerli proje ile fotoğraf arşivi oluşturmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğündeki deneyimi, Anadolu Mimarisini korumadaki içselliği, rölöve ve restorasyon çalışmalarındaki titiz ve özenli çizimleriyle Selçuklu Mimarisini adeta yeniden inşa etmiştir. Bütün bu kazanımlar yadsınamayacak bir emeğin ve meslek aşkının geçmişini belgelemektedir.

Anadolu Kümbetleri I (Selçuklu Dönemi), Anadolu Kümbetleri II (Beylikler ve Osmanlı Dönemi), Diyarbakır Camileri, Diyarbakır Evleri, Diyarbakır Kiliseleri, Diyarbakır Surları, Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşkler ve Bağ Evleri, Ankara Evleri, Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar, Sivas Gök Medrese, adlı eserleri; içerik, kapsam, araştırma, çizim, rölöve ve restorasyon projeleri bakımından alanında ilktirler.

Anadolu Kümbetleri I (Selçuklu Dönemi) eserini kendi imkanlarıyla yayınlamıştır. Amerika’da Tuncer’in çalışmaları çok beğenilmiş İstanbul sahaflarından yayını alınmış, incelenmiş ve üniversiteler arası yayın dergisinde tanıtımı yapılmış, fotokopilerini¹⁹⁴ Tuncer’e göndermişlerdir. “ Gelin bizde çalışmanızı sürdürün”, diye bir teklif alan Tuncer buradaki çalışmaları aksar diye Amerika’dan aldığı teklifi kabul etmemiştir.¹⁹⁵

Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar adlı doçentlik tezindeki çizimler profesyonelce olup alanında ilktir. Ayrıca *Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar* adlı eserinde Selçukluların mimarilerinde modülasyonu bilip uyguladıklarını çizimleriyle kanıtlamıştır. Diyarbakır evlerindeki 170 konutun planı alt ve üst kat ayrı ayrı çizimi ile Diyarbakır Camileri ve Diyarbakır Kiliseleri eserlerindeki 40’a yakın çizimi özgündür.

Türk ve İslam Mimari Tarihine *Anadolu Kervan Yolları* adlı çalışmasıyla da katkı sağlamıştır. Nitekim bu eserle doğrudan doğruya bir Anadolu kervan, han yol ağını vermiştir. Bu çalışma Anadolu sınırları içindeki kervansaray ve hanların bilinen, bilinmeyen yol güzergâhlarına ışık tutmuş bir ilktir. *Uygarlıklar ve Mimarlar* adlı eseri baskısı beklenen çalışmasıdır. Bu çalışmalar Dünya Mimarlık Tarihinde Türk İslam Sanatları sahasında Türk Mimarisinin gerçek yerini bulmasını sağlamış şaheserlerdir.

¹⁹⁴ Scott Redcord, Harvard University Humanities and Research Tools Book Reviews.s.122. Mesa Buletin 22/1988

¹⁹⁵ Ayan, age, s.170

Akademisyen olarak Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi ve Gazi Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fakültesi için *Mimarlık Tarihi I,II* ve *Sanat Tarihi* adlı çalışmalarını ders kitabı olarak hazırlamıştır. Gazi Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü Rölöve ve Restorasyon Anabilim dalını kurmuştur. Dicle Üniversitesi ile Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesinde yüksek lisans dersleri vermiştir. Akademisyen olarak tez çalışmalarında, rölöve restorasyon anabilim dalında çizdiği, çizdirdiği ve yönettiği projelerle sanat eğitimcisi olarak ülkemiz adına insan yetiştirmiştir.

Dergilerde mimarlık, restorasyon, kültür, teknoloji, sanat ağırlıklı yazılar yayınladı. Önemli bulgu, keşif ve savunularını kitap, tez, makale, konferans ve bildiri olarak bilim dünyasıyla paylaşmıştır. 17 eser, 90'ı aşkın makale ve bildiri, 20'e yakın konferans, 3 belgesel film; tez çalışmalarında, Vakıflar Genel Müdürlüğü Abideler Şubesi rölöve ve restorasyon bürosunda çizdiği, çizdirdiği ve yönettiği 265 yapının projesinde yer almıştır. Basılmamış 1 kitabı ile yayımlanmayı bekleyen birçok yazı dizisi basılmayı beklemektedir. Halen çalışmalarını sürdürmekte olup süregelen konuların dışında geleneksel mimari yapısını ve çizimlerini de kitap, makale ve bildiri ölçekli hazırlamaya devam etmektedir.

Tuncer sanata ve mimariye adadığı yaşam sürecinde ilk günden itibaren araştırma ve gelişmeye dayalı bir çizgi ile ilerlemiştir. Gösterişten uzak kararlı, azimli, özenli ve disiplinli tarzını ödün vermeden günümüzde de sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Atasoy, Fahri, "Anadolu Kervan Yolları, Orhan Cezmi Tuncer", *Türk Yurdu*, cilt 30, S. 272, Nisan 2010.

Ayan, Dursun, *Selçuklu Mimarisi Üzerine Orhan Cezmi Tuncer ile Söyleşi*, Kitabevi yay., İstanbul 2012.

Beysanoğlu, Şevket, *Diyarbakır Fikir ve Sanat Adamları III*, Diyarbakır Tanıtma, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı yay., Ankara 1997.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, 29. Baskı, Ankara 2009.

Işık, İhsan, *Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, cilt 9, Ankara 2006.

Müderrişoğlu, Fatih, "Orhan Cezmi Tuncer, Anadolu Kervan Yolları", *Anadolu ve Çevresinde Orta Çağ (Anadolu Kültür Varlıklarını Araştırma Dergisi)*, cilt 3, Ankara 2009.

Tuncer, Orhan Cezmi,

_____ *Mimarlık Tarihi I.*, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980.

_____ *Mimarlık Tarihi II.*, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980.

_____ *Sanat Tarihi*, A.D.M.M. A. Geliştirme yay: 3, Ankara 1980.

_____ *Anadolu Kümbetleri I, (Selçuklu Dönemi)*, Güven Matbaası yay. Ankara 1986.

_____ *Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar*, Ankara 1986

_____ *Kayseri Sahabiye Medresesi*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1988.

_____ *Rölöve ve Restorasyon*, Ankara 1990.

_____ *Anadolu Kümbetleri II, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Ankara 1991.

_____ *Anadolu Kümbetleri III, (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Ankara 1992.

_____ *Diyarbakır Camileri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1996.

_____ *Diyarbakır Evleri*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1999.

_____ *Diyarbakır Kiliseleri*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sanat yay., Ankara 2003.

_____ *Ankara Evleri*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 2003.

_____ *Anadolu Kervan Yolları*, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara 2008.

_____ *Sivas Gök Medrese (Sahip Ata Fahrettin Ali Medresesi)*, Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2008.

_____ *Diyarbakır Surları*, Diyarbakır Valiliği yay., Diyarbakır 2012.

_____ *Diyarbakır Sur İçi Anıtları ile Köşk ve Bağ Evleri*, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi yay., Diyarbakır, 2012.

_____ **“Diyarbakır- Mardin ve Dolaylarında Bazı Dini Yapılarında Türk İslam Mimari Unsurlar”**, *Sanat Tarihi Yıllığı, İstanbul*, 1973, S. 5, s. 425.

_____ **“Mardin – Cizre Kırmızı Medrese”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1973, S. 10, ss. 425-434.

_____ **“Anadolu Türk Sanatı ve Yerli Kaynaklarla İlişkileri Üzerine”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1976, S.11, ss. 239-270.

_____ **“Anadolu’nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdıkları Yapılar”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1978, S. 12, ss.137-162.

_____ **“Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarında Bazı Örnekler”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1981, S. 13, ss. 449-488.

_____ **“Cizre Ulu Camisi”**, *Yıllık Araştırmalar Dergisi III*, Ankara, 1981, (s.95-136).

_____ **“Birkaç Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”**, *Vakıflar Dergisi*, , Ankara 1982, S. 16, ss.61-76.

_____ **“Rönesans ve Klasik Osmanlı Dönemi Dini Yapılarında Kubbenin Amaç ve Kullanış Açısından Karşılaştırılması”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1984, S. 18 ss. 125-140.

_____ **“Restorasyonlarımızda Modülasyondan Yararlanma”**, *2.Vakıf Haftası Kitabı 1984*, Ankara, 1985, ss. 92-99.

_____ **“Mimar Kölük ve Kaluyan”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1985, S. 19, ss. 109-118).

_____ **“Tarikat Yapılarında İşlevin Tasarıma Etkisi”**, *4. Vakıf Haftası Kitabı 1986*, Ankara, 1987, ss. 47-64.

_____ **“Tartışma”**, **Süleyman Hayri Bolay, Orhan Cezmi Tuncer, Mustafa Kafalı, Hakkı Acun, Tekin Arıburun**, *4. Vakıf Haftası Kitabı 1986*, Ankara, 1987, ss. 141-148.

_____ **“Diyarbakır Yapılarında Adı Geçen Mimarlar, Yapı Sanatı, Endüstrisi ve Yapı Gereci”**, *Tarih, Kültür, ve Sanat Dünyamızda, Dünyamızda Diyarbakır Sempozyumu*, 14 Kasım 1989, Diyarbakır, ss. 338-349.

_____ **“Taşın Bezemenin İşlenişı  zerine Düşünceler”**, *7. Vakıf Haftası Kitabı 1989*, Ankara 1990, ss. 231-246.

_____ **“İstanbul’da İki Camide Harim  l s  ile  ini Boyutları Arasındaki Bağıın İncelenmesi”**, *7. Vakıf Haftası Kitabı 1990*, Ankara, 1991, ss. 345-360.

_____ **“Kara Han ve Eski Divriğı Kangal Kervan Yolu”**, *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara 1991, sayı 19, ss. 31.

_____ **“Sivas S teвлиya Kümbeti”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1991, S. 22, ss. 91-98.

_____ **“Geleneksel Bazı Vakıf Yapılarında Duvar Kalınlıkları Yükseklikleri ve Açıklıkları Arasındaki matematiksel bağı ve temeller  zerine Bir İnceleme”**, *9. Vakıf Haftası Kitabı 1991*, Ankara 1992, ss. 285-296.

_____ **“Hoca Ahmet Yesevi Türbesi Türk Sanatındaki Yeri ve Restorasyonu Sorunları”**, *10. Vakıf Haftası Kitabı 1992*, Ankara, 1993, ss. 39-54.

_____ **“Vakıflar Genel M d rl ğı Abideler Şubesi Nasıl Daha Verimli  alışabilir?”**, *11. Vakıf Haftası Kitabı 1993*, Ankara, 1994, ss. 139-146.

_____ **“Ailenin Eğıtimi ve Korunmasında Vakıfların Rolü”**, *12. Vakıf Haftası Kitabı 1994*, Ankara, 1995, ss. 21-23.

_____ **“Diyarbakır Bitlis Kervan Yolu ve  zerindeki Hanlar”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1995, S.25, ss. 9-34.

_____ **“Kilis Mevlevihanesi”**, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, 1996, ss. 259.

_____ **“Kayseri’de 7 Selçuklu Taçkapısında Geometrik Araştırma”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1997, S. 26, ss. 105-152.

_____ **“Diyarbakır Harput Kervan Yolu”**, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 1999, S. 5, s. 151.

_____ **“Diyarbakır Mardin ve Diyarbakır Urfa Kervan Yolu”**, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2001, S.7, s. 113.

_____ **“Sivas Sahip Ata (Gök) Medrese ile İlgili Çalışmalar”**, *Vakıflar Dergisi* Ankara, 2004, S.26, ss. 121-140.

_____ **“Anadolu’da Vakıflar ve Bayındırlığa Katkısı”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2005, S. 29, ss. 21-26.

_____ **“Diyarbakır Kentinin Kuruluşunda Su Kaynaklarının Etkisi”**, 2008 *Vakıf Medeniyeti Su Yılı ve Vakıflar Etkinlikleri Kitabı*, Ankara, 2008, s. 125.

_____ **“Diyarbakır Vakıf Yapıları, Mahalleleri ve Dinsel Haritası (1511-1950)”**, *Vakıflar Dergisi*, Ankara 2008, sayı. 31, ss. 1-24

_____ **“Korunması Gerekli Vakıf Taşınmazlarının Onarımları ve Bir Öneri”**, *Vakıflar Dergisi*, 2009, S. 32, ss. 231-234.

_____ **“İstanbul Edirnekapı Mührimah Sultan Camisi Geometrik Kurgusu”**, *Vakıflar Dergisi*, Haziran 2010, S. 33, ss. 113-124.

_____ **“Ondokuzuncu Yüzyıl Türk Mimarlık Çizimlerinden Bazı Yeni Örnekler”**, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C. 13, S. 1, ss. 31-42.

_____ **“Diyarbakır Yapılarında Üst Örtü”**, *Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi*, (ed. İrfan Yıldız), Diyarbakır Valiliği Kültür ve Sanat yay. 3, Diyarbakır 2011, ss. 619-635.

EKLER

EKLER LİSTESİ

ORHAN CEZMİ TUNCER (FOTOĞRAF 1)

(AİLE TABLOSU 1)

(AİLE TABLOSU 2)

CİZRE ULU CAMİİ RETİTÜSYONU-ÇİZİM 1

CİZRE ULU CAMİİ-ÇİZİM 2

KARAHAN KAPALI BÖLÜM PLANI-ÇİZİM 3

KİLİS GAZİANTEP MEVLEVİHANESİ-ÇİZİM 4

AMASYA BİMARHANE-ÇİZİM 5

ANKARA KIZILCAHAMAM DUR HASAN ŞALT KÜMBETİ-ÇİZİM 6

ANKARA KALECİK KAZANCI BABA KÜMBETİ -ÇİZİM-7

ANKARA ZİNCİRKIRAN MEHMET BEY KÜMBETİ-ÇİZİM 8

ANTALYA ELMALI TEKE KÖYÜ ABDAL MUSA KÜMBETİ-ÇİZİM 9

BAYBURT BOZDAĞ ŞEHİT OSMAN KÜMBETİ-ÇİZİM 10

AYDIN ÇİNE ESKİÇİNE KÖYÜ AHMET GAZİ KÜMBETİ-ÇİZİM 11

BİTLİS AHLAT EMİR ALİ KÜMBETİ-ÇİZİM 12

BİTLİS AHLAT KİTABESİZ KÜMBET-ÇİZİM 13

SİVAS GÖK MEDRESE GİRİŞ KAPISI TAKVİM HAYVANLARI-FOTOĞRAF 2

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİFTE MİNAREDEN AYRINTI-FOTOĞRAF 3

SİVAS GÖK MEDRESE YIKTIRILAN BEKÇİ EVİ KALINTISI-FOTOĞRAF 4

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU KANADI ARAŞTIRMA KAZISI-FOTOĞRAF 5

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU EYVANI ÖRÜLEN DUVAR-FOTOĞRAF 6

SİVAS GÖK MEDRESE KÜZEY EYVANI -FOTOĞRAF 7

SİVAS GÖK MEDRESE KÜZEY EYVANI-FOTOĞRAF 8

SİVAS GÖK MEDRESE KUZHEY MİNAREDEN-FOTOĞRAF 9

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU KANAT TÜRBE BÖLÜMÜ-FOTOĞRAF 10

SİVAS GÖK MEDRESE TÜRBE KAZISI-FOTOĞRAF 11

SİVAS GÖK MEDRESE AVLU-FOTOĞRAF 12

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 13

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 14

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 15

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 16

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU DIŞ YÜZÜ-FOTOĞRAF17

SİVAS GÖK MEDRESE TAÇ KAPI –FOTOĞRAF 18

SİVAS GÖK MEDRESE TAÇ KAPI GÜNEY ÇIKINTISI–FOTOĞRAF 19

SİVAS GÖK MEDRESE PALMETLERDEN AYRINTI–FOTOĞRAF 20

SİVAS GÖK MEDRESE KÜZEYBATI KÖŞE DESTEĞİ–FOTOĞRAF 21

NİLGÜN DEMİR, MURAT İREM, MUSTAFA ERDİM, ORHAN CEZMİ TUNCER,
SELÇUK SERPİL, PERİN TOPALOĞLU-FOTOĞRAF 22

SİVAS GÖK MEDRESE TAÇ KAPI GÜNEY MİNARE-FOTOĞRAF 23

SİVAS GÖK MEDRESE PLANI KESİTLERİ-ÇİZİM 14

SİVAS GÖK MEDRESE PLANI KESİTLERİ- ÇİZİM 15

DİYARBAKIR SENN CORC KİLİSESİ-ÇİZİM 16

DİYARBAKIR SEN CORC KİLİSESİ KUZHEY YÜZÜ-ÇİZİM 17

DİYARBAKIR MESUDİYE MEDRESESİ MİHRABI-ÇİZİM 18

ZİNCİRİYE MEDRESEİ TAÇ KAPI-ÇİZİM 19

ZİNCİRİYE MEDRESEİ TAÇ KAPI RÖLÖVE-ÇİZİM 20
ZİNCİRİYE MEDRESEİ TAÇ KAPI MUKARNAS-ÇİZİM 21
DİYARBAKIR HİNDİBABA BALIKLI MESCİDİ-ÇİZİM 22
DİYARBAKIR NEBİ CAMİSİ-ÇİZİM 23
DİYARBAKIR NEBİ CAMİSİ-ÇİZİM 24
DİYARBAKIR PARLI CAMİSİ-ÇİZİM 25
DİYARBAKIR LALE BEY CAMİSİ-ÇİZİM 26
DİYARBAKIR LALE BEY CAMİ RÖLÖVE PROJESİ-ÇİZİM 27
KASIM PADİŞAH CAMİSİ-ÇİZİM 28
DİYARBAKIR BIYIKLI MEHMET PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 29
BIYIKLI MEHMET PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 30
DİYARBAKIR ALİ PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 31
BEHRAM PAŞA CAMİSİ 1-ÇİZİM 32
BEHRAM PAŞA CAMİSİ 2- ÇİZİM 33
BEHRAM PAŞA 3 –ÇİZİM 34
DİYARBAKIR MELİK AHMET PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 35
SİVAS GÖK MEDRESE BATI YÜZÜ-ÇİZİM 36
SİVAS GÖK MEDRESE BATI YÜZÜ GEOMETRİK KURGUSU-ÇİZİM 37
KARAMAN NEFİSE SULTAN MEDRESE GEOMETRİK KURGU-ÇİZİM 38
AMASYA BİMARHANE GEOMETRİK KURGU-ÇİZİM 39
ERZURUM HATUNİYE MEDRESESİ-ÇİZİM 40
KONYA BEYŞEHİR-ERZURUM HATUNİYE MEDRESESİ-ÇİZİM 41
SİVAS GÖK MEDRESE GEOMETRİK KURGU-ÇİZİM 42

SİVAS GÖK MEDRESE GEOMETRİK KURGUSU, PLAN DAMALAMA-ÇİZİM	43
ERZURUM YAKUTİYE MEDRESESİ-ÇİZİM	44
KAYSERİ SAHABİYE MEDRESESİ-ÇİZİM	45
SİVAS CUVEYİNİ DARÜLHADİSİ-ÇİZİM	46
SİVAS SAHİP ATA MEDRESESİ-ÇİZİM	47
GD 28-ÇİZİM	48
GD 26-ÇİZİM	49
GD 27-ÇİZİM	50
GD 25-ÇİZİM	51
KAYSERİ SÜLEYMAN BEY KÜMBETİ-ÇİZİM	52
GD 30-ÇİZİM	53
GD 29- ÇİZİM	54
GD 33-ÇİZİM	55
GD 29-ÇİZİM	56
GB 1A,1B,1C- ÇİZİM	57
GB1A,1B,1C ÜST KAT-ÇİZİM	58
GB 2-ÇİZİM	59
GB 3-ÇİZİM	60
GB 5-ÇİZİM	61
GB 6-ÇİZİM	62
DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF	24
DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF	25
DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF	26

DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF 27

GB 7- ÇİZİM 63

KONYA SAHİP ATA HANİGAHI-ÇİZİM 64

KONYA SIRÇALI MEDRESE TAÇ KAPI-ÇİZİM 65

SİVAS GÖK MEDRESE MİNARE ÖLÇÜLERİ-ÇİZİM 66

NEVŞEHİR HIZIR BEY KÜMBETİ-ÇİZİM 67

BİTLİS AHLAT ERZEN HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 68

BİTLİS AHLAT EMİR BAYINDR KÜMBETİ-ÇİZİM 69

BİTLİS AHLAT HASAN PADİŞAH KUZEYİNEKİ KÜMBET-ÇİZİM 70

BİTLİS EMİR ŞEMSEDDİN KÜMBETİ-ÇİZİM 71

BİTLİS MEMİ DEDE MESCİDİNE BİTİŞİK KÜMBET-ÇİZİM 72

BİTLİS- AHLAT ANONİM KÜMBET-ÇİZİM 73

BİTLİS ZİYAEDDİN HAN KÜMBETİ-ÇİZİM 74

BİTLİS ŞEYH TAHİR GURCİ KÜMBETİ-ÇİZİM 75

BİTLİS NUHIYE KÜMBETİ-ÇİZİM 76

BİTLİS İBRAHİM HOCA (MOLLA) KÜMBETİ-ÇİZİM 77

BİTLİS HOCA HASAN ZAVİYE VE KÜMBETİ-ÇİZİM 78

BURSA İZNIK KIRKKIZLAR KÜMBETİ-ÇİZİM 79

BURSA LALA ŞAHİN PAŞA KÜMBETİ-ÇİZİM 80

BURSA DEVLET HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 81

BURSA SARAYLILAR KÜMBETİ-ÇİZİM 82

BİTLİS ŞEMSEDDİN KÜMBETİ-ÇİZİM 83

DİYARBAKIR EĞİL KALKAN KÖYÜ KÜMBETİ-ÇİZİM 84

DİYARBAKIR ZİNCİRKIRAN KÜMBETİ-ÇİZİM 85
DİYARBAKIR SARI SALTUK GÜLŞENİ KÜMBETİ-ÇİZİM 86
ERZURUM ÜÇ KÜMBETLERDEN ONİKİGEN KÜMBET-ÇİZİM 87
ERZURUM GÜMÜŞLÜ KÜMBET-ÇİZİM 88
ERZURUM ÜÇ KÜMBETLERDEN SİLİNDİRİK KÜMBET-ÇİZİM 89
ESKİŞEHİR- SİVRİHİSAR ALEMŞAH KÜMBETİ-ÇİZİM 90
İZMİR-SELÇUK İSA KÜMBETİÇİZİM 91
NİĞDE GÜNDOĞDU KÜMBETİ-ÇİZİM 92
NİĞDE HÜDAVENT HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 93
NEVŞEHİR DAMSA KÖYÜ HIZIR BEY KÜMBET ÇİZİM 94
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ EFENDİ KÜMBETİ-ÇİZİM 95
KAYSERİ ALİ CAFER KÜMBETİ-ÇİZİM 96
KAYSERİ DÖRT AYAKLI KÜMBET-ÇİZİM 97
KAYSERİ SIRÇALI KÜMBET-ÇİZİM 98
KAYSERİ KUTLU HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 99
KAYSERİ DÖRT AYAKLI KÜMBET-ÇİZİM 100
KAYSERİ SUYAKANMIŞ HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 101
KAYSERİ ŞEYK İBRAHİM TANNURİ KÜMBETİ-ÇİZİM 102
KAYSERİ YAHYA GAZİ KÜMBETİ-ÇİZİM 103
ANKARA BEDRETTİN ŞAMİ KÜMBETİ-ÇİZİM 104
ANKARA BAHATTİN SAMİ KÜMBETİ-ÇİZİM 105
KIRŞEHİR KALENDER BABA KÜMBETİ-ÇİZİM 106
KIRŞEHİR-KARAKURT KALENDER BABA KÜMBETİ 1-ÇİZİM 107

KONYA SÜLEYMAN BEY KÜMBETİ-ÇİZİM 108

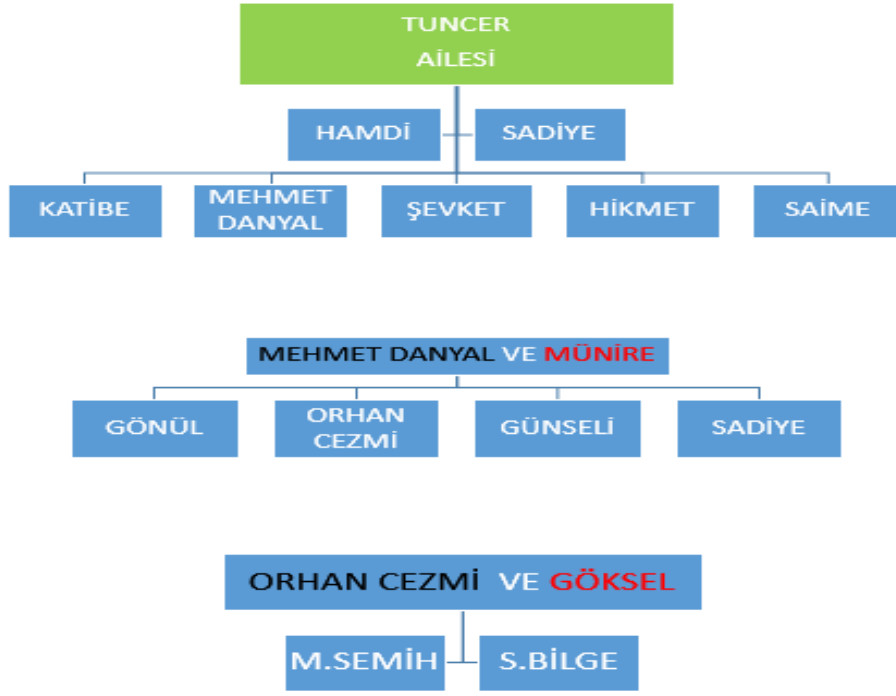
KONYA KALENDER BABA KÜMBETİ-ÇİZİM 109

KONYA BABA ŞEYH EBUBEKİR KÜMBETİ-ÇİZİM 110

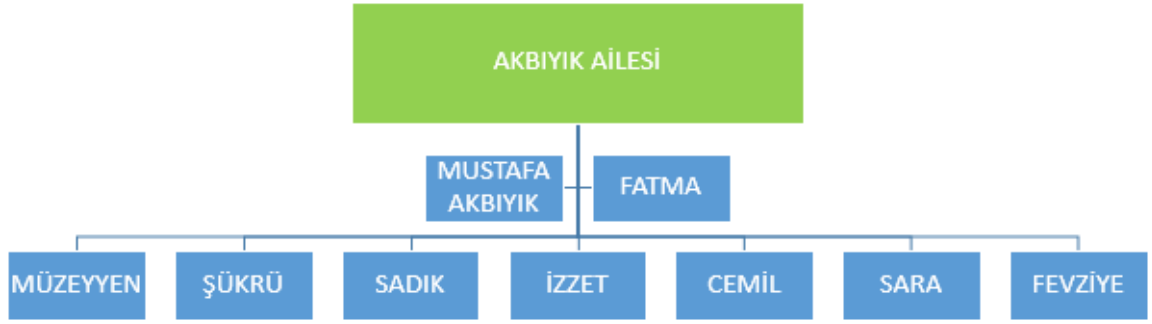
KONYA SEYİT MAHMUT HAYRANI-ÇİZİM 111

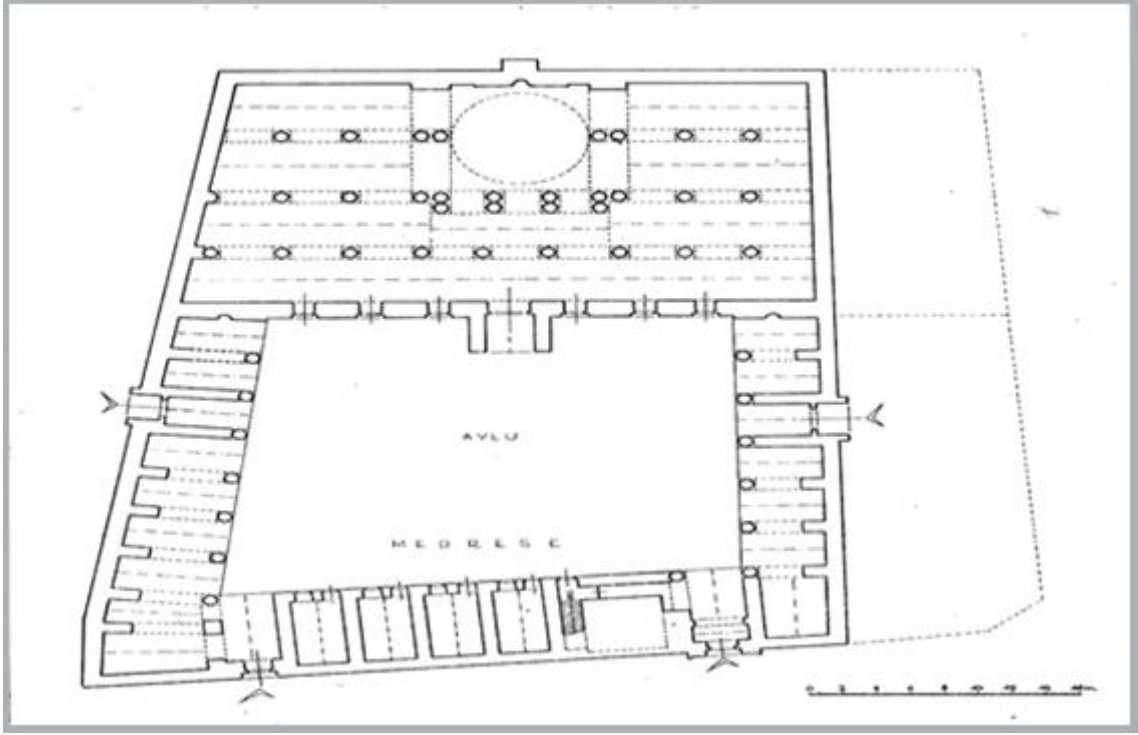
ORHAN CEZMİ TUNCER (FOTOĞRAF 1)

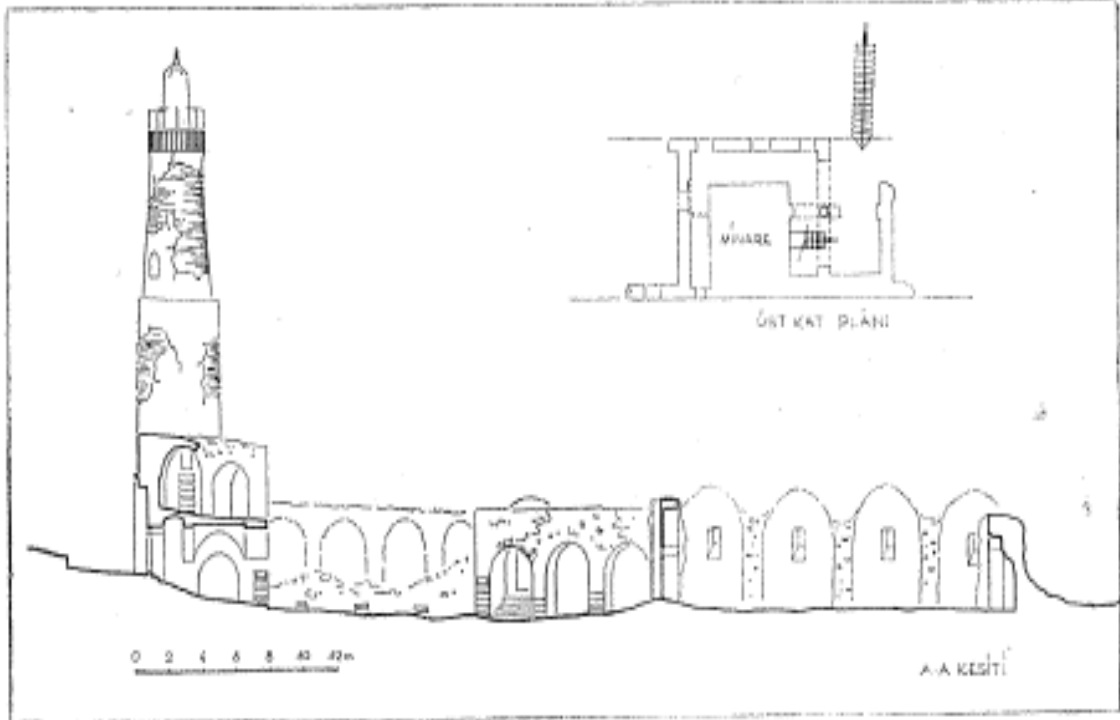
(AİLE TABLOSU 1)

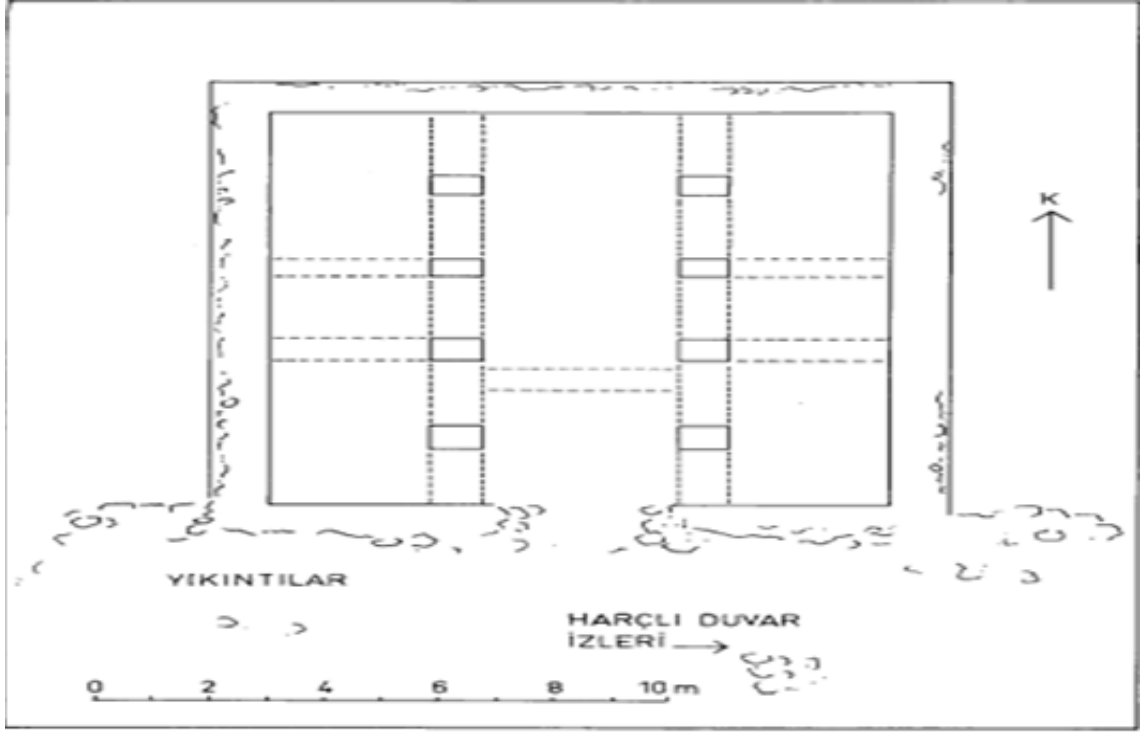
(AİLE TABLOSU 2)

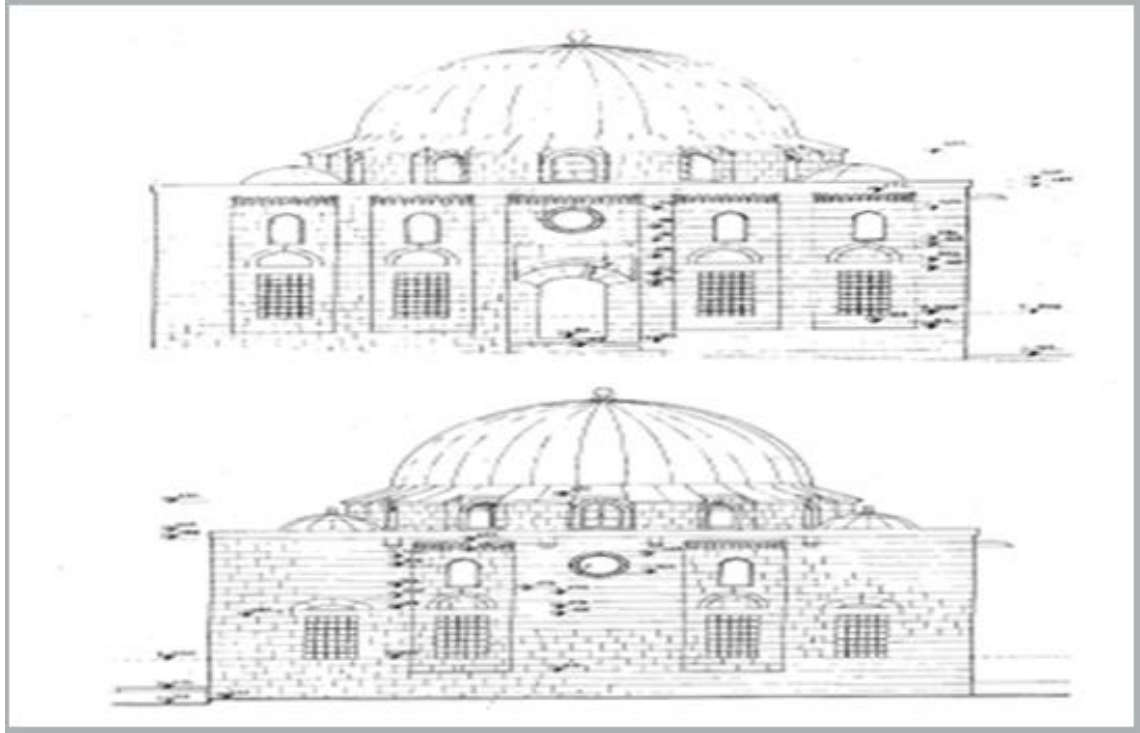
CİZRE ULU CAMİİ RETİTÜSYONU-ÇİZİM 1

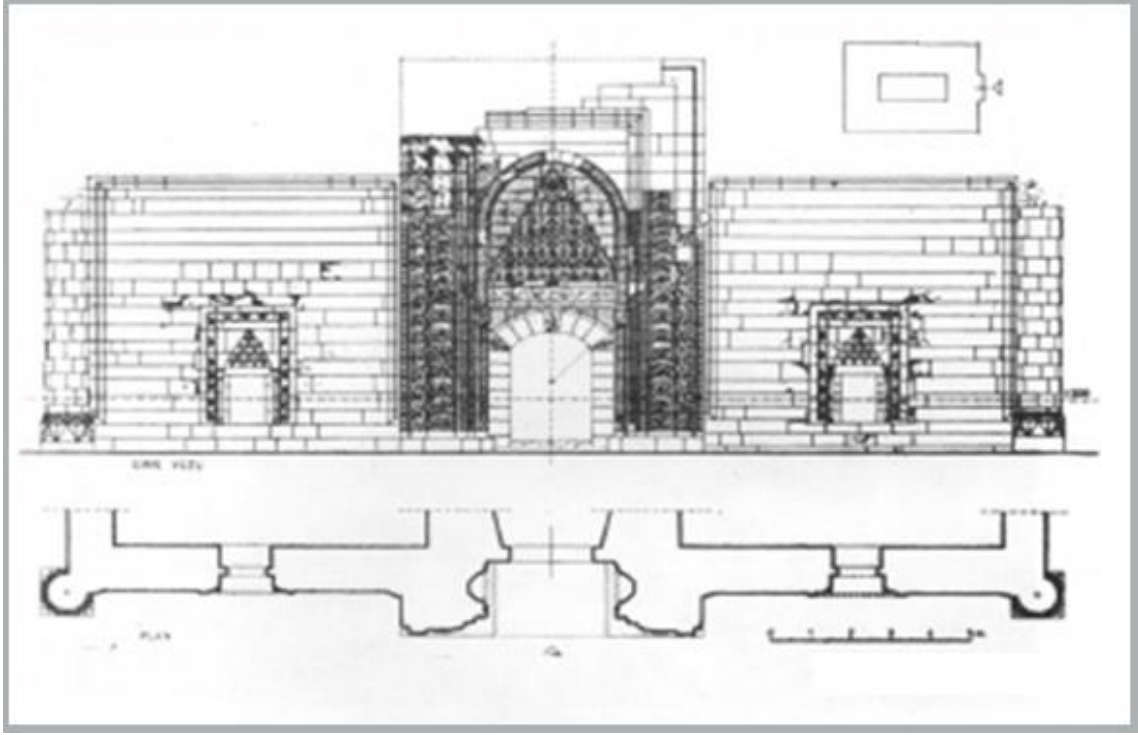
CİZRE ULU CAMİİ-ÇİZİM 2

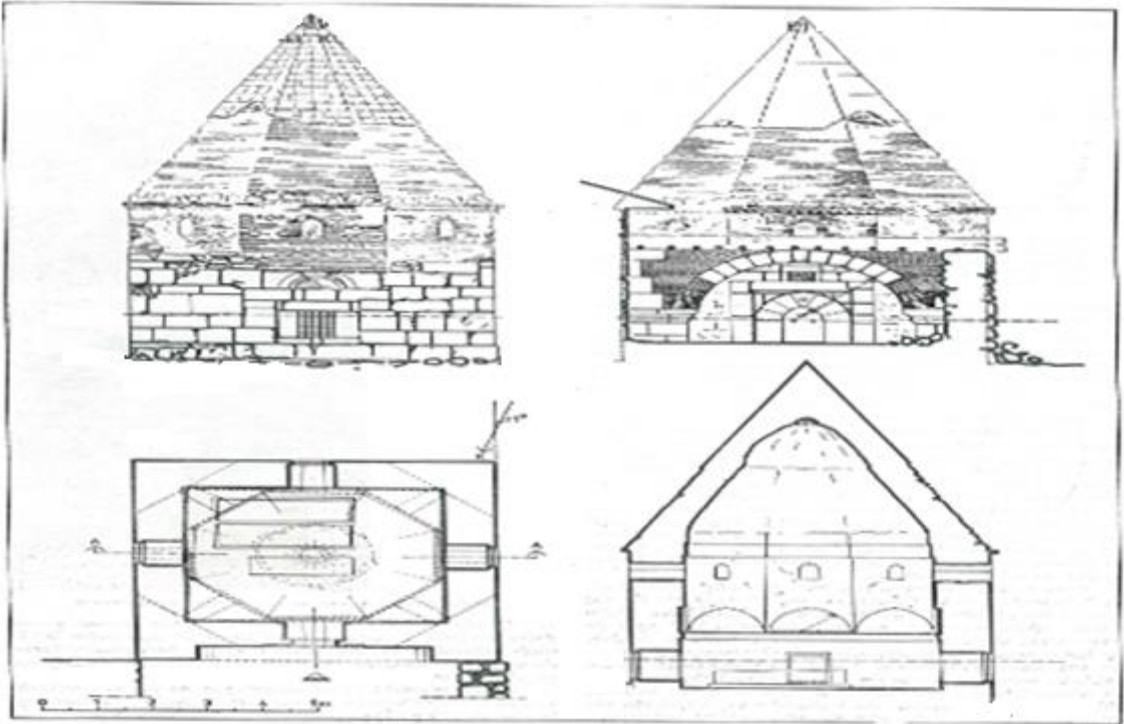
KARAHAN KAPALI BÖLÜM PLANI-ÇİZİM 3

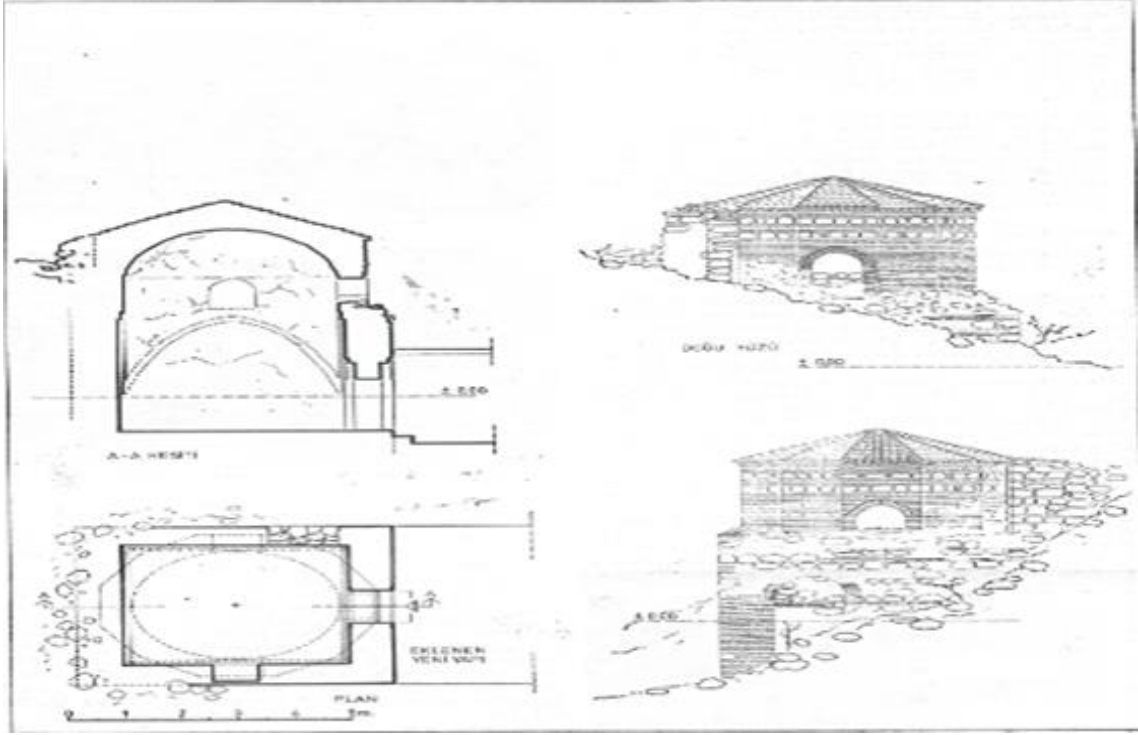
KİLİS GAZİANTEP MEVLEVİHANESİ-ÇİZİM 4

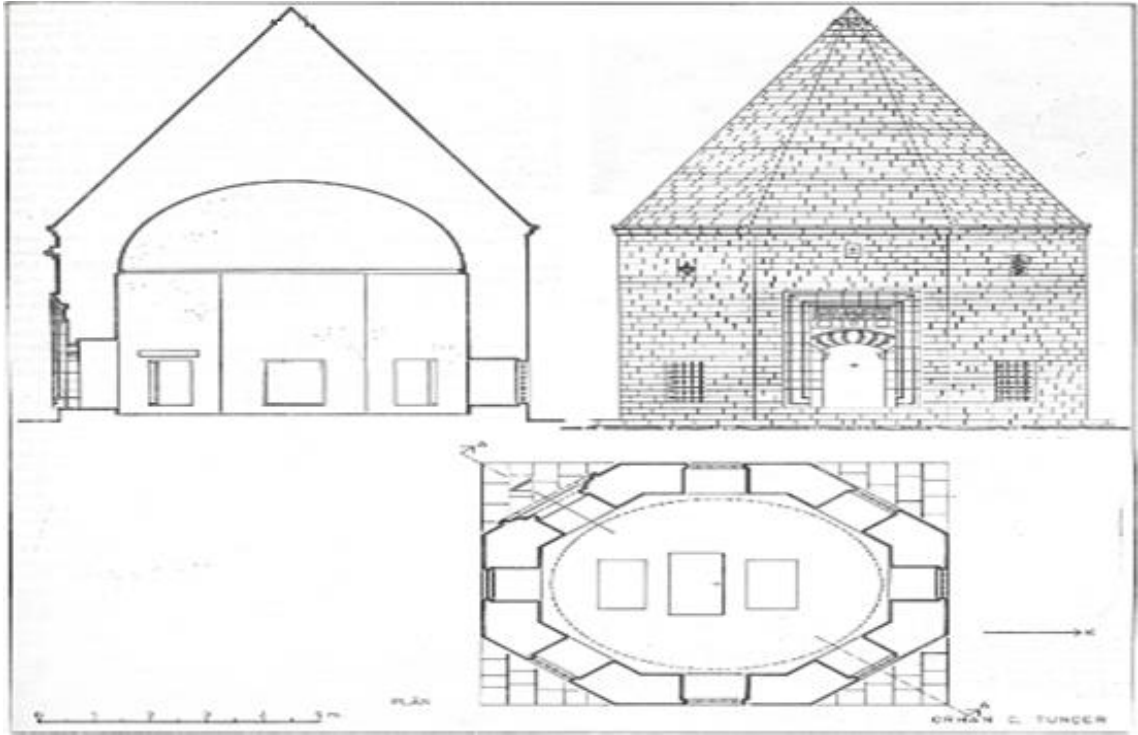
AMASYA BİMARHANE-ÇİZİM 5

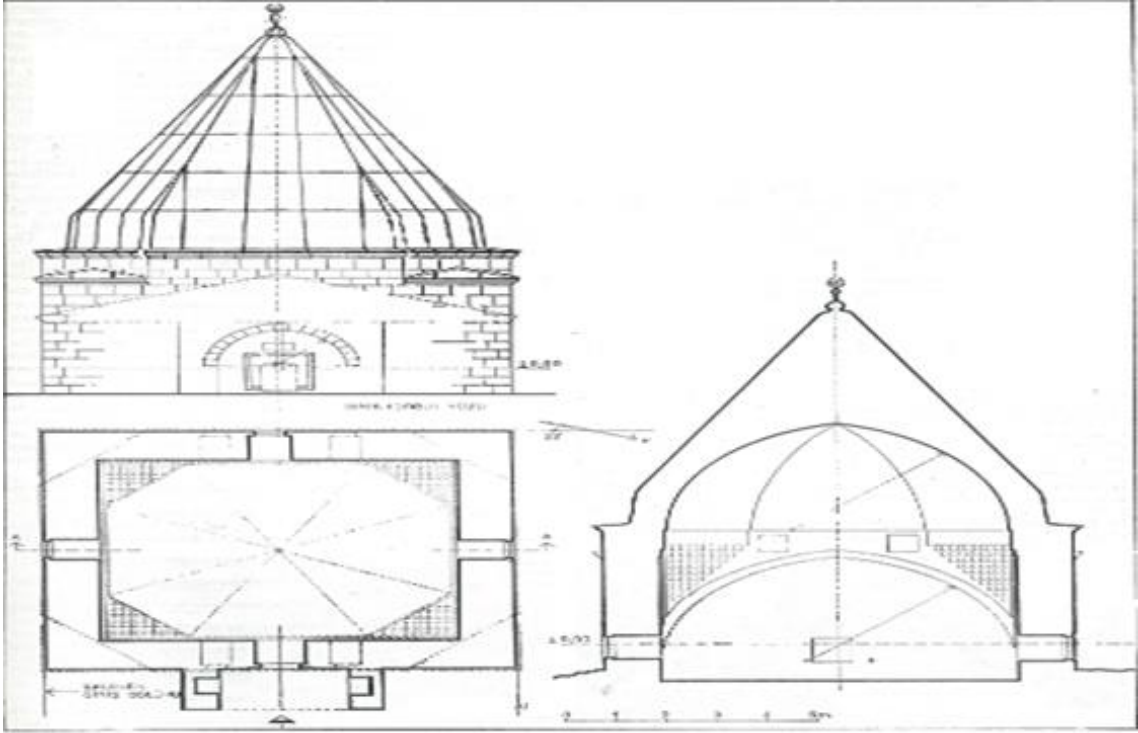
ANKARA KIZILCAHAMAM DURHASAN ŞALT KÜMBETİ-ÇİZİM 6

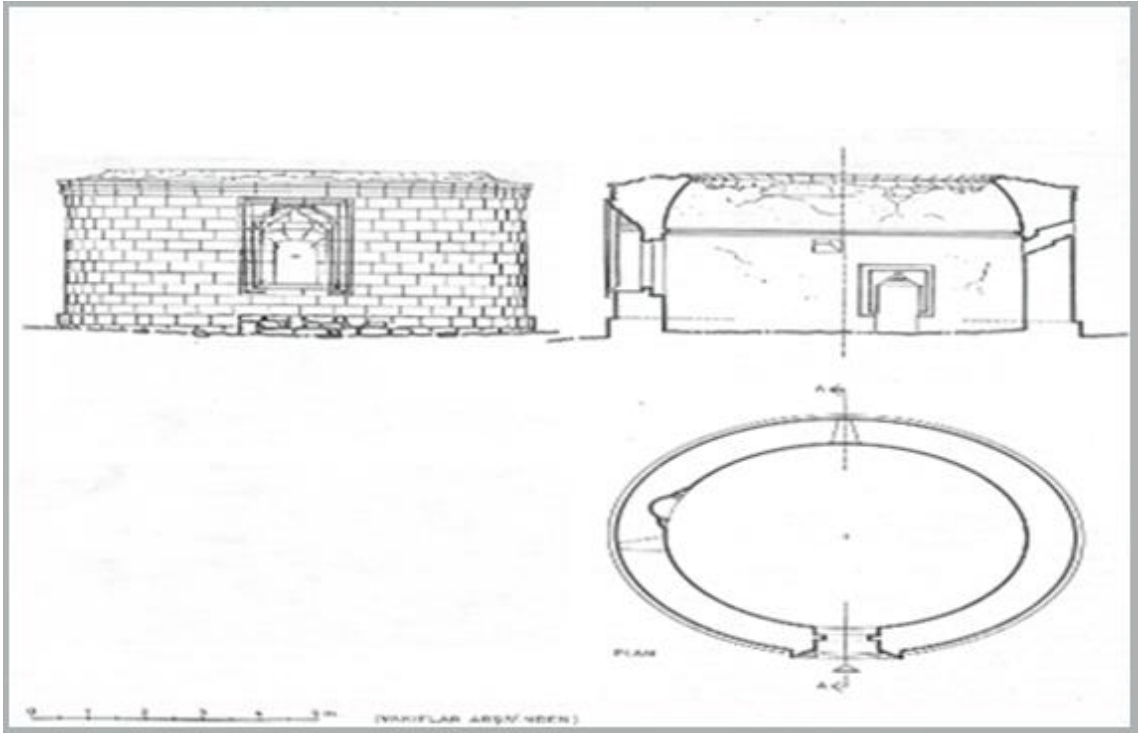
ANKARA KALECİK KAZANCI BABA KÜMBETİ -ÇİZİM-7

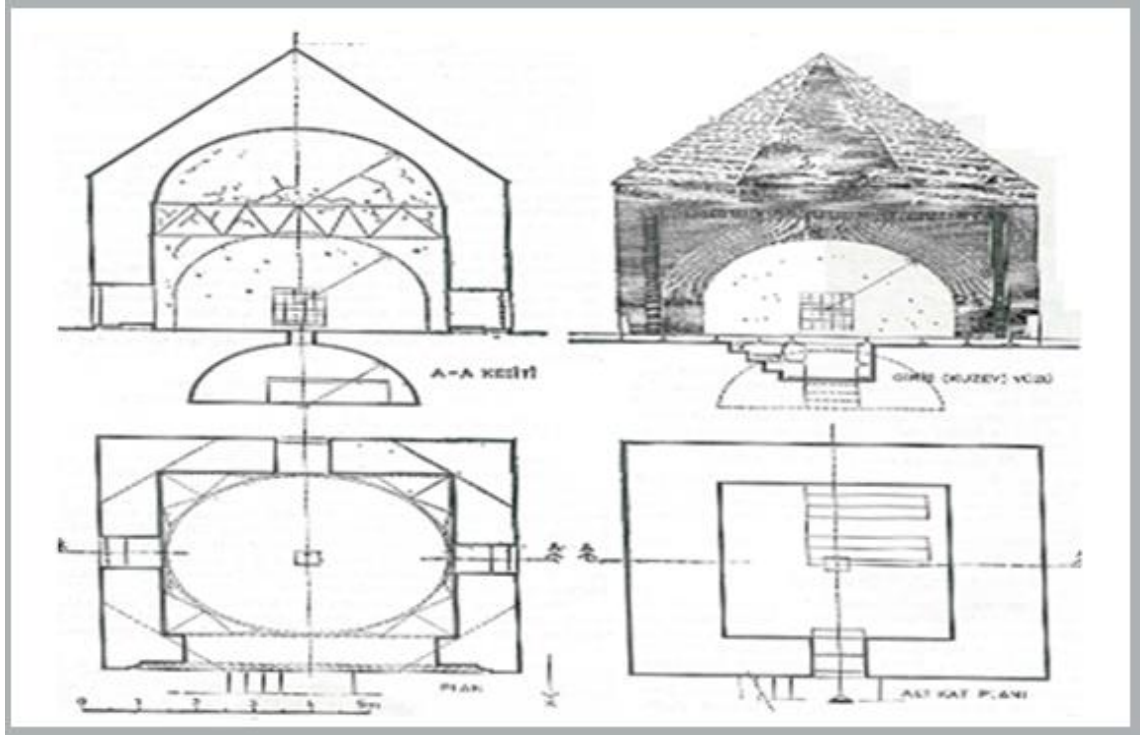
ANTALYA ZİNCİRKIRAN MEHMET BEY KÜMBETİ-ÇİZİM 8

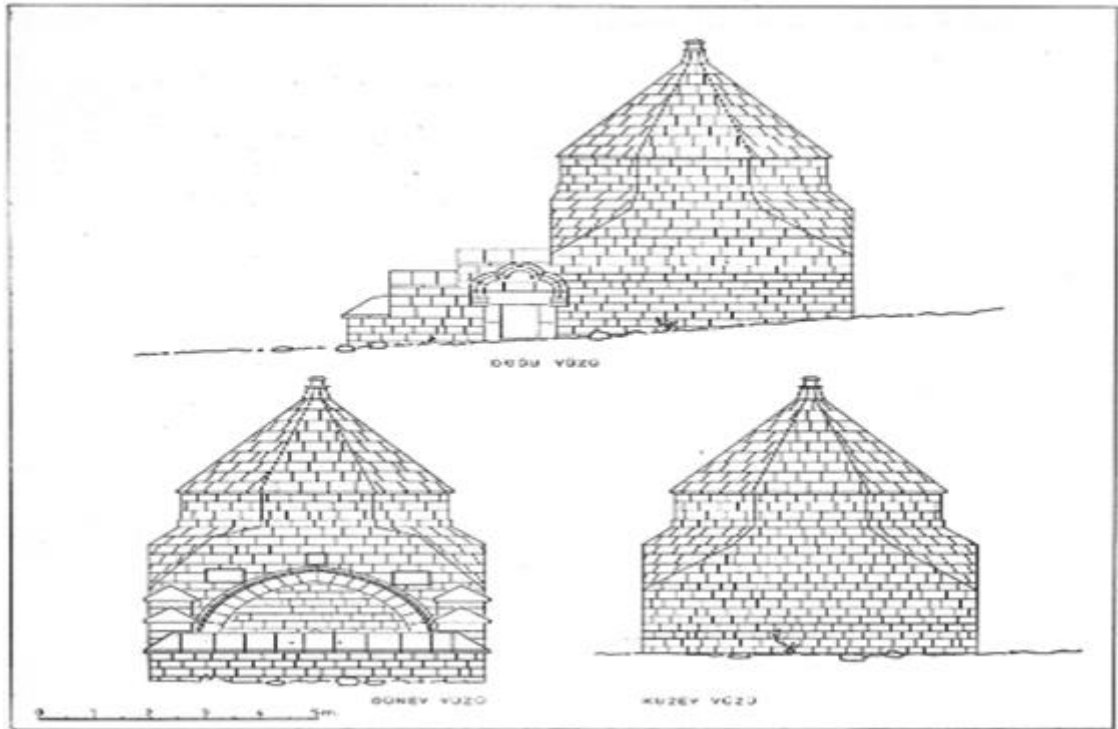
ANTALYA ELMALI TEKE KÖYÜ ABDAL MUSA KÜMBETİ-ÇİZİM 9

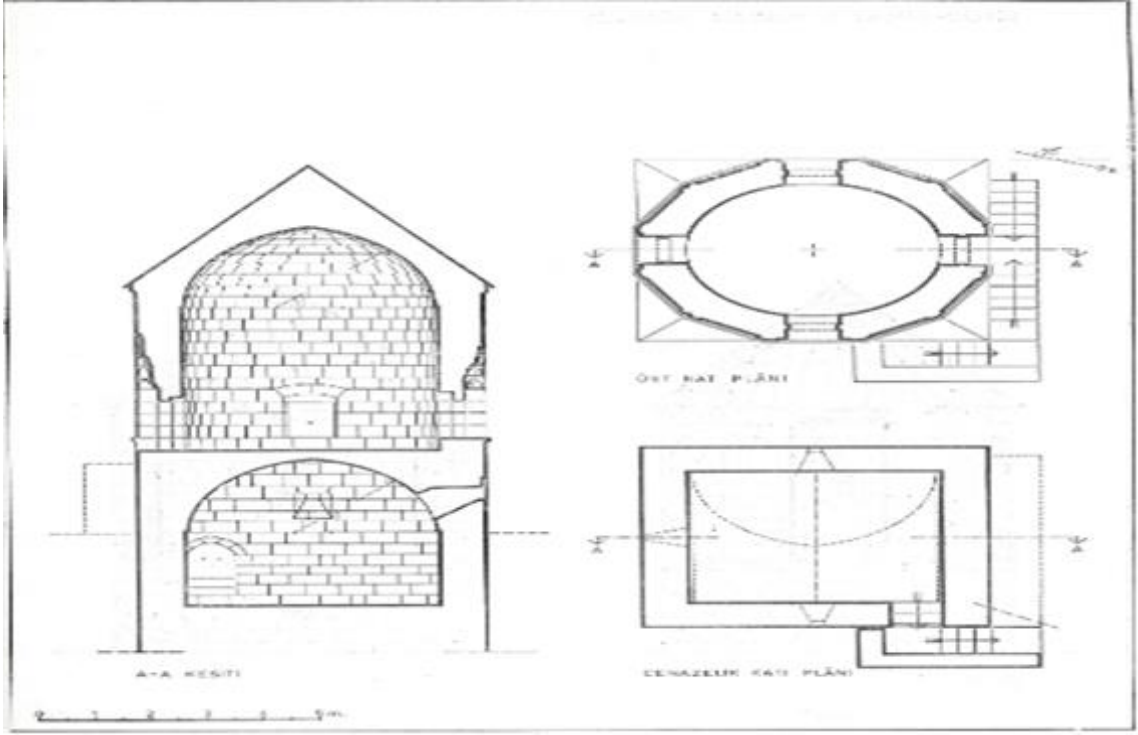
BAYBURT BOZDAĞ ŞEHİT OSMAN KÜMBETİ-ÇİZİM 10

AYDIN ÇİNE ESKİÇİNE KÖYÜ AHMET GAZİ KÜMBETİ-ÇİZİM 11

BİTLİS AHLAT EMİR ALİ KÜMBETİ-ÇİZİM 12

BİTLİS AHLAT KİTABESİZ KÜMBET-ÇİZİM 13

SİVAS GÖK MEDRESE GİRİŞ KAPISI TAKVİM HAYVANLARI-FOTOĞRAF 2

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİFTE MİNAREDEN AYRINTI-FOTOĞRAF 3

SİVAS GÖK MEDRESE YIKTIRILAN BEKÇİ EVİ KALINTISI-FOTOĞRAF 4

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU KANADI ARAŞTIRMA KAZISI-FOTOĞRAF 5

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU EYVANI ÖRÜLEN DUVAR-FOTOĞRAF 6

SİVAS GÖK MEDRESE KÜZEY EYVANI -FOTOĞRAF 7

SİVAS GÖK MEDRESE KÜZEY EYVANI-FOTOĞRAF 8

SİVAS GÖK MEDRESE KUZEY MİNAREDEN-FOTOĞRAF 9

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU KANAT TÜRBE BÖLÜMÜ-FOTOĞRAF 10

SİVAS GÖK MEDRESE TÜRBE KAZISI-FOTOĞRAF 11

SİVAS GÖK MEDRESE AVLU-FOTOĞRAF 12

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 13

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 14

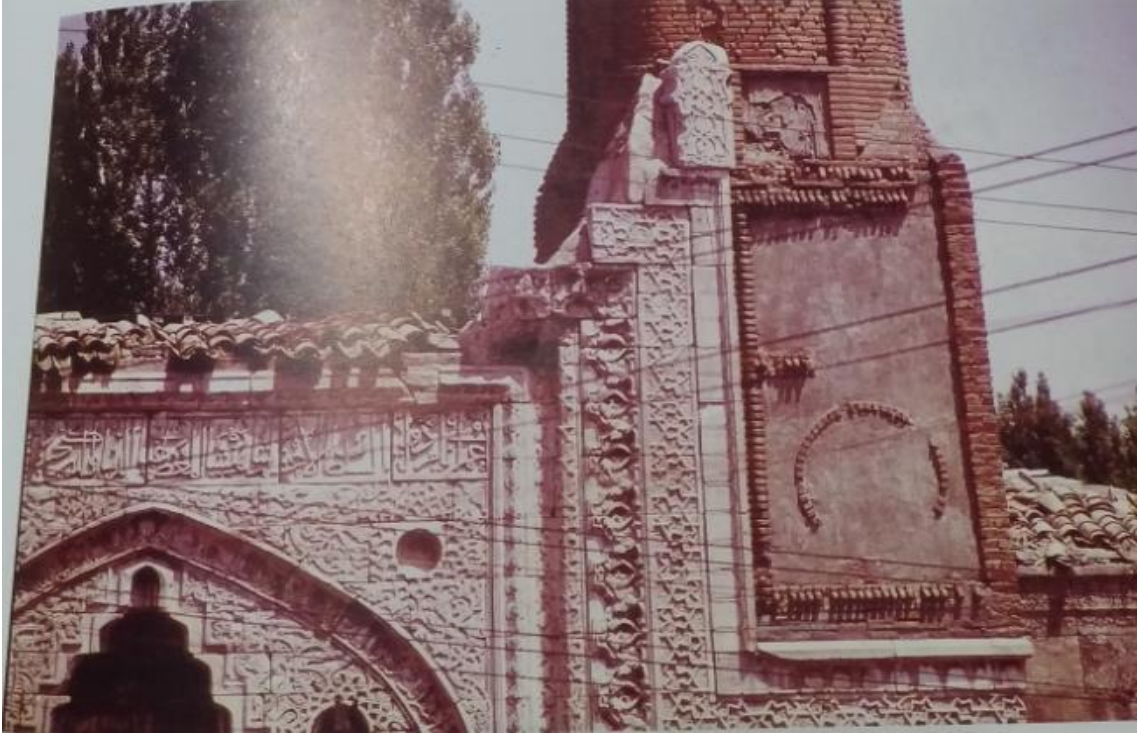
SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 15

SİVAS GÖK MEDRESE ÇİNİ PARÇALARI-FOTOĞRAF 16

SİVAS GÖK MEDRESE DOĞU DIŞ YÜZÜ-FOTOĞRAF17

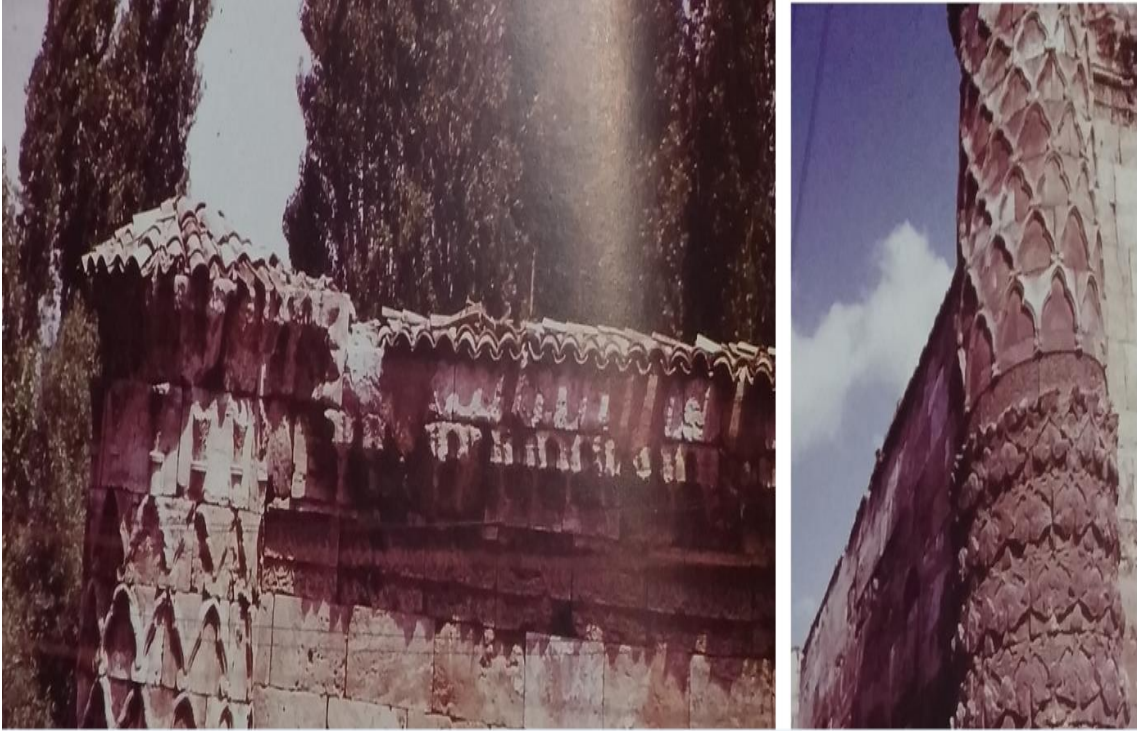
SİVAS GÖK MEDRESE TAÇ KAPI –FOTOĞRAF 18

SİVAS GÖK MEDRESE TAÇ KAPI GÜNEY ÇIKINTISI-FOTOĞRAF 19

SİVAS GÖK MEDRESE PALMETLERDEN AYRINTI-FOTOĞRAF 20

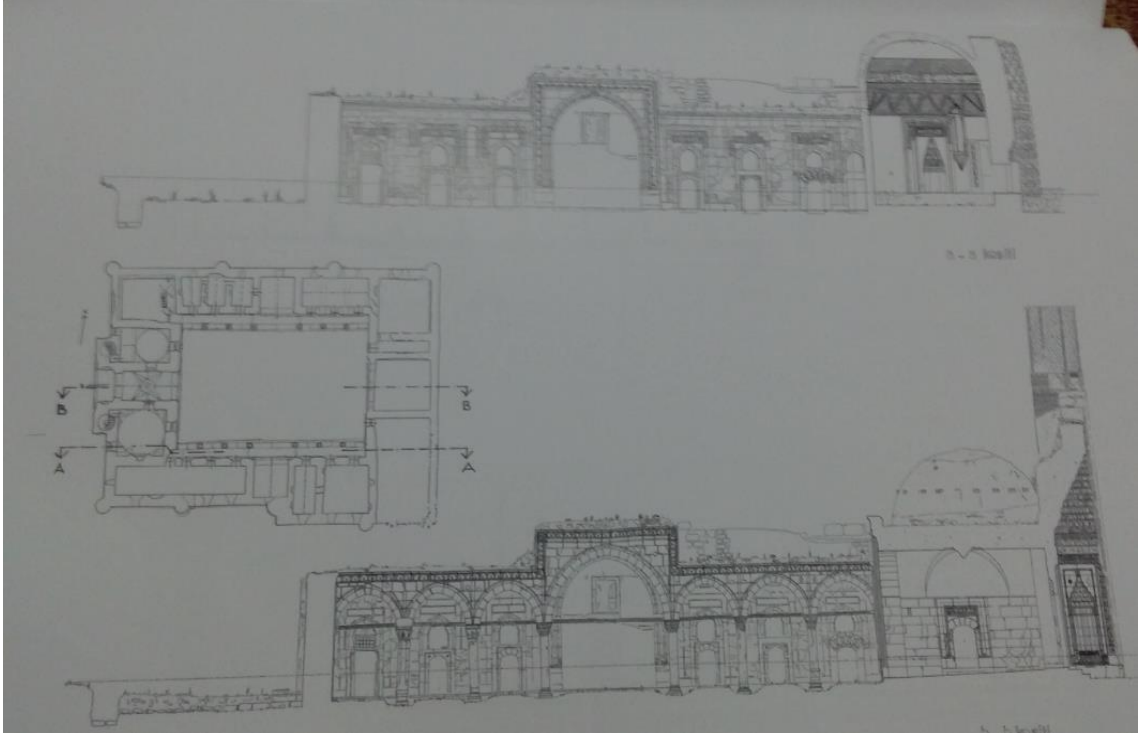
SİVAS GÖK MEDRESE KÜZEYBATI KÖŞE DESTEĞİ-FOTOĞRAF 21

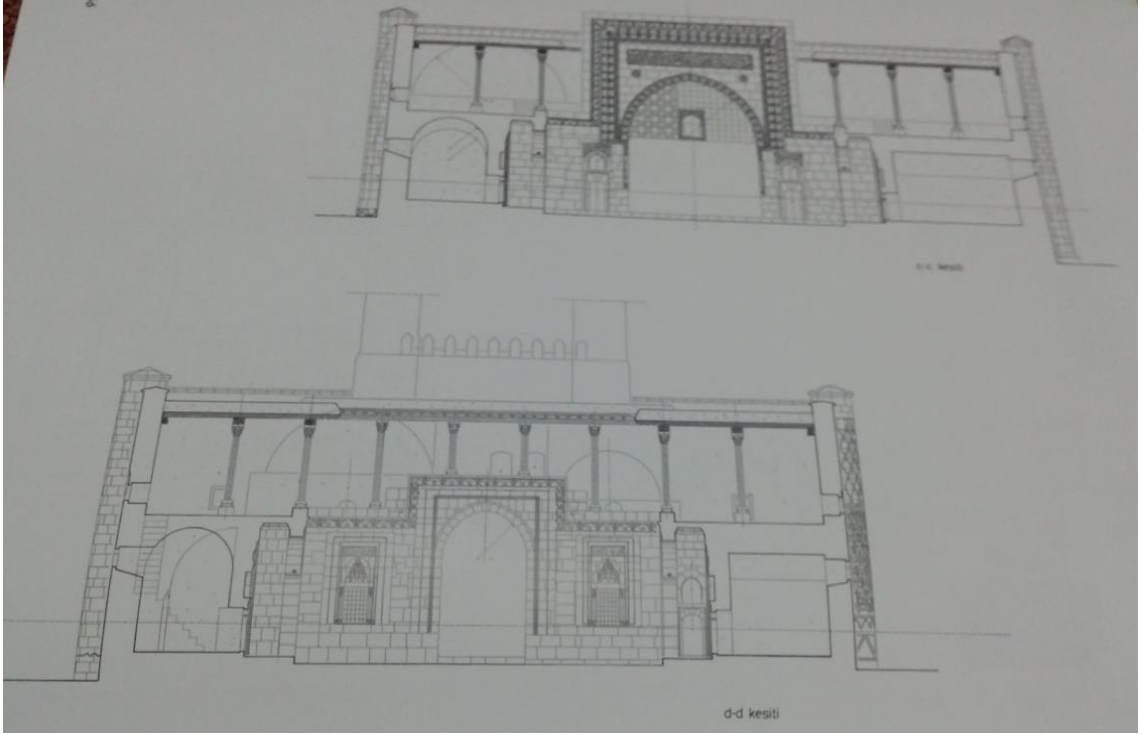
NİLGÜN DEMİR, MURAT İREM, MUSTAFA ERDİM, ORHAN CEZMİ TUNCER,
SELÇUK SERPİL, PERİN TOPALOĞLU-FOTOĞRAF 22

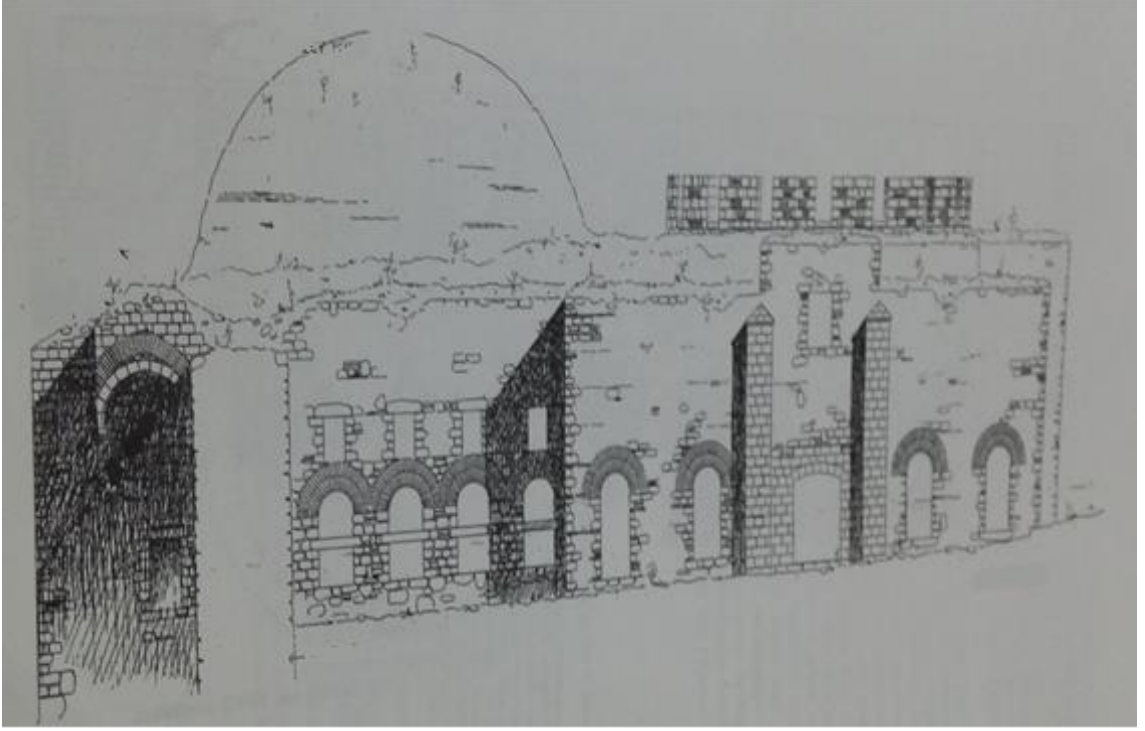
SİVAS GÖK MEDRESE TAÇ KAPI GÜNEY MİNARE-FOTOĞRAF 23

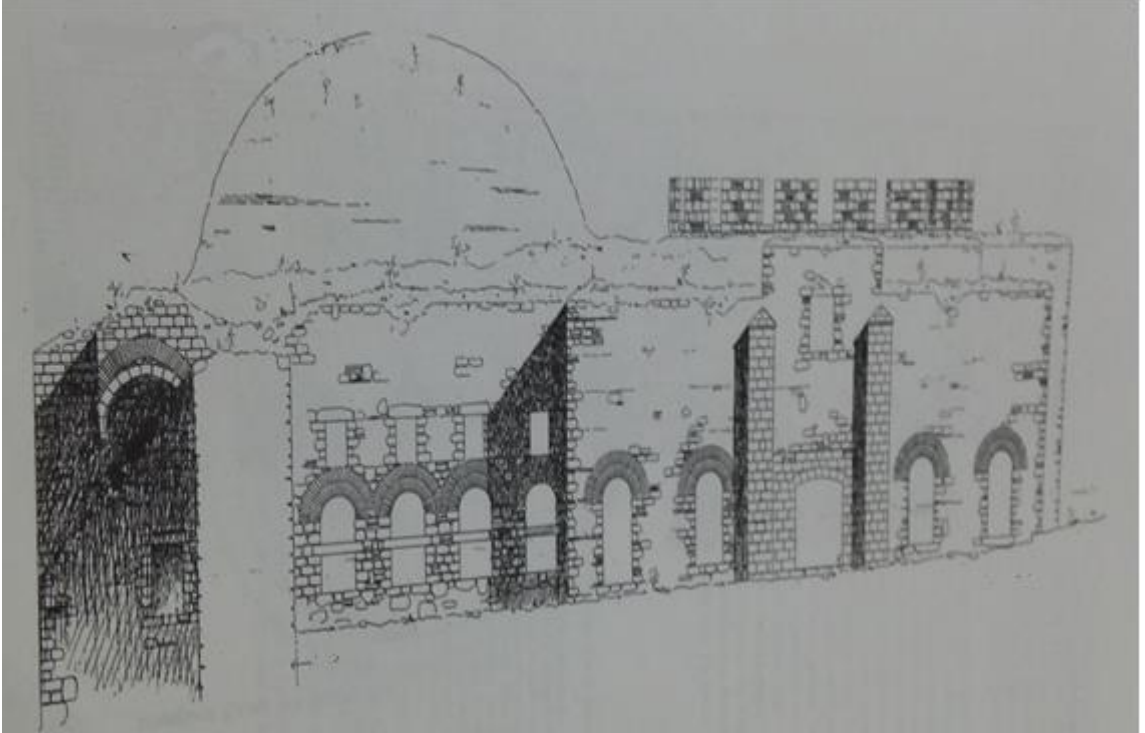
SİVAS GÖK MEDRESE PLANI KESİTLERİ-ÇİZİM 14

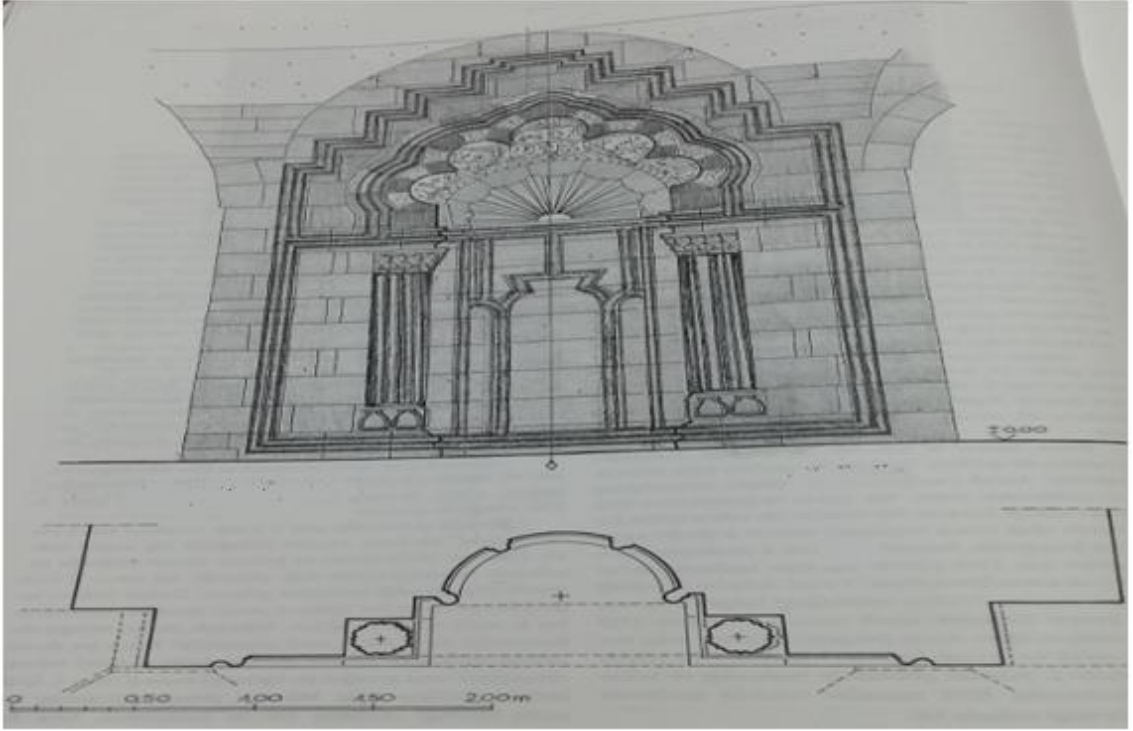
SİVAS GÖK MEDRESE PLANI KESİTLERİ- ÇİZİM 15

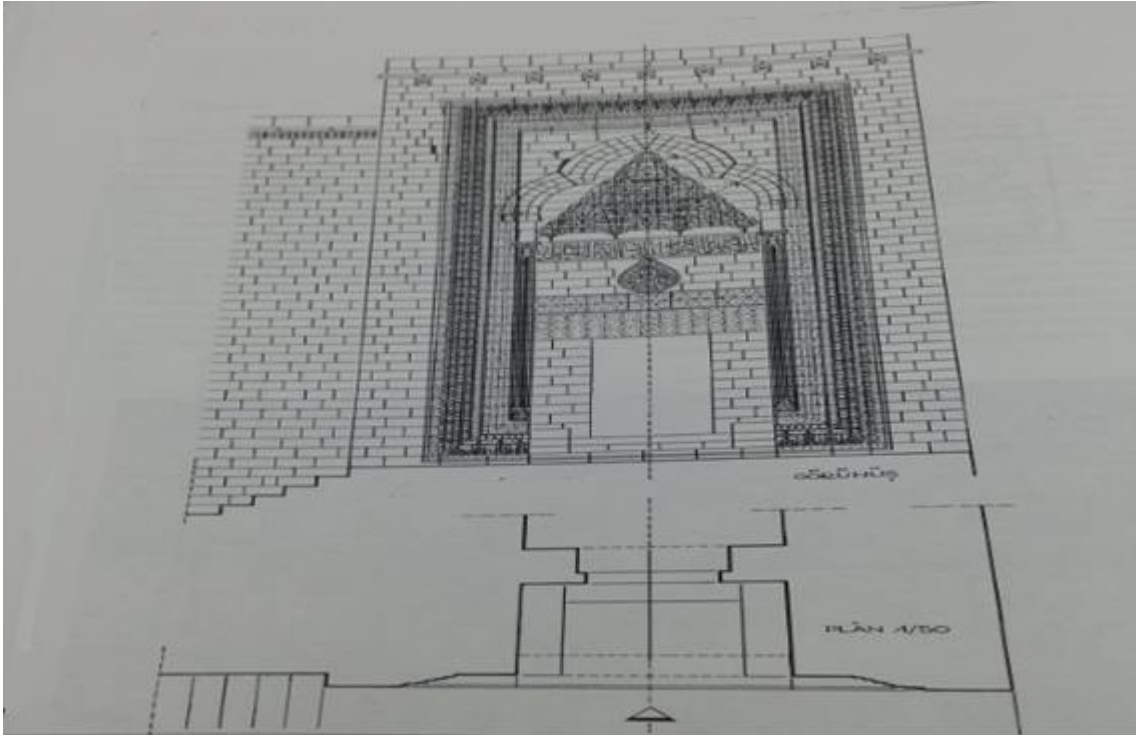
DİYARBAKIR SENN CORC KİLİSESİ-ÇİZİM 16

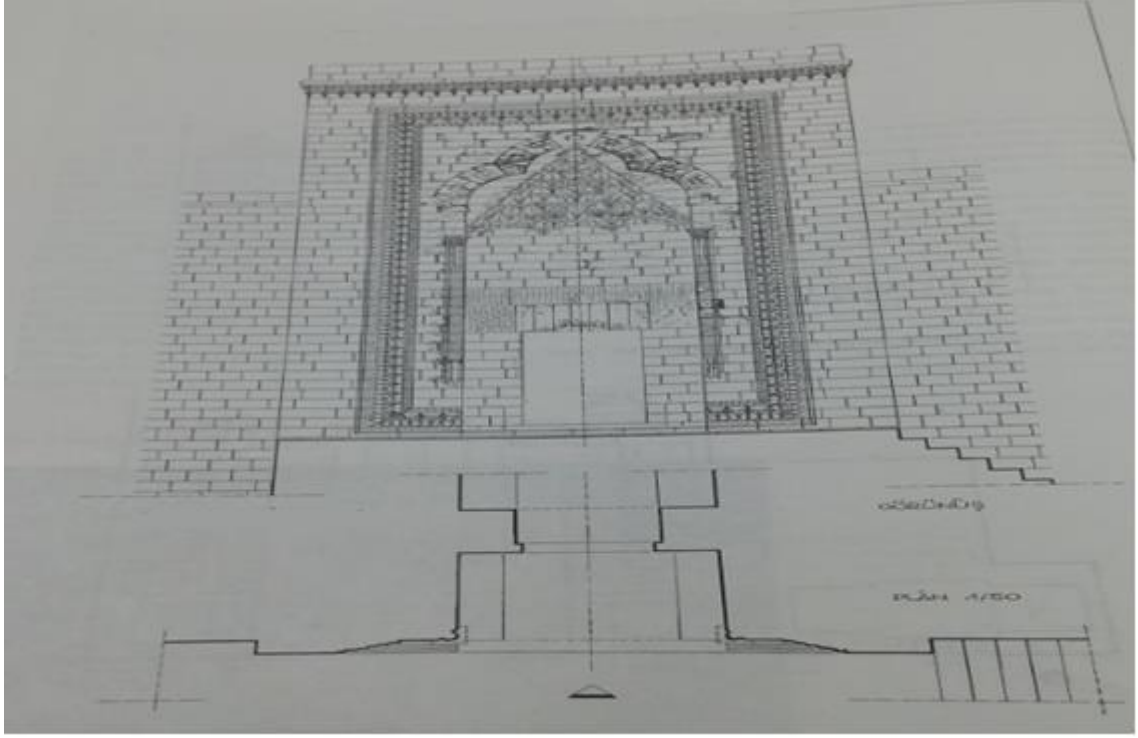
DİYARBAKIR SEN CORC KİLİSESİ KUZEY YÜZÜ-ÇİZİM 17

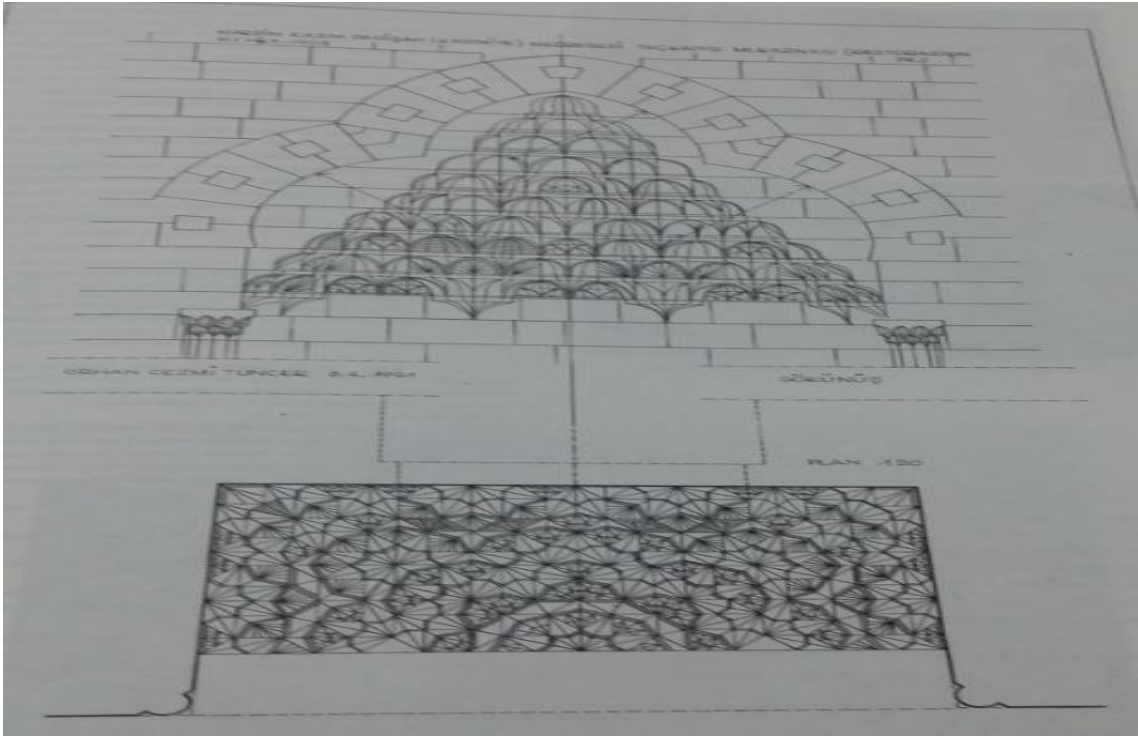
DİYARBAKIR MESUDİYE MEDRESESİ MİHRABI-ÇİZİM 18

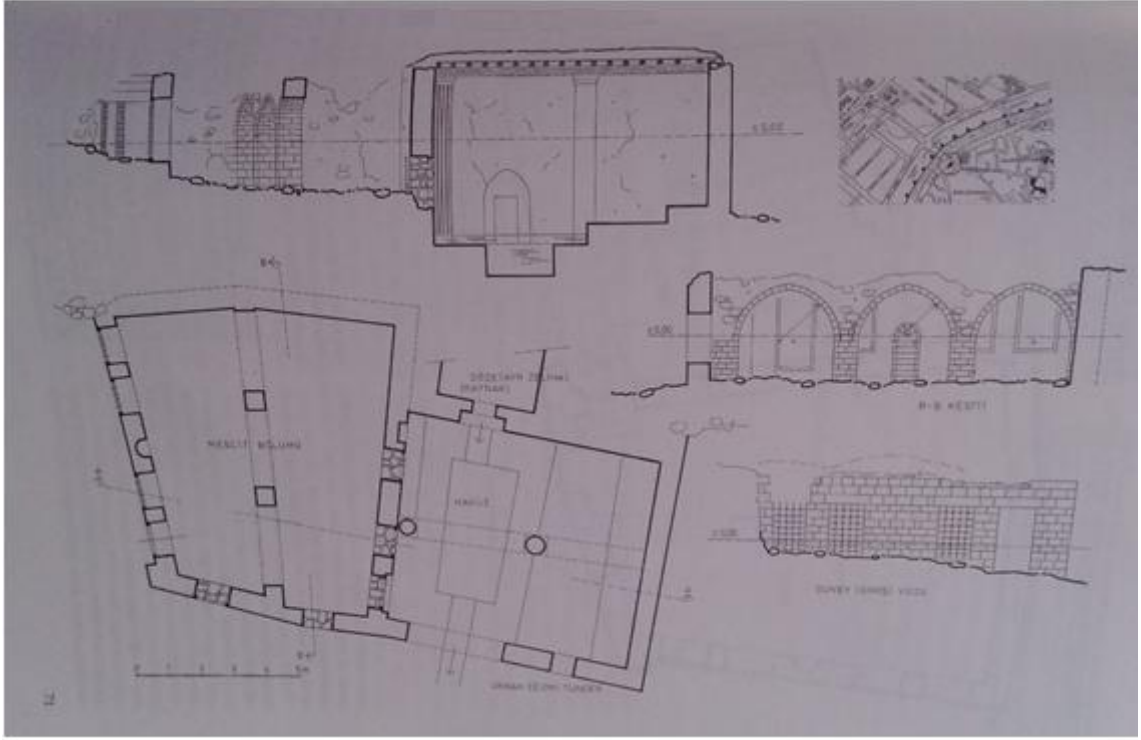
ZİNCİRİYE MEDRESESİ TAÇ KAPI-ÇİZİM 19

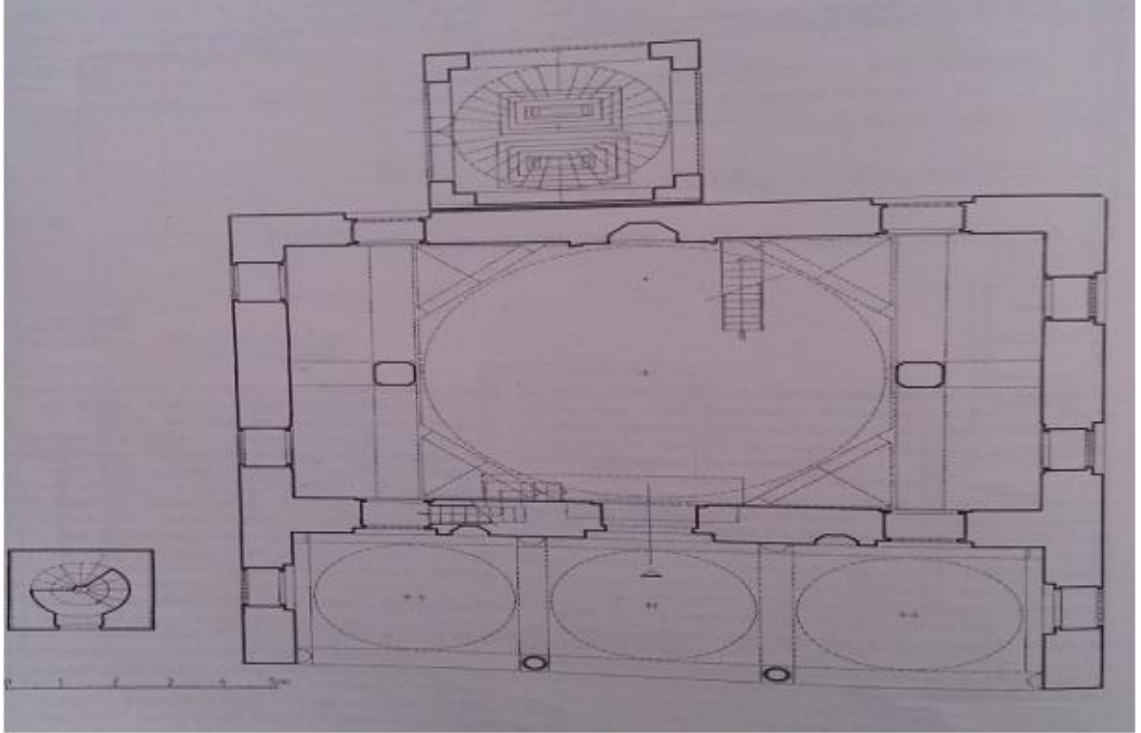
ZİNCİRİYE MEDRESEİ TAÇ KAPI RÖLÖVE-ÇİZİM 20

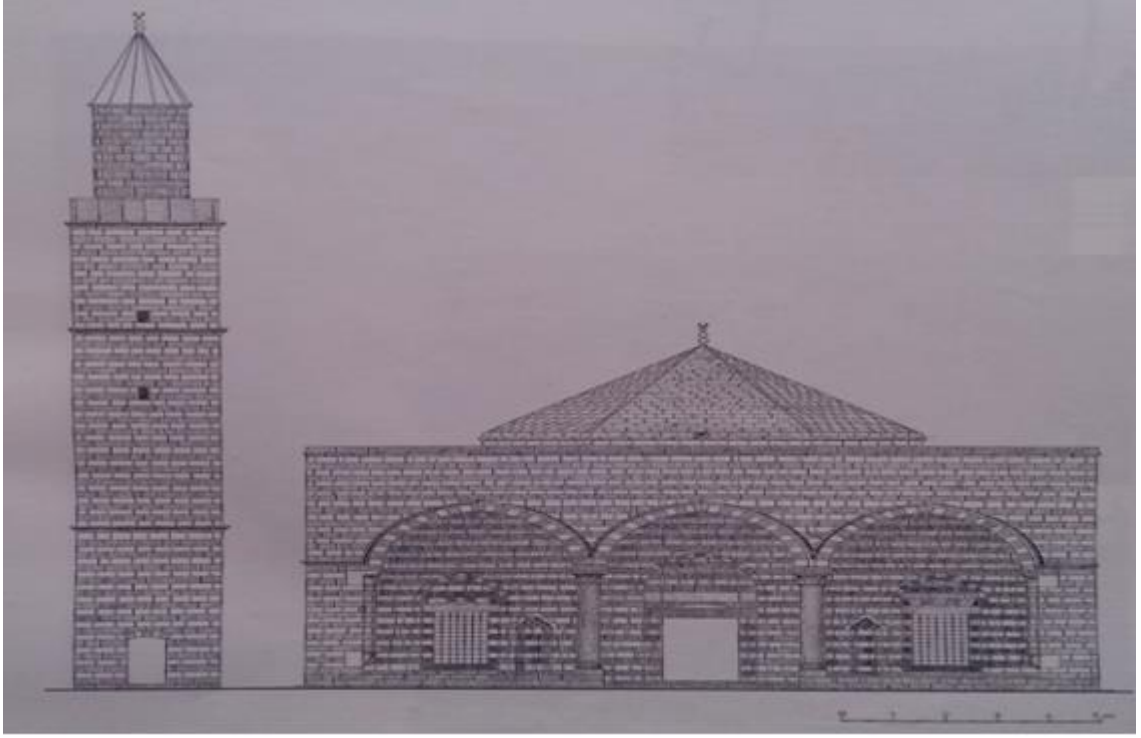
ZİNCİRİYE MEDRESEİ TAÇ KAPI MUKARNAS-ÇİZİM 21

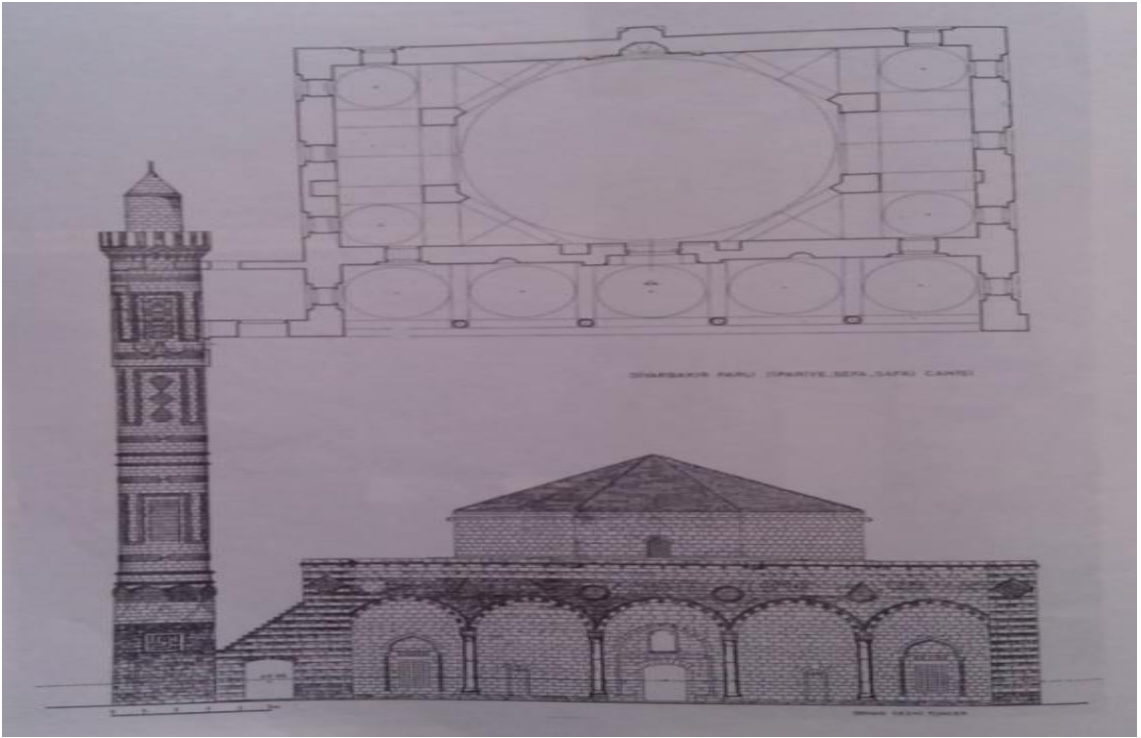
DİYARBAKIR HİNDİBABA BALIKLI MESCİDİ-ÇİZİM 22

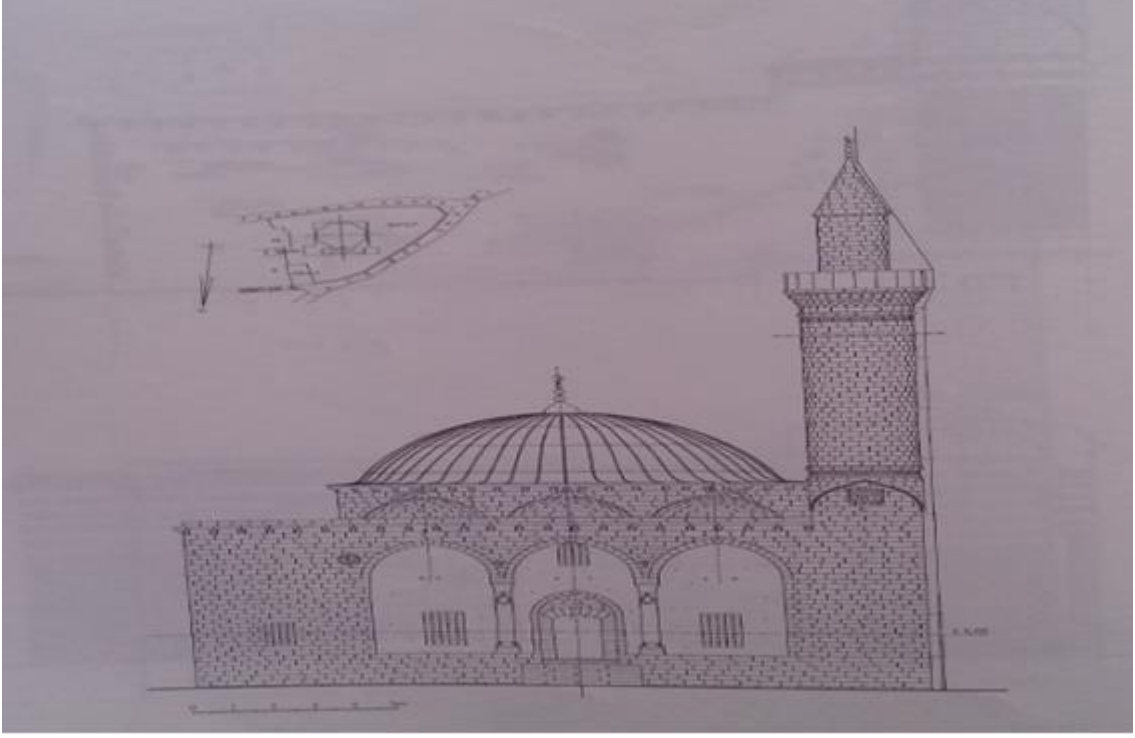
DİYARBAKIR NEBİ CAMİSİ-ÇİZİM 23

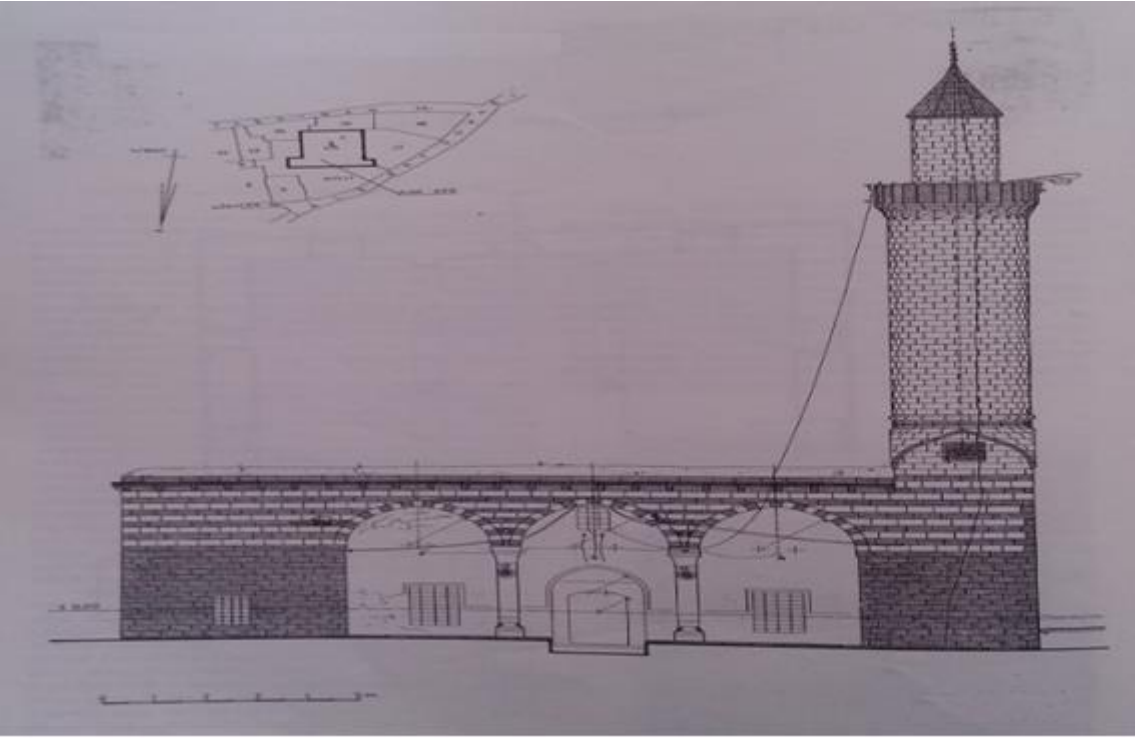
DİYARBAKIR NEBİ CAMİSİ-ÇİZİM 24

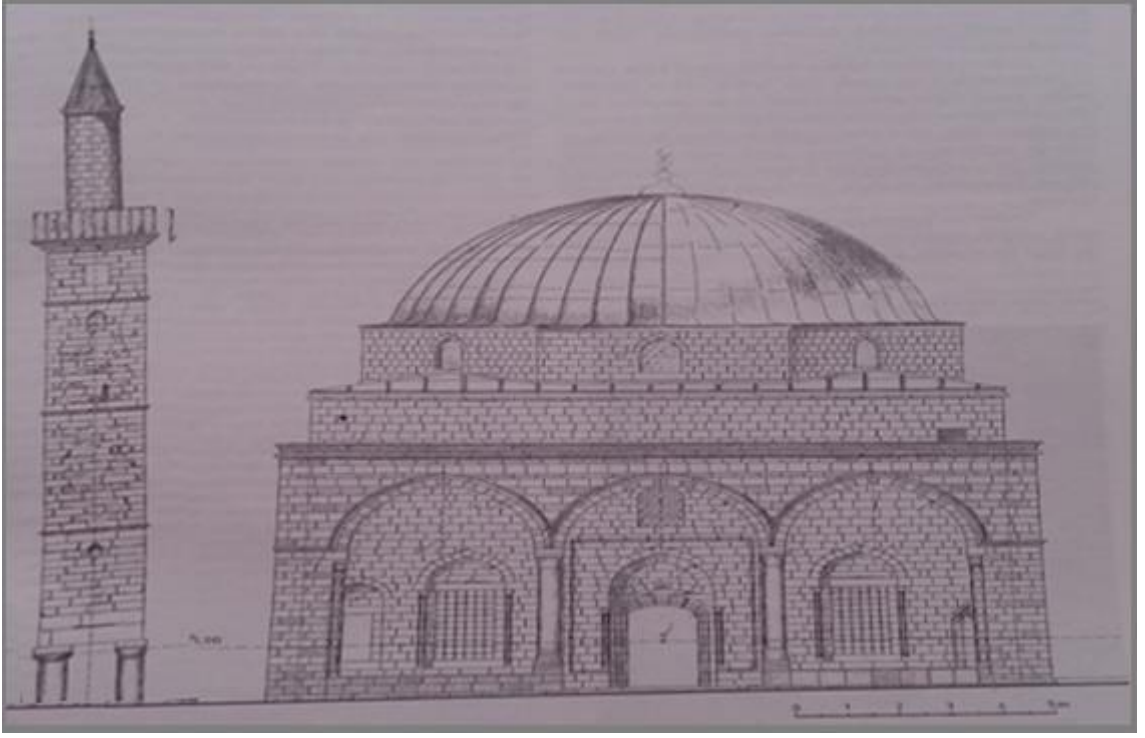
DİYARBAKIR PARLI CAMİSİ-ÇİZİM 25

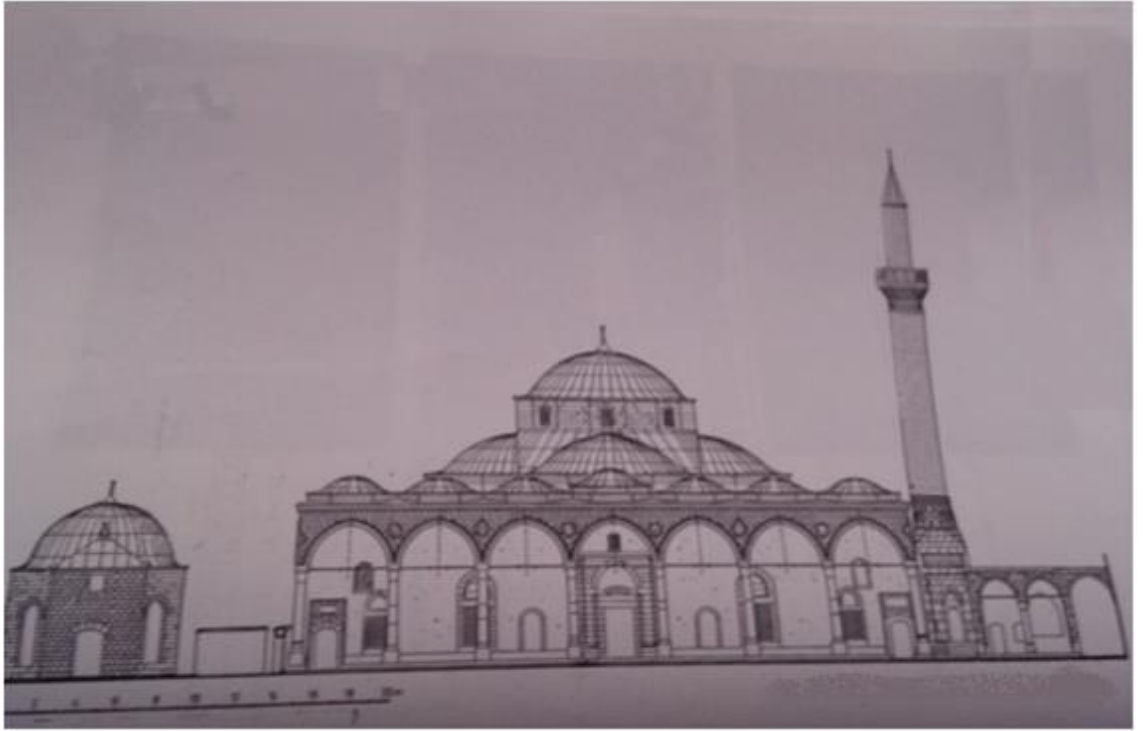
DİYARBAKIR LALE BEY CAMİSİ-ÇİZİM 26

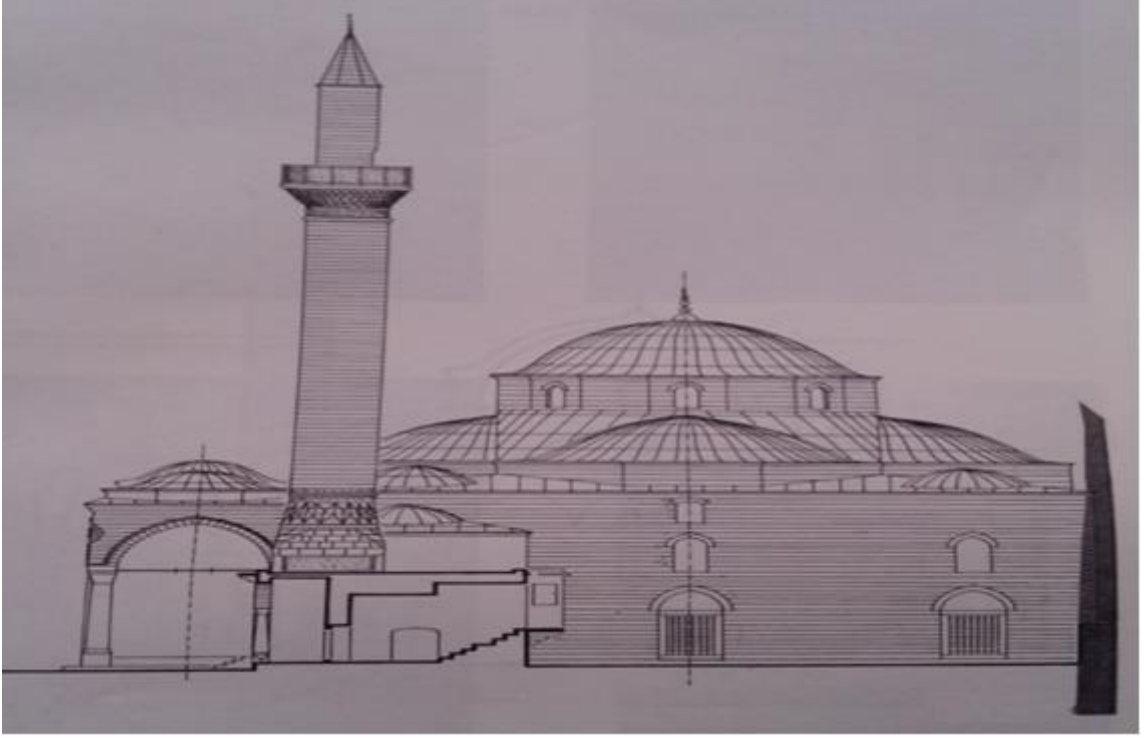
DİYARBAKIR LALE BEY CAMİ RÖLÖVE PROJESİ-ÇİZİM 27

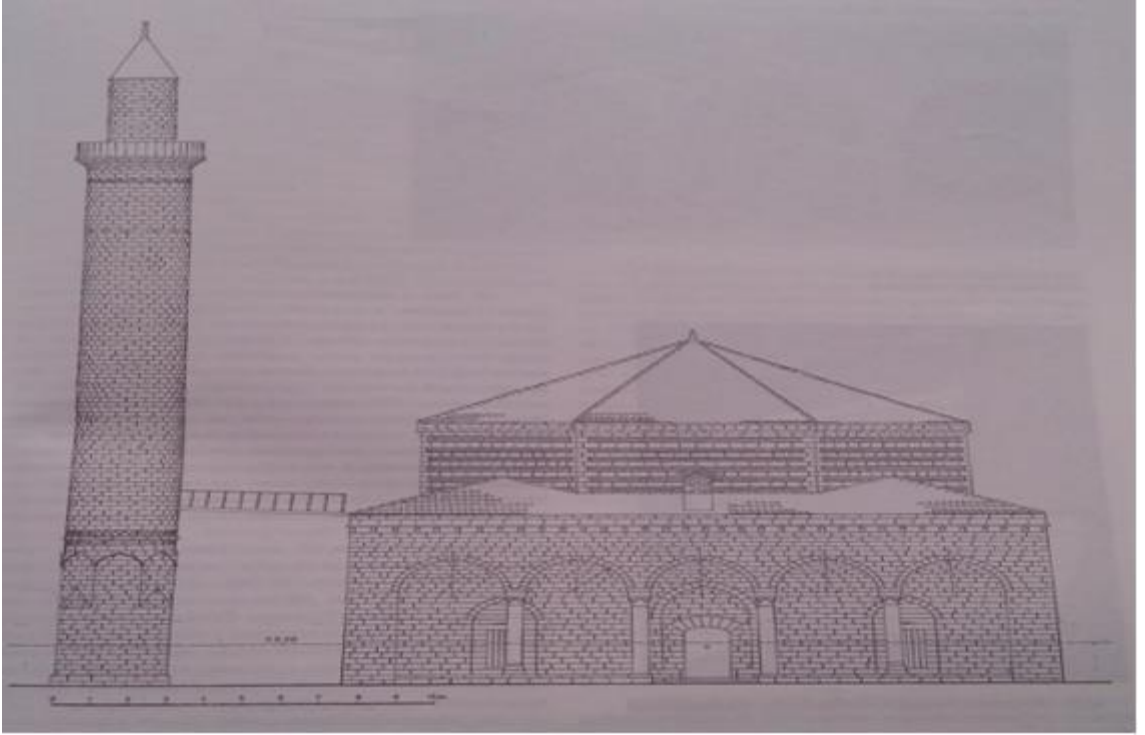
KASIM PADIŞAH CAMİSİ-ÇİZİM 28

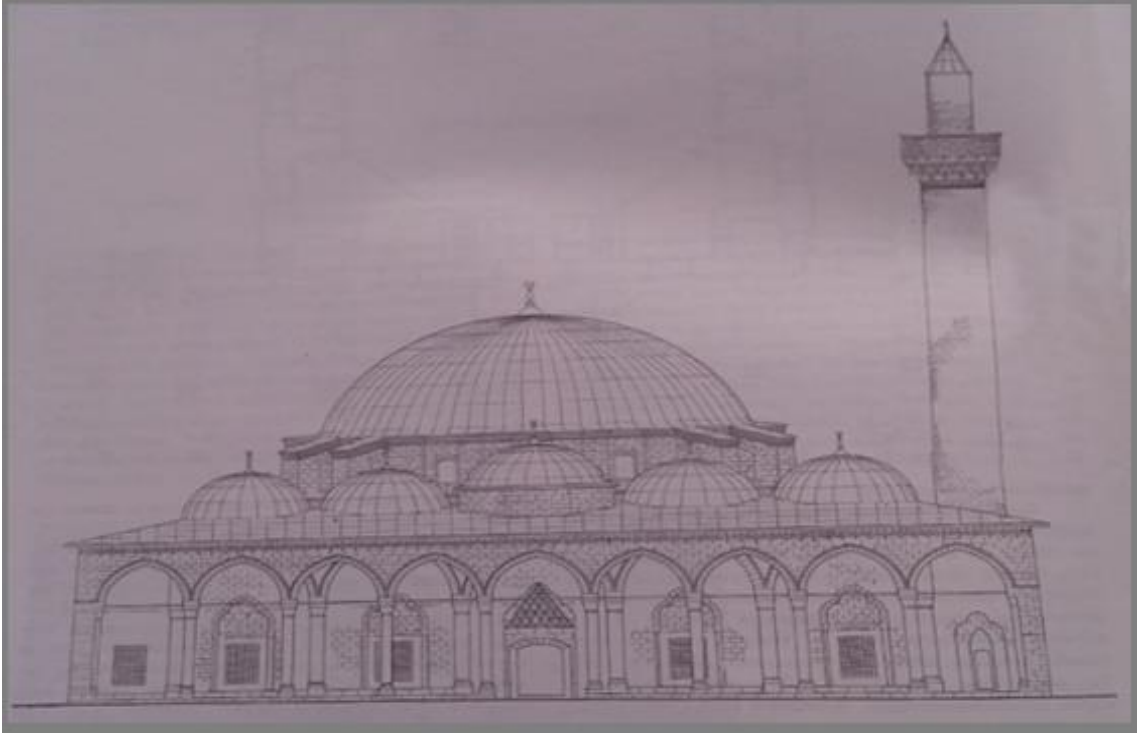
DİYARBAKIR BIYIKLI MEHMET PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 29

BIYIKLI MEHMET PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 30

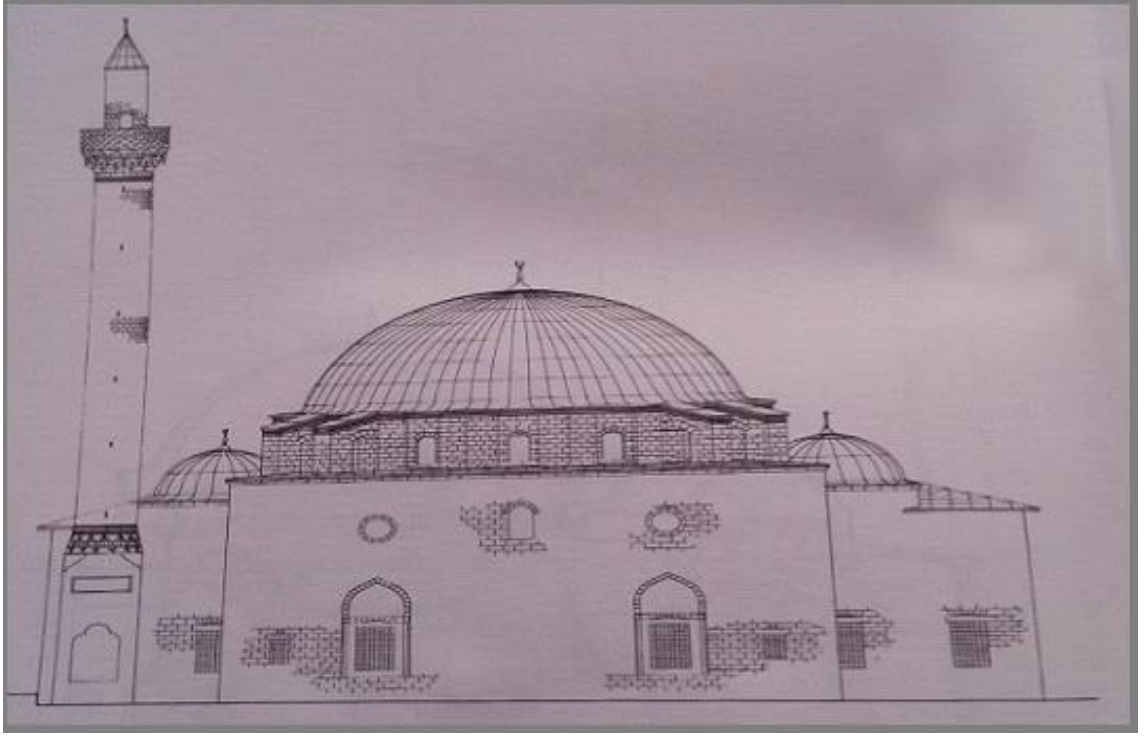
DIYARBAKIR ALİ PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 31

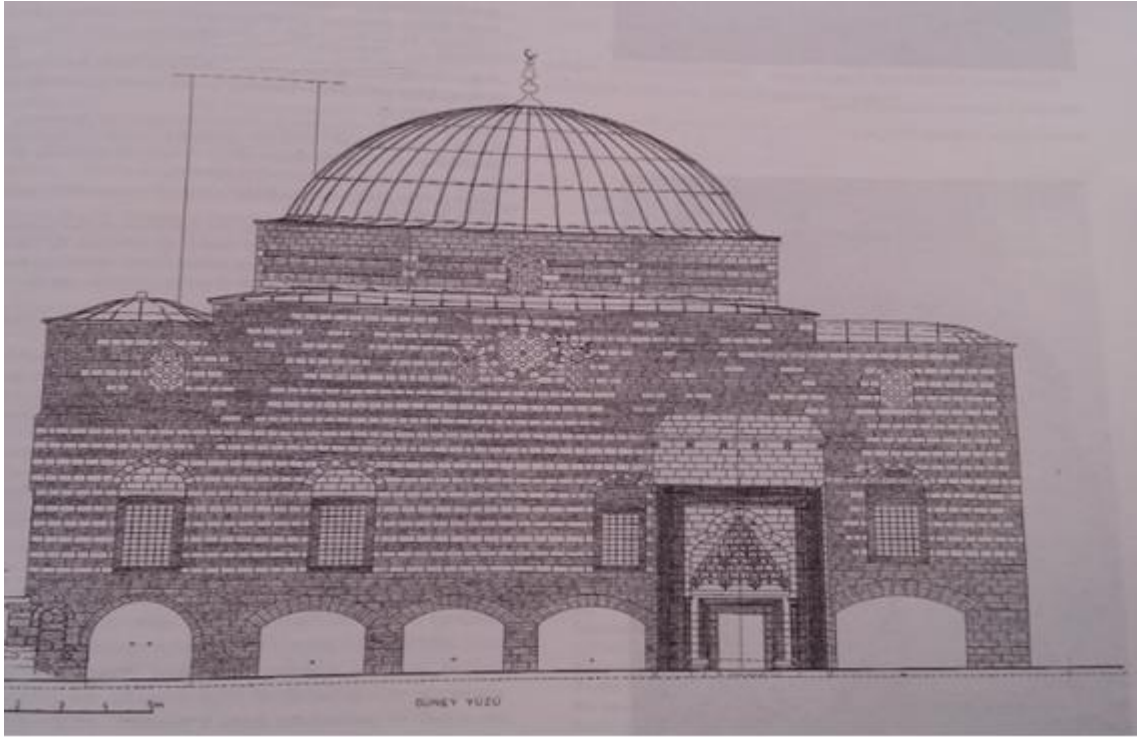
BEHRAM PAŞA CAMİSİ 1-ÇİZİM 32

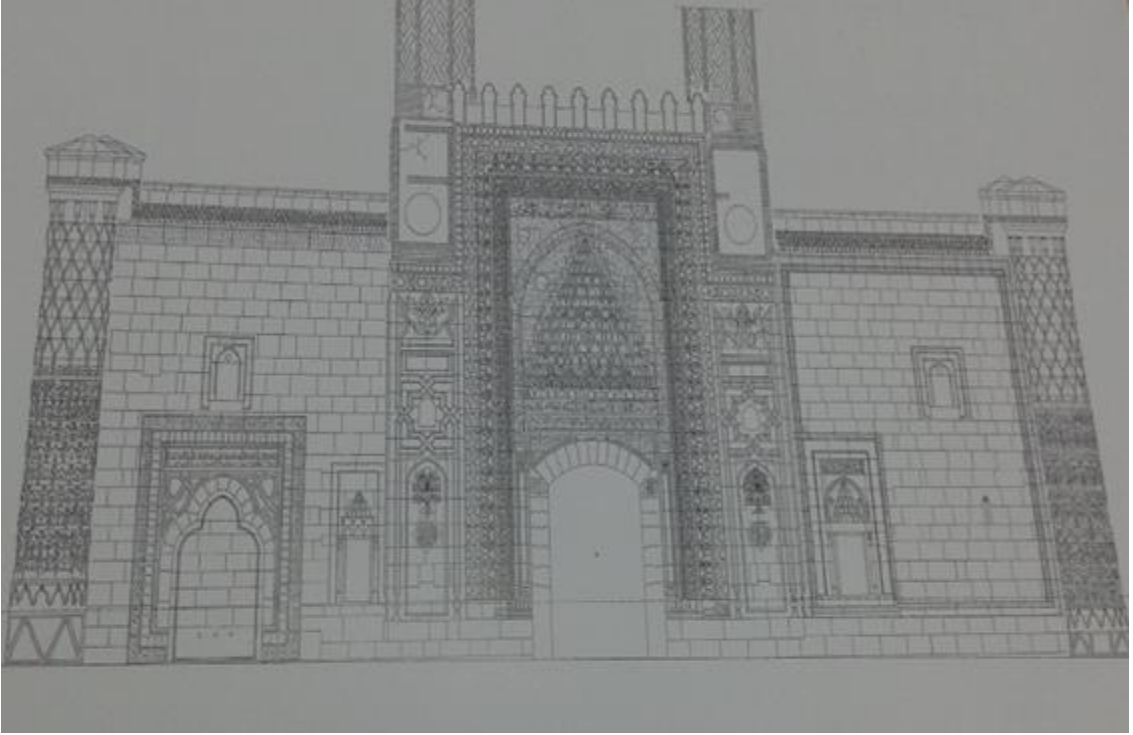
BEHRAM PAŞA CAMİSİ 2- ÇİZİM 33

BEHRAM PAŞA 3 –ÇİZİM 34

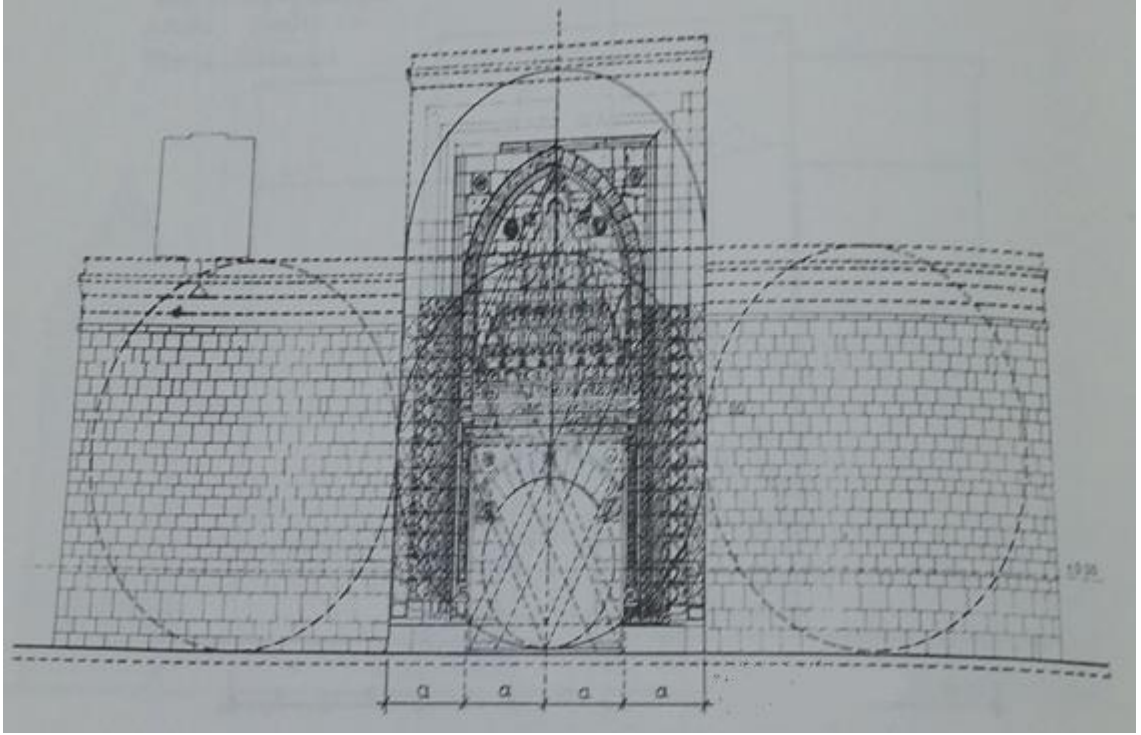
DİYARBAKIR MELİK AHMET PAŞA CAMİSİ-ÇİZİM 35

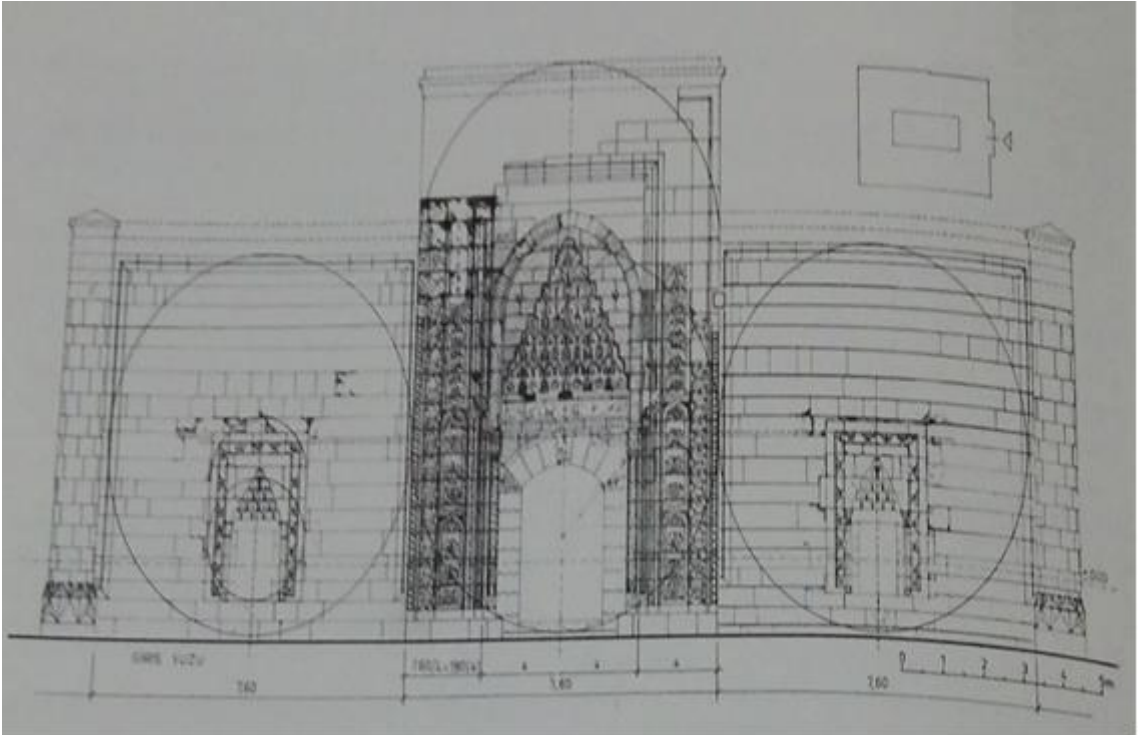
SİVAS GÖK MEDRESE BATI YÜZÜ-ÇİZİM 36

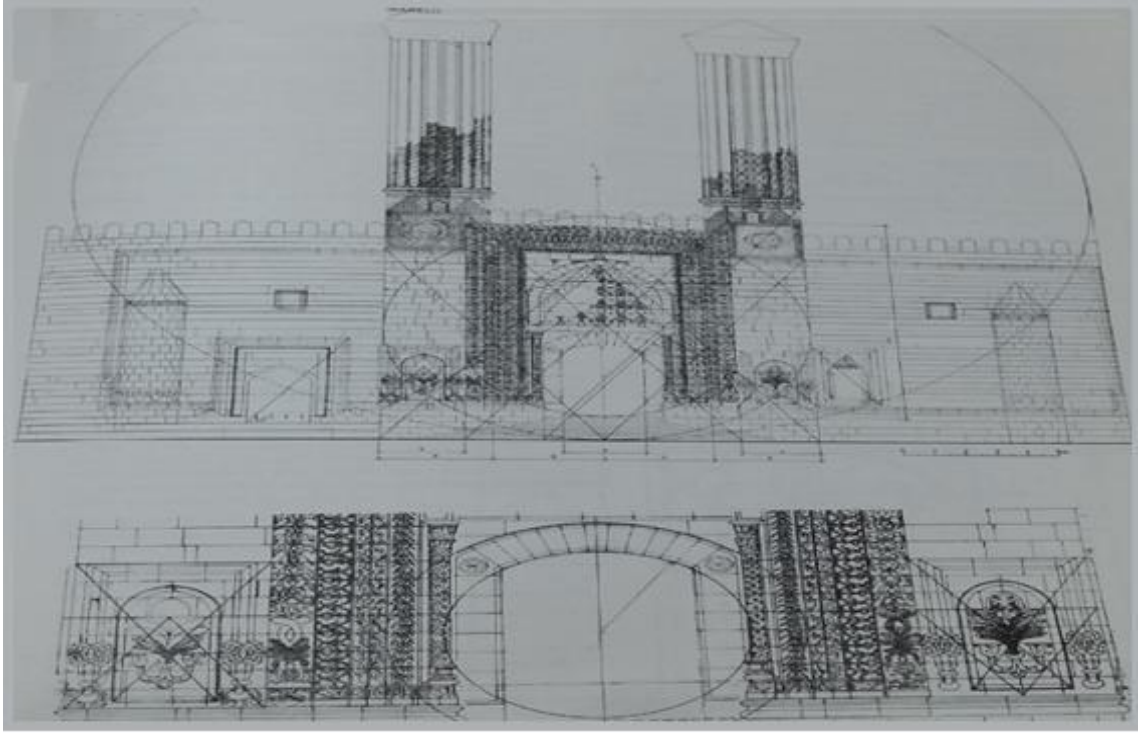
SİVAS GÖK MEDRESE BATI YÜZÜ GEOMETRİK KURGUSU-ÇİZİM 37

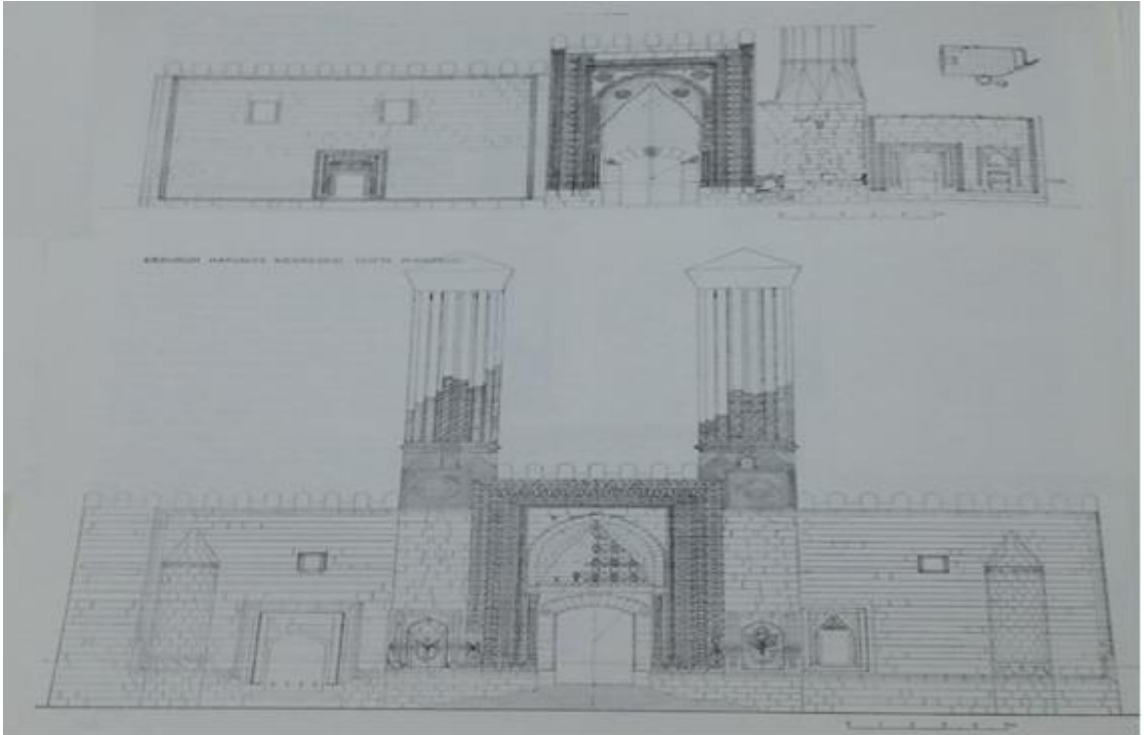
KARAMAN NEFİSE SULTAN MEDRESE GEOMETRİK KURGU-ÇİZİM 38

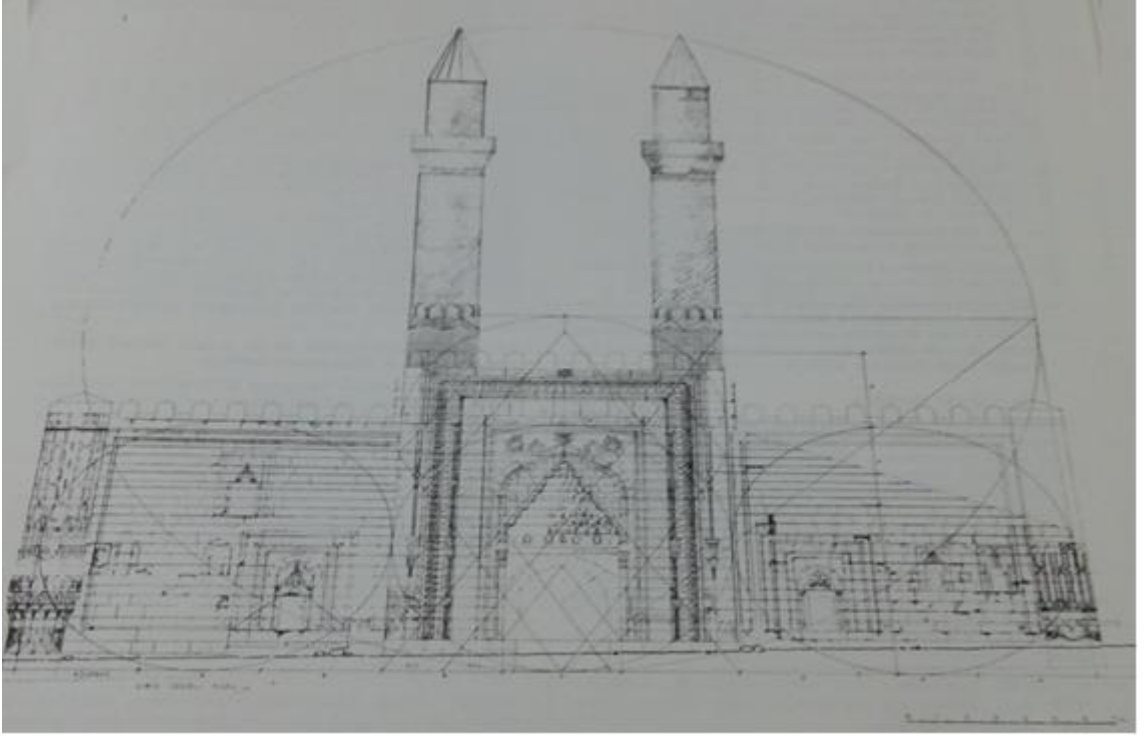
AMASYA BİMARHANE GEOMETRİK KURGU-ÇİZİM 39

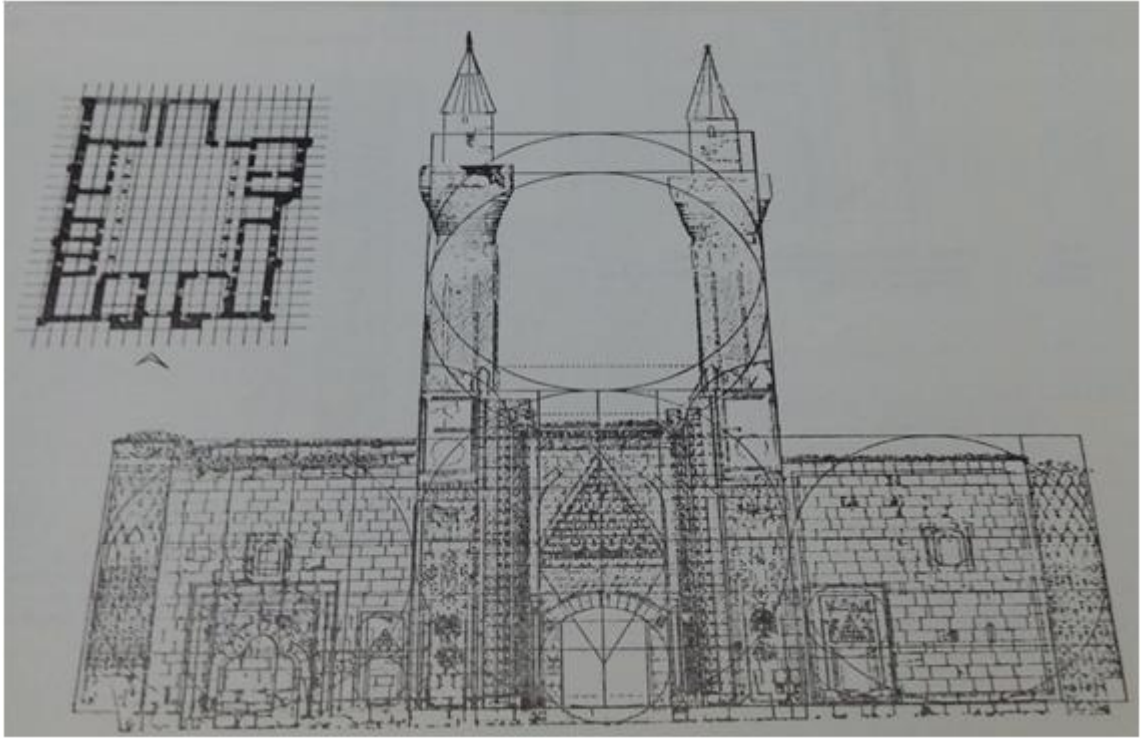
ERZURUM HATUNİYE MEDRESESİ-ÇİZİM 40

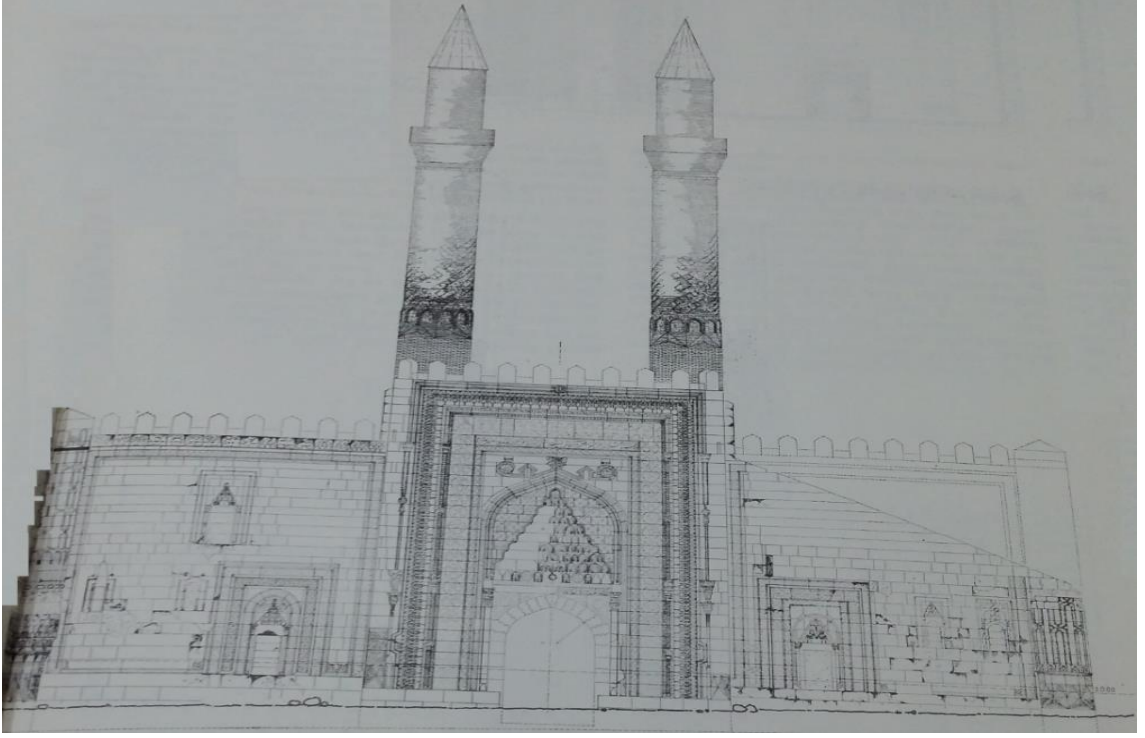
KONYA BEYŞEHİR-ERZURUM HATUNİYE MEDRESESİ-ÇİZİM 41

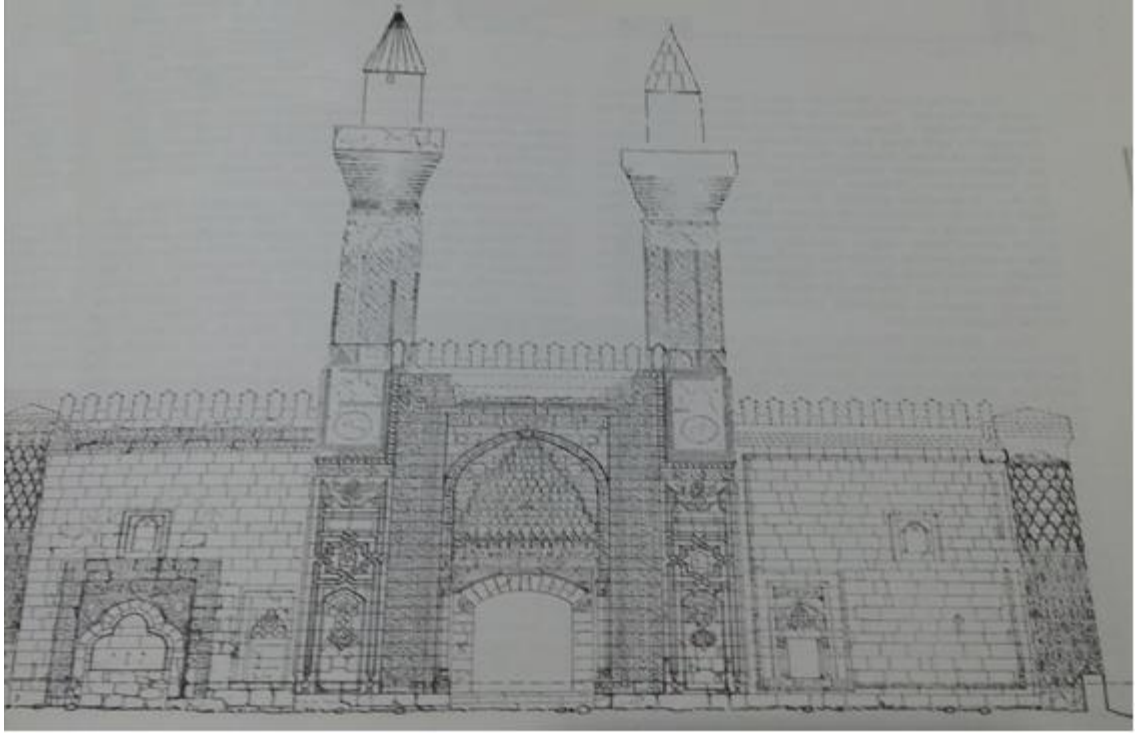
SİVAS GÖK MEDRESE GEOMETRİK KURGU-ÇİZİM 42

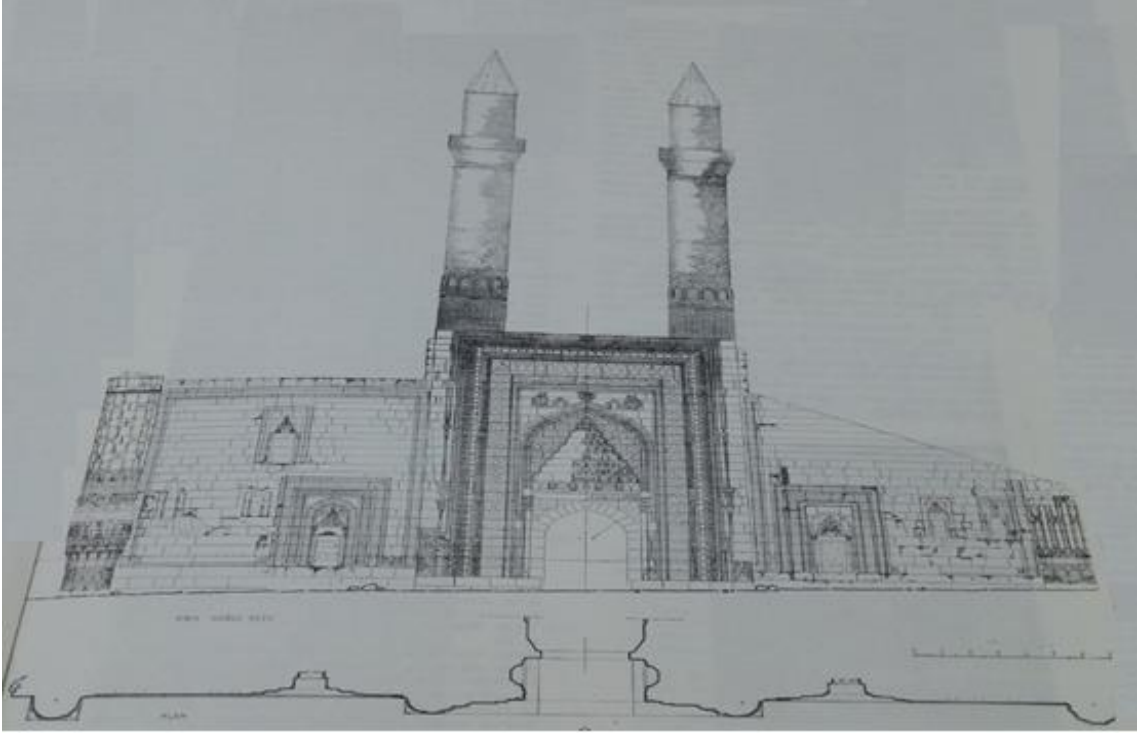
SİVAS GÖK MEDRESE GEOMETRİK KURGUSU, PLAN DAMALAMA-ÇİZİM 43

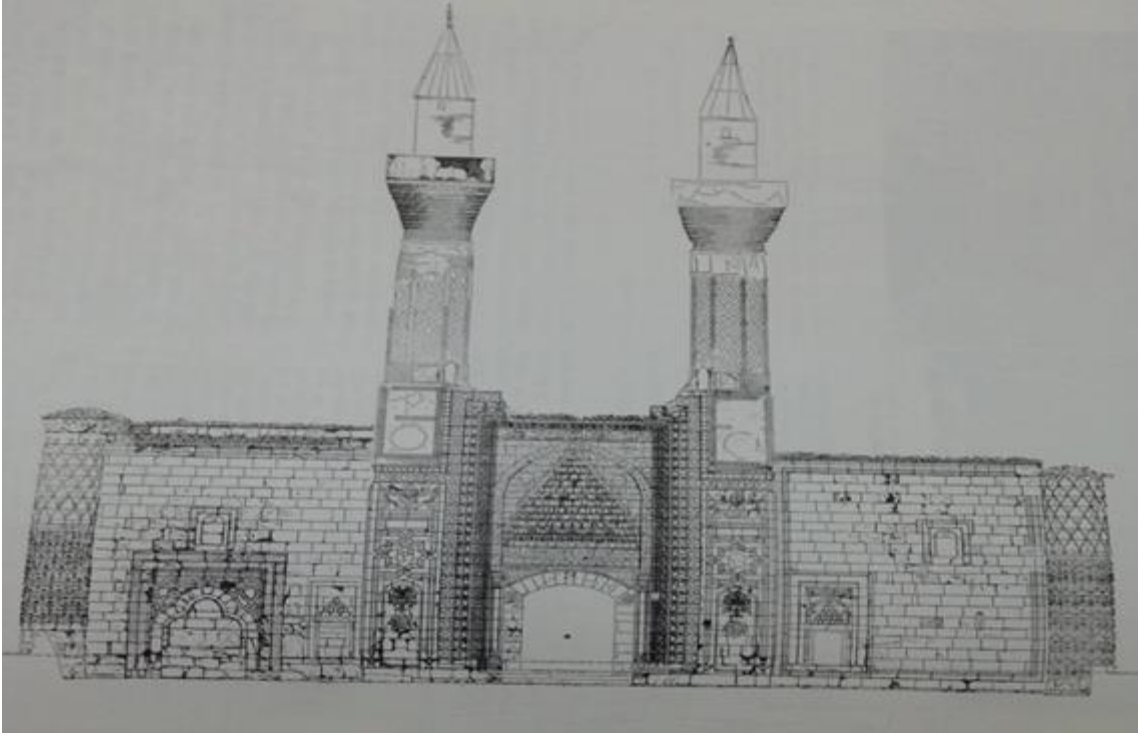
ERZURUM YAKUTİYE MEDRESESİ-ÇİZİM 44

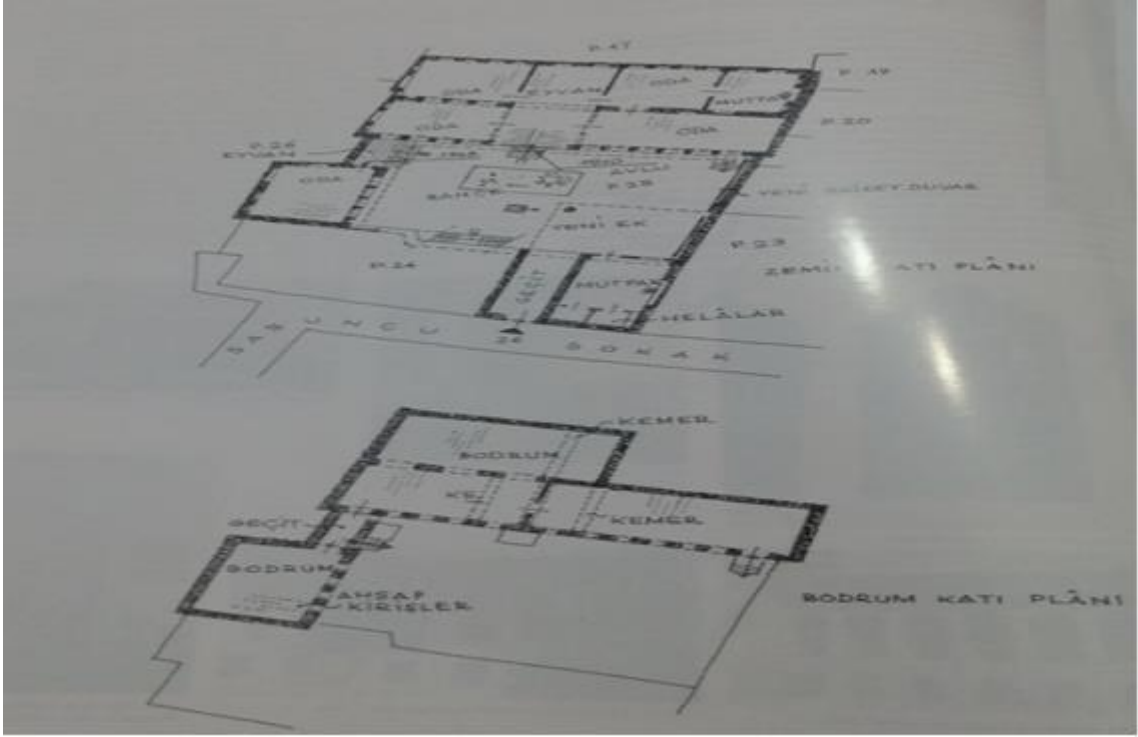
KAYSERİ SAHABİYE MEDRESESİ-ÇİZİM 45

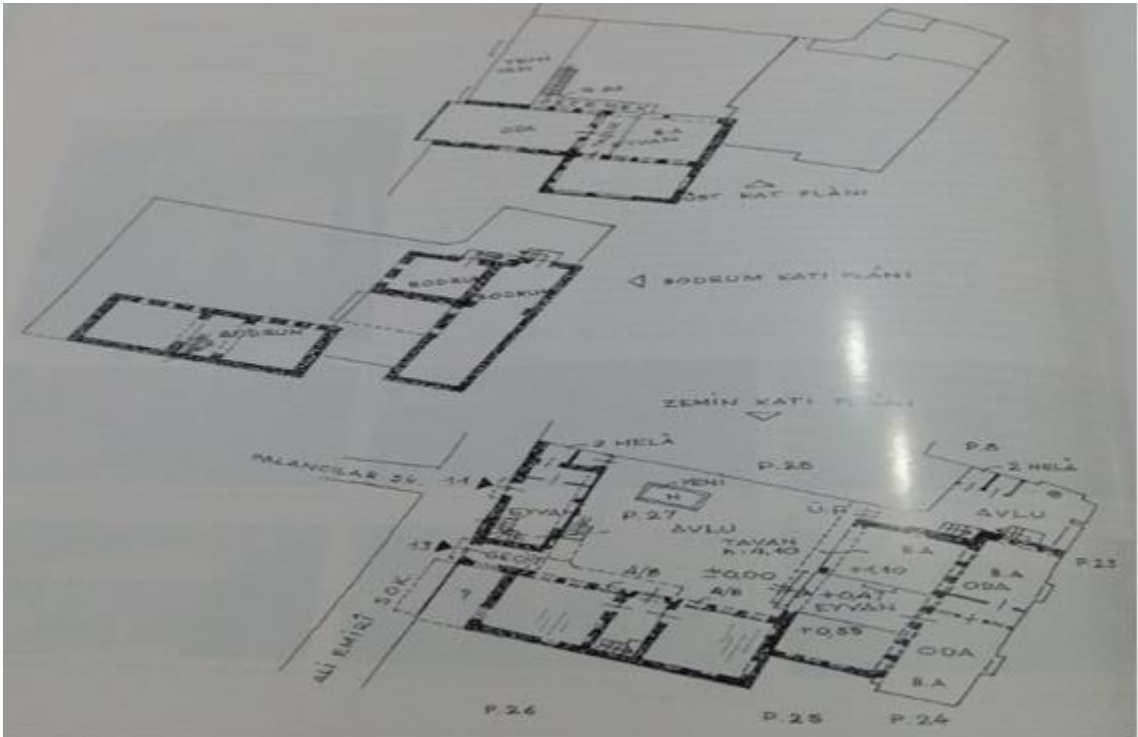
SİVAS CUVEYİNİ DARÜLHADİSİ-ÇİZİM 46

SİVAS SAHİP ATA MEDRESESİ-ÇİZİM 47

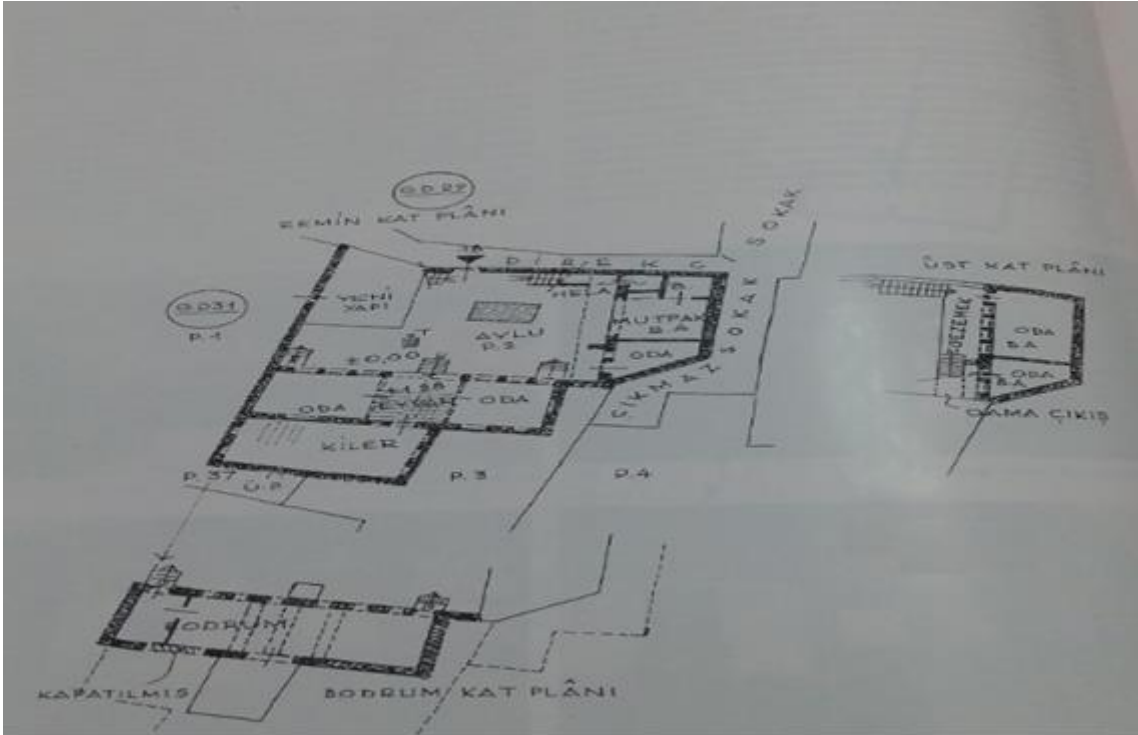
GD 28-ÇİZİM 48

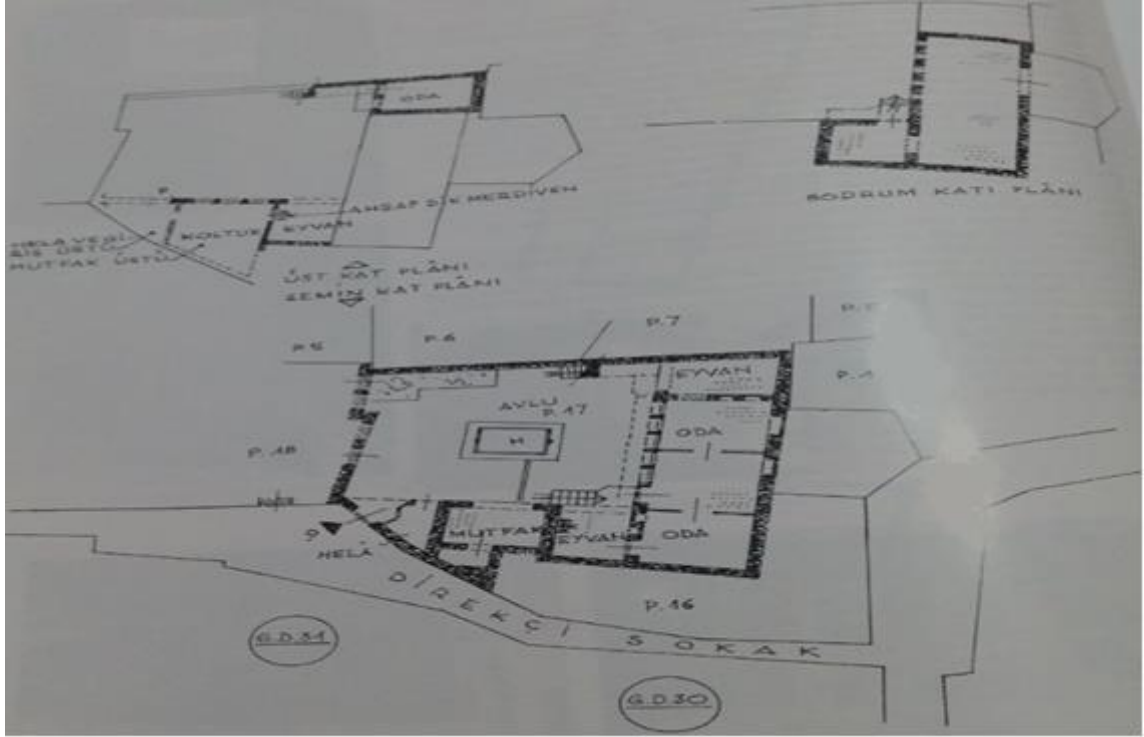
GD 26-ÇİZİM 49

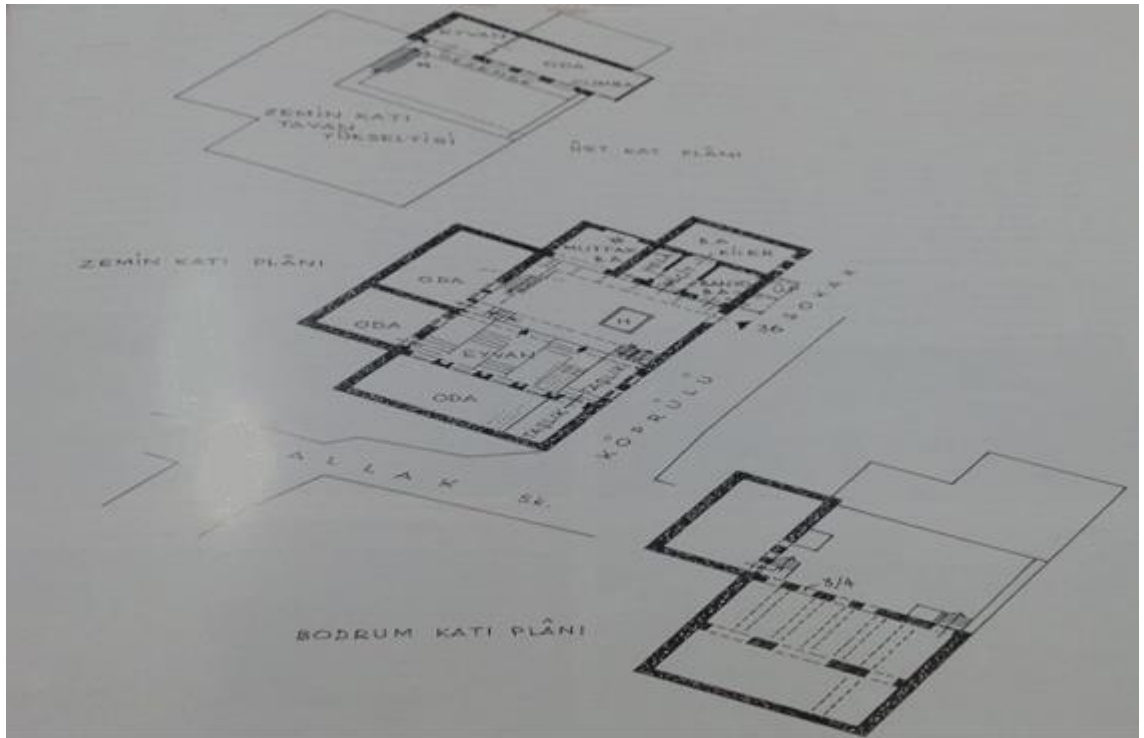
KAYSERİ SÜLEYMAN BEY KÜMBETİ-ÇİZİM 52

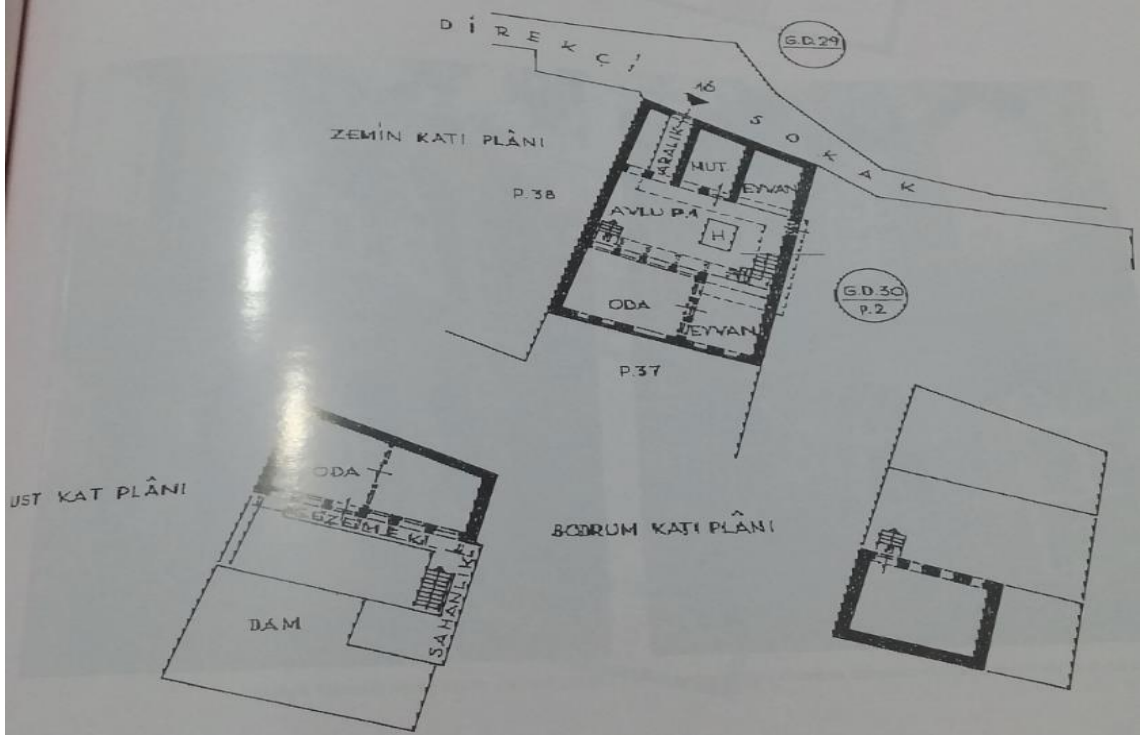
GD 30-ÇİZİM 53

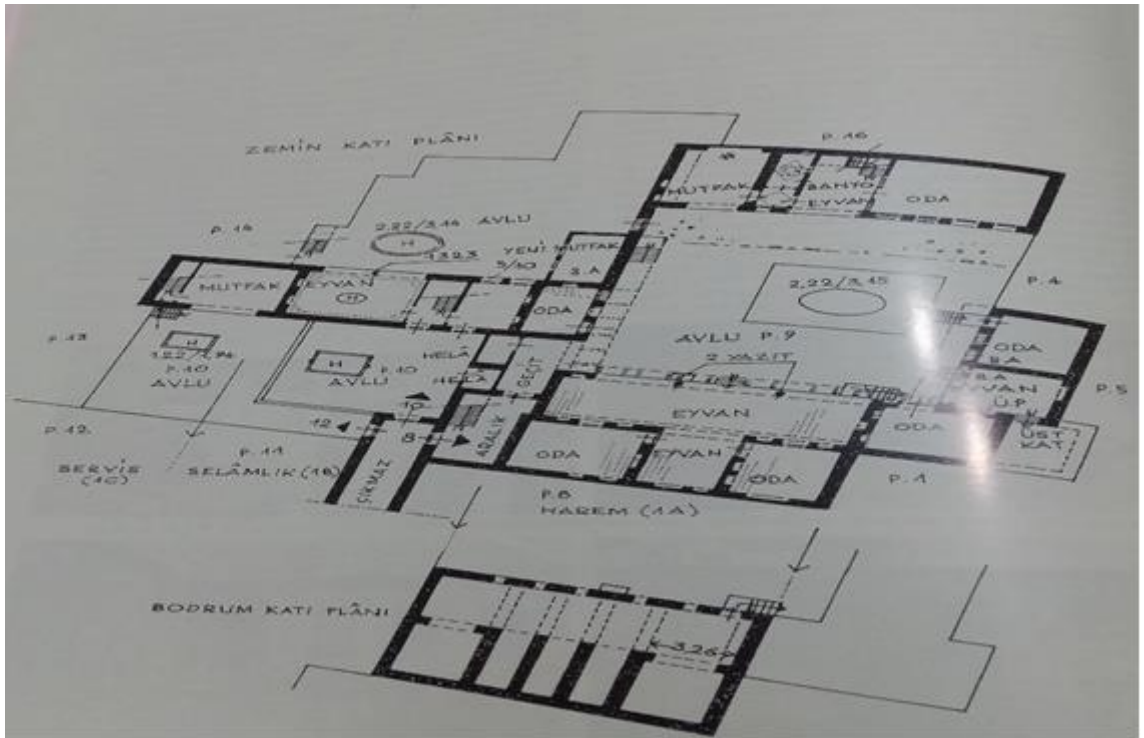
GD 29- ÇİZİM 54

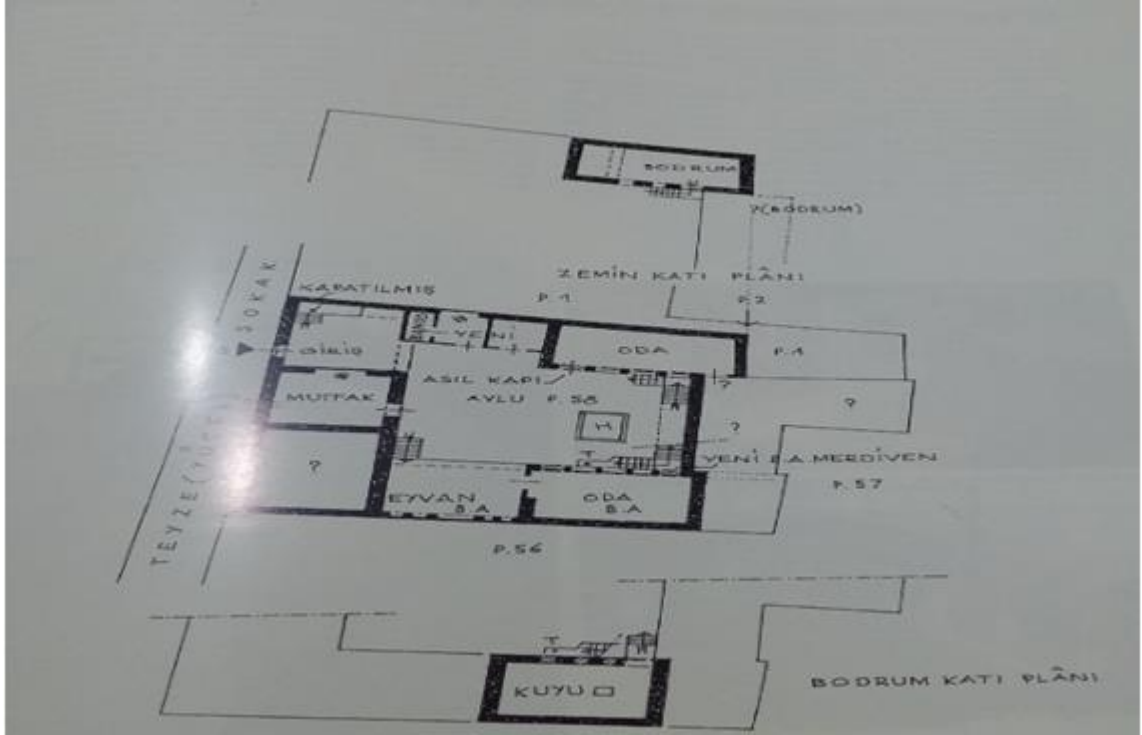
GD 33-ÇİZİM 55

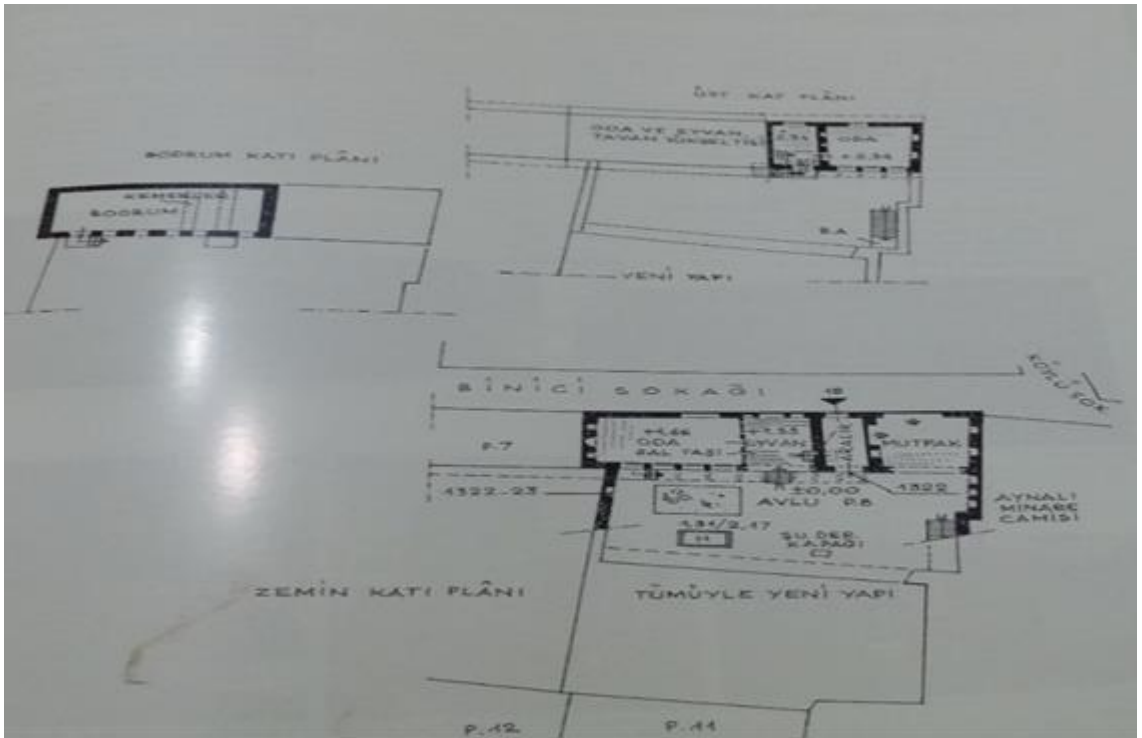
GD 29-ÇİZİM 56

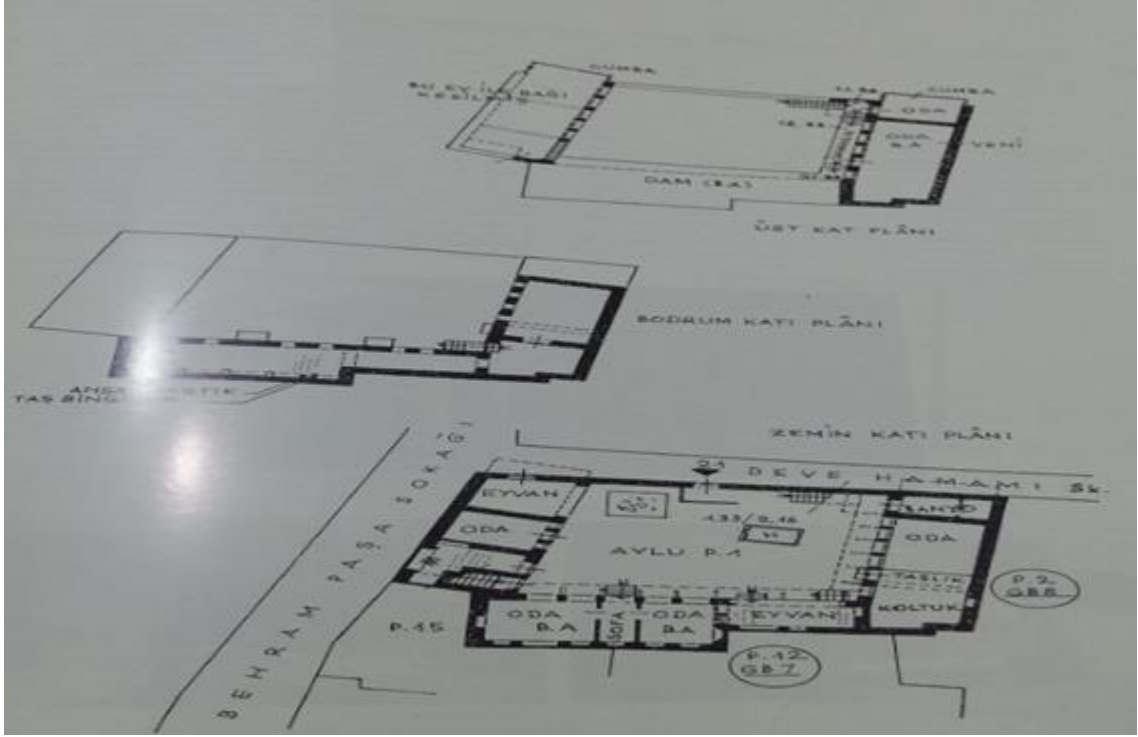
GB 1A,1B,1C- ÇİZİM 57

GB 3-ÇİZİM 60

GB 5-ÇİZİM 61

GB 6-ÇİZİM 62

DIYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF 24

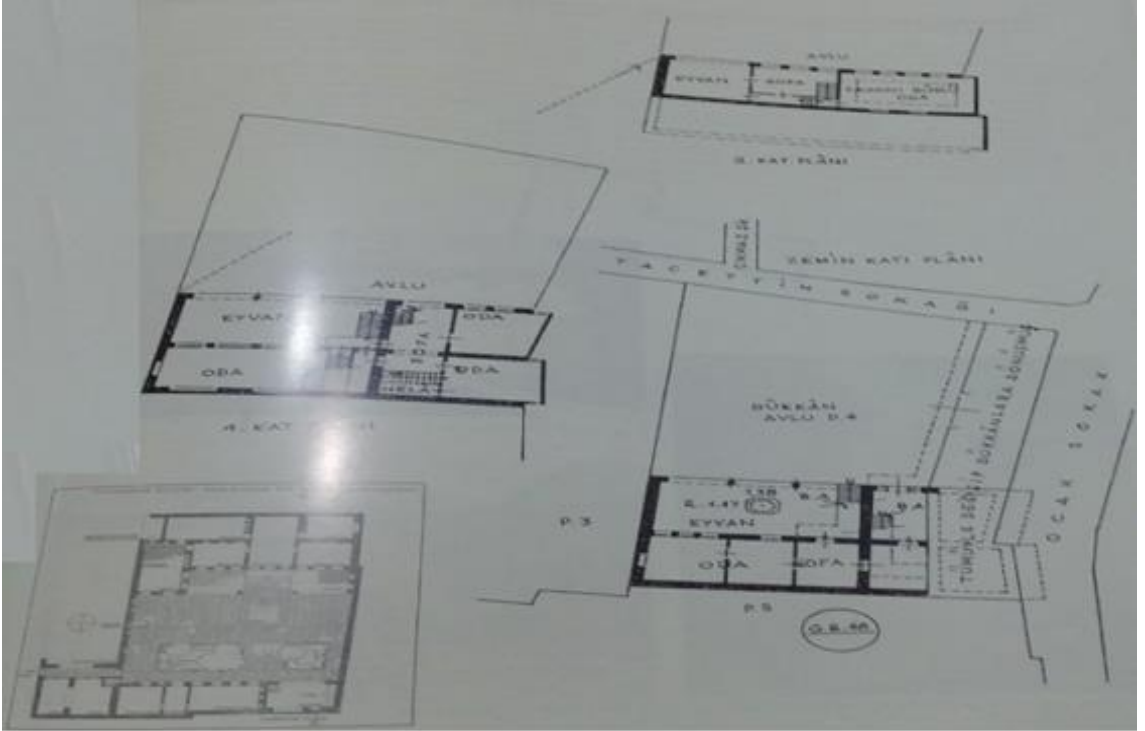
DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF 25

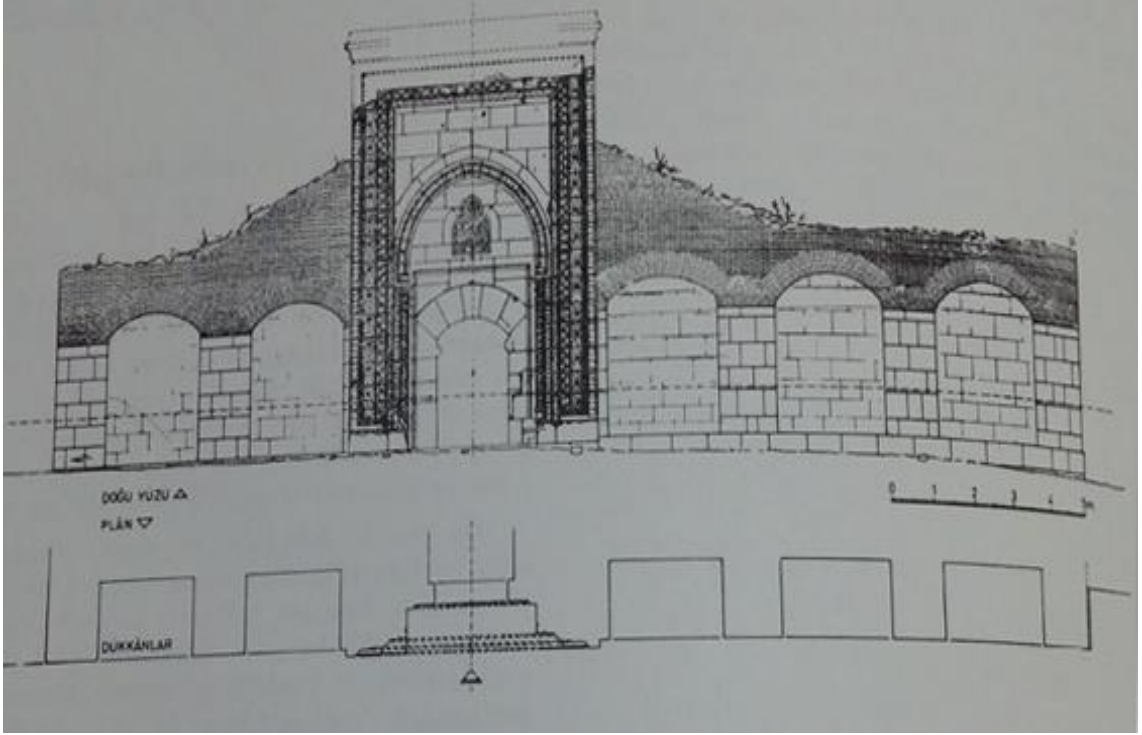
DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF 26

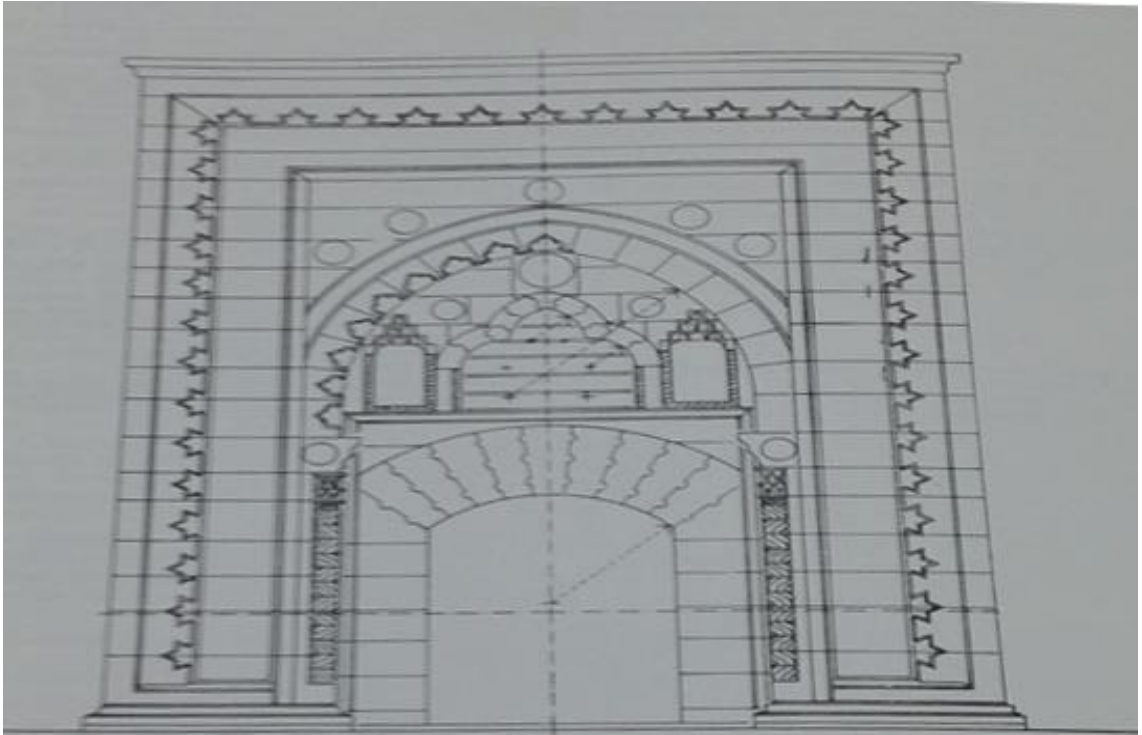
DİYARBAKIR EVLERİ-FOTOĞRAF 27

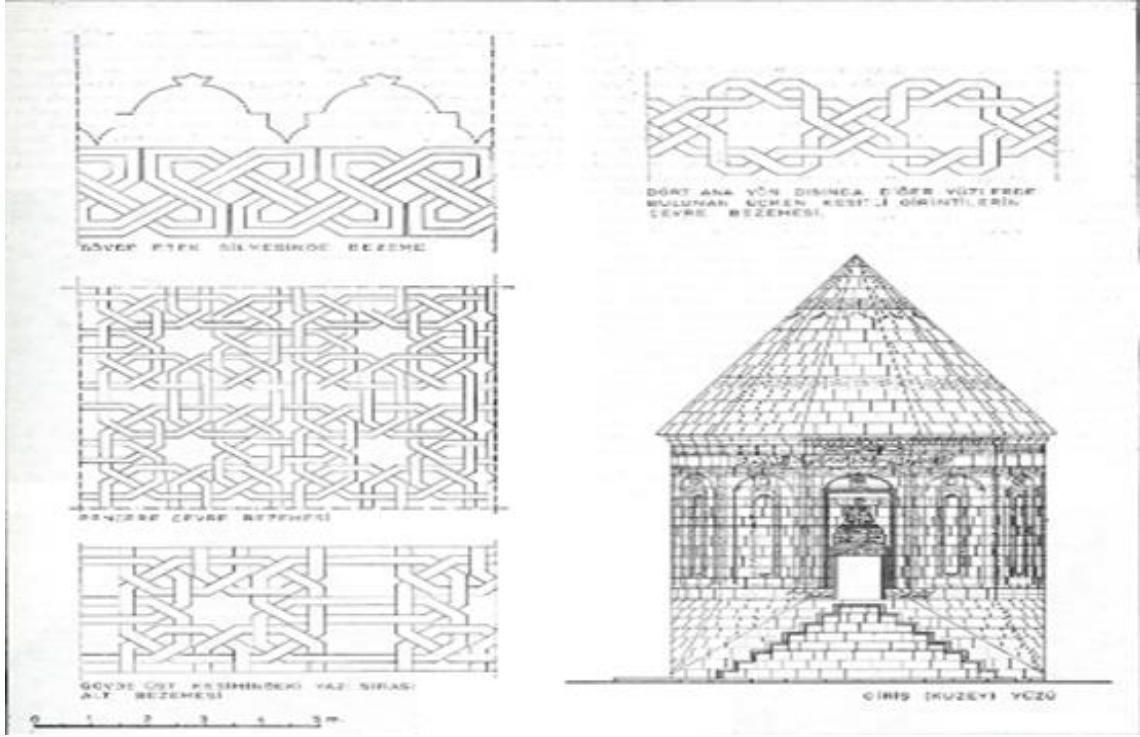
GB 7- ÇİZİM 63

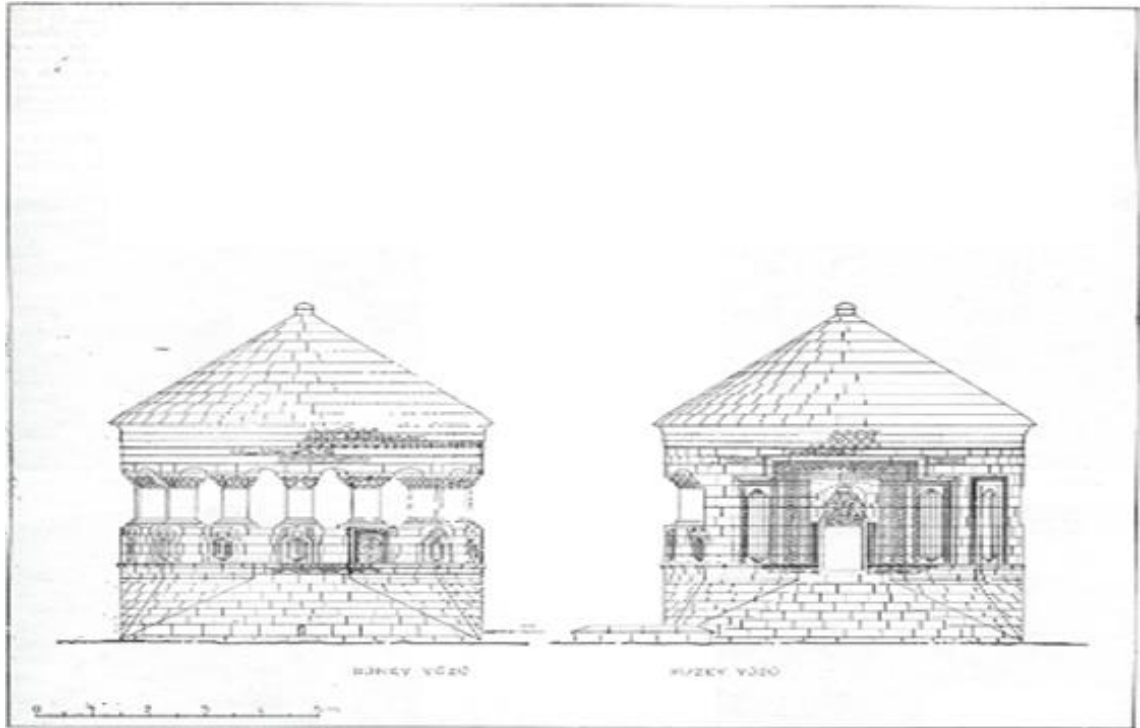
KONYA SAHİP ATA HANİGAHI-ÇİZİM 64

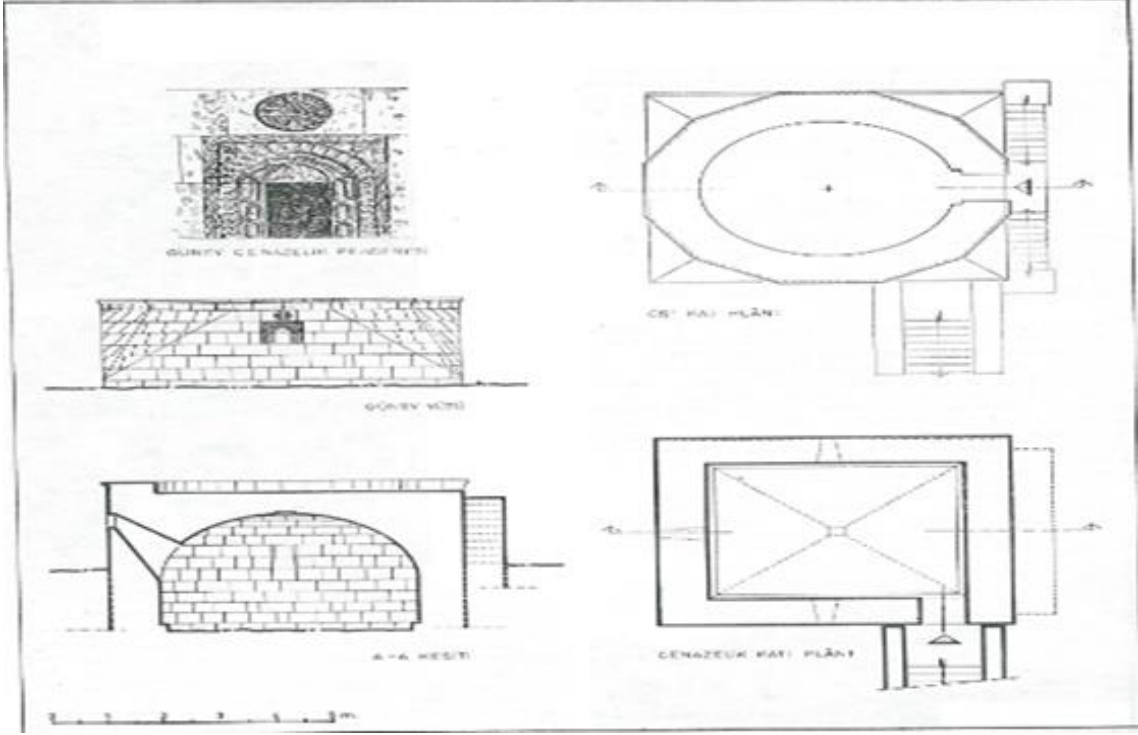
KONYA SIRÇALI MEDRESE TAÇ KAPI-ÇİZİM 65

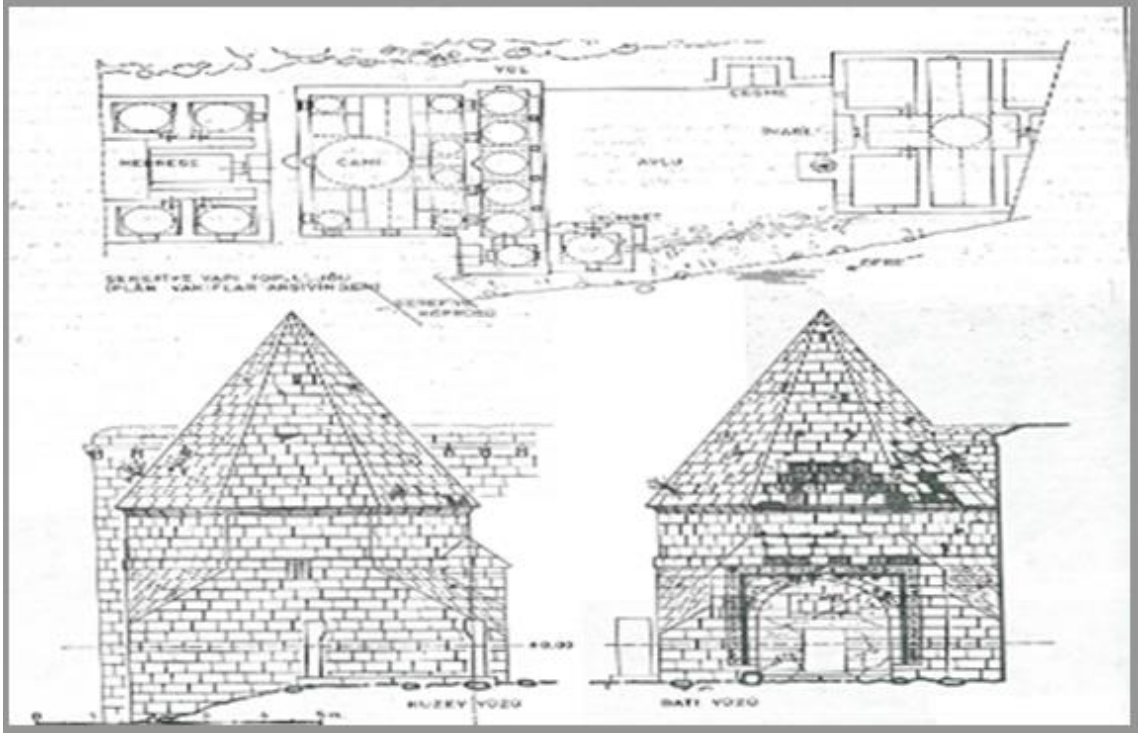
BİTLİS AHLAT ERZEN HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 68

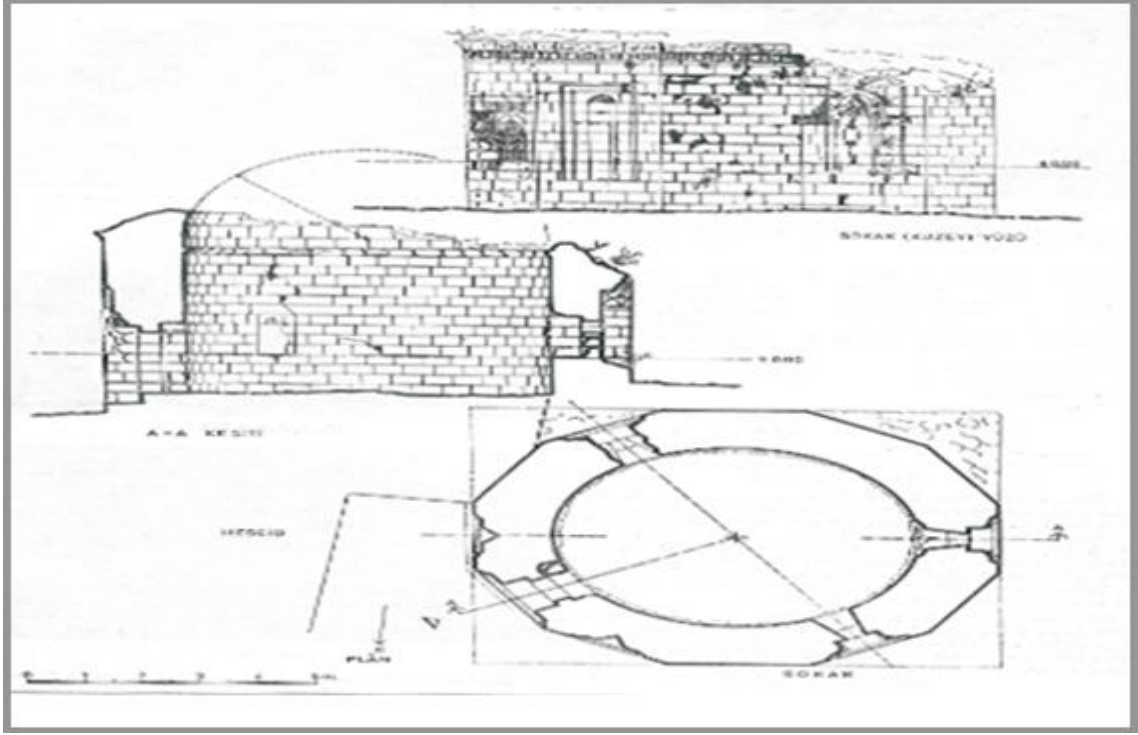
BİTLİS AHLAT EMİR BAYINDIR KÜMBETİ-ÇİZİM 69

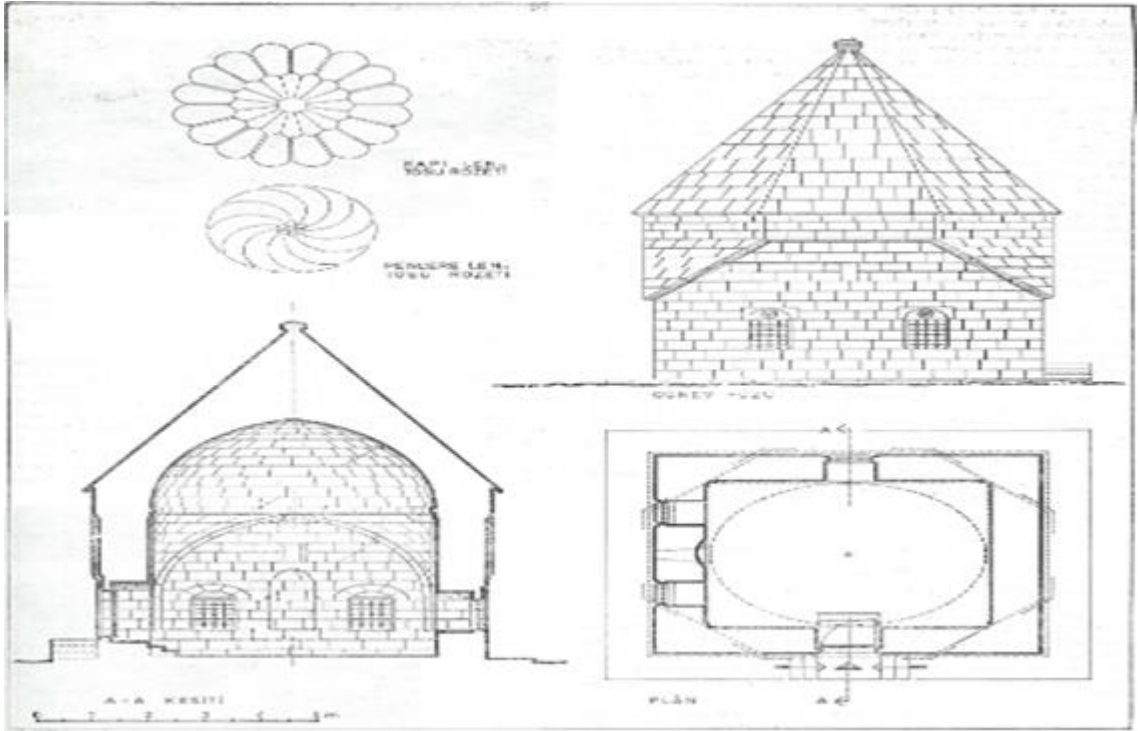
BİTLİS AHLAT HASAN PADİŞAH KUZEYİNEKİ KÜMBET-ÇİZİM 70

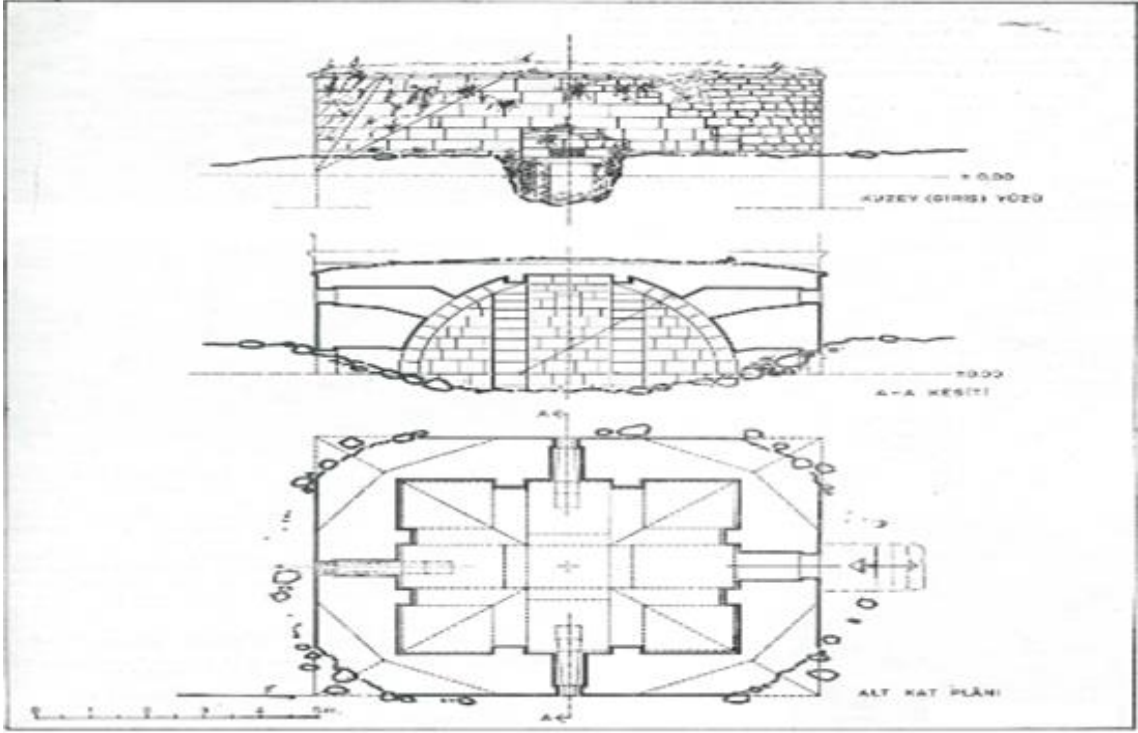
BİTLİS EMİR ŞEMSEDDİN KÜMBETİ-ÇİZİM 71

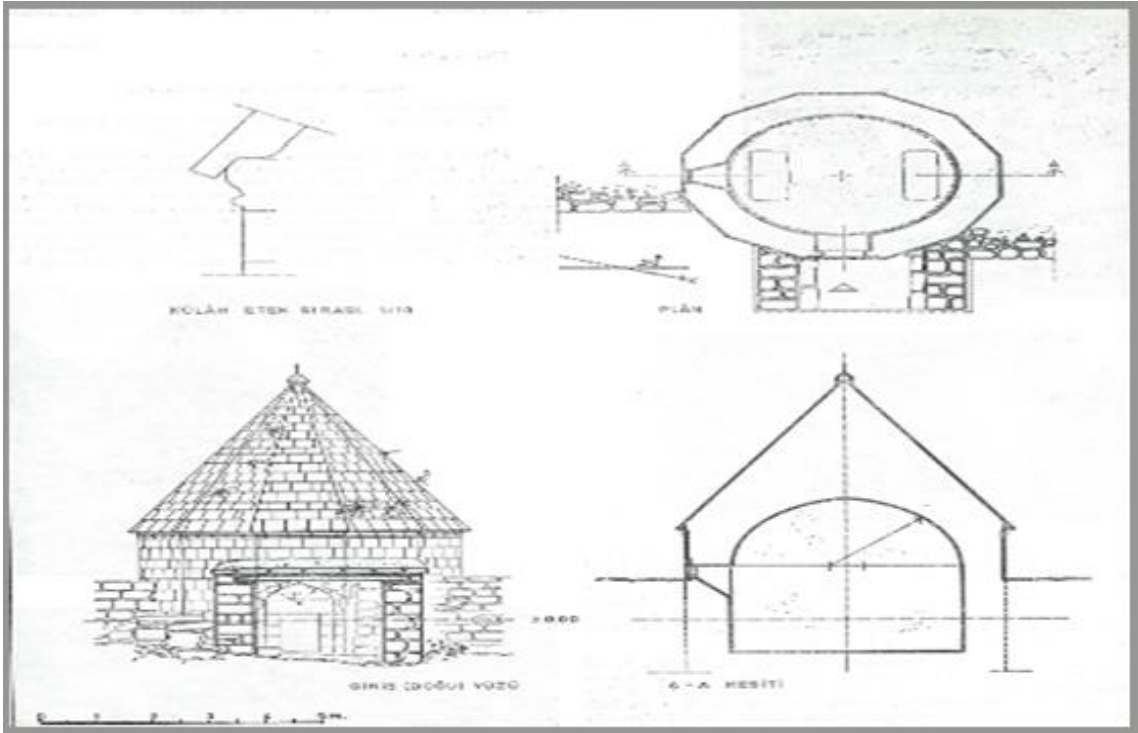
BİTLİS MEMİ DEDE MESCİDİNE BİTİŞİK KÜMBET-ÇİZİM 72

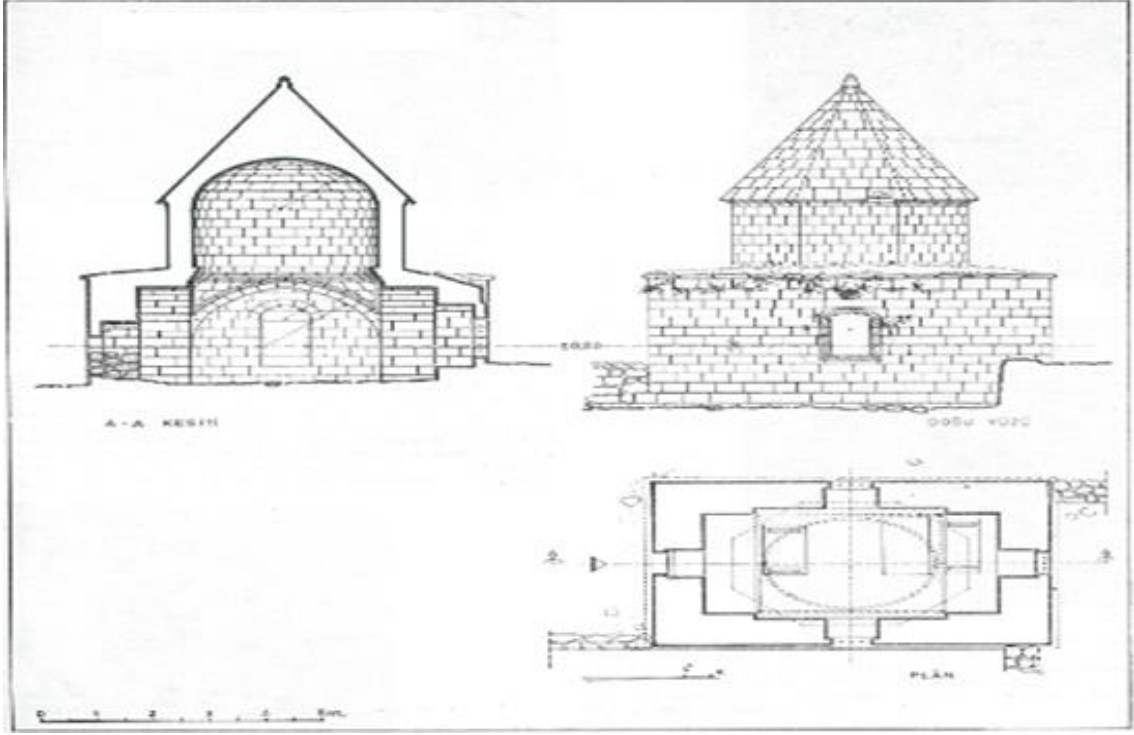
BİTLİS- AHLAT ANONİM KÜMBET-ÇİZİM 73

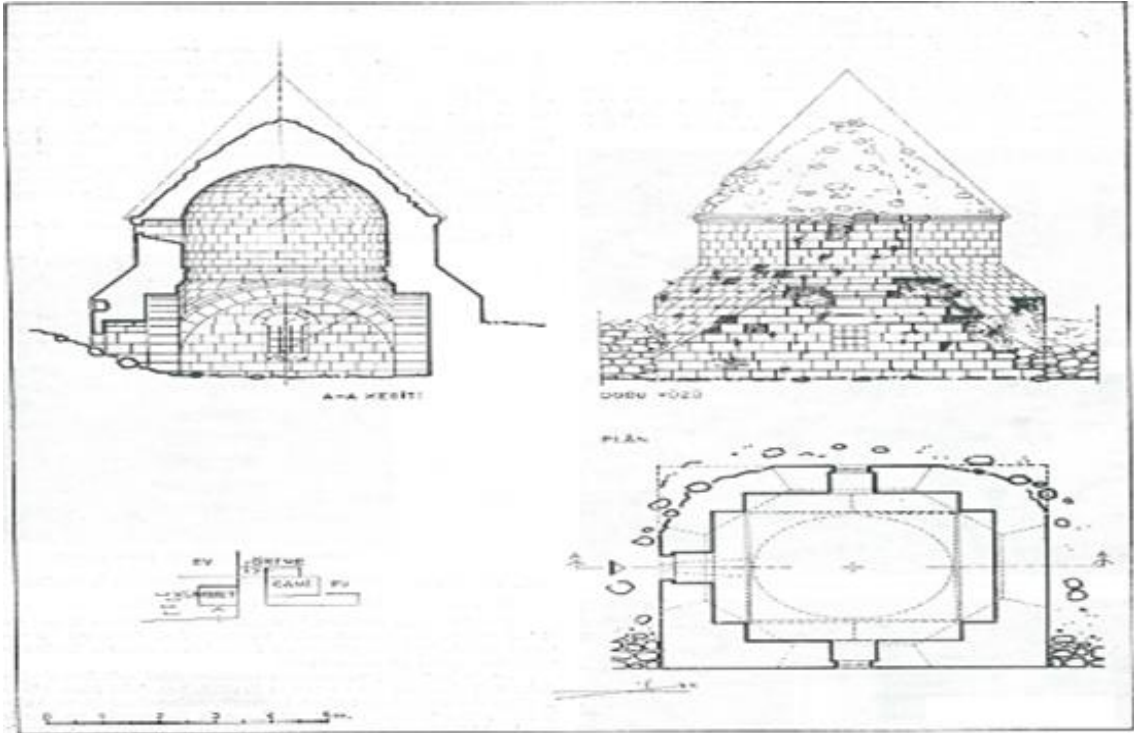
BİTLİS ZİYAEDDİN HAN KÜMBETİ-ÇİZİM 74

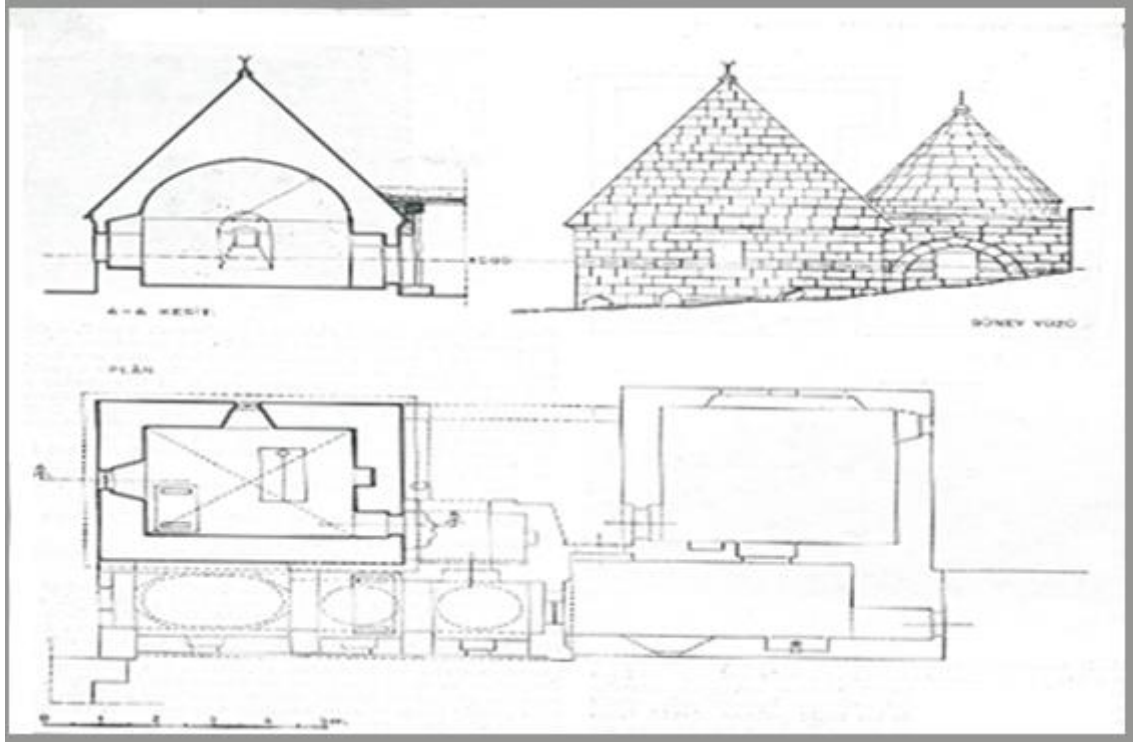
BİTLİS ŞEYH TAHİR GURCİ KÜMBETİ-ÇİZİM 75

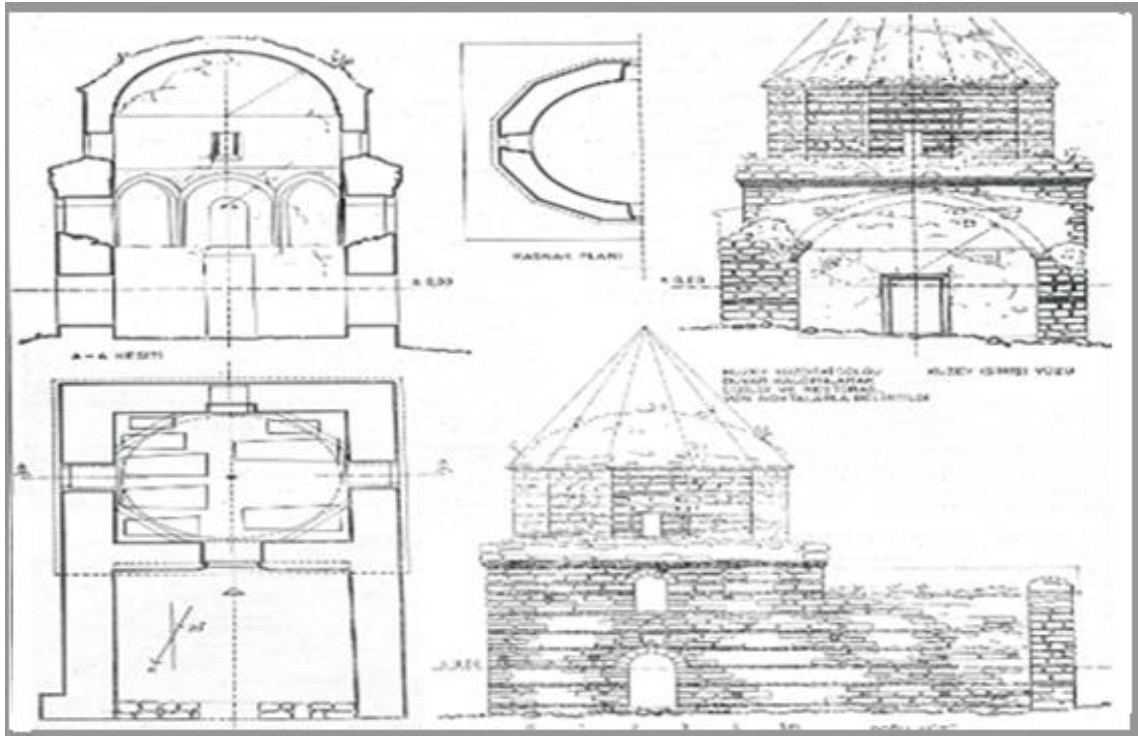
BİTLİS NUHİYE KÜMBETİ-ÇİZİM 76

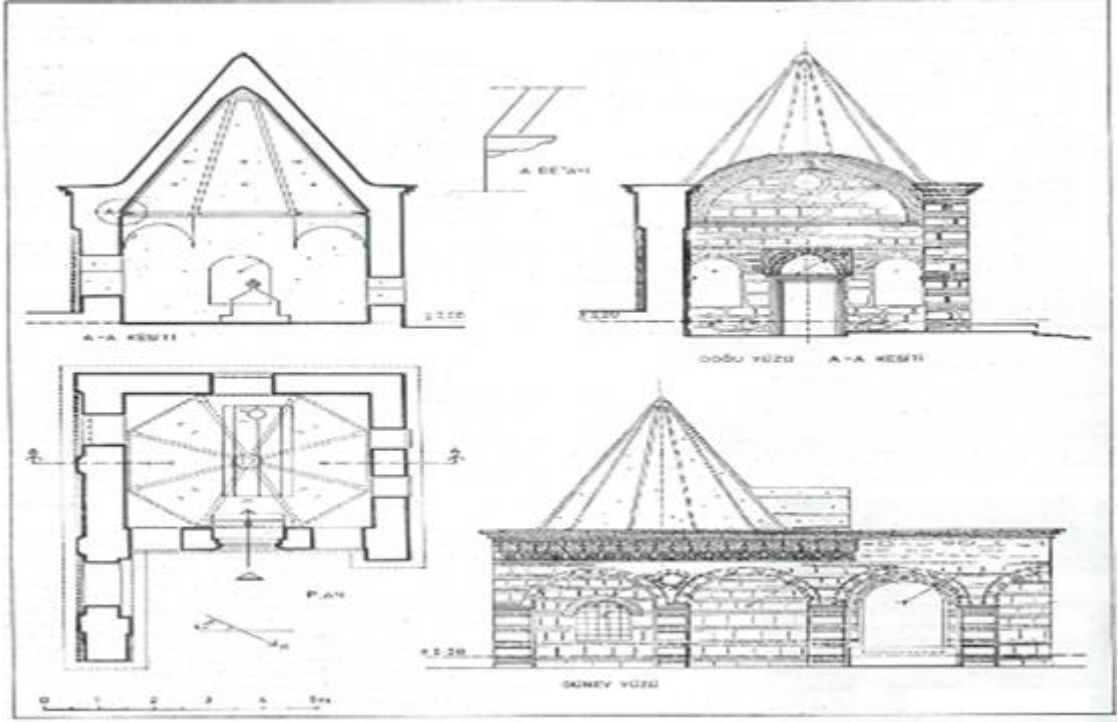
BİTLİS İBRAHİM HOCA (MOLLA) KÜMBETİ-ÇİZİM 77

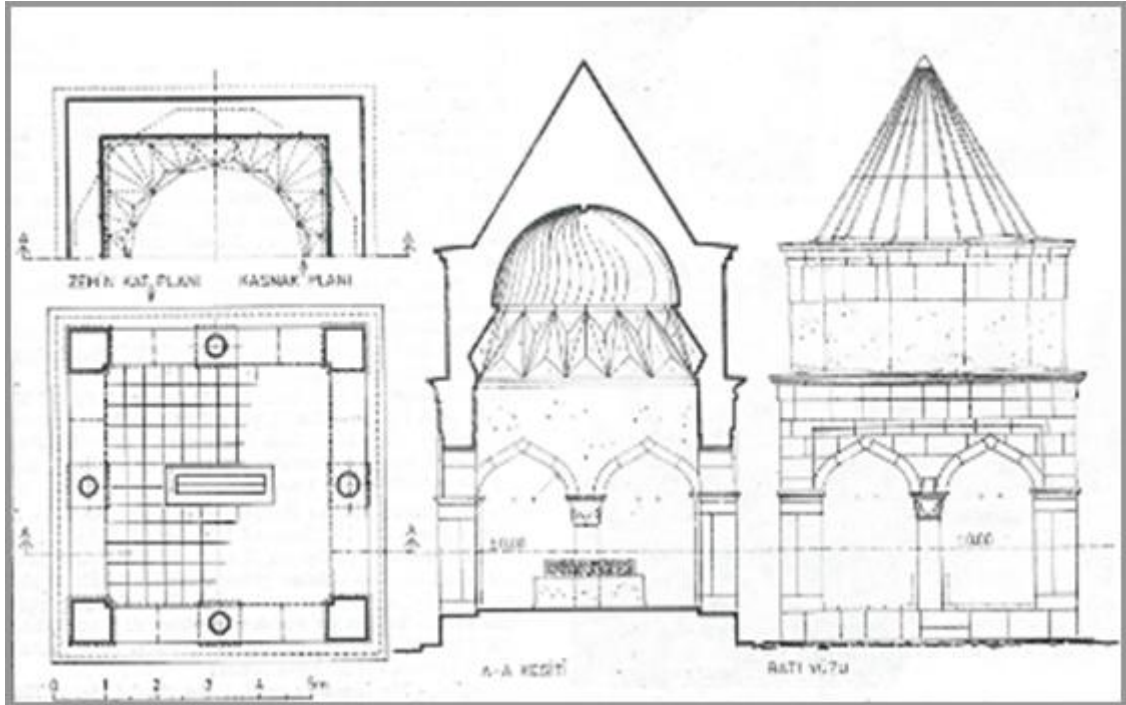
BİTLİS HOCA HASAN ZAVİYE VE KÜMBETİ-ÇİZİM 78

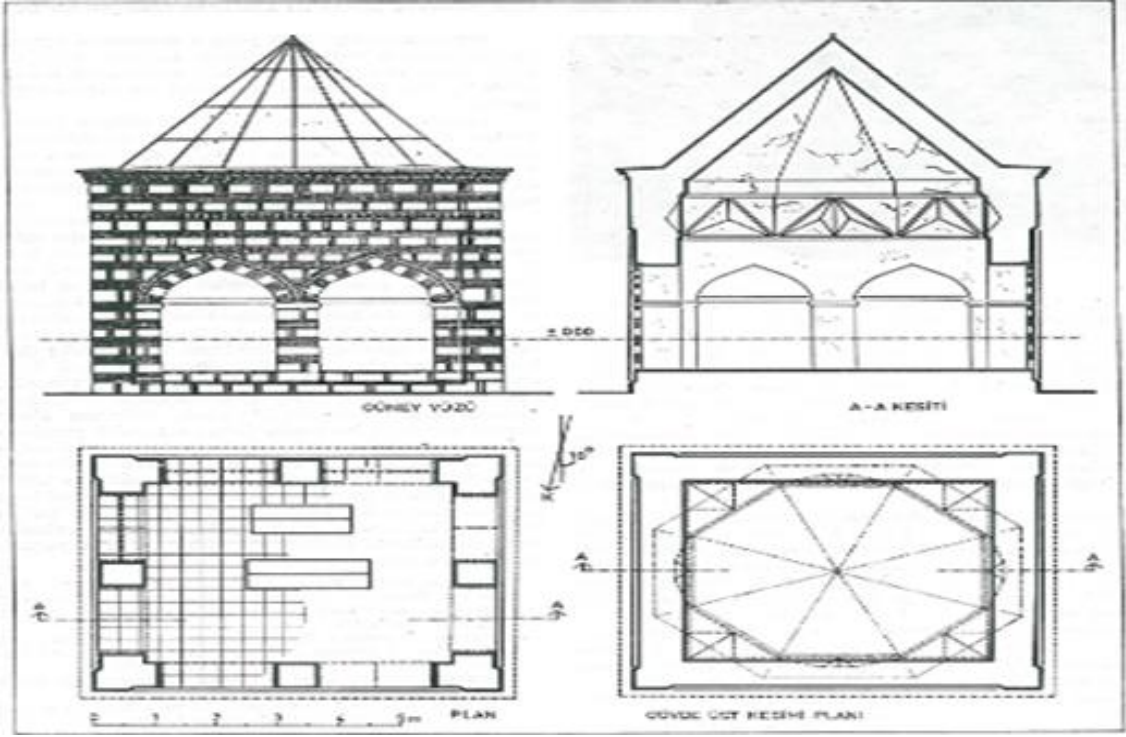
BURSA İZNIK KIRKKIZLAR KÜMBETİ-ÇİZİM 79

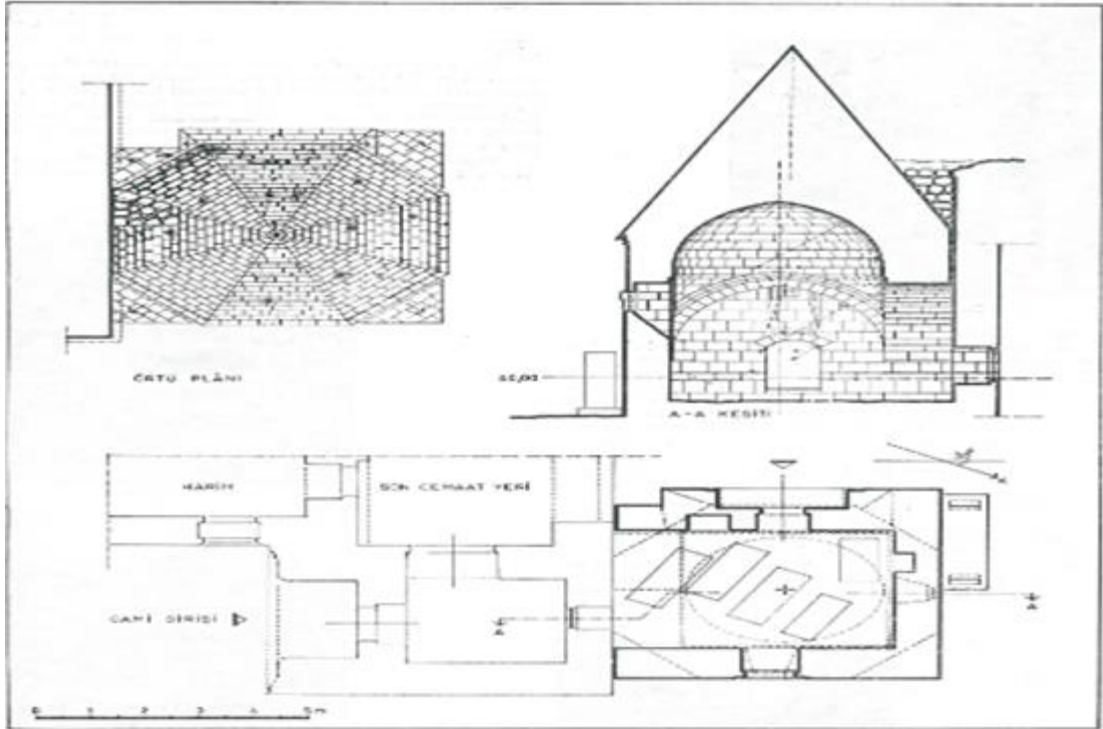
BURSA LALA ŞAHİN PAŞA KÜMBETİ-ÇİZİM 80

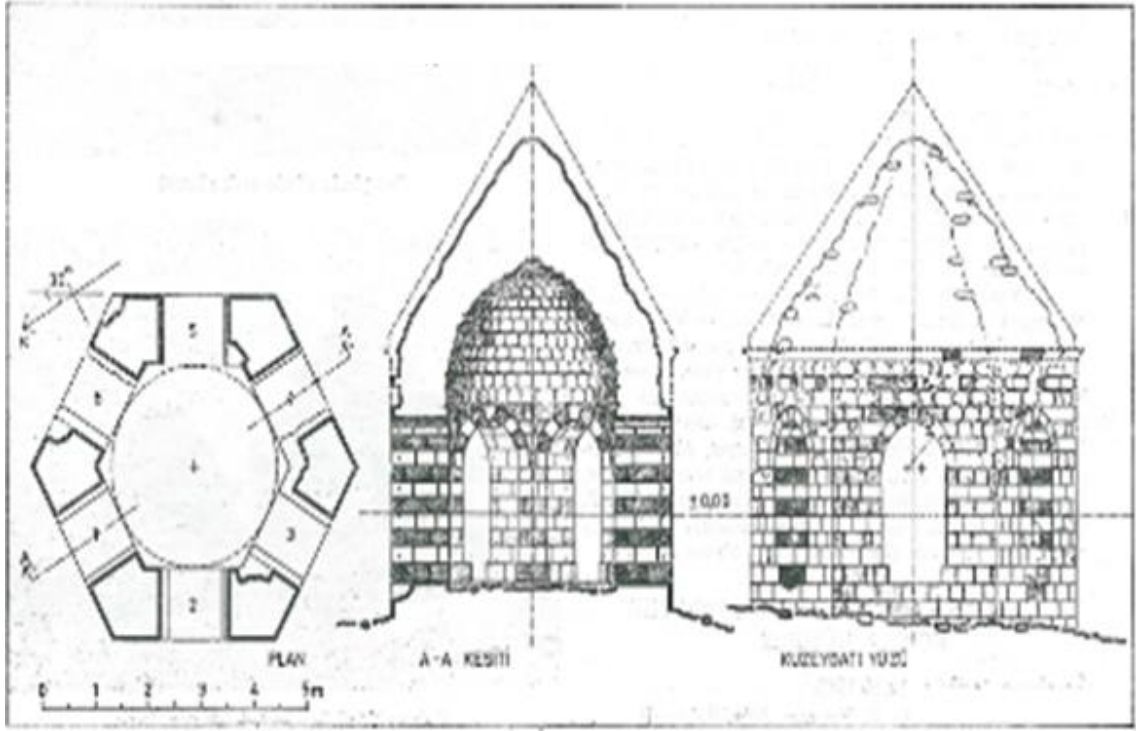
BURSA DEVLET HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 81

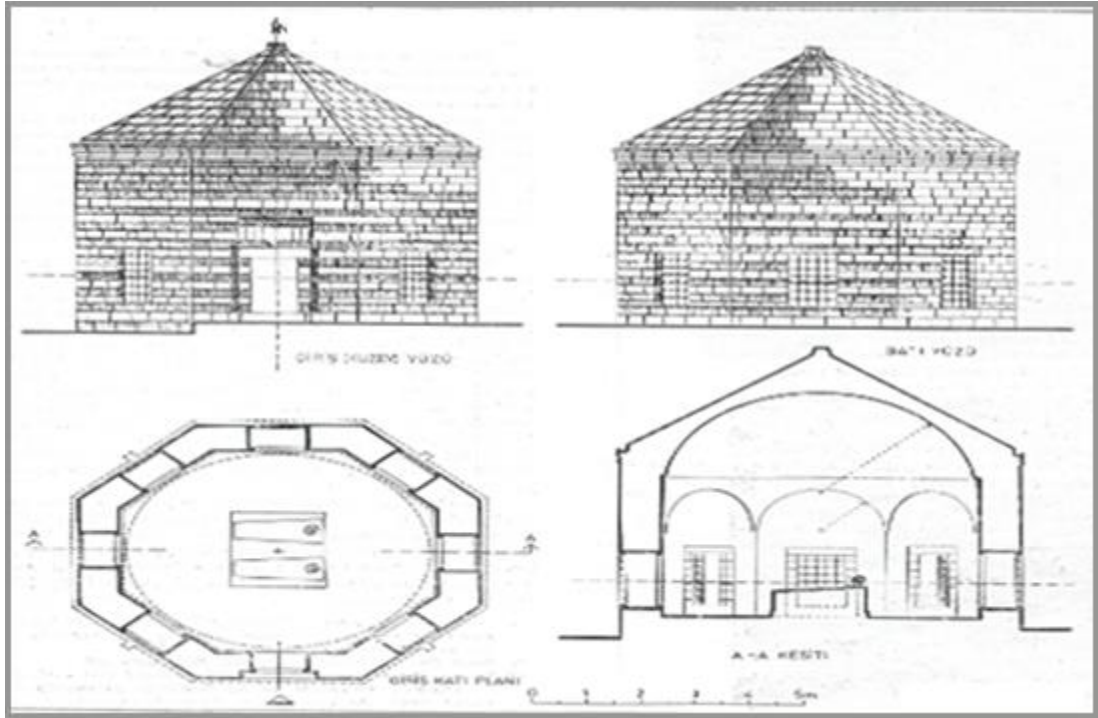
BURSA SARAYLILAR KÜMBETİ-ÇİZİM 82

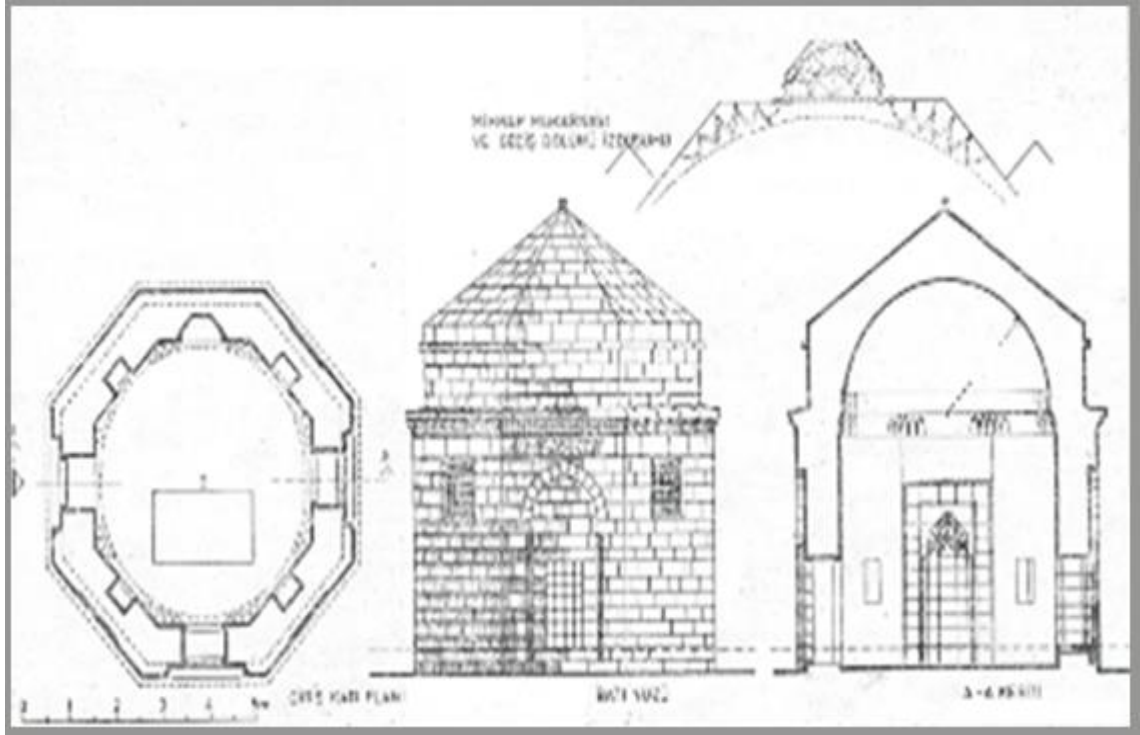
BİTLİS ŞEMSEDDİN KÜMBETİ-ÇİZİM 83

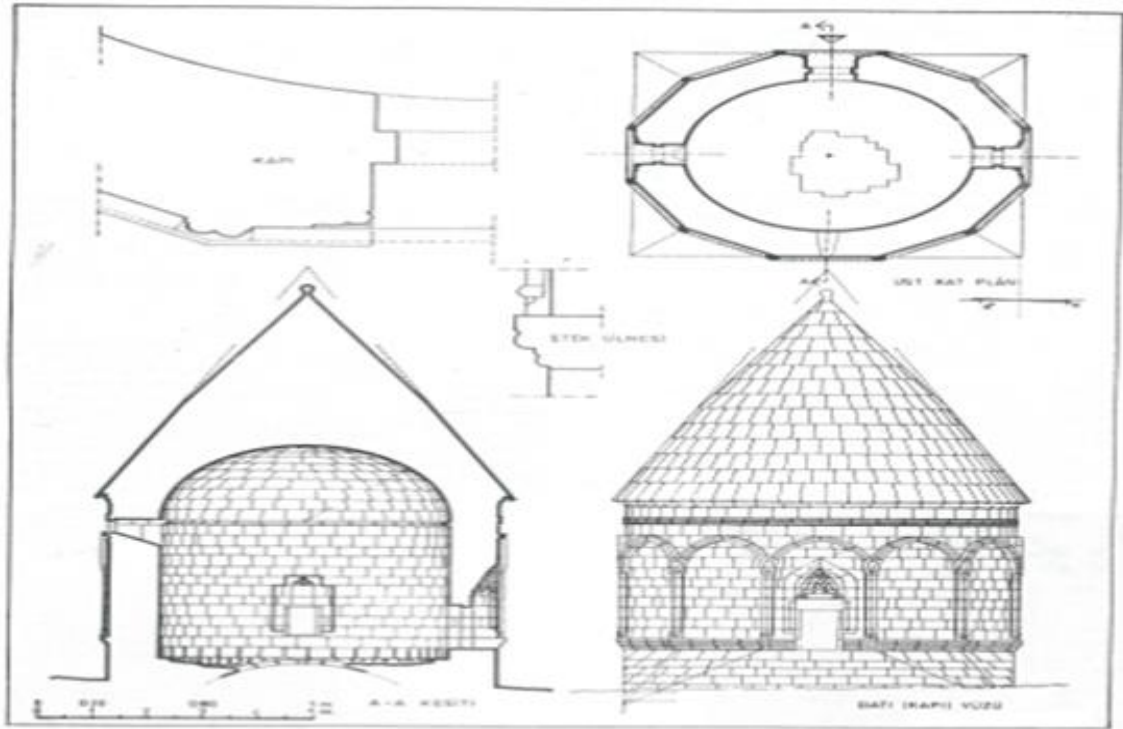
DİYARBAKIR EĞİL KALKAN KÖYÜ KÜMBETİ-ÇİZİM 84

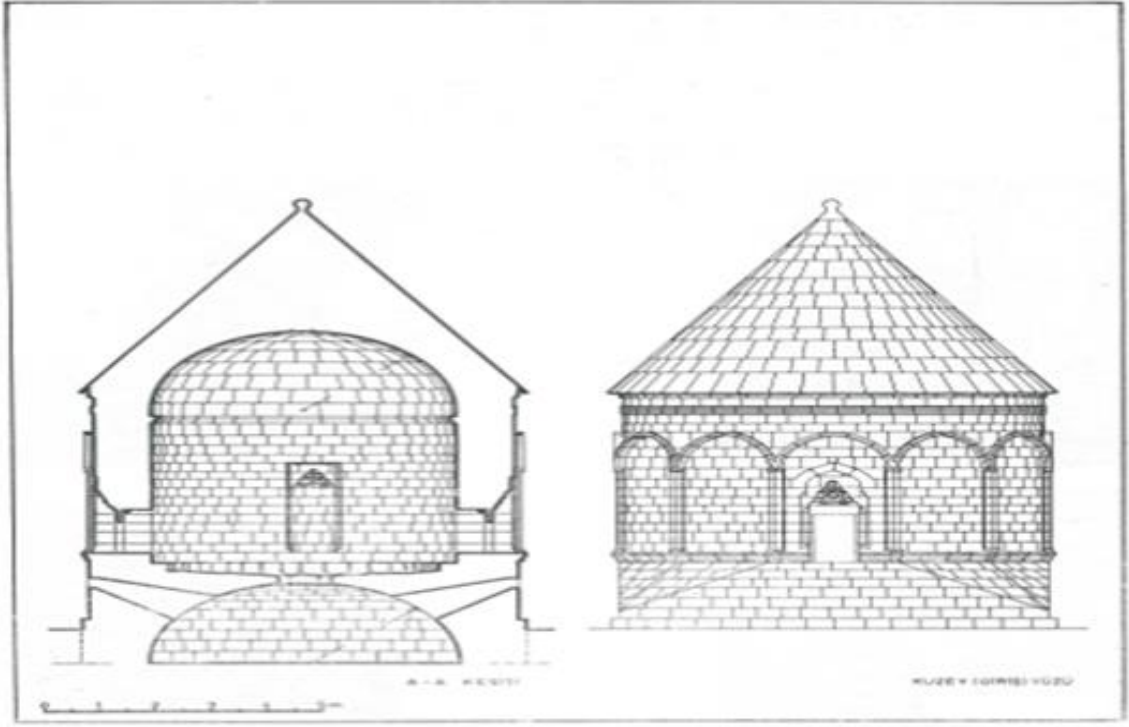
DİYARBAKIR ZİNCİRKİRAN KÜMBETİ-ÇİZİM 85

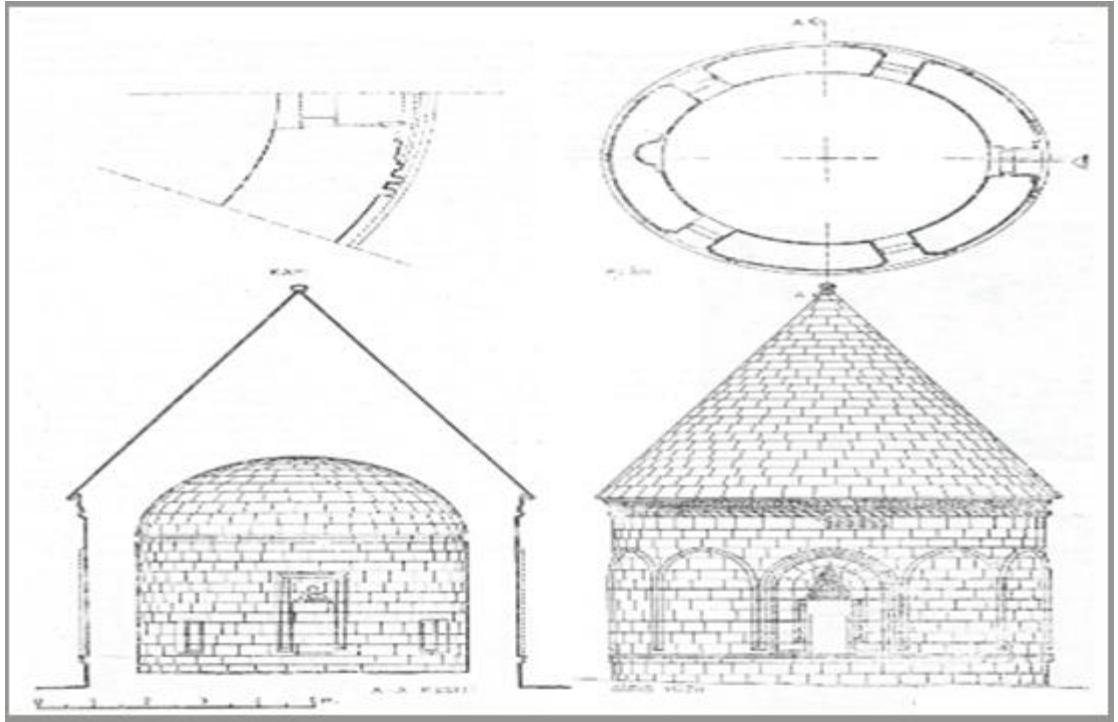
DİYARBAKIR SARI SALTUK GÜLŞENİ KÜMBETİ-ÇİZİM 86

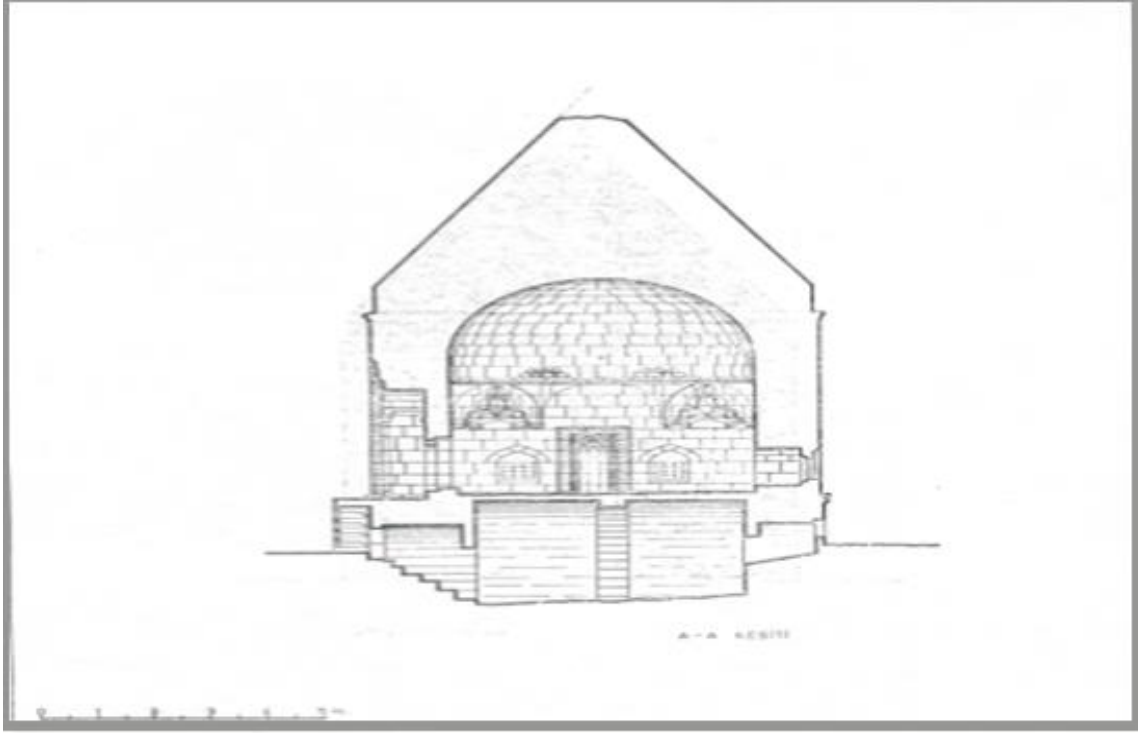
ERZURUM ÜÇ KÜMBETLERDEN ONİKİGEN KÜMBET-ÇİZİM 87

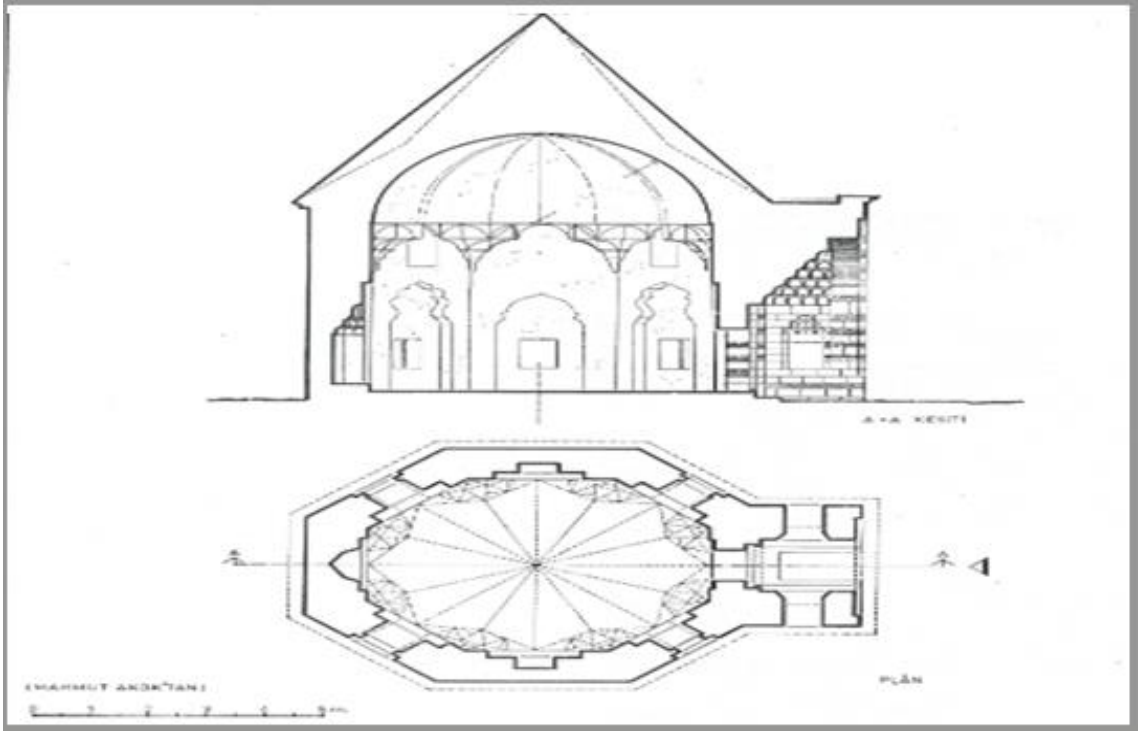
ERZURUM GÜMÜŞLÜ KÜMBET-ÇİZİM 88

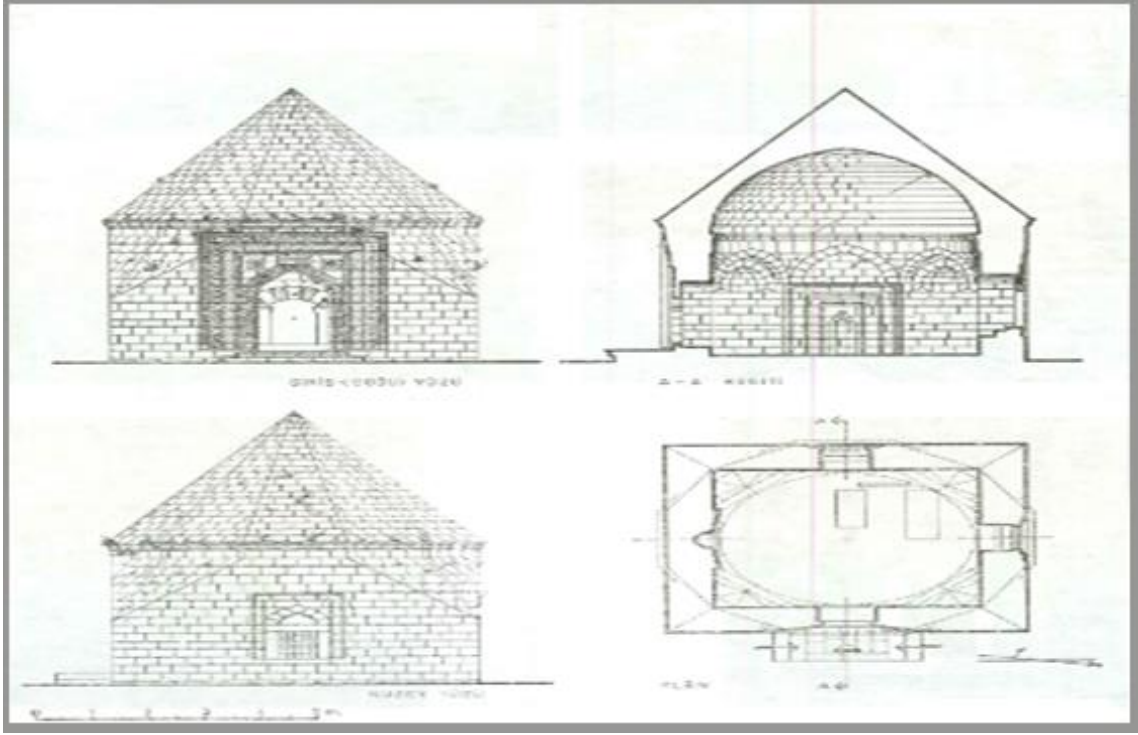
ERZURUM ÜÇ KÜMBETLERDEN SİLİNDİRİK KÜMBET-ÇİZİM 89

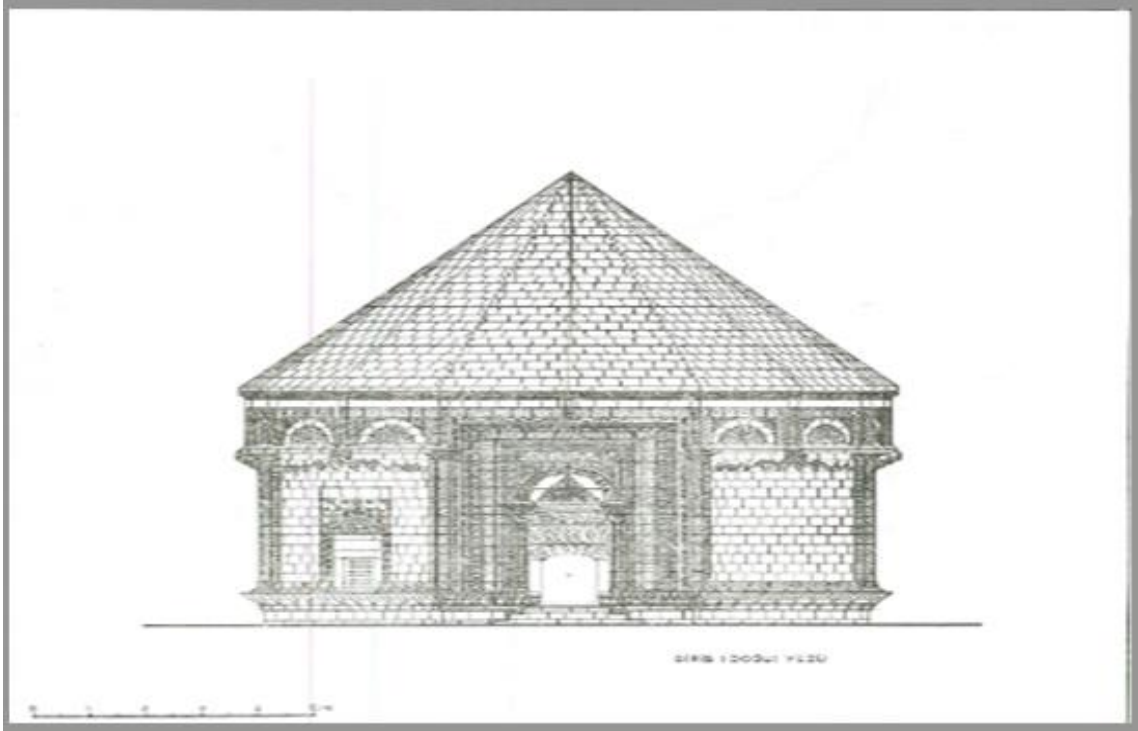
ESKİŞEHİR- SİVRİHİSAR ALEMŞAH KÜMBETİ-ÇİZİM 90

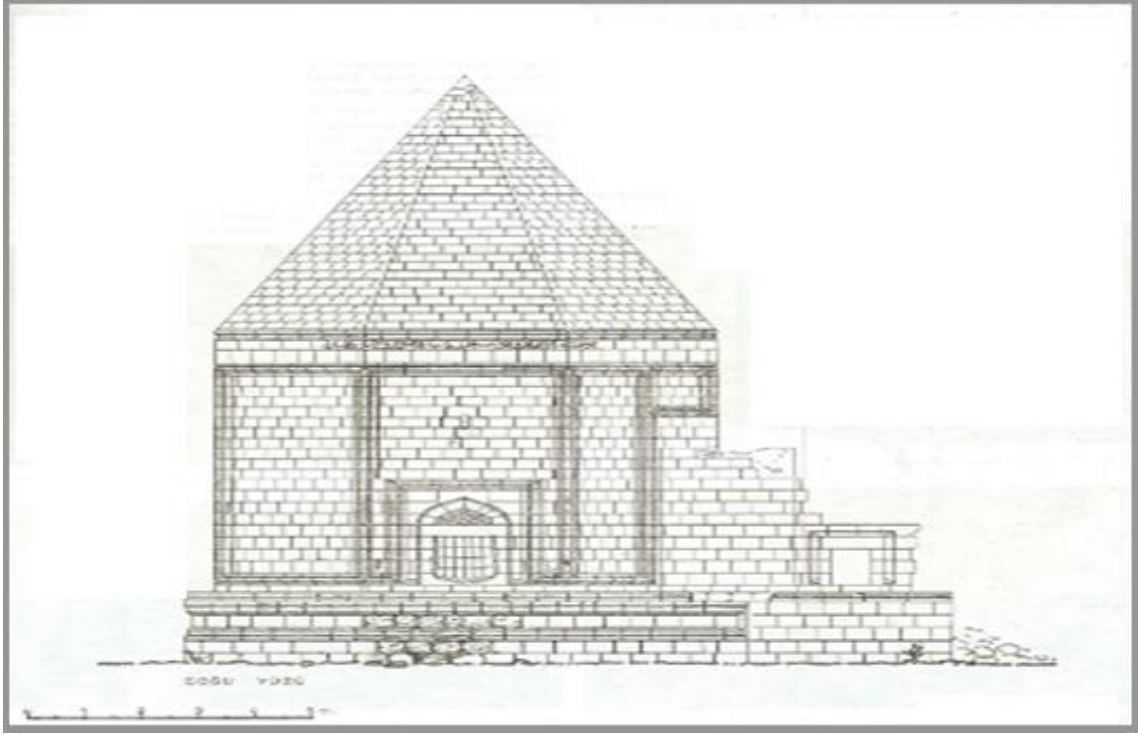
İZMİR-SELÇUK İSA KÜMBETİ-ÇİZİM 91

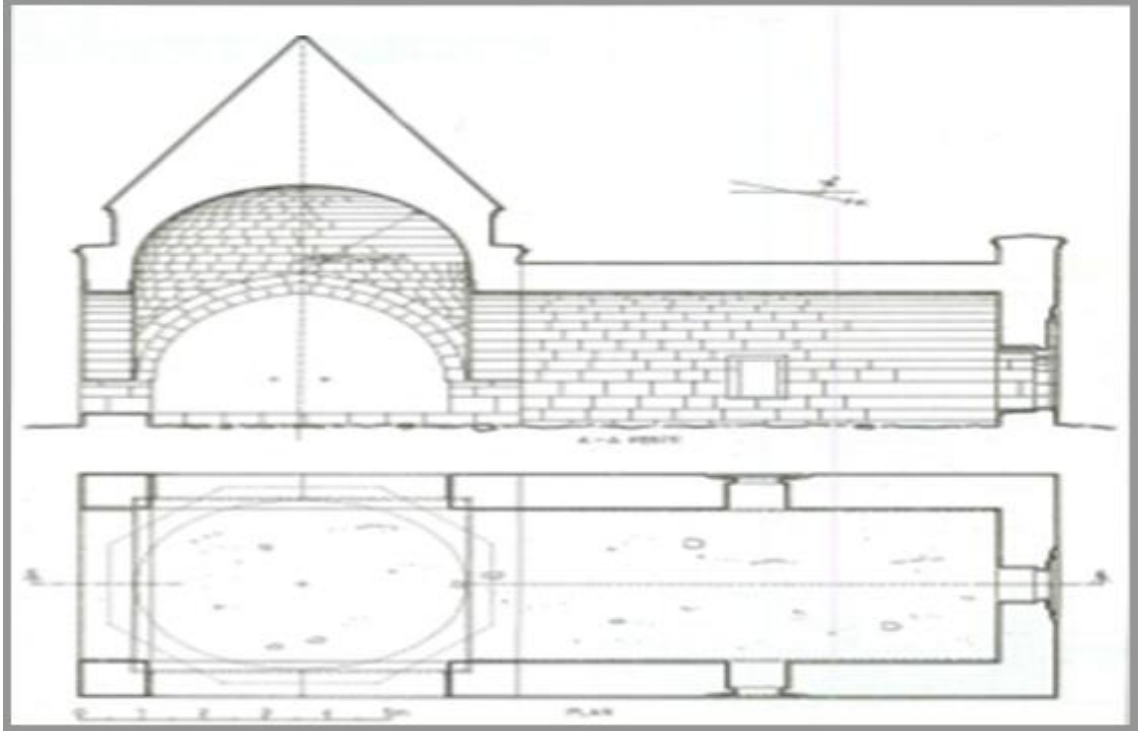
NİĞDE GÜNDOĞDU KÜMBETİ-ÇİZİM 92

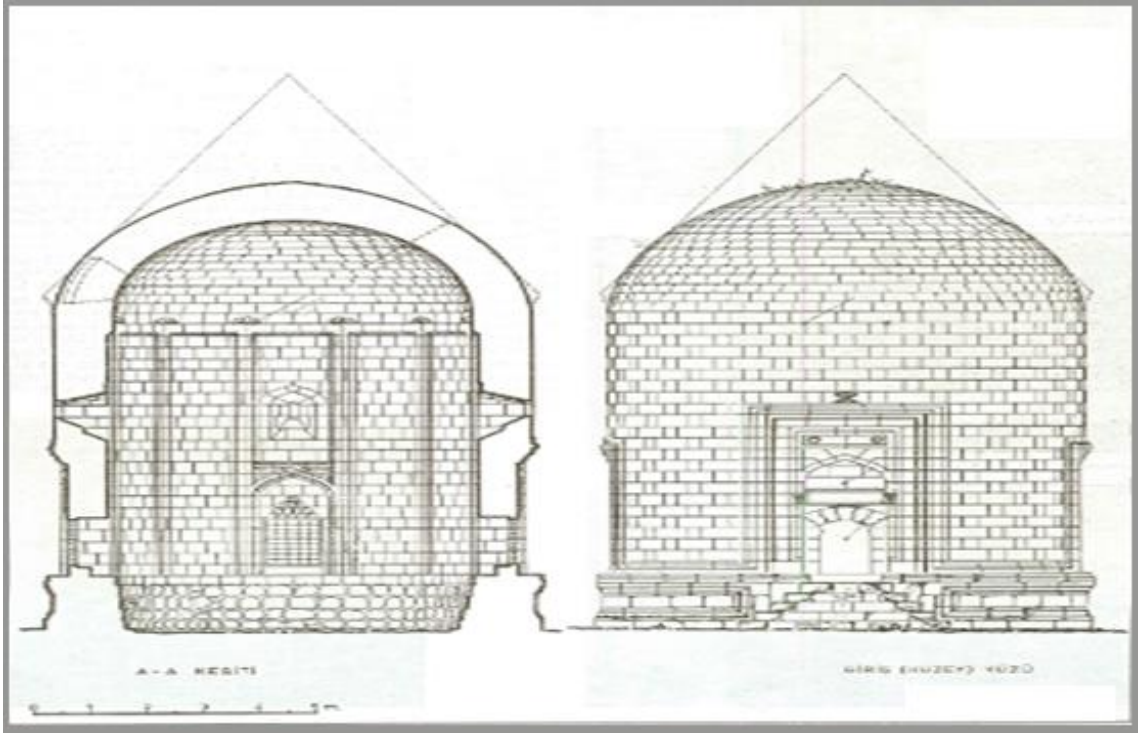
NİĞDE HÜDAVENT HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 93

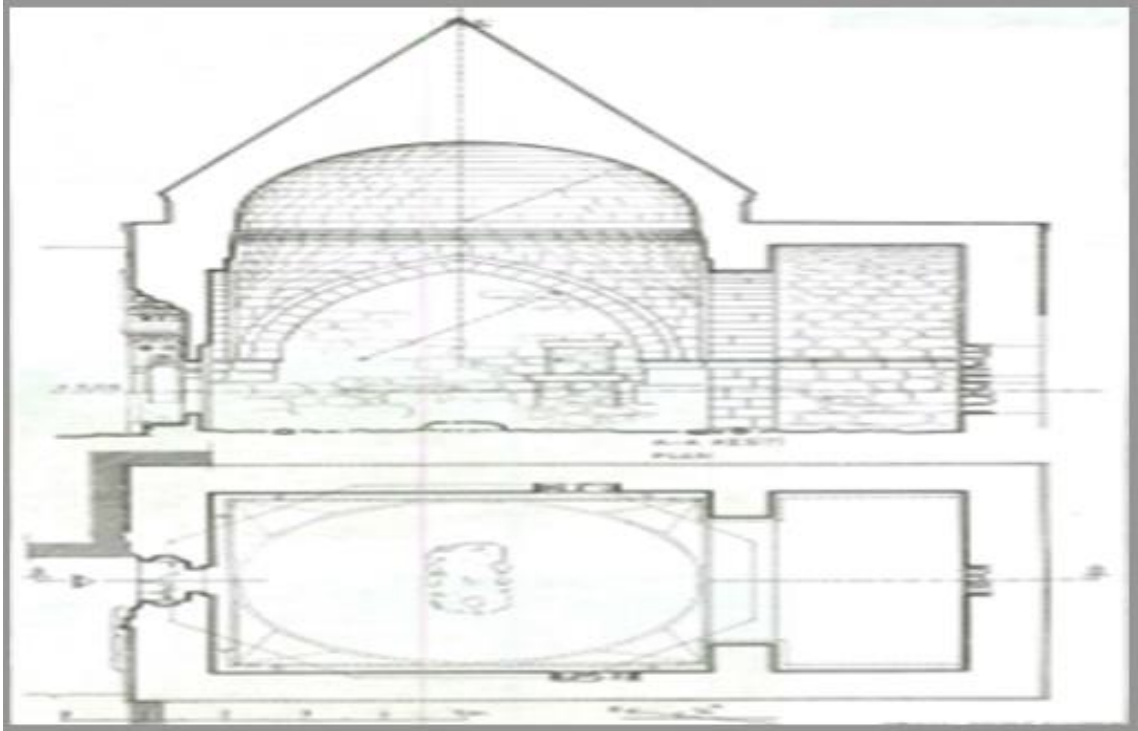
KAYSERİ ALİ CAFER KÜMBETİ-ÇİZİM 96

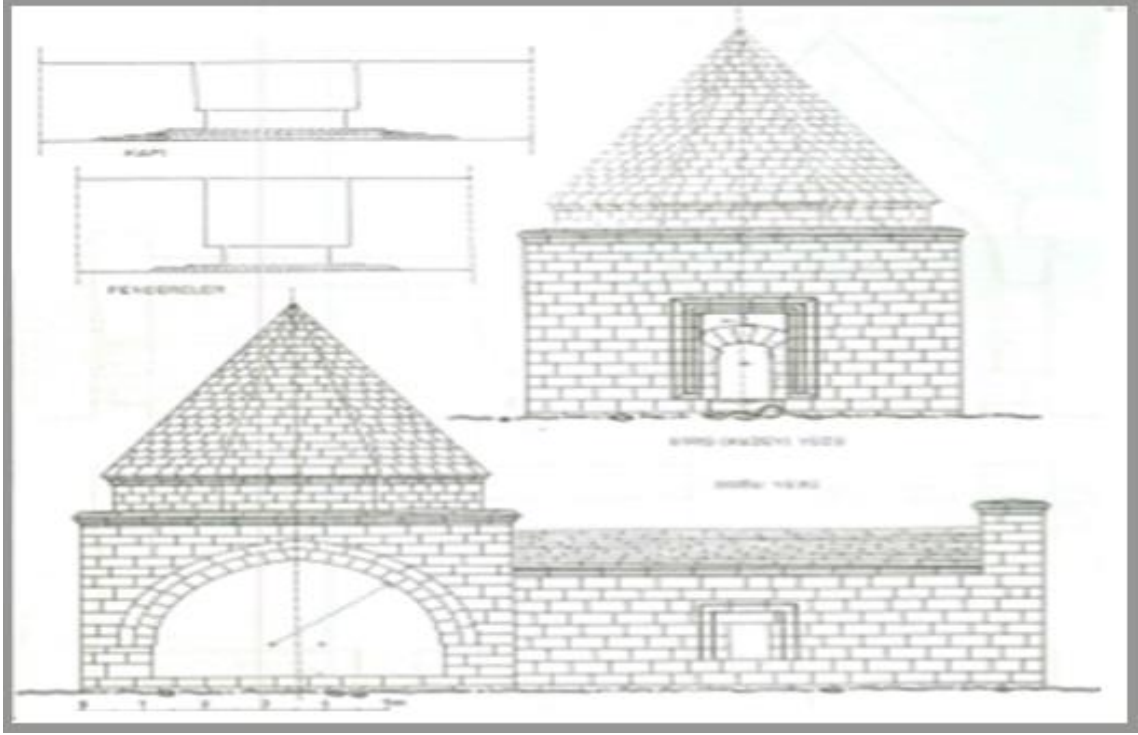
KAYSERİ DÖRT AYAKLI KÜMBET-ÇİZİM 97

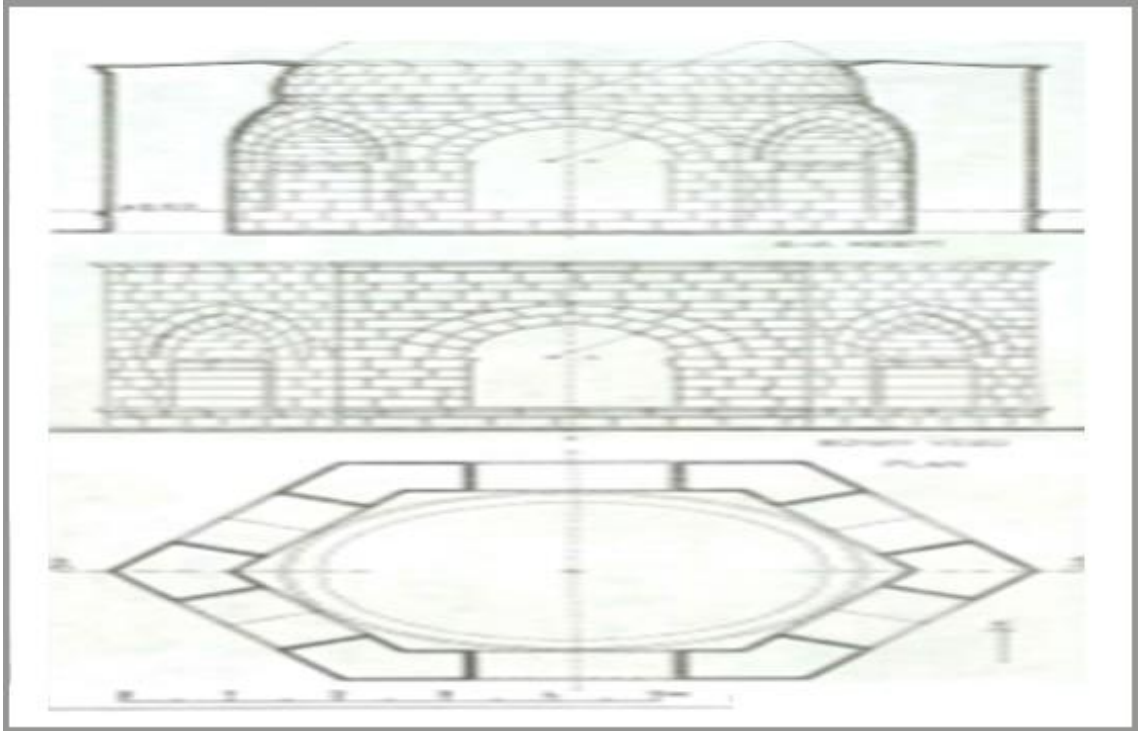
KAYSERİ SIRÇALI KÜMBET-ÇİZİM 98

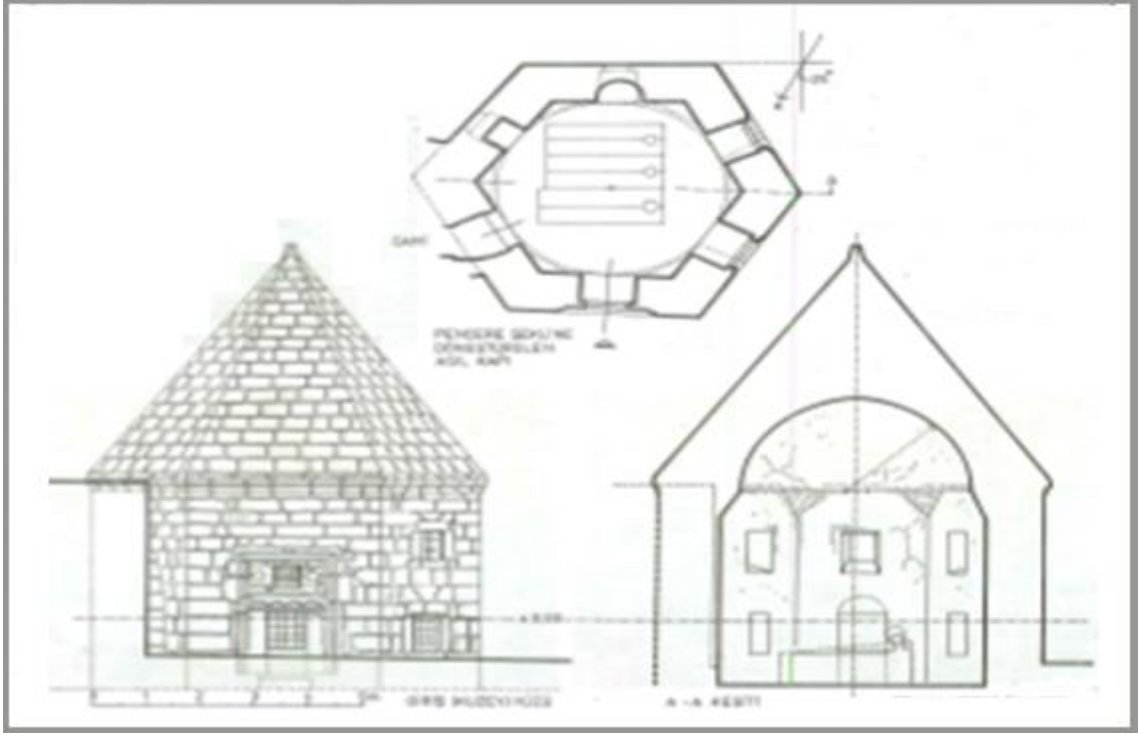
KAYSERİ KUTLU HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 99

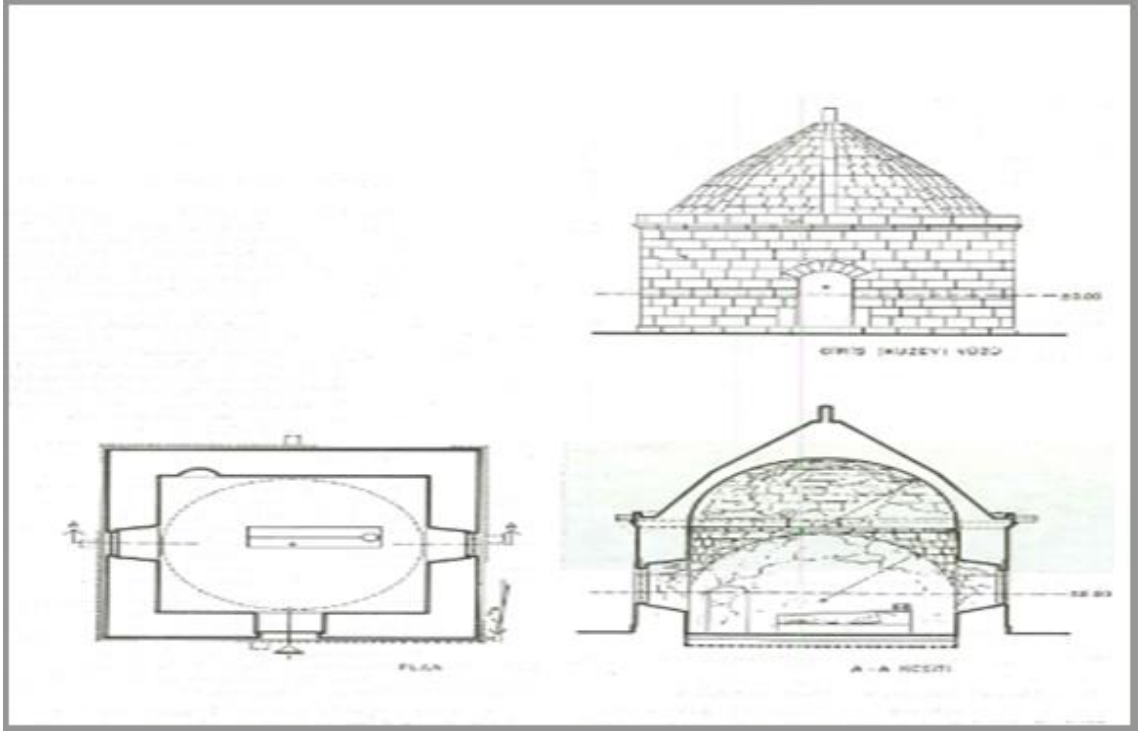
KAYSERİ DÖRT AYAKLI KÜMBET-ÇİZİM 100

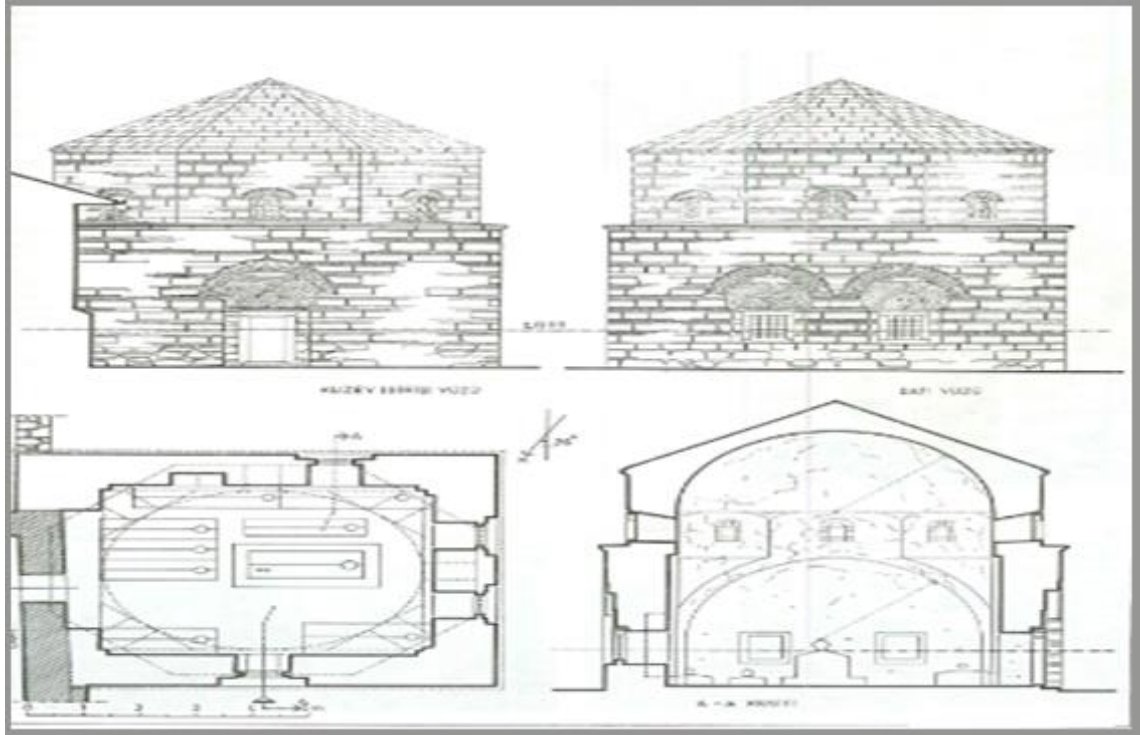
KAYSERİ SUYAKANMIŞ HATUN KÜMBETİ-ÇİZİM 101

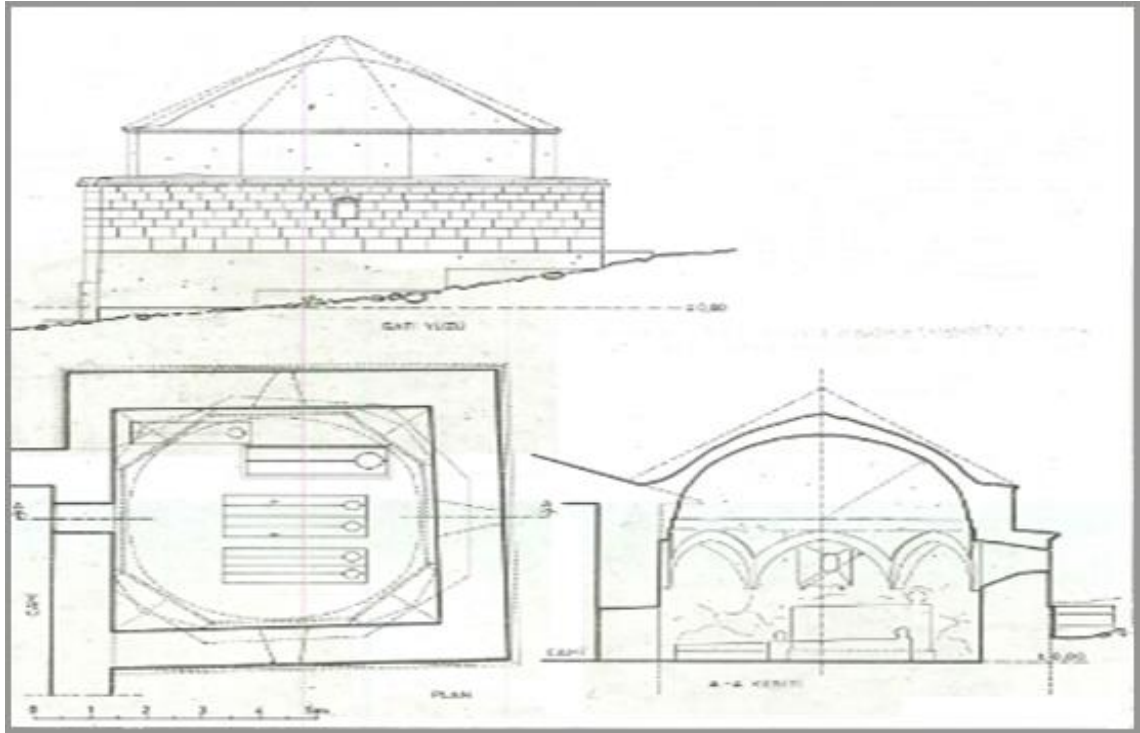
KAYSERİ ŞEYK İBRAHİM TANNURİ KÜMBETİ-ÇİZİM 102

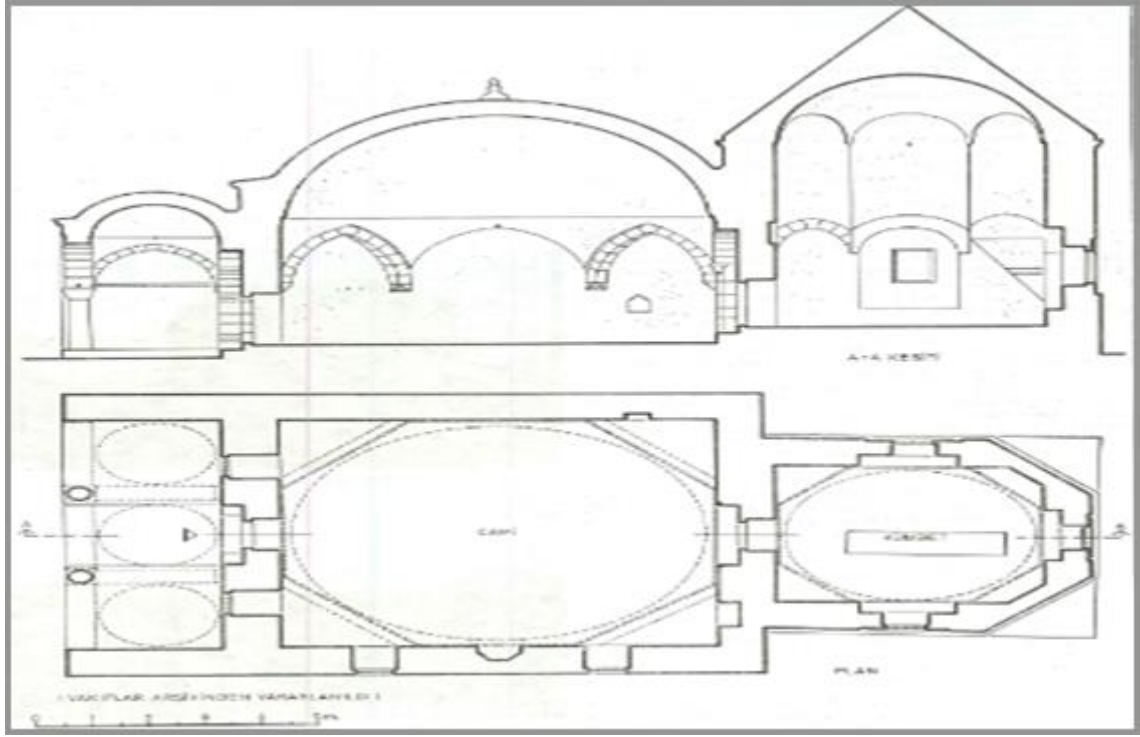
KAYSERİ YAHYA GAZİ KÜMBETİ-ÇİZİM 103

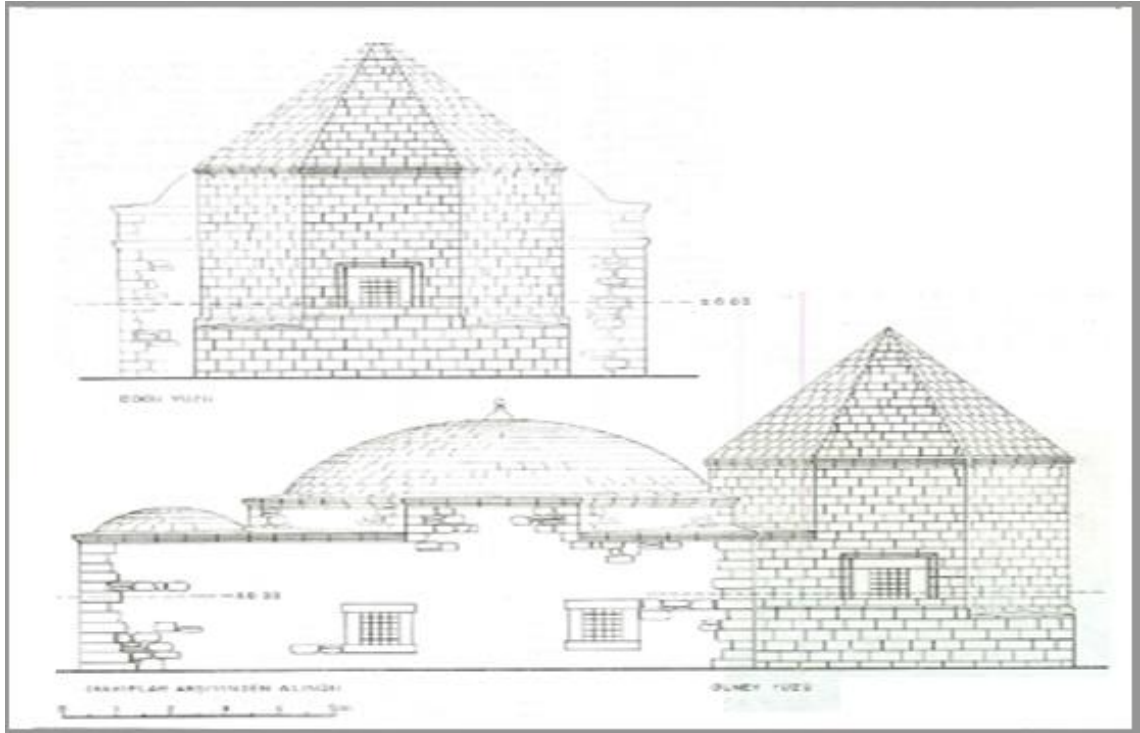
ANKARA ŞEYH BEDRETTİN ŞAMİ KÜMBETİ-ÇİZİM 104

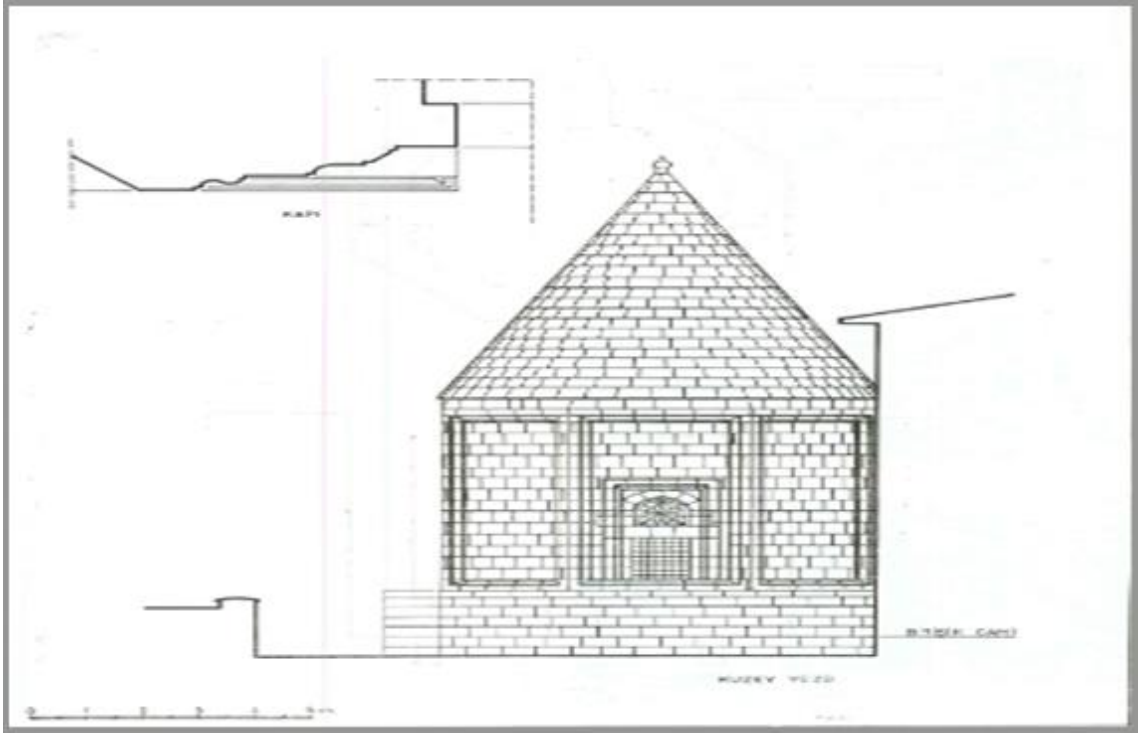
ANKARA BAHATTİN SAMİ KÜMBETİ-ÇİZİM 105

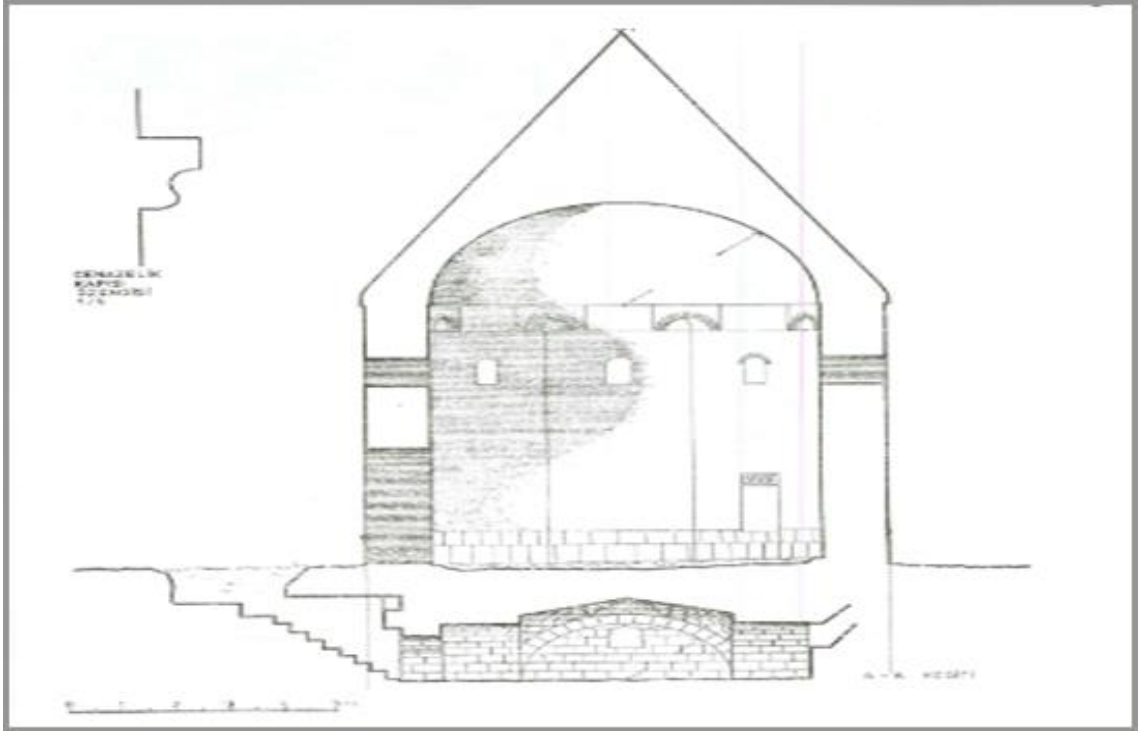
KIRŞEHİR KALENDER BABA KÜMBETİ-ÇİZİM 106

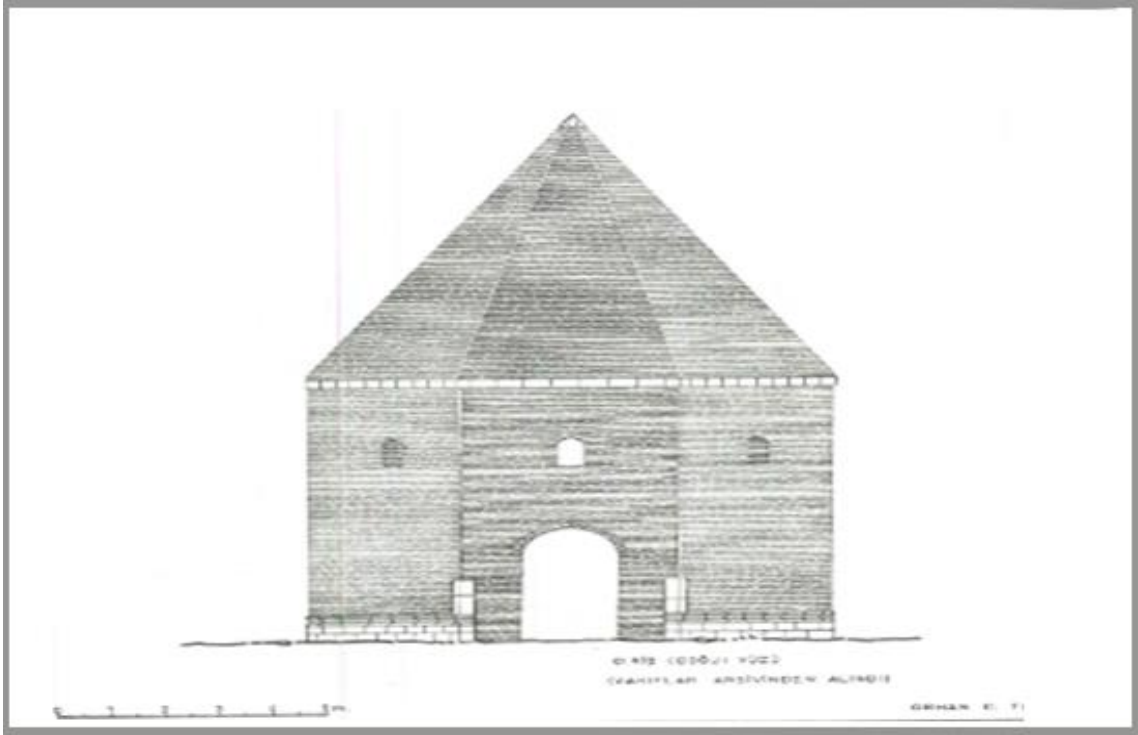
KIRŞEHİR-KARAKURT KALENDER BABA KÜMBETİ 1-ÇİZİM 107

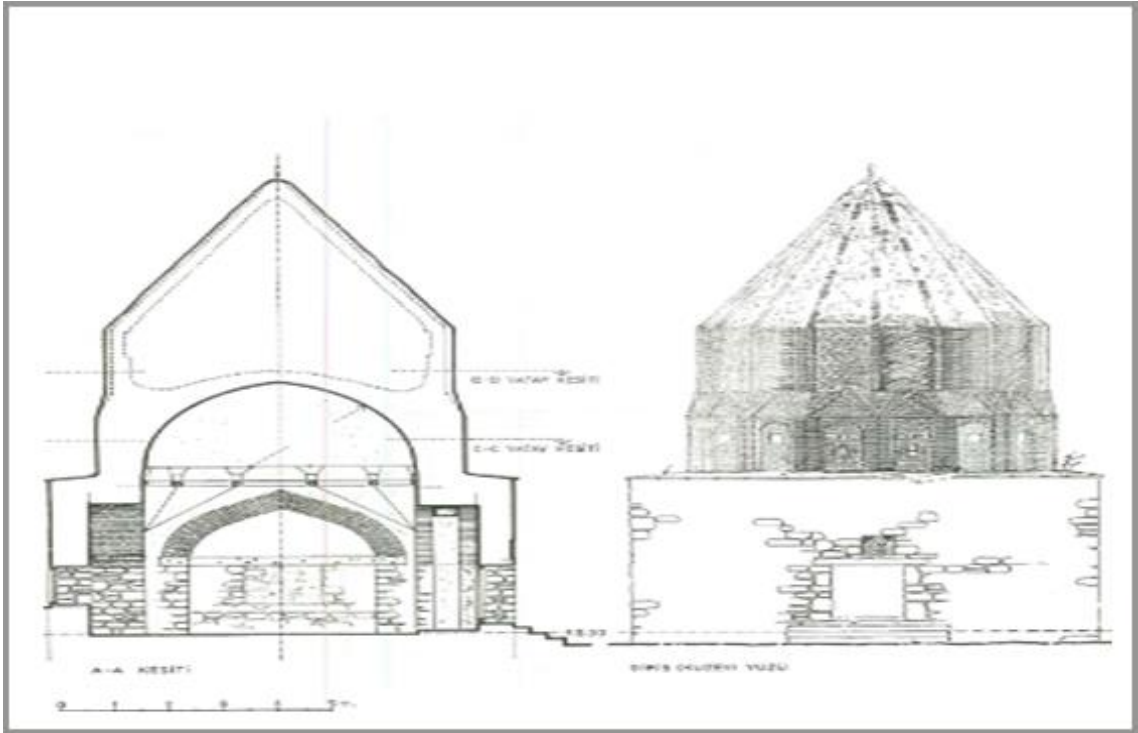
KONYA SÜLEYMAN BEY KÜMBETİ-ÇİZİM 108

KONYA KALENDER BABA KÜMBETİ-ÇİZİM 109

KONYA BABA ŞEYH EBUBEKİR KÜMBETİ-ÇİZİM 110

KONYA SEYİT MAHMUT HAYRANİ-ÇİZİM 111

